

קובץ גליונות

פרשת כי תצא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מעמד נעילת ועידת בני הישיבות

בראשות רבנו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

מצודק השו"ת המיוחד ממרן שליט"א שנמסר לבני הישיבות

תושיה

מרכז תמיכה לפרנסות חינוכיים

תושיה - יעוץ חינוכי

בנשיאות מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
יעוץ טלפוני | הפניה | אבחוני קשב | הדרכת סמכות להורים

מענה טלפוני כל יום בין השעות 09:00-14:00

073-200-3333 (לאחר מכן ניתן להשאיר הודעה)

לע"נ הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הסארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:36	7:48	8:27
בני ברק	6:52	7:50	8:25
קרית ספר	6:45	7:49	8:26
בית שמש	6:35	7:49	8:26
אופקים	6:45	7:50	8:25
חיפה	6:45	7:51	8:26

"ענבי הגפן בענבי הגפן"

ברכת מזל טוב שלוחה לידידינו החשוב

הר"ר שלמה זליג אורלנסקי שליט"א

לרגל שמחת נישואי בתו שתחי'

עב"ג הבה"ח יוסף חיים האס נ"י מבחירי ישיבת חברון

יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל

בברכה מרובה - מערכת "קובץ גליונות"

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבכתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידינו החשוב הר"ר **טוביה לנדו שליט"א** נכדו חביבו של מרן גאון
ישראל **הגר"ד לנדו שליט"א** לרגל שמחת **הולדת הבן נ"י**

ברכת הצלחה **לעמלי התורה בחורי הישיבות** ואברכי הכוללים מחזיקי עולם התורה
לרגל תחילת זמן אלול, יהי רצון שזכות לימוד התורה תעמוד לכל כלל ישראל שנשמע
רק בשורות טובות.

בברכת הצלחה
מערכת "קובץ גליונות"

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- ט"ז אלול כי תבא
- כ"ג אלול נצבים וילך
- א' תשרי ר"ה ויו"כ
- חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדריים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדריים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

בשורה טובה לעולם התורה

לאחר מספר שנים אשר ספו אזלו כל הספרים
ורבים אומרים מי יראנו טוב
הופיעה בס"ד מהדורה חדשה של הספר הנפלא

לדופקי בתשובה

על סדר הרמב"ם הלכות תשובה

אשר כבר נתפרסם
בין ציבור יראי ה'
ולומדי התורה
כספר יסוד בהלכות אלו

מסודר ומעומד לתועלת הלומדים כתבנית המשנה ברורה

ניתן להשיג בחנויות הספרים וכן אצל: משפחת טיגר, רח' משה דוד גאון 11
(מול ציונו של כ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל) ירושלים

פלאפון: 052-7173020

Dirshu
העמוד היומי

והעיקר והתכלית שייתרבה לימוד התורה

לכבוד התורה ולומדיה רבבות אלפי ישראל

מסיימי סדר נשים במחזור הי"ד של
'הדף היומי בבלי' וסיום חצי הש"ס

עבידנא יומא טבא לרבנן ותלמידיהון ויחדיו נעמוד שוב בתחתית ההר מקום התכנסותם של מאורי הדור
זיע"א בכנסייה הגדולה, לקבל על עצמינו באהבה וביראה את נועם עול לימוד התורה בלימוד שינון וחזרה.

והעיקר והתכלית שייתרבה לימוד התורה

לקראת מעמדי הסיום הגדול על חצי הש"ס, ייוסד בחרדת קודש בהכוונת גדולי ישראל שליט"א
לוח לימוד 'העמוד' - העמוד היומי 'דרשו' ללימוד הש"ס בבלי בארבעה מסלולי לימוד
לשינון וחזרה או ללימוד עיון, רש"י תוס' ומראי מקומות. התכנית תכלול מבחנים ומלגות.
מחזור הלימוד יחל אי"ה בראש חודש חשוון תשפ"ד במסכת ברכות. מידע מפורט יפורסם.

100 שנה ללימוד 'הדף היומי' הסיום העולמי לחצי הש"ס

המעמדים הגדולים לחיזוק וריבוי התורה

מבחן קנין ש"ס

המבחן הגדול למאות אברכי ש"ס אידן על חצי הש"ס
יום רביעי כ"ז תשרי בנייני האומה ירושלים
ומוקדי מבחן בארה"ב, אנגליה, בלגיה

מעמד הסיום העולמי בוינה

מוצש"ק בראשית תשפ"ד
באולם הכנסיה הגדולה 'סופיים זאלה'

שבת קונוונשן דרשו אירופה

שבת פרשת בראשית
פרשבורג - ברטיסלבה

מעמד התפילה

בציון מרנא החתם סופר בראשות מרנן גדולי ישראל שליט"א
על לומדי 'הדף היומי'
יום שישי ערש"ק בראשית

מעמד הסיום בארגנטינה

יום שלישי ט"ז חשוון
אצטדיון לונה פארק בואנוס איירס

מעמד הסיום במקסיקו

יום חמישי י"ח חשוון
אולם אסינדה מקסיקו סיטי

קונוונשן דרשו ארה"ב

שבת פרשת תצווה
קונטיקט ארה"ב

להצטרפות ולרישום לתוכנית 'העמוד היומי':
בעמדות 'נדרים פלוס'.

לפתיחת שיעור ולקבלת מלגת פתיחה וסיוע
בהקמת השיעור:
בעמדות 'נדרים פלוס'
או במייל: d02560560@gmail.com.

לקורס מיוחד לרכישת כלים למסירת שיעור:
בעמדות 'נדרים פלוס'
או במייל: d02561561@gmail.com.

חבורות בכוללים, כוללי ערב / כוללי בעה"ב
המעוניינים להצטרף כקבוצה ללימוד 'העמוד
היומי' ולהקים מוקד מבחן:
בעמדות 'נדרים פלוס'
או במייל: d02562562@gmail.com.

לקו המידע של דרשו גלובל:
072-380-9292

לקו התוכן והשיעורים של 'דרשו':
4992* או 077-2222-666

[illegible]

שמות
הזוכים:
כ"ו אב -
ב' אלול

התעוררות רבתי החל מתחילת זמן אלול, ולקראת ימי הרהמים והרצון, להצטרף לסדרי הלימוד ב'שיח התורה', ובפרט לסדר המוסר ב'ארחות חיים' לאחר "ש' עם ביאור רשכבה"ג מרן שר התורה חגאזן רבי חיים קניבסקי וצוק"ל 'חשם ארחותיו'.

לרגל ייסוד המסלול החדש, הוציא מכון 'שיח אמונה' העומד מאחורי מפעל 'שיח התורה', מהדורה חדשה של ספר ארחות חיים להרא"ש עם ביאורו 'השם אורחותיו', המהדורה החדשה נערכה מחדש בכתב מנוקד ומאיר עיניים, לתועלת הלומדים בכלל, ולמען לומדי המסלול החדש של 'שיח התורה' לחודש הרחמים והסליחות, וכימים אלו יוצאת ממכש הדפוס ההדפסה החדשה של הספר, וניתן יהיה להשיגו בכניסה לבית מרן זצוק"ל, בחלוקה כבתי הכנסת, וכן לקבלו בקובץ במכון 'שיח אמונה'.

הלימוד בספר 'ארחות חיים להרא"ש' מתקיים לפי ההספק המתפרסם ע"י 'שיח התורה', כשמידי יום מופיעים במערכת 'שיח התורה' שאלות על ההספק היומי. השתתפות בסדר הלימוד יחד עם מענה על השאלות במערכת של 'שיח התורה' מכניסה את הלומד להגרלות יומיות על ספרי רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל ועל כרטיסי קניה עליהם מתקיימות ההגרלות.

את הספר ניתן יהיה להשיג בכניסה לבית מדרן וצוק"ל, בחלוקה
חינם בבתי הכנסת, וכן לקבלו בקובץ במכון 'שיח אמונה'
כדוא"ל se3077700@gmail.com.

מענה על מבחנים יומיים בטלמסר של 'שיח התורה' שמספרו 03-3085000, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' - שיח התורה'.

א' אלול התלמיד אברמיז קאטץ מו"ע משניות - ספר ו' א' אלול הרב משה כהן ירושלים שיח ההלכה ירושלמי - ספר שבת ב' אלול הרב שרגא שטיינמן בני ברק בתורתו - ספר שבת ב' אלול הבה"ח ההלכה - ספר שבת ב' אלול הרב מרדכי בלוי מהריל ירושלמי - ספר שבת ב' אלול הרב יוסף ספר שבת ב' אלול הרב יונתן לוגסי ירושלים בדרכן 8 דף - ספר שבת ב' אלול התלמיד

להצטרפות למסלולי הלימוד וההתחזקות

חייגו למזקד "שיח התורה" 03-308-5000

הזכויות מחולקות בבית מדרן וצו"ק ל'
רחוב רשב"ם 23 בני ברק

שמות הזוכים מתפרסמים בקביעות
ב'שיח התורה' שב'נדרים פלוס'

במיוחד
לנשים,
לקבל
ולהקפיד
להתפלל
שלוש תפילות
ביום

ל'עילוי
נשמתו
לימוד
בכל יום ויום
של פרקי
משניות
ואמירת
תהילים

**מסיימים
לזכרו**
אלפי ש"ס
שנלקחו
ללימוד
לע"נ
מרון וצוק"ל
בשנה זו

משנת'ת
ש"ס
בשנה'
לסיים את
ששה
הסדרים
בשנה
אחת

מבין להאדחת ספרי השכבה"ל
מדרג הגר"ח קניימסקי זצוק"ל

'ירושלמי'
 סדרי לימוד
 קבועים
 בשני מסלולים
 כולל
 סדר הלימוד
 הנמסר בשיעור
 לע"נ מרן זצוק"
 הנמסר ע"י כנו
 הגר"י ש"ע שליט"א

'שיח
 ההלכה'
 ללימוד
 הלכות שבת
 בשנה אחת
 הזדמנות פז
 לקניין נצח
 בהלכות הנחוצות

'מתורתו'
להגות
ספריו ובתורתו
של מרן זצוק"ל
בספרים
'דרך אמונה',
'דרך חכמה',
שזונה הלכות',
'ארכות יושר'

'בדרכו'
לימוד כל
תורה בשנה
זאת כפי שנהג
הרן זצוק"ל
בראש
מסלולים -
זאת הלומדים
דף מהש"ס
בכל יום

גיליון מס' 528 פרשת כי תצא

תשפ"ג שנה אחת עשרה

להקדשות ולהנצחות בגליון

053-3145900

בברכה מרובה

יצחק גולדשטון

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות

"מנהגי רבינו בחדש אלול"

שמע תקיעות לפני התפילה

מי ששמע תקיעת שופר קודם שהתפלל ממנין אחר שסיימו תפילתם ותקעו יצא בשמיעת תקיעות אלו ולא צריך להמתין עד שהמנין שבו הוא מתפלל תוקעים, (דולה ומשקה ס' תקפ"א).

לתקוע לאחרים כשהוא באמצע פסוד"ז או ברכות ק"ש

מי שעומד באמצע פסוקי תמרה או אפילו בברכות ק"ש בין פרק לפרק ואין שם בעל תוקע אלא הוא, כתב רבינו אם אין אחר יכול לתקוע, (מועדי הגר"ח ח"א ס' שצ"ג), ומוותר לו להפסיק כדי לתקוע עבורם ולא מיקרי הפסק, (האלולים קדש לה' פ"ה הערה רנ"ד וכן"ה בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ג ס' כ"ו והביא ראיה דבשו"ע א"ח ס' נ"א ס"ה כתב דבאמצע פסוד"ז משיב מפני הכבוד וכן"ה בשו"ע ס' ס"ו ס"א לענין אמצע ק"ש וכבוד הציבור אינו פחות מכבוד ת"ח וכאן ה"ז גנאי לציבור לישוב בטל ולהמתין עד שיגמור זה תפילתו).

מנין שלא תקעו בשחרית יתקעו במנחה

אין נוהגים לתקוע רק בשחרית משום שמספיק לתקוע פעם אחת ביום וא"צ לתקוע פעמיים, אבל כשלא תקעו בשחרית יכולים לתקוע במנחה, (מועדי הגר"ח ח"א ס' שצ"ד שיח התורה ח"א עמוד ש"ח אות א' ר"ט).

עמידה בעת התקיעות

כתב רבינו זצ"ל דמסתבר דאפשר לשבת בשמיעת התקיעות בחדש אלול, (מועדי הגר"ח ח"א ס' שפ"ט), וכן נהג בעצמו שהיה מיקל בחולשתו לישב, ואף שראינו שנוהגים לעמוד, אמר דיש לומר שהוא מפני שהמנהג שתוקעים בסוף התפילה, ואומרים קדיש בסוף התפילה, ולדעת החזו"א גם ברכו, לכן י"ל כיון דעומדים כבר לקדיש וברכו נשארים כבר בעמידה, אבל לא שיש מנהג מיוחד בזה לעמוד (שם הערה רל"ז וס' אשיחה עמוד ש"מ ועי' בשל"ה מס' ר"ה פרק תורה אור שכתב בתוך דבריו וז"ל כל אלה המחשבות יחשוב בכל אלול בעת התקיעות ויעמוד באימה וביראה ורתת וזיעה בשעת התקיעות ויתוודה וישוב אל ד' אלקינו, ולדבריו יש לעמוד מחמת הודיו שהוא מעומד, ועי' בארחות יוסף בסופו מדא"ר פ"ז מ"ה שלא ישב בין העומדים).

לחנך קטנים בתקיעות אלו

השיב רבינו זצ"ל שטוב לחנך הקטנים ג"כ בתקיעת שופר של חודש אלול וכגון להביא שופר לחיידר, וכמו בכל עניני חינוך, (מועדי הגר"ח ח"א ס' שצ"ז האלולים קדש לה' פ"ה ס"ב ועי' בדרשות מהר"ח אור זרוע ס' ל"ג, וכן עי' בהליכות חיים ח"ב על מועדים חודש אלול עמ' כ"א בהערה ט"ו, ומרן הגר"מ שך זצ"ל אמר לאאמור"ר להעביר לתשב"ר מטעם זה שלא תקעו היכן שלמדתי, ואמר היום אתה מעביר אותו).

נשים אינם במנהג זה

השיב רבינו זצ"ל שנשים אינן מחמירות לשמוע תקיעת שופר בחודש אלול ופוחמעי"ד, (האלולים קדש לה').

מנהג אמירת תהלים

מיום ט"ו באב התחיל רבינו זצ"ל, לומר בכל יום עשרה פרקי תהלים ועד ר"ח אלול גמר התהלים, וגמר התהלים עוד ב' פעמים עד ראש השנה, ומר"ה עד יו"כ היה גומר בכל יום כל התהלים, (להדבק שער החובות פ"א, ועי' בקר' דקדוקי מצות בין המצרים אות מ"א ובהערות שם). והיה אומר זה מתוך הספר (מתוך תהלים המבואר), מלבד מה שהיה אומר עשרה פרקים מתוך קלף לפני תפילת ותיקין בביהכנ"ס בימות החול. (אלא ד' של הלכה פ"ה ס"ה עי' דקדוקי מצות הערה כ"ט).

תענית דיבור תהלים וצדקה

שח רבינו זצ"ל, שבבחרותו היה נוהג לעשות תענית דיבור מראש חודש אלול עד לאחר יום הכיפורים, אמנם אחרי החתונה אמרה לו אמו הרבנית ע"ה שלא ראוי לעשות כן, ושאל את אמו א"כ במה כן ראוי להתחזק, ואמרה לו שיאמר תהלים בכל יום, וכך נהג עד סוף ימיו (שיח אמונה גליון י"ג).

ופ"א שח רבינו, אמת שהייתי פעם עושה תענית דיבור בעש"ת, תענית דיבור זה דבר טוב, אבל עוד לפני החתונה הפסקתי, כי ראיתי שאין תמיד האפשרות בישיבה לקיים הנהגה זו, כגון שאם ראש הישיבה בא לדבר אתי או א' הרבנים וצריך לענות, ולכן הפסקתי הנהגה זו, (כל משאלותיך עמוד תקצ"ח).

אמר רבינו זצ"ל, שלושה דברים הייתי נוהג מאז היותי בחור בישיבה: א' תענית דיבור מראש חודש אלול עד אחרי יום כיפור, וזה נהגתי רק עד החתונה, שאז אמי הרבנית ע"ה אמרה לי להפסיק שלא יבוא הדבר על חשבון אשת חבר הרבנית ע"ה. ב' אמירת כל התהלים מדי יום בעשרת ימי תשובה. ג' נתינת צדקה בכל יום, (להדבק פ"ה).

שידוכין באלול ועש"ת

כשנשאל רבינו זצ"ל, האם להמנע בימים אלו מעשיית שידוכין מפני אימת הדין, ובפרט בימי עש"ת, היה משיב, אדרבה, זה עוד זכות ליום הדין, שמוסיפים מצוה רבה שמתארכים לפני יום הדין, ואין לדחות שידוך אפילו ביום אחד. (להדבק פ"א מנחת תודה עמוד תפ"ב).

תקיעות בחדש אלול

מנהגינו להתחיל לתקוע מב' דר"ח אלול, ונשאל רבינו זצ"ל למה מחמת ספק אנחנו לא נוהגים להתחיל מיום א' דר"ח אלול, וכתב וז"ל, שאינו אלא מנהג עכ"ל, (האלולים קדש לה' פ"ה הערה רכ"ט), ונשאל רבינו זצ"ל בטעם השמטת השו"ע לדין תקיעת שופר באלול ורק הרמ"א הביאו, והשיב, אולי לה נהגו בזמנו, (מועדי הגר"ח ח"ב ס' תכ"ו).

מנהג התקיעות בציבור ולא ביחיד

השיב רבינו זצ"ל, דמנהג התקיעות בחדש אלול נקבע לציבור אך המתפלל ביחידות אין צריך לתקוע (שו"ת רב"א ח"א ס' שצ"ד וכן"ה בשו"ת אגור"מ א"ח ח"ד ס' כ"א אות ה'). וכ"ז אם התפלל ביחידות אבל אם התפללו ציבור ולא היה שופר בביהכ"נ שהתפלל, השיב רבינו זצ"ל, דנכון ללכת לביהכ"נ אחר ולשמוע תקיעת שופר, (דולה ומשקה ס' תקפ"א), אם יש תשעה אנשים שהתאספו להתפלל ביחד ולא הגיע העשירי והתפללו אף שלא היה מנין, השיב רבינו זצ"ל, דיש לתקוע בשופר בסוף התפילה דזה עדיין נחשב כציבור לגבי הענין לתקוע בשופר אחר התפילה, (האלולים קדש לה' פ"ה הערה רנ"א).

יומא טבא לרבנן!

לאחר שאזלה המהדורה הראשונה

של הספר "דברי שי"ח" חלק א'

הופיע ויצא לאור בימים אלו מהדורה נוספת, ניתן להזמין במחיר מיוחד בסך 40 ₪ בלבד.

כולל משלוח חינם (בכפוף למוקד ההפצה ברחבי הארץ)

להזמנות: 053-3145900

וכן ניתן להשיג בחנויות הספרים

מדור זה נכתב לעילי נשמת אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסבג זצ"ל ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שְׁנֵים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שְׁנֵים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"

פרשת כי תבוא - הרבנית הצדקנית מרת הגה שטיינמן ע"ה בת רבינו (ב) ("ג אלול תשע"ד)

פרשת נצבים וילך - הגאון רבי שאול קוסובסקי-שהור ה'דבר שאול' | פרשת נצבים וילך - מרן הגר"ז הלוי זי"ע (ערב יו"כ)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומועשיות הקשורים להג"ל

הצדיק הגר"א דושניצר בעל 'נחלת אליהו' זצוק"ל (כ"ב אב תש"ט)

א"ה, הגה במשך העשור האחרון הבאנו פעמים רבות עובדות ומעשה רב שסיפר רבינו זי"ע אודות מורו ורבו רבי אליהו דושניצר זצ"ל. ובאמת ארכה היריעה מאוד, ולכן נתמקד בפרט אחד שלא ידוע כ"כ.

תוארים מופלגים

"כבוד קדושת" "מורי ורבי" "הגאון הצדיק המפורסם" אלו חלק מן התוארים בהם כינה רבינו את רבו משיבת לומז'א בפתח תקוה הגאון רבי אליהו דושניצר זצוק"ל. ואמנם רבינו היה רגיל - שלא כדרכו - לשוח רבות אודותיו ביראה רבה, ומרגליה בפומיה כי שמע ממרן החזון איש שהתבטא שרבי אליהו דושניצר היה מאותם ל"ו צדיקים שבכל דור.

והיה מוסיף כי בעל ה'חפץ חיים' כיבדו מאוד, וכאשר שמע שהוא מגיע אליו היה יוצא אליו לתחנה לקבל את פניו.

הצדיק רבי אליהו דושניצר זצ"ל

ספר 'נחלת אליהו'

רבינו התמסר באופן יוצא מן הכלל להדפסת כתביו של רבו רבי אליהו דושניצר. היה זה כאשר נודע לו מאחד מתלמידי רבי אליהו, הגאון רבי יעקב משה קורלנדסקי זצ"ל שיש בידו חידושי תורה מכתב ידו של רבי אליהו שלא באו בדפוס, הוא זירז אותו להדפיס, ומשראה שהדברים מתעכבים קיים בעצמו את דברי התנא (אבות פ"ב מ"ה) 'במקום שאין אנשים השתדל להיות איש'.

וכך מספר גם רבי יעקב משה עצמו בזכרונותיו על רבו: "...זכיתי מן השמים ומקצת מכתביו נתגלגלו בידי על ידי חתנו... למעלה מעשר שנים היה כתב יד זה מונח ברשותי ולא הצלחתי למצוא מי שיזכה לסדרים ולהכינם לדפוס, עד שבזמן האחרון שמחתי מאוד באומרים לי שסוף סוף נמצא גואל לכתביו של אותו גדול וצדיק מו"ר זצ"ל, ומסרתי הכל מה שהיה בידי".

רבי יעקב משה קורלנדסקי זצ"ל

"המגיה"

רבינו נכנס איפה בעובי הקרקע והחל לעבור על רשימות הדברים, העבודה לא היתה קלה, חלק מן הכתבים היו אמנם מסודרים וראויים להדפסה אבל חלקו האחר לא היה מסודר והיה טירחה רבה לסדר לדפוס.

בנוסף, רבי אליהו היה מרבה להביא חידו"ת בשם רבותיו רבי חיים הלוי מבריסק, רבי שמעון שקאפ, רבי אלחנן וסרמן ועוד, והיה צריך יגיעה רבה לבדוק בספרי רבותיו מה חידושים שלו ומה משלהם, וממילא היה צריך לעבור גם על ספריהם, וכן לציין גם מה נדפס ומה חדש.

וכך עמל רבינו במשך זמן וקבע את סידור הספר על פי שלושה נושאים. לפי נושאי הלכה, ש"ס, והארות מוסריות, כשלכל אורך הספר הוא מוסיף ציונים ומראי מקומות.

למרות שכל המלאכה הגדולה הזו נעשתה על ידו, הוא נמנע מלהזכיר את

שמו וליטול עטרה לראשו, בראש הספר הוא רשם "הקדמת המוציא לאור" ואת הקדמתו הוא פותח במילים "אמר המגיה".

גם בעמוד השער הספר הוא כותב בעילום שמו כי החידושים "סודרו מכתב יד המחבר זצ"ל על ידי תלמידיו".

יש לציין כי מי שעמד לימין רבינו בסידור הדברים היה רעהו הוותיק ידיד נפשו הגאון רבי דוב וינטרוב זצ"ל.

שער הספר נחלת אליהו במהדורה הראשונה שיצא לאור בערך בשנת תשכ"ב

לא רציתי להשמיט

בדברי ההקדמה לספר מציין רבינו כי אמנם היו בין הכתבים גם דברים פשוטים אבל הוא חס מלהשמיט אותם, וזה לשונו: "רבי אליהו זצ"ל לא כתב הדברים להדפיס, רק ציינם לעצמו, לכן כמה דברים משאלותיו נמצא במשנה ברורה או באחרונים, כי ציינם כדי לעיין בהם לאחר זמן, וכן בהערותיו על המסכתות יש לפעמים דברים פשוטים שציין לשאול את התלמידים, ויש לפלפל בהם הרבה, ולא רציתי להשמיטם רק לפעמים ציינתי על זה בהערה" עכ"ל.

"חלק ראשון"

בסיום דברי ההקדמה לספר נחלת אליהו מציין רבינו כי "הנה נמצא אצל נכדו הרב משה פישמן שליט"א רב בהרצליה, עוד כתבים מהגאון הצדיק רבי אליהו זצ"ל, אבל בלתי מסודרים, ואולי בעזה"י נוכל לסדר מהם חלק שני, ולכן כתבנו על חלק זה חלק ראשון".

ואכן בשנים הבאות עמד רבינו בקשר עם נכדו של רבי אליהו, הגאון רבי משה פישמן, שהיה רב ומילא מקום אביו בהרצליה, שמידי פעם הוסיף ומצא כתבים מסביב רבי אליהו זצ"ל, ומסרם לרבינו כדי שכשיתרבו ההוספות יוכלו להוציא כרך שני.

חתן רבינו, רבי שרגא שטיינמן עוד זוכר כי לא אחת בעת לימודם בשעה הקבועה, היה נראית בפתח החדר דמותו התמירה של רבי משה פישמן, ורבינו כיבד אותו מאוד עקב היותו נכדו של מורו ורבו. השנים היו יושבים ומשוחחים על התקדמות הספר מכתבי רבי אליהו.

רבי משה פישמן רב בהרצליה ונכדו של רבי אליהו דושניצר

חשש שמא לא נהג בכבוד הראוי

ישנה גירסא הטוענת כי סוד הסיבה בגינה טרח רבינו בהדפסת חידושי של רבו זה, הרבה יותר משאר רבותיו שלימדוהו תורה, נעוץ בכך, שהיות ובעודו בחור צעיר היה רבינו מוליך ומביא כמעט מידי שבוע שאלות ותשובות מרבי אליהו אל מרן החזון איש, באחד הפעמים חשש שמא לא נהג בו לפי דרגתו מספיק כבוד הראוי, והחליט לעשות נחת רוח לנשמתו ולעסוק בכתביו.

בינו נא זאת!

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

624

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • שופטים תשפ"ג

והמשיך הטור "לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", והיינו כמו שבלוחות השניות תקעו בשופר בראש חודש אלול כדי שלא יטעו אחר עבודה זרה, ויש כל מיני דרגות של 'עבודה זרה', כגון מה שאמרו (וזהר בראשית כז, ב) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וכל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה (ענין סוטה ד, ב, ובמקום אחר נתבאר כי כעס וגאווה נובעים מחסרון אמונה ולכן הם בדמיון לעבודה זרה), ותקעו בשופר כדי להתעלות בדרגות של חיזוק באמונה שלמה, שהיא הזכות לקבלת הלוחות.

וכך גם בכל שנה בראש חודש אלול מתחילים לתקוע בשופר, כדי להתעלות, ומה תהיה ההתעלות שלנו? כמו שכתב הטור "להזהיר ישראל שיעשו תשובה", השופר הוא אזהרה לעשות תשובה, והתשובה שהשופר מעורר זהו ההתעלות של כלל ישראל, שהקב"ה מתעלה בלבם, וכמו שזכו אז ללוחות שניות כך יזכו גם עתה, על ידי ההתעלות בחודש אלול גם כן יזכו לסייעתא דשמיא של הצלחה ברוחניות.

ובאמת הרי על חטא העגל כבר עשו תשובה כמו שכתוב (שמות לג, ד) ויתאבלו, אבל כנראה זה לא הספיק, ועדיין לא היו ראויים לקבל לוחות, והתשובה הועילה רק לגבי העונש, שלא יענשו על חטא העגל, אבל כדי לקבל לוחות שניות היו צריכים עוד התעלות, להוסיף יותר זכויות, וזה היה על ידי השופר.

אזעקה ואזהרה לחזור בתשובה

ולכן גם אנחנו תוקעים בשופר, שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, כי כשתוקעים שופר 'בעיר', זה כדי שכל העיר תשמע, והשופר הוא כמין אזעקה, להזהיר מן הסכנה, ועם לא יחרדו? יש חרדה! כי השופר מזהיר שיש סכנה וצריכים להינצל מן הסכנה, וכך גם השופר של אלול מזהיר שיש סכנה וצריכים לחזור בתשובה כדי להינצל מן הסכנה, כי יש דין ומשפט בראש השנה, ויש סכנה, כי מי יודע אם ייצא זכאי בדין, וצריך זכויות כדי לצאת זכאי, ואם יש חובות הרי הוא חייב, וצריך זכויות של מעשים טובים.

ואיזה מעשים טובים? מה הם הזכויות וכמה זכויות צריך? הגדר הוא **שאדם ייצא ידי חובתו במה שהוא חייב**, ומה הוא חייב, כמה הוא חייב? **לפי כוחו, כמה שיש לו יכולת הוא חייב!** כי אם יש לו כוחות, למה הוא קיבל את הכוחות ובשביל מה ניתנו לו כוחות? כדי שיעשה עמם מעשים טובים, ואם הוא עושה מעשים טובים לפי כוחו אזי אכן מגיע לו הכוחות, כי הוא לא מבזבז אותם לריק, אבל אם הוא לא עשה לפי כוחו ולא ניצל את הכוחות, הרי הוא חייב וחסר לו הזכויות.

השופר הוא אזהרה, אזעקה להיכנס למקלטים, והמקלט וההצלחה זה התשובה והזכויות, להוסיף זכויות! ולכן תוקעים בשופר באלול, כדי להזהיר על זה, ואלול הוא זמן המסוגל להצלחה ברוחניות ולהוספת זכויות, אבל צריכים לזה חיזוק, מפני שזה נגד הטבע, ומחזקים את הדבר הזה על ידי תקיעת השופר המעוררת.

החזק במוסר

בשנה שעברה חל ראש חודש אלול ביום ראשון, וסדרי השיעורים בישיבה טרם החלו.

רבינו עדין מסר את השיעור היומי בביתו כמנהגו בבין הזמנים, אך הפסיק את השיעור כעשר דקות לפני הזמן, ואמר כי סיים מוקדם כדי שייסיקו התלמידים לעלות לישיבה לסדר המוסר הקבוע באלול לפני מנחה.

ימי רצון ותשוקה להקב"ה

*חודש אלול זה ימי רצון, ויש על זה רמז מהפסוק (שיר השירים ו, ג) "אני לדודי ודודי לי" שהוא ראשי תיבות אלול.

ו'אני לדודי' פירושו, שיש תשוקה לדודי, להקב"ה, וממילא 'דודי לי', ופירש המצודות: **"כמו שכל תשוקתי היא אל דודי, כן תשוקתו אלי"**, היינו שכפי האני לדודי, כך דודי לי, וזה תלוי הא בהא, אם יש תשוקה להקב"ה ותשוקה לתורה ולמצוות, יש סייעתא דשמיא, ואז דודי לי ותשוקתו אלי, ויש סייעתא דשמיא בגדר של תשוקה.

ואלול זה ימי רצון, ולכן לא קשה האני לדודי, ויש סייעתא דשמיא לזה, וכך המציאות שתשוקת הלב בחודש אלול היא כמו שצריך להיות, אני לדודי, ועל ידי זה גם דודי לי ויש סייעתא דשמיא מיוחדת להצלחה ולקרבת אלוקים. ואמנם גם בכל השנה הבא ליטחר מסייעין אותו (יומא לה, ב), אבל בחודש אלול זה מיוחד יותר מכל השנה, ה'בא ליטחרי' הוא יותר קל, וגם ה'מסייעין אותו' יש יותר סיוע.

אבל האידך נהיה האני לדודי וכיצד מקיימים את זה בפועל? הרי בדרך הטבע כמו שיש תשוקה לדודי יש גם תשוקה לעולם הזה, לדברים אחרים, וכיצד עושים שהתשוקה של האני לדודי תתחזק ותתגבר על התשוקה האחרת, על תשוקת העולם הזה שבאה מכוח טבע הגוף, איך עושים וכיצד מחזקים את זה?

בפרט שבחודש אלול גם יש ניסיונות יותר קשים, כמו שכתוב (קהלת ז, יד) זה לעומת זה עשה האלוקים, וכידוע שבזמן של הצלחה ברוחניות יש ניסיונות יותר קשים, ומי שישם לב יוכל לראות את זה. אבל לעומת זה יש גם סייעתא דשמיא יותר גדולה.

וכיצד מחזקים את התשוקה לדודי? לכך נועדו כל המנהגים שנהגו, וכגון מה שתוקעים בשופר מראש חודש אלול, והטור בסימן תקפ"א הביא מנהג זה וכתב שהוא תקנה שהתקינו חכמינו ז"ל, שמראש חודש אלול עד ראש השנה בכל יום תוקעים בשופר.

טעם תקנת תקיעת שופר באלול

ומה הטעם, מדוע עושים את החיזוק דווקא על ידי שופר? מביא הטור מפרקי דרבי אליעזר כי "בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה (שמות כד, יב) שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלוקים בתרועה", ע"כ.

והיינו שבראש חודש אלול עלה משה רבינו להר לקבל את הלוחות השניות, ובאותו היום בראש חודש אלול העבירו שופר במחנה ותקעו בשופר להודיע שמשה רבינו עלה להר, ומדוע היו צריכים לתקוע ולפרסם את זה? כדי שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, כי בלוחות הראשונות כשמשה עלה להר והיו ארבעים יום בלי משה רבינו, זה גרם לרפיון שטעו בעבודה זרה והיה חטא העגל, ולכן כדי שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, הודיעו שמשה עלה להר.

והקב"ה נתעלה באותו שופר – היינו שנתעלה 'בלבנו', בלב של כלל ישראל, כיון שהיה אצלם חיזוק האמונה שלא לטעות אחר עבודה זרה, החיזוק באמונה בשלמות גרם להם התעלות בלבם, התעלות להכרת האמת, להכרת גדולתו של הקב"ה, וזה נקרא שהקב"ה נתעלה. וכפי הנראה היו צריכים את ההתעלות הזו גם בשביל קבלת הלוחות השניות, כי צריכים זכויות לכלל ישראל שיהיו בדרגה גבוהה בשביל לקבל לוחות, ועל ידי חיזוק האמונה שהקב"ה נתעלה אצלם, קיבלו את הדרגה והיו ראויים לקבלת הלוחות השניות.

מתוך שיחה בישיבת פוניבז' אלול תשס"ג.

לדוד השם אורי

נוהגים באלול שאומרים בכל יום 'לדוד השם אורי', והוא פרק שכולו חיזוק, ותחילת הפרק לדוד השם אורי וישעי זה חיזוק האמונה, שהשם הוא 'אורי וישעי', ו'מעוז חיי', וממילא 'ממי אפחד', כי הכל בידי שמים, וכל הסיבות הם רק בהשגחה פרטית, בידי שמים, וגם אם יש סיבה טבעית הנראית לעין, מאיפה באה הסיבה הטבעית? הרי זה בהשגחה! ולכן ממי אפחד, וכן כל ההמשך: בקרוב עלי מרעים, המה כשלו ונפלו, הכל חיזוק האמונה, שיש על מי לסמוך.

ואחר כך ממשיך רוב הפרק **בבקשות על רוחניות**: אחת שאלתי מאת השם אותה אבקש, שבתי בבית השם, לחזות בנועם השם, שמע השם קולי, את פניך השם אבקש, הורני השם דרכך, והם הרבה בקשות ותפילות על רוחניות.

ואמנם קודם מתחילים עם חיזוק האמונה, כי כשיש חיזוק האמונה, אזי מבקשים בקשה בלב שלם, בקשה מעומק הלב, ואז הבקשה מתקבלת!

והפסוק האחרון בסוף הפרק הוא **קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם**, והיינו שעכשיו יש ביטחון, אחרי חיזוק האמונה ואחרי התפילה, אחרי שאדם עשה מה שהוא יכול כפי כוחו, עכשיו הוא יכול להיות בטוח, אבל אם לא עשה כפי כוחו לא שייך ביטחון, ורק כשעשה לפי כוחו, ועם תפילה, אזי יש ביטחון.

קוה אל השם חזק ויאמץ לבך, ועוד פעם **קוה אל השם**, היינו שאין להתייאש, כי הסייעתא דשמיא בודאי תגיע!

~ ~ ~

ובאחת השנים כשהיה חם מאד בחודש אלול, אמר רבינו:

מתחילת חודש אלול מוסיפים ואומרים לאחר התפילה מזמור **'לדוד השם אורי'**, והוא פרק מלא בבקשות רחמים על רוחניות, כגון אחת שאלתי מאת השם אותה אבקש שבתי בבית השם וגו', ויש בו עוד הרבה פסוקים של בקשות ושל חיזוק האמונה.

והחיזוק האמונה הוא האל"ף ב"ת והיסוד של כל מדרגת האדם, עד כמה האמונה שלו היא בשלמות, לדעת ולזכור שכל דבר שנעשה בעולם הוא רק בהשגחה ברצון השי"ת.

כגון **אם יש מזג אוויר חם יותר מהרגיל**, צריכים לדעת כי זהו בהשגחה, מפני שכך רצון השם, ומי שסובל מהחום, יתבונן ויחשוב לעצמו מדוע רצון השם שאסבול כעת, ומה רוצים ממני בשמים, שהרי הכל בחשבון מדויק, כמו שכתוב "הצור תמים פעלו", וכל מי שסובל איזה צער, יש לזה סיבה בהשגחה מדוע הוא סובל.

וכמו שכתב רבינו יונה בשער השני (ג-ה) שכל צער וייסורים שיש לאדם יכולים להיות משתי סיבות: או שהוא צדיק ונותנים לו ייסורים של אהבה להגדיל שכרו, וזהו בתנאי שאין בהם ביטול תורה, כמו שאמרו (ברכות ה, א) כי ייסורים של אהבה הם ייסורים שאין בהם ביטול תורה, ומי שממשיך ללמוד עם אותה השקיעות בתורה גם בזמן שיש קשיים וחום, אזי אלו ייסורים של אהבה להגדיל שכרו בעולם הבא.

אבל מי שהחום מעיק עליו עד שאינו יכול ללמוד, ומצטער וסובל באופן שיש ביטול תורה, אין זה ייסורים של אהבה, אלא ייסורים הבאים לעורר אותו לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה, והייסורים ממרקים ומכפרים עוונותיו, וצריך לשמוח בייסורים אלו שזוכה בהם לכפרה.

ואמנם זו מדרגה לחשוב מחשבות כאלו, אבל כך צריך להיות, להאמין באמונה שלמה שהבורא ית' הוא בורא ומנהיג עשה עושה ויעשה לכל המעשים, וממילא אין שום דבר בעולם בלי השגחה ובלי חשבון, ובאופן כזה החיים הם אחרים, וכל ההנהגה היא אחרת לגמרי.

~~~~~

מוקדש לעילוי נשמת
ר' יהודה בן ר' יהושע פרידמן ז"ל
נלב"ע ערב ר"ח אלול תשמ"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת חנה בת נעמה ויקטוריה ע"ה
אשת חבר להגה"צ רבי משה מלכה זצ"ל
נלב"ע ש"ק ד' אלול תשע"ג - תנצב"ה

עוד בחשיבות שמיעת שיעורים

בהמשך לשו"ת שהבאנו כאן בשבוע שעבר על התועלת וחשיבות שמיעת השיעורים גם לבני ה'קיבוץ' בישיבה, נביא בזה עוד להשלמת הדברים מתוך שיחות רבינו זללה"ה.

השיעורים הם מסדרי הישיבה, וחשובים מאד בשביל הצלחת התלמידים, אמנם ב'קיבוץ' לא מחייבים להיכנס לשיעורים, כי סומכים בזה על שיקול הדעת של כל אחד, ויש יחידים שזה קשה להם, ולכן זו לא חובה, אבל יש כאלה שמבינים שזה טוב להם ונכנסים לשיעורים גם בקיבוץ ונהנים מזה.

(אייר תשס"ה)

אפילו מי שכבר שמע פעם שיעורים על המסכת, אם זה לא משעמם לו והוא נהנה מזה ושומע עוד פעם שיעורים, בדוק ומנוסה שזה נותן הצלחה גדולה מאד! ואלו שעושים את זה מרגישים התעלות ומקבלים דרגה, ורמת הלימוד עולה, גם במסכת שכבר שמעו שיעורים עליה.

ואמנם יש כאלה שזה נגד טבעם, ואם זה נגד הטבע באמת זו בעיה, אבל אם זה רק ענין של כבוד או גאווה זה שטויות, ומי שאצלו זו רק בעיה של כבוד, או שאינו מבין את החשיבות של זה, צריך לדעת שאם ישמע שיעורים יקבל הרבה תועלת מזה.

(סיון תשס"ו)

השיעורים בישיבה טובים גם למי שהוא ב'קיבוץ', ורק יש כאלה שקשה להם או שמתביישים מזה, אבל יש הרבה שזה כדאי להם ויצליחו בזה! ויש הרבה שלא מתביישים, ונכנסים לשיעורים, ונהנים מזה, ומתפתחים יותר, ומקבלים תועלת מרובה, וזה דבר ברור שכל אחד לפי טבעו מקבל את התועלת מזה, ומי שמתבייש מפסיד ממה שהוא מתבייש...

(תמוז תשס"ד)

יש כאלה שמחשיבים את השיעורים, ושומעים שיעורים ונהנים מזה, ומרגישים שהם מתקדמים ועולים בזה. ופעם שאלתי בחור רציני ובר דעת משיבה אחרת, עד מתי הרגשת שאתה עולה ברמת הלימוד, והוא אמר: כל זמן ששמעתי שיעורים הרגשתי התעלות ברמת הלימוד, ומאז שנכנסתי לקיבוץ והפסקתי לשמוע שיעורים אני מרגיש שאני עומד במקום אחד.

לכן השיעורים זה דבר טוב תמיד, ואין בזה גבול של כמה שנים, שנה שנתיים ושלוש, ורק יש כאלה שאין זה לפי טבעם ואז זה בעיה, כי השיעור משעמם להם ואינם נהנים מזה, אבל מי שיש לו טעם בשיעורים אין לדבר סוף! וכבר אמרו בגמרא (מגילה טז, ב) שכל זמן שברוך בן נריה היה קיים לא עלה עזרא לארץ ישראל, מפני שלמד תורה מפי ברוך בן נריה בבבל.

ובזמן האחרון אמר לי בחור אחד שכל הזמן הוא לא החשיב את השיעורים, ועכשיו הוא כבר בשיעור ג' והתחיל לנצל את השיעורים ולחזור עליהם, והוא מרגיש אור חדש! ומאושר מזה, והוא מתחרט למה לא עשה את זה כל הזמן, ועכשיו שהתחיל להבין את זה הוא מאושר.

(אדר תשס"ו)

יש כאלה שמזלזלים בשיעורים, ולא יודעים את החשיבות שבה, אבל המבוגרים כבר יודעים את זה, שמי שלא ניצל את השיעורים כמו שצריך, בסוף זה חסר לו.

אלא אם אחר כך הוא ייכנס עוד פעם לשיעורים, כפי שיש היום גם אברכים שנכנסים לשיעורים, ואני מכיר אברכים כאלה, שבזמנו לא ניצלו את השיעורים, ואחר כך חזרו לשמוע את השיעורים עם הבחורים הצעירים, כדי להתקדם ולקבל את התועלת מהשיעורים שלא קיבלו בזמן שהיו בגיל צעיר.

(טבת תשס"ג)

גם בחודש תמוז אשתקד, נשלחה לרבינו שאלה מתלמיד ישיבה בירושלים, שלא נהוג בישיבתו להיכנס לשיעורים בקיבוץ, אך היות ושמע פעמים רבות שרבינו עורר על חשיבות הדבר, נפשו איורתה לעשות כן, ושאל האם נכון לעשות כן למרות שאין זה נהוג אצלם, ומה יאמר על כך לרבינו הישיבה?

והשיב רבינו כי 'כדאי מאד' להיכנס לשיעורים גם בקיבוץ, ויכול גם למסור זאת בשמו לרבינו הישיבה.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

625

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • כי תצא תשפ"ג

חובת התשובה ממידות רעות

ובאמת כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (ז, ג) שיש חיוב תשובה ממידות רעות, וזה לשונו שם: אל תאמר שאין התשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה וכי' אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מהן, מן הכעס ומן האהבה ומן הקנאה ומן התחרות ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות ומכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש, עכ"ל.

והיינו שיש חיוב תשובה גם מדעות רעות, ו'דעות' בלשון הרמב"ם הכוונה למידות, כפי שמצינו הלכות דעות להרמב"ם, והם הלכות המידות. וחובה על כל אחד ואחד לתקן את מידותיו, ולשוב גם ממידות רעות שאין בהן מעשה, כגון מידת הגאווה, שאינו עושה שום מעשה, רק בלב יש גאווה, שהוא 'גבה לב', וכלפי חוץ הוא מסתיר את גאוותו ועושה עצמו כעניו, שלא ירגישו בו שהוא בעל גאווה, אבל באמת הוא בעל גאווה. וזה חטא ומידה רעה, שהיא גם לאו, כמו שכתוב השמר לך פן תשכח וגו' ורם לבבך (עיי' סמ"ג לאון סד ובהקדמה), וכן בלילתי רום לבבו מאחיו (שע"ת ג, לד), ואף שאינו עושה שום מעשה, ומתגאה רק בלבו, זה דבר גרוע מאד, כמו שכתוב (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב.

והרמב"ם הזכיר בדבריו כמה דוגמאות למידות רעות שאין בהן מעשה וצריך לשוב מהן: 'מן הכעס' היינו אפילו כעס שבלב, שאינו מדבר ואינו צועק, ואינו מזיק בכעסו לשום אדם, רק בלב יש לו כעס, וזהו גם כן מידה רעה, כמאמרם (נדרים כב, א) כל הכועס כל מיני גיהנום שולטים בו שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך ואין רעה אלא גיהנום וכו', ודייק הכתוב באמרו 'מלבך' שגם כעס שבלב הוא מידה רעה.

וכן צריך לשוב 'מן האהבה', היינו שנאת הבריות, שנאת חנים, אף שאינו עושה מעשים רעים, 'ומן הקנאה' היינו גם כן קנאה שבלב, 'ומן ההיתול' היינו ליצנות וקלות ראש, שהוא מכת לצים, ויש הרבה חלקים בכת לצים, כפי שבאר רבינו יונה בשער השלישי (אות קעד ואילך) כמה חלקים בזה, וכאן לא מדובר על החלק החמור ביותר של כת לצים, אלא היתול בלבד, שאינו מזיק לשום אדם, ורק מדבר דברי ליצנות וקלות ראש.

ואחר כך הזכיר הרמב"ם "ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות", והם דברים שאינם אסורים מצד עצמם, אבל 'רדיפה' אחריהם היא מידה רעה, כגון רדיפת הממון, לא מדובר בממון שבא באיסור, בגזילה ובגניבה, אלא ממון כשר, ואף על פי כן רדיפתו היא מידה רעה, וצריך תשובה על הרדיפה, דהיינו החשק והתאוה והחמדה שבלב לזה, וכן רדיפת המאכלות, לא כתוב סתם אכילה ושתייה, אלא 'רדיפת' המאכלות, והיינו התאוה שבלב למאכלות, שנעשה בזה זולל וסובא.

החזק במוסר

ראיתי מכבר באחד ממכתבי מרן המשגיח זצ"ל (אור יחזקאל מכתב מ') שכתב "הנה הימים הנחמדים ימי האלול מתקרבים ובאים", ימי האלול הם ימים נחמדים מאד! שיש בהם סייעתא דשמיא לכל ענייני הרוחניות. כנראה שהוא הרגיש את זה, מרגישים שיש סייעתא דשמיא, וזה דבר מאד נעים שיש סייעתא דשמיא.

אבל צריכים לנצל את זה, ואם לא מנצלים זה יותר גרוע, כשיש אפשרות ולא מנצלים אותה.

ולכן בישיבה נהוג שבכל יום לומדים מוסר במשך חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים רבע שעה לפני מנחה, עוד קצת זמן בכל יום ללימוד המוסר.

מתוך שיחה אב תשע"ח

סכנת ההרגל בתאות האכילה

*הנה בן סורר ומורה נידון בסקילה, ואמרו בגמרא (סנהדרין עב, א) וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה ייצא לבית דין להיסקל! אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

והיינו שבאמת מה שהוא עושה עכשיו, אינו סיבה מספקת לעונש חמור כזה, ויתכן שאינו עובר כעת בשום איסור, שהרי גם מה שגנב, מדובר שגנב משל אביו, וכדאיתא במשנה שם (עא, א) שאינו חייב עד שיגנוב משל אביו, ומסתבר שאביו אינו מקפיד על הפסד הממון שבוה"ה, ורק אכפת לו על החינוך של הבן, שהוא בעל מידות רעות. וכן מה שהוא זולל וסובא, לא מדובר שאוכל אכילת איסור, אלא אכילת היתר, ואין כאן אלא מידה רעה של חמדת הממון לצורך תאות האכילה והשתייה.

ואף על פי כן הוא נהרג על שם סופו, מפני שירדה תורה לסוף דעתו שהוא נמשך ומתרגל לזה, וסופו שמכלה את נכסי אביו, ומבקש לימודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות.

ומבקש 'לימודו' היינו לשון הרגל, וכמו שפירש רש"י: לימודו מה שהורגל בבשר ויין, שזה מושך, ומתרגל להנאת אכילה ושתייה, וההרגל הזה מתחזק ומתחזק עד שאינו יכול בלי זה, וכשזה יחסר לו סופו ללסטם את הבריות, כי כן טבע האדם, שההרגל בתאוה מביאו עד כדי כך, ואף שהוא מבין שזה חמור מאד ללסטם את הבריות, קשה מאד להתגבר נגד הטבע.

דבקות בתורה משמרת מן החטא

ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שהביא עוד בזה מה שאמרו בירושלמי (סנהדרין ח, ז) "צפה הקב"ה שסוף זה עתיד לגמר נכסי אביו ואת נכסי אמו ויושב לו בפרשת דרכים ומקפח את הבריות והורג את הנפשות וסופו לשכח את תלמודו", ואמר הרב זצ"ל (וראה גם במכתב מאליהו ח"א עמ' 105) כי לכאורה נראה מדברי הירושלמי שמפרט בהדרגה את חומרת מעשיו של בן סורר ומורה, שמגמר נכסי אביו, ומקפח את הבריות, והורג את הנפשות, והחמור ביותר שמשכח את תלמודו, והדבר מפליא, וכי זו היא הטענה על ליסטים גנב ורוצח, מה שהוא משכח תלמודו?

וביאר הרב מפוניבז' הטעם בזה, כי התורה מגנא ומצלא מן החטא (סוטה כא, א) והיא התבלין ליצר הרע (קידושין ל, ב), ואם לא היה שוכח את מה שלמד והיה נשאר קשור לתורה, אזי המאור שבתורה היה מחזירו למוטב (עיי' פתיחתא דאיכ"ר ב), ואף שהיה מבקש לימודו ואינו מוצא, מכל מקום כוח המאור שבתורה וקדושתה היו מחזיקים אותו, ועל ידי התורה שהיה לומד היה מתגבר על היצר הרע ועל כל התאוות, ורק מפני שהוא משכח תלמודו ואינו דבוק בתורה, אין בכוחו להתגבר על היצר.

נמצינו למדים שני עניינים: הא' גודל מעלת קדושת התורה שבכוחה לשמור מן החטא, עד שאפילו בן סורר ומורה שהורגל בתאוות, אם לא היה שוכח תלמודו היה חוזר למוטב! ואף שיש תאוות ורצונות שהגוף דורש אותם מאד, אפשר להתגבר עליהם בכוח התורה, ועוד למדנו את רעת תאוות הגוף ורצונותיו שהטבע נמשך אחריהם, שסופו שכאשר יבקש תאוותו ולא ימצא, ילך לפרשת דרכים וילסטם את הבריות, עד כדי כך תאות האכילה יכולה לגרום ולהביא לרציחה, שהיא הדבר החמור ביותר. זהו טבע ההרגל של מידה רעה.

ואמנם על אחת כמה וכמה מידה טובה מרובה (סוטה יא, א) שאם אדם מרגיל את עצמו במידה טובה, אחר כך ההרגל נעשה לו לטבע שכבר אין זה קשה, והכל הולך בנקל ובשמחה, כי זהו טבעו.

* דברים שנאמרו בשיעור ובשיחה בישיבה פרשת כי תצא אלול תשס"ז בעת שלמדו פרק בן סורר ממסכת סנהדרין, כמו בחודש אלול הנוכחי.

** ואמר רבינו שאם כן אין בזה איסור גניבה, כמו שכתב בתוס' הרא"ש (קידושין סט) שבמקום שאין הבעלים מקפיד על הגניבה אין איסור גניבה ורק צריך לשלם על הגניבה. אמנם בהערות וביאורים על סנהדרין (אות רפד) הביא רבינו מדברי הרמ"ה שכן סורר ומורה עובר באיסור גניבה, עיי' שם.

לדוד השם אורי (ב)

איתא במדרש (ויקרא רבה כא, ד) לדוד השם אורי וישעי, אורי בראש השנה וישעי ביום הכיפורים.

ובפשוט הביאור בזה, כי 'אורי' זה ראש השנה, מפני שהוא תחילת הזמן של עשרת ימי תשובה, ותשובה עושים על ידי הכרת האמת, וזה נקרא 'אורי', ובימים אלו יש סייעתא דשמיא מיוחדת לתשובה והכרת האמת, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שמראש השנה עד יום הכיפורים, והוא זמן של אור, שבו רואים יותר את האמת, מי שרוצה רואה יותר את האמת, ועל ידי זה עושים תשובה.

ואחרי זה בא יום כיפור שנקרא 'ישעי', מפני שיש בו כפרה ומחילת עוונות, והכפרה היא הישועה, ותחילה בראש השנה נותנים לנו את ה'אורי' עם האפשרות להכיר את האמת ולחזור בתשובה, ואחר כך ביום כיפור זוכים גם ל'ישועה' של כפרת העוונות, כמו שכתוב (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם".

והפסוק מוסיף "לטהר אתכם", היינו שאחרי הכפרה זוכים גם לטהרה, וטהרה היא כבר מן השמים, כמו שאמרו (יומא פה, ב) ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, הקב"ה מטהר את ישראל, וזהו הישועה! ישעי ביום הכיפורים, שמן השמים נותנים טהרת הלב, וזוכים למדרגת הטהרה, כפי שביאר המסילת ישרים בפרק ט"ז מה היא טהרה.

ואחר כך בא חג הסוכות שעליו נאמר 'כי יצפנני בסוכה', והוא זמן שמחתנו, שיש בו את מצות השמחה, וכדי שהשמחה תהיה בשלמות צריכים טהרת הלב, לטהר אתכם, וכשהלב הוא טהור אזי יש שמחה במצוות, ומרגישים את חשיבות המצוות, ואז מקיימים את המצוה של ושמחת בחגך בשלמות, עם שמחה כמו שצריך להיות.

~ ~ ~

ובפעם אחרת אמר רבינו:

'אורי' בראש השנה, אור הוא ענין של הבנה ובהירות, ובראש השנה שהוא יום דין וצריכים לעסוק בתשובה, מן השמים נותנים בו הארה וסייעתא דשמיא מיוחדת לתשובה ולתפילה, ומקבלים בראש השנה שאיפות טובות ונכונות והכרת האמת שהיא בבחינת אור.

אבל עדיין בראש השנה זה לא נעשה 'קנין' בטבע האדם, ולא נהפך לאדם אחר, ואילו ביום כיפור אמרו 'ישעי' ביום הכיפורים, כי הוא יום שיש בו סייעתא דשמיא גדולה יותר לזכות גם לשינוי הטבע!

והוא יום סליחה וכפרה, כמו שכתוב 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני השם תטהרו', וביאר רבינו יונה בשערי תשובה (ב, יד) שיש מצות עשה מיוחדת לחזור בתשובה ביום כיפור כמו שכתוב 'תטהרו', ולאחר שהאדם עצמו משתדל להיטהר בתשובה, זוכה גם לסייעתא דשמיא לסליחה וכפרה, ומקבל מן השמים טהרה ושלמות מיוחדת, שנעשה מסוגל יותר למעשים טובים ולהנהגה אחרת, כידוע שיש אנשים רבים שלאחר יום כיפור מרגישים בעצמם שנהפכו לאדם אחר עם טהרת הלב ושינוי הטבע.

ומכל אלו המידות וכיצא בהן צריך לחזור בתשובה, וקשה מאד לחזור בתשובה על זה, כלשון הרמב"ם שם שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש, כי ההרגל של מידות רעות יותר קשה מהרגל של מעשים, ויותר קל להפסיק מעשים מאשר לשנות מידה רעה, שהטבע נמשך אחר התאוה, וקשה מאד לשנות את הטבע ולהפסיק מזה.

וזהו חומרתו של בן סורר ומורה שנידון בזה על שם סופו. וידוע שהיו בעלי מוסר שחיכו את ילדיהם לאכול בכל יום את אותו המאכל והתבשיל בלי שינוי, כדי להתחנך שלא תהיה רדיפת המאכלות.

האכילה והשינה לצורך עבודת השם

והנה אמרו חז"ל (ע"ז יא, א) על רבינו הקדוש שלא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, והיינו שכל התענוגים היו על שולחנו של רבי, אבל מאידך מצאו (כתובות קד, א) שבשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואמר שלא נהנית בעולם הזה אפילו באצבע קטנה, וביארו התוספות (בע"ז שם) כי כל המעדנים שעלו על שולחנו, לא היו בשביל עצמו, אלא בשביל אוכלי שולחנו שהיו רבים, והוא עצמו לא נהנה מזה.

אמנם יש שכתבו שגם הוא בעצמו נהנה, אך לא הייתה כוונתו להנאתו אלא לשם שמים, כפי הנצרך לבריאות גופו בשביל עבודת השם (עיין טור או"ח סימן רלא ובביאור הגר"א בשו"ע שם), וברמב"ם פרק ג' מהלכות דעות כתב שאדם שכל מעשיו לשם שמים, גם האכילה והשינה שלו נחשבים לעבודת השם, והוא עובד השם באכילתו ובשנתו, כיון שכונתו בהם היא לצורך עבודת השם, ואם בשביל זה הוא הולך לישון מוקדם, זו לא עצלות, ולא בקשת המנוחה, אלא עבודה! כי הוא ישן לצורך עבודת השם.

וזהו גם מה שאמרו (יומא עא, א) שהרצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין, והיינו שמי שרוצה לקיים מצות ניסוך היין בזמן הזה שאין קרבנות ונסכים, יתן לתלמידי חכמים יין לשתות, כי תלמידי חכמים שותים יין לא בשביל הנאת הגוף, אלא לצורך העבודה לשם שמים, וממילא זה כמו קרבנות ונסכים.

ולמעשה למדנו מפרשת בן סורר ומורה, ראשית את ענין המשיכה להנאות העולם הזה, שהוא דבר חמור, ואף שזה טבע האדם, מכל מקום אם זה נעשה אצל האדם לעיקר, זה לא כדרך התורה. וגם למדנו שבלי תורה, אם אדם לא שקוע בלימוד ומשכח תלמודו, ממילא יש יצר הרע, והעצה היא להתרחק מן התאוות ולהיות דבוק בתורה.

להמשיך הרציפות בתורה בששי ושבת

אבל דבקות בתורה כוללת את כל הזמנים, לא רק ביום ראשון ושני וכו', אלא גם בערב שבת ושבת צריך דבקות בתורה, ואם יש הפסק כבר אמרו (ירושלמי סוף ברכות) אם תעזבני יום יומיים אעזבך, והשפעת הקדושה של כל השבוע נמחקת על ידי הבטלה!

וחשוב מאד לקבוע חברותא לימי ששי ושבת, כי הלימוד בלי חברותא קשה מאד, וכך היה בישיבה מאז ומעולם, שהיו חברותות לכל הסדרים, וחברותא מיוחדת לששי ושבת, עם לימוד מיוחד, כל אחד במה שלבו חפץ, ויש ללמוד דבר קבוע, במקום קבוע, ובזמנים קבועים.

ובאופן זה יש דבקות רצופה בתורה בלי הפסק, והשפעת קדושת התורה משפיעה מאד שמתעלים ומתעלים כל הזמן!

מדברי בן רבינו, הגאון רבי ישראל שיבלחט"א, בסיום מסכת ברכות בשיעור המשנה היומית לע"נ רבינו זללה"ה

במעלת לימוד המשניות ידוע כמה שהפליג בזה המגיד לבית יוסף, וכמה היה מזדו ומחזק את הבית יוסף שלא להפסיק מלימוד המשניות, ושגם בעת המאכל יהיה במשניות. וידוע גם שמשנה זה אותיות נשמה, כי לימוד המשניות מועיל מאד לנשמה.

ואמרו"ר הכ"מ היה מקדיש בכל יום ללימוד משניות לעילוי נשמת אבותיו ורבותיו וכן שאר אנשים שראה צורך לעשות להם עילוי נשמה. והיה רגיל לומר בשם המשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל שבכל דבר שעושים לעילוי נשמת אנו שולחים דורות לאלו שבעולם האמת, ואם כן אף שאמרו"ר הכ"מ לא ביקש מאתנו את זה כמו שהיה נוהג תמיד שלא לבקש כלום מאף אחד, אבל בודאי שזהו רצונו הטהור שנוסיף עבורו עוד זכויות. ובפרט על ידי לימוד המשניות כמו שהזכרנו שזה דבר המועיל ביותר לעילוי נשמה. ולכ"פ משנה אחת ליום כמו שכבר דיברו והזכירו בשלושים.

והנה עכשיו זוכים לסיים מסכת ברכות על ידי לימוד קצר בכל יום, ודואים כמה אפשר להפסיק על ידי לימוד של כמה רגעים בכל יום, שבתוך זמן קצר כבר זוכים לסיים מסכת ברכות. ועומדים להתחיל מסכת פאה, ובאמת מסכת ברכות זה יותר קל ממסכת פאה, אבל בלימוד של משנה ליום אפשר לעמוד בזה. ויהי רצון שיזכו להמשיך וללמוד עוד ועוד מסכתות.

ניתן להאזין לשיעור במשנה היומית הנמסר מדי יום על ידי הרה"ג רבי בן ציון גרבוז בקו 'במחיצתו' - 0737164430 שלוחה 1, וכן ניתן להיבחן מדי יום על הנלמד בישיבה על קברו מסלול 'שיח על קברו' - משנה יומית לע"נ מרן רה"ז צ"ל, בעמדות 'נדרים פלוס', או בטלמור 03-3080222 ולהשתתף בכל ההגדרות.

כמו כן ניתן להאזין לשיעור במשנה היומית הנמסר מדי יום על ידי הרה"ג רבי אברהם שמחה אדלשטיין בקול הלשון 03-6171111 שלוחה 7 קוד 993614 השבוע התחילו בלימוד מסכת פאה.

לעילוי נשמת מרת יוטא רייזל ע"ה
בת ר' שלמה זלמן בנימין הי"ד
נלב"ע ו' אלול תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת
רבי ישעיה ב"ר משה זצ"ל
נלב"ע ט"ו אלול תשפ"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ר בנימין וייס ז"ל
ב"ר ברוך שלום ז"ל
נלב"ע י' אלול תשע"ג - תנצב"ה

מנחת דבר פרשת כי תצא

מרבניו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

על דבר אשר לא צעקה בעיר (כ"ב כ"ד)

כתב החזו"א דקבלת התראה אין פירושה דכל עצמה של פעולתו הוא עושה בשביל שיהרג או ילקה, אלא דאף על מנת כן אני עושה, ואוכח לה החזו"א מנערה המאורסה בעיר דכתיב אשר לא צעקה, וע"כ בקיבלה התראה קיימין, ואי ע"מ כן אני עושה היינו חפץ בעונש א"כ יש כאן רצון גמור, אלא ע"כ קרא איירי שהתרו בה שתצעק ותינצל ואם לא תצעק תתחייב מיתה, ומשיבה דאף ע"מ כן שתהרג בב"ד לא תצעק (מפני הבושה, או מסיבה אחרת), ודיינין לה משום כך כמזידה שלא צעקה. ויעוין שם. והנה בהפלאה כתובות ב"א, ד"ה אמר אביו דשמואל, אוקים לה לקרא דאיירי באונס בתחילתה ונתרצית אח"כ, ומ"מ בשדה אינה חייבת, דנהי דאיסורא איכא מ"מ עונש מיתה ליכא, כיון דסו"ס אונס הוא, ואינה חייבת כה"ג על רצונה. [ויעוין שם בדבריו, וכן בדבריו שם ג' ב' על תוס' ד"ה ולידרוש. וצ"ב] ויעוין בדבריו דף ג' ע"א ד"ה תוד"ה וסברה. ועי' פנ"י ב' על רש"י ד"ה מת. וי"ל בזה.

ולפי"ז יש לומר דלעולם קבלת התראה איכא למימר דפירושה שכל פעולתו על מנת כן עושה, ומ"מ אית לה פטור אונס לגבי מיתה גם בכהאי גוונא, דסו"ס אונס הוא שהרי גם ללא רצונה אונסה, ובעיר חייבת דהי' לה לצעוק ולא חשיב אונס. [ויעו"ש בחזו"א הנ"ל מש"כ עוד בזה]. וי"ל.

ובחזו"א יו"ד סי' ס"ח ס"ק ב' פשיטא לי' מגמ' דכתו' ב"א ב' הנ"ל דהיכא דאיכא רצון נמי בטל ענין האונס כלל אף לענין חיוב מיתה. יעו"ש.

ולא יראה בך ערות דבר וגו' (כ"ג ט"ו)

יש לעיין במי שנאנס לעמוד ערום והגיע סוף זמן קריאת שמע אם שרי לו לקרות כשהוא ערום קודם שיעבור זמנה דליתי עשה דקריאת שמע ולידחי לא תעשה דלא יראה בך ערות דבר, ואין לומר דלא אמרינן בכה"ג עשה דוחה לא תעשה כיון דהלאו הוא בעשה גופא, וכמש"כ הרעק"א בתוספתיו פ"ג דפסחים משנה ז' יעו"ש, דהכא הלאו הוא לאו כללי בכל דברי קדושה שאסור לאומרם כנגד ערוה ואינו רק לאו בקריאת שמע, וא"כ שפיר איכא למידן ב' עשה דוחה לא תעשה ויקרא קריאת שמע כשהוא ערום. ומיהו כיון דפלוגתא היא מה הוא חיוב קריאת שמע מדאורייתא (אם רק פסוק ראשון או כל פרשה ראשונה או ב' פרישיות) וכן לברכהמ"ז לכאור' בעי לברוכי בנוסח הקצר ביותר, א"כ א"א לדין מחמת ספק לקראותה כשהוא ערום דהא יותר מן החיוב בתורת ודאי אסור לקרות דשוב ליכא דחית עשה ללאו.

וכן יש לומר גבי דרשא דאיתא בירושלמי תרומות (עי' בב"י או"ח סי' צ"ט) דשיכור לא יקרא קריאת שמע משום ולא יראה בך ערות דבר דדרשינן מינ' ערות דיבור [ויל"ע אי הוי דרשא גמורה מדאורייתא], ומתבאר שם דגם אם לא יוכל לקרות אח"כ ק"ש אפ"ה לא יקרא, ולהנ"ל יל"ע מ"ט לא אמרינן בזה עשה דוחה לא תעשה כיון דהלאו הוא כללי [בדאורייתא] ולא נתיחד למצות ק"ש וכנ"ל. [ובגוונא דפושע יל"ע תוס' עירובין ק' א' וברשב"א ושאר קמאי שם].

ונפ"מ נמי בכל זה לגבי ברכת המזון כשהוא ערום או שיכור ואם לא יקרא כך בעודו שיכור או ערום יעבור שיעור עיכול ושוב לא יוכל לברך.

כי תזדר נדר וגו' לא תאחר לשלמו (כ"ג כ"ב)

נדר מעות לצדקה ועבר הרגל ועבר בבל תאחר (היכא דקיימי עניים או בג' רגלים) יש לדון דיוכל לבטל איסורו דקעבר אבל תאחר, דהנה בשו"ע סי' קנ"א סי"ב איתא דמותר לפרנס עניי עכו"ם, וכן מייתי ברמ"א יו"ד סי' רנ"א ס"א דמפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל, ונראה דמ"מ לא חל על צדקה זו דין נדר דלא הוי צדקה ולא הוי נדרי מצוה, ויש לעיין אם מי שנדר לתת לעני סתם אי רשאי לתת לעני עכו"ם מהאי טעמא דמפרנסין ענייהם עם עניי ישראל, ואי נימא דשרי מ"מ לא יקיים שום מצוה בנדרו והרי"ז כנודר על תנאי שאם יתן לגוי לא יתחייב, ולפ"ז י"ל דאם עבר על בל תאחר בצדקה שנדר ועבר הרגל יתננו לעניי עכו"ם ועי"ז איגלאי מילתא דלא היה נדר כלל ולא עבר בזה אבל תאחר, מיהו אפשר דדוקא בנודר לתת לגבאי צדקה סתם יל"ד בהנ"ל אבל בנודר לתת לעני לא.

מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וגו' (כ"ג כ"ד)

כתב הרמ"א יו"ד רכ"ח סי' י"ג, אם חשב בלבד ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו ואין צורך אמירה. ע"כ. ולכאור' אין דין זה רק בצדקה אלא בכל נדרי מצוה דהו"ל כצדקה, [יעו' לעיל סי' רי"ג ס"ב, האומר אשנה פרק זה הוי כאילו נדר לצדקה או לעשות שאר מצוות נדרו קיים. ע"כ. ויעו"ש בנו"כ]. ויעוין בזה בלשון תוס' רבינו אלחנן בע"ז ל"ד, כל עניי נדר דכתיב בקרא דמוצא שפתיך תשמור ומייתי התם כגון נדר של צדקה. [ויעו"ש לשון תוס' ר"ש משנ"ץ בכל ענין נדר כגון צדקה ותענית בכלל נדיב לב]. ועפי"ד יתבאר דברי הרא"ש בפ"ק דתענית שנתלבטו בדבריהם האחרונים. [ואגב צ"ע לפי"ז מש"כ מהרי"ק שורש קס"א (ו') דר"י ס"ל דלא סגי בקבלת הלב משום דס"ל חולין מקדשים לא ילפינן או משום דהו"ל ב"כ הבאים כאחד, דלכאור' בדברי תוס' ר"א הנ"ל נראה דר"י נמי ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית והוסיף עלה דהא דבעי קבלה בתפילת מנחה לכתחילה יש לעשות כן. ויעו"ש עוד מה שאמר בשם ר"ת, ומה דס"ל איהו גופי' לענין מנחה ויל"ד שם. ועכ"פ מתבאר

שם דר"י ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית וא"כ ליכא פלוגתא בין ר"י לר"ת בזה. וצ"ע.]

ויעוין בהגר"א חו"מ סי' רי"ב ס"ק כ"ב דמיייתי מההיא דנדרים ז' א' לענין יד, ובדואי דיש יד לנדרים מצוה. [ומיהו משכ"ש הגר"א מההיא דפ"ק דחגיגה דהאי קרא לכל נדר הרי גם קונמות בכלל, ואמאי לא אייתי עלה הא דיו"ד ר"ס ר"י אין הנדר חל עד שיוציא בשפתיו וכו'. ויל"ע התרה לשבועות בחגיגה שם. ודו"ק.]

ומיהו אי נימא דאין דברי רמ"א הנ"ל יו"ד רנ"ח דין ודאי רק ספיקא דדינא לחומרא, יעו"ש בחי' רע"א, ונימא נמי דהדין האמור לעיל סי' רי"ג לענין נדרי מצוה נמי הוי ספיקא דדינא, יעו"ש בביהגר"א, אולי יש לדון בנידון הנ"ל דמחשבה בנדרי מצוה, בדין ס"ס ולקולא. [ול"ע כעת בפרטי דיני ס"ס לענין ס"ס בספיקא דדינא] ואם לא, לכא' מן הדין הוא להחמיר בכל מחשבה [מוחלטת] לקיים מצוה והנהגה טובה בין בין אדם למקום ובין בין אדם לחברו [וכל עניני גמ"ח ואהבת רעים בכלל]. והנה בפ"ת ביו"ד שם בשם ספר דת אש אייתי דברים מחודשים בכל ענין זה דמחשבה [וקאי נמי אתרומה וקדשים וכמו שראיתי לפי"ר בתמצית דבריו בשו"ע החדשים]. וכמדומה דאין דבריו פסוקים להלכה אף דגם בגי' מהרש"א הועתקו ובחי' רע"א ציין להם, [ועיקרם לפי"ר נראים קשים ואינם לפי המשמעות הפשוטה דסוגי' ודברי קמאי והפוסקים].

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כלוך לא תתן (כ"ג כ"ה)

עי' בגדר הלאו דואל כלוך לא תתן, דלכא' אינו אלא לאו מחודש על מקרה מיוחד זה דגזל, ואין כאן שם ותואר איסור מיוחד, אלא רק אזהרה נוספת על גזל באופן מיוחד זה מלבד האיסור גזל הכללי דאית בי'. ועי' חינוך מ' תקע"ז [ועי"ש מב"ח]. ועי' סנהדרין נ"ז א' גזל מעליא הוא, ויל"ע שם בסוגי', וכעת ל"ע. וע"ע כ"מ פ"ט מהל' מלכים ה"ט ד"ה ומ"ש רבינו [ויעו"ש לשון רמב"ם] וכל זה צ"ב.

ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואילו הוא נשא את נפשו (כ"ד ט"ו)

לכ' לאו דבל תלין בחיוב ממון תליא, והנה באהבת חסד פ"י ס"ד כ' דאפטרופוס ששכר פועלים עובר בבל תלין דכאומר שכרכם עלי, ולכ' מסתמא אינו חייב מנכסיו אלא החיוב חל על הבעלים והוא אינו אלא ממונה לעסוק בנכסים ולשאת ולתת בהם, וא"כ מאי בל תלין שייך, ואולי חל עליו חיוב להמציא מנכסיו בעלים לפועל ואהא גופא (דהו"ל חיוב ממון, ועי') חל לאו דבל תלין. וצ"ת.

ולא תבא עליו השמש (כ"ד ט"ו)

לאו דלא תבוא עליו השמש תלי' לכ' ביום ממש, וכלישנא דקרא דביומו וכו', וצ"ע בסוגי' דברכות ב', וכ"מ מדברי האהבת חסד, ולפי"ז בביה"ש צריך להקדים ולתת מיד (אם לא נתן קודם) ובאהבת חסד פ"ט ס"א כ' יראה לפרוע קודם צאת הכוכבים, ולא הזהיר להקדים, [מיהו איכא בהא ס"ס, דכ' הגרע"א כה"ג במק"א (א"ה כמדו"ח ג' תשו' א'), ספק כבר לילה וכבר עבר ספק עדיין יום עד צאת הכוכבים], ויל"ע בשכיר יום דזמנו כל הלילה וסוף עבודתו בצה"כ, ומשמע בסוף ממש, ולכ' הו"ל רק ספק שכיר יום ואליבא דשמואל גובה כל היום [ויש פוסקים כמותו], ובבריייתא אמרינן דשכיר יום גובה כל הלילה ועלי' קאי קרא דלא תלין ובגמ"י שם בשם תוהרא"ש הוכיח מכאן דעובד עד הלילה, ולכ' אי עובד עד צה"כ הא הו"ל שכיר שעות דלילה וק' לשמואל, ואפשר דדינו לעבד עד לילה דדאורייתא, וא"כ מספק יפטר לעבד אחר השקיעה, ויל"ע בזה בגדרי ספק ממון.

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך (כ"ה י"ז)

בתו"כ פ' בחוקותי פ' א' ג' וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו וכו' וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, יכול בלבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכיחת לב אמורה הוא מה אני מקיים זכור שתהיה שונה בפיו. ובר"ש משנין שם כתב הא מה אני מקיים וכו' תהא שונה הלכות שבת וכו' זכור את אשר עשה לך עמלק שתהא שונה בפיו הלכות מגילה א"נ כגון ושננתם לבניך שתקבע זמנים להיות שונה בתורה בכל ופירש הר"ש. מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו. ע"כ. והנה אע"ג דילפינן מינה (בפסחים ק"ו א') לקידוש יתכן דהא נמי משמע, אי נמי אסמכתא היא, [וכן נראה קצת מסוף דבריו, ומאלו נלמוד לאחרים, והיינו דחייב ללמוד כל עניני התורה, וא"כ כל הני קראי למה לי]. וכן נראה לכאורה ממה דפי' בזכור אשר עשה לך עמלק דקאי אהלכות מגילה, ואי נימא דיוצא יד"ח גם בעניני מגילה, שאחר שנכתבו תורה הם, א"כ לפני נס פורים במה יצא, ואם בעניני מחיית עמלק ועניני זכירתו, מ"ט לא נפרש גם השתא אחר נס פורים. והשמיט העיקר ותפס התוספת. אלא על כרחך אסמכתא היא. ואף אי נימא דדאורייתא היא אין לזה ענין לצאת בזה ידי מצות זכור, ואין זה אלא מן המתמיהים. ועי' בהג' מהרי"ד העתקת פ' הזית רענן. וז"ל שם וכו' הזית רענן, זכור את אשר הקצפת פ' לזכור מה שהקציפו אבותינו במעשה העגל שהפשע שמור לדורות וכמ"ש הרב"י שמה"ט עושים שער עגל בתפילין וכן לזכור מעשה מרים לזיזת מלשה"ר ומעשה עמלק ג"כ מצוה לזכור כדאיתא במגילה דף י"ח וממעשה עמלק נלמד לכל זכירות שמצוה לזכור אותם פעם אחת בשנה וא"כ די כשקורין אותו בפרשה בשבתו {עי' סי' תרפ"ה ס"ז} אך חז"ל קבעו זכירה בפנ"ע למעשה עמלק סמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן והרמב"ם בפ' כי תצא גבי מעשה מרים מנה ג"כ מצות הללו לזכור אותם וגבי עמלק כתב מצוה לספרם לבנינו שידעו לזיזת ע"ש ובשל"ה כתב שמצוה לזכור אותם בכל יום וכ"כ בכתבי האר"י וב"א פי שמחויב להיות שונה הלכות שבת והלכות ע"ז והלכות נגעים והלכות מגילה [וכן פ' התוס' כאן ובדרך תמים] עכ"ל ולא ידעתי מה נשתנה הלכות אלו משאר הלכות לכן נ"ל כמ"ש דלא קאי על הלכות רק על המעשים כמ"ש. עכ"ל.

שו"ת מיוחד

מרבנינו מרן ראשי הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

נמסר ב"ועידת בני הישיבות" שלהי חודש אב תשפ"ג

השאלות נשאלו על ידי הגאון רבי רפאל גפן שליט"א מראשי ישיבת תורה בתפארתה

ראשי הישיבות. נבקש מהגאון רבי רפאל גפן שליט"א, מראשי ישיבת "תורה בתפארתה", שישאל את השאלות קמיה מרן רה"י שליט"א.

הגאון רבי רפאל גפן שליט"א: כל הציבור פה צמאים לדבר ד', כולם רוצים לשמוע ולקבל ממרן רה"י שליט"א, ואני ניגש כשליח ציבור לפני רה"י שליט"א.

טעם וחיבור בלימוד ובעבודת ד'

שואלים, איך מקבלים טעם וחיבור לעבודת ד', לפעמים יכולים להרגיש שהלימוד ועבודת ד' הם מצוות אנשים מלומדה, עושים כמו שקיבלו מהבית, וממילא אין חיבור כל כך לתורה ועבודת ד', רוצים להרגיש קשר להקב"ה, מהי הדרך?

מרן שליט"א: בוודאי, הדרך הכי טובה להתקשר להקב"ה היא ע"י לימוד התורה, התורה עצמה אותיות של הקב"ה, קשר של תורה מביא לתכלית עוה"ב הכי טוב והכי גדול, וגם בעוה"ז הדרך להתקשר לקב"ה ע"י תורה.

איזה תורה? יש ברבינו יונה בשני מקומות, על מה שכתוב בחז"ל במסכת אבות 'התקן עצמך ללמוד תורה', אומר רבינו יונה: התקן עצמך למעט בתענוגים כדי שילמד תורה הרבה, כמו שנינו פת במלח תאכל וכו'. כי המרבה בעידונים לא תשכון בתוכו החכמה. הלימוד של תורה בשביל שיכנס באדם, אם הוא מידי מגושם - הוא מבחוץ ולא נכנס בו.

במקום אחר אומר רבינו יונה בסוף פרק שלישי על דברי חז"ל, "אם אין דרך ארץ אין תורה רצה לומר שצריך לתקן את עצמו במידות ובזה תשכון התורה עליו אבל מי שיש מידות גרועות התורה לא נדבקת בו, התורה שאפשר על ידה להתקשר לקב"ה היא תורה שבנויה על מידות טובות ועל מיעוט תענוגים. כמובן לא להגזים במיעוט תענוגים אבל לא להגזים הפוך, היום רח"ל יש בעולם הישיבות הפוך, מידי מיד, ועצם הקשר לקב"ה עצמו חוץ מדרך התורה, לא פועל, שום דבר לא יכול לפעול כל זמן שאדם מגושם במידות גרועות זה סתירה לקשר עם הקב"ה!

השאלה הייתה איך מתקשרים לקב"ה, והתשובה

"שמעתי שהייתה שבת מרוממת ומיוחדת וממש דבר מיוחד שיושבים בחורים וראשי ישיבות, וזה עושה קשר חזק מאוד בין רב ותלמיד, שזה כל הענין של הישיבה, להמשיך את מסירת התורה על ידי רב ותלמיד, ועד כמה שמחזקים את הענין הזה של רב ותלמיד ודאי מחזק את כל הענין של קבלת התורה", בדברים אלו פתח **מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א**, את השו"ת הישיבתי הנדיר שנעל את 'ועידת בני הישיבות'.

מאות בני עליה ממובחרי עולם הישיבות התאספו זו השנה העשירית ביוזמת 'איחוד בני הישיבות' לוועידה שהתקיימה בקמפוס המפואר של כרם ביבנה, לשלושה ימי התעלות ורוממות מיוחדת ולשבות בצוותא את שבת מברכין אלול במחיצתם של גדולי ישראל וראשי הישיבות שליט"א, כדי לקבל אמות מידה בדרכי העליה ולשאוב מלוא חופנים מרוח הגדלות והרוממות לקראת זמן אלול הבעל"ט.

הוועידה ננעלה בשו"ת ישיבתי נדיר עם מרן ראש הישיבה שליט"א, לכבודם ולתועלתם של רבבות בני הישיבות והאברכים עמלי התורה וכלל הציבור, לקראת תחילת זמן אלול הבעל"ט בחלק זה של הוועידה נכחו מרנן ורבנן הגאונים הגדולים רבי דוד כהן שליט"א, רבי צבי דרבקין שליט"א, רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א, רבי שמעון גלאי שליט"א, רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א רבי חיים פרץ ברמן שליט"א, רבי דוד מילר שליט"א, רבי דניאל ארנפרוינד שליט"א ורבי רפאל גפן שליט"א.

הגאון רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א ראש ישיבת נתיב הדעת קיבל את פניו של מרן שליט"א ואמר: **"זוכים אנו לקבל את כבוד רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א שנושא במשא עולם התורה שיגיד לנו דברי אלוקים חיים לקראת זמן אלול הבעל"ט"**.

מנחה הוועידה: זכינו ובאורח נדיר הסכים מרן רה"י שליט"א לענות בפרטות לשאלות שישאלו אשר הגיעו מתוככי בני העלייה שבאו לשבות בצוותא חדא עם

על זה, לעבוד א. על מידות. ב. פחות גשמיות. וזה מתקן את התורה שתשפיע על האדם וזה עצמו יהיה גורם ישיר שע"י זה שייך הקשר לקב"ה.

איך מקבלים טעם בתפילה

בחורים שואלים - מעניין לעניין - ואולי באותו ענין, איך אפשר לקבל טעם וגישמעק בתפילה, לפעמים מרגישים שאין טעם בתפילה וממילא יכולים להרגיש שהתפילה למושא וזה מביא שמתפללים שלא כהלכתה, לדלג בפסוקי דזמרה, לבוא מאוחר ולצאת מוקדם, והכל מאותו שורש הכל שאין טעם בתפילה. איך מקבלים טעם בתפילה.

מנן שליט"א: זה ודאי שמה דיברנו ביחס לתורה נוגע לתפילה גם כן, אבל חוץ מזה, חוץ מהסיבה הזו מה אפשר לחזק בתפילה, אני חושב שאע"פ שכל אחד מבין פחות או יותר כל מילה מה שכתוב בפירוש המילות של התפילה, אבל מי שילמד את התהלים שרוב התפילה מבוססת על זה עם מלבי"ם ועוד מפרשים, זה תפילה אחרת לגמרי, יש הבנה יותר עמוקה.

בתפילת שמו"ע אין את התהלים, אבל יש ספרים אבודרהם ועוד. להיכנס לתוך התפילה, להבין יותר מה שמתפללים, לא באופן יבש לומר את המילים, להבין יותר, זה יגרום שהתפילה תהיה יותר.

דבר שלישי, להבין מהי צורת התפילה, מהי תפילה שהאדם בא לקב"ה ואומר אני כלום והכל מהקב"ה, כמה שכתוב במפרשים, מהי עבודת התפילה, הרי אדם בא לבקש, ואיפה העבודה, אלה מפרשים המהר"ל ועוד. עצם הדבר שאדם מרגיש שהוא כלום והכל בא מהקב"ה ואין לי שום דבר מבלעדו ולכן אני בא לבקש ובצורה הזו אני מבקש, זוהי עבודה. אם אדם מבין מהי עבודה ומתפלל בצורה כזו שאני מבקש כי אני כלום- כלום, זה ייתן יותר כח וגישמעק והבנה בתפלה.

ניסיונות

שואלים, בדור אחרון התרבו ניסיונות גדולים ממכשירים טמאים כידוע, וגם גדולים וטובים נפלו בזה, למרבה הכאב. ב"ה, בציבור פה אין שייכות לזה, אבל מי יאמר זכיתי ליבי והיצר הרע אורב בפנינה, ומחפשים מה הדרך לכו בה, לשמור עצמו מהניסיונות שלא יבוא לידי מכשול ח"ו.

מנן שליט"א: דבר ראשון אדם צריך לדעת: כתוב בחז"ל מפורש שהקב"ה אינו מנסה את הרשעים שאינם יכולים לעמוד, את מי מנסה? את הצדיקים, שנאמר, ד' צדיק יבחן. זאת אומרת שאם יש לבחור ניסיון זה סימן שהוא יכול לעמוד בו, אין דבר כזה אין ניסיון שלא יכול לקיים. אתה יודע שאתה יכול לקיים כי קיבלת את הניסיון, אם לא - לא היית מקבל את זה.

ואם תחשוב שע"י הניסיון אני אבוא אל המטרה, אחת המטרות של ניסיון היא להוציא מהכח של האדם לפועל, וזה יביא לי את זה. כשאדם חושב על זה, וגם שיחשוב, ד' עושה לי ניסיון, אדם חושב קשה לי, אל תחשוב על הקושי, תחשוב כמו שלאברהם אבינו היה ניסיון 'ויאמר ד' אל אברהם', כך 'ויאמר ד' אלי'... זה ניסיון שד' עושה לי שאני יכול לקיים, כך לחשוב, ד' עושה לי ניסיון שאני יכול לקיים. אם חושב כך, ודאי יוכל להתגבר. אם עושה כך, ודאי יקיים את זה, וזה אחת מהסיבות שניסיון שד' נותן הרבה שכר. למה? בגלל שעמד בניסיון. אם יבין את זה, ייתן לו את הכח כשיודע שד' עושה את זה בשבילו.

שאלה: לכתחילה ודאי היה ראוי להתרחק מזה, לברוח מהניסיון.

מנן שליט"א: ודאי, אבל אם בא הניסיון זה סימן ששלחו לו שיתגבר.

לימוד לא לפי מסגרת הישיבה

שאלה: בישיבות יש מהלך אחד של לימוד שכולם לומדים באותו מהלך, ולמעשה יש הרבה שמרגישים שעל פי טבעו ממשך יותר לבקאות והלכה, ובכולל יש מסגרות שונות ואפ"ר שר לבחור מה שליבו חפץ, בישיבה אין את האפשרות הזו, ומה הדרך להצליח מי שמרגיש שטבעו נוטה ללימוד אחר, האם ללמוד לא כמו כולם, או שילמד קצת מה שליבו חפץ.

מנן שליט"א: מה שאדם יעשה אח"כ יהיה מה שיהיה אבל צריך להיות מבוסס על רמה מסוימת מה שנקרא שידוע ללמוד ובישיבה לומדים הענין, לקבל את היסודות הכללים בראשונים ומקבלים סברות כלליות דרך דיוק ודרך חידוש, והדברים האלו הכי טוב נשים נזיקין, כך הוחלט שזה הכי טוב לדעת סברות התורה, יסודות התורה. דרך הדיוק ודרך החידוש הם דרך נשים נזיקין, זה מה שכל אחד צריך נשים נזיקין, אחר כך ישתמש בזה לשאר חלקי התורה, אבל צריך להתחיל בזה.

עכשיו, בתוך נשים נזיקין גופא שלומדים על המקום יש כאלו שצריכים קצת להקיף יותר, כל אחד צריך לדעת מה הדרך שלו, וגם בדרך סברא, יש כאלו שיכולים ללמוד סברות עמוקות אפילו "כוועצ" סברות", ויש הרבה שלא יכולים, ויש הרבה בחורים שעושים חיקוי של משהו אחר, ונופלים, כל אחד צריך ללמוד בצורה שמתאימה לו ביחס לסברא, ואיזה סוג ספרים, נאמר למשל, ר' ברוך בער זה ספר עמוק, לא כל אחד יכול ללמוד בזה, אבל ספרים אחרים כמו ר' אלחנן, לדוגמא, יכול כל אחד, וצריך כל אחד לעצמו, ולברר אצל רה"י מהי הדרך שלו ללמוד, אם יש בחורים יחידים מסוימים שלא מתאימים לשום דבר, יש ישיבות ומקומות מסוימים, אבל באופן כללי, בחור

יכול למצוא בתוך הישיבה לפי דרך הלימוד היום את דרך הלימוד המתאימה בשבילו וגם לבחור את הישיבה שדרך הלימוד מתאימה בשבילו ויוכל לגדול בזמן הישיבה.

הדרך להיות שקועים בלימוד וניסיונות דורינו

שאלה: מהי הדרך להיות שקועים בלימוד ומנותקים מכל הוויות העולם שקיבלנו שכך צמחו בדורות הקודמים וגדלו ת"ח, והיום יש כל כך הרבה עניינים רבים שבאים לבחורים, כל מיני נייעס ופוליטיקה, מה לעשות.

מרן שליט"א: כל דור יש לו את הניסיון שלו. לפני חמישים שנה היה ניסיון ציונות, אתם יודעים מה היה אז? זה תפס בחורים איך אנחנו לא הולכים לצבא. היום אין לאף בחור בדרך כלל רגשות אשמה למה הוא לא הלך לצבא, אבל זה היה הניסיון אז, הציונות והרוח של ארץ ישראל וכו', יש ניסיון, לא להגיד שאז לא היו ניסיונות, כל דור ודור יש את הניסיון שלו, היו דורות שהיה ניסיון של השכלה, הניסיון של הדור שלנו בעיקר זה גשמיות ועצלנות, וצריך להתגבר על זה, אבל לא לרמות את עצמנו שאנחנו חלשים כי יש ניסיונות, אז היו ניסיונות אולי חזקים יותר, כל אחד צריך לעשות מה שצריך לעשות נגד הניסיונות האלו.

שואלים מה לעשות בשביל שלא יתפוס את הראש, שלא יהיה שייך לדברים האלו.

מרן שליט"א: לא לשמוע לנייעס! זה הניסיון! לא לשמוע, לא לקרוא. בחור ישיבה לא צריך לקרוא שום דבר!

שאיפות גבוהות

שואלים, לכל הבחורים יש ב"ה שאיפות גבוהות והרבה פעמים השאיפות הרבה מעבר למה שאוחזים, איך צריך להיות, האם צריך שאיפות גבוהות או איפה שאוחזים.

מרן שליט"א: בחור שמפחד שאם ילמד מידי חזק יכול ח"ו לגרום לו איזה משהו בבריאות הנפש, כל זמן שבחור אפילו מטפס גבוה אבל מרגיש בשמחה וטוב אין בעיה, ואם מתחיל להרגיש לחץ ומה שעושה זה נגד רצונו, כאילו דוחף את עצמו ואין לו הנאה ודוחף, זה דבר שצריך לחשוש, אבל כל זמן שקשה אבל בסדר הוא שמח ויכול לשמוח אין בעיה.

ייאוש מאלול

ב"ה מגיע חודש אלול, ויש בחורים שמרגישים מראש שמיאשים כבר, שהעבודה של תשובה היא עבודה קשה ולא וודעים אם יוכלו להתחזק בקבלה, מה הדרך שהעבודה של תשובה בה לא יהיה למשא.

מרן שליט"א: קודם כל יש סיפור על החזו"א, שמישהו הגיע לחזו"א ואמר לו שכל שנה הוא מקבל על עצמו ואחרי חודש חודשיים הוא נופל, ואמר לו תעשה עוד פעם כך, מה אכפת לך אתה מרוויח חודש חודשיים!... מה אכפת לך!...

אבל האמת היא כך: רבינו יונה אומר ביסוד התשובה, שאדם עושה תשובה יחשוב על עצמו אני עכשיו פנים חדשות באו לכאן, אני משהו חדש, ואני עכשיו מתחיל עוד פעם ויעשה מאה אחוז, ובבחינה מסוימת כל אחד שבא לאלול הוא פנים חדשות באו לכאן, מאלול הקודם. א. הוא יותר מבוגר בשנה אחת, ויש לו יותר שכל וכח להחליט. ב. הוא למד תורה שנה שלימה!

זכורני שהיה בחור שסיפר לי איפה שלמדתי בישיבה קטנה בחו"ל היה המג"ש ר' זיידל אפשטיין שהיה אחר כך משגיח בתורה אור, הוא היה תלמיד של ר' שמעון שקופ, ואמר לי שבסוף השנה שאל בחור האם השתנית, באותו הרגע אמר לא, אבל פתאום אמר הבחור, אני רואה שדברים שהקלתי עליהם היום אני כבר לא מיקל. בלי לדעת הוא עלה. כל אחד למד שנה שלימה, ובפרט בחורים צעירים שלמדו טוב אז זה לא אותם הבחורים, פנים חדשות באו לכאן, ואי אפשר לשאול ולומר לא הצלחנו, הצלחתם! אתם משהו אחר! ב"ה, כן תצליחו, בע"ה, ואם ח"ו נופלים אבל מה שעשיתם זה טוב.

אאלה: ישנן רוחות ברחוב וישנם כאלו שמרגישים חלילה שאנחנו משתמשים ולא נושאים באחריות הכלל.

מרן שליט"א: אפילו מי שיש לו איזה הוא אמינא כזו הרי זו שטויות והבלים שכל אחד מרגיש, אני חושב אם ח"ו יהיה פה איזה פחיתות של תורה רח"ל... אני לא רוצה אפילו להגיד בפה! כל מה שהמדינה כאן עומדת זה רק בגלל התורה שלנו, זה דבר פשוט בתכלית הפשטות.

אדם שמרגיש שאינו ראוי

שאלה: יש לפעמים מצב שבחורים מרגישים בדברים מסויימים שאין להם בחירה, מרגישים שזה מעל הכוחות שלהם ומי תיאשים להילחם החלק הזה הוא לא בשבילי, ומרגישים שלא יכולים להקל בזה ואין להם כוחות האם זה נכון ואם כן מה העצה לעמוד בזה.

מרן שליט"א: הח"ח אומר דבר אחד שהיצה"ר פועל בשני כוחות, אם רואה אדם שבגלל ענווה רוצה לעשות דבר טוב מכניס לו גאווה, וכן להיפך, אם בחור אחרי השבת הזאת החליט אני באלול הזה יעשה דברים מסוימים של התמדה של תפילה, כל מיני דברים, פתאום הוא חושב, אני? אני עשיתי כך ועשיתי כך, איך אני יעשה את כל זה? זה בשביל צדיקים ואנשים

אחרים, לא בשבילי. אומר הח"ת, זה אחד מדרכי היצה"ר, ואם נכנס לבחור רגש נחיתות זה שידע שזה יצר הרע, ושיעשה, ולא יפחד ללכת לגדלות. אל תפחד!

חששות על הפרנסה

יש חוששים בזמן הזה שהיוקר יאמיר וכל אחד השאיפה שלו בע"ה להיות בן תורה שקוע באהלה של תורה ונכנסים חששות בלב איך יסתדרו עם הפרנסה ועם הדירות וכו'.

מנן שליט"א: יש פה ב' שאלות. א. איך יתכן שכל רבותינו אומרים לא ללמוד מקצוע באקדמיה, מי יפרנס אותנו. התשובה: אפילו אין תשובה מי יפרנס, אבל הבעיה שאקדמיה משנה את כל התכלית של כל הדבר, אקדמיה גם אם לא עושה מחללי שבת ושלא מקיימים מצוות, אבל מוריד יראי ד' ועובדי ד', כבר לא כל התכלית שלו עבודת ד', זה האקדמיה מוריד, ולכן לא יתכן שאנחנו נשתמש עם אקדמיה בשביל שנוכל לעשות כולל עם אקדמיה זה תרתי דסתרי.

ב. למעשה מה יהיה, מה שיהיה הקב"ה יעזור לאלו שלומדים, וגם אם נתרגל לפחות גשמיות ולחיות יותר בצמצום אז כל הבעיות לא יהיו, חלק גדול מהבעיות שיש הרבה אברכים שמחליטים לחיות ברמה כמעט כמו בעלי בתים וגם להיות בכוללים, וזה תרתי דסתרי! צריך להקריב! שתהיה הקרבה, והקב"ה יעזור.

ניסיונות של ביטול תורה אצל בחורים

יש הרבה בני עלייה שרוצים לנצל את הזמן, ולמעשה בפועל שש הרבה ניסיונות לדבר דברים בטלים באמצע הלימוד, או ליי-שון מאוחר ולבזבז את הזמן וכן שיש שבת יצה"ר בפני עצמו, ומקבלים על עצמם מחדש, ונופלים. מה לעשות.

מנן שליט"א: בחור לפעמים לא למד טוב בסדר או מגיע באיחור ומחליט החלטה גמורה, מחר אני יקום בזמן, ומחר... אותו הדבר... הסיבה היא שקודם כל צריך ב' דברים: צריך לבדוק מה הסיבה שמאחר, בדרך פשוטה, בחור הולך לפנימיה עם כוונה ללכת לישון, אבל בדרך יש קבוצה של בחורים מדברים משהו מעניין והוא הולך לשמוע מה מדובר שם, וזורק מילה אחת ועונים לו, ולמעשה תופס את עצמו שעתיים אחר כך עם מה שקרה...

אם רוצים לעשות בצורה קלה, ואם רוצים לעשות החלטה, צריך לחשוב כך, מה הסיבה למה אני לא בא מוקדם, זה לא יצר הרע של שינה, אלא יצר הרע של דיבור בלילה עם החברים. הבעיה שהוא ישן מאוחר מתוך דברים בטלים, לכן הוא לא קם. צריך להחליט שלא לדבר, אבל לא להפסיד, הוא מרגיש שהוא מפסיד את החברה, לכן צריך לעשות חשבון, מצד אחד הוא מרגיש אם אני לא אעשה את זה אני יפסיד את

החברה, שיחשוב ברצינות מה עדיף לי, להפסיד את החברה שמדברים כדי שאוכל לקום ללמוד יותר טוב, או לא, שאני מעדיף את החברה על חשבון זה.

אם כך שם את השאלה וחושב, לא סתם רק שמחליט אחת ושתיים, אלא שיחשוב מה מפסיד מזה שאני נשאר כאן, ומאבד את כל החיים שלו בישיבה, אם בא בחשבון רואה שזה שטויות בשבילו להישאר בלילה לדבר ולהפסיד את הלימוד בבוקר, ואז מחליט - הוא לא יפול, כי חשב. ואולי עוד יותר, לא רק זה, גם בחדר שלו עצמו יש ספרים מעניינים, כמובן דברים כשרים, אפילו ספרים על הרב מבריסק וכדו', שיעשה חשבון אם זה שווה לו על חשבון העלייה שלו, ואם עושה חשבון כראוי, זה הדרך איך שלא נופלים.

שאלה: למעשה כדאי שבחור יקרא קצת בחדר ספרים על גדולי ישראל?

מנן שליט"א: אם יודע שלא ימשך ויכול לצמצם לכמה דקות, טוב, לפעמים רק מתחיל ואחר כך השעון נעלם.

הקב"ה ייתן שכל אחד ואחד יעלה ויעלה, שיהיה באלול ובכל החיים, עלייה אחרי עלייה בתורה ויראת שמים ומידות טובות לקדש שם שמים.

הגאון רבי חיים פרץ ברמן שליט"א:

אחרי הדברים האלו ששמענו כל המוסיף גורע, מודים לקב"ה שיש לנו רב'ה ומדריך שיכול ללמד אותנו בכל הליכות החיים, וכל הדברים שנאמרו פה הם קודש קדשים כזה ראה וקדש לא היתה מילה מיותרת לא צריך להסכים כיהודה וכעוד לקרא.

יורשה לי מילה אחת, הדבר האחרון שרה"י דיבר, חז"ל אומרים הלל אומר דלא מוסיף יאסף, רחמנא ליצולן מי שלא מוסיף מת. מה זה לא מוסיף, אומרים חז"ל שזה הולך על ט"ו באב, ולכאורה היה צריך להיות כתוב: "מי שלא לומד מת"! מה זה משנה לפני ט"ו באב או אחרי ט"ו באב, מי שלא מנצל זמן פנוי שיש לו קורה לו משהו רח"ל, המשנה לא העמידה את זה כך, הקב"ה ברא לילה לת"ת ויכל לחשוב שהקב"ה קבע את הזמן של הסדרים, ואם כך בקיץ הזמן קצר יותר, אם יש זמן קצת אחרי סדר שלישי מתווסף זמן או נמרח זמן זה בסדר, וזה בא הלל ללמד, הלימוד של הלילה לא הפשט שיש זמן של לילה שצריך ללמוד, אלא הלילה הוא או לישון או ללמוד, אין דברים אחרים.

שהקב"ה ישמור אותנו כי הלל אמר על זה דברים קשים! רבינו יונה אומר שאין זה עונש, אלא אם חלילה אתה לא מנצל את הזמן שנתנו לך למה אתה חי, הזמן שאחרי סדר שלישי עד השנה לא יהיה זמן שנמרח. הצלחה לכולם.

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייטש

שילוח הקן

"כי יקרא קן צפור לפניך" (דברים כ"ב ו' - ז')

א. בגדר המצוה

הנה נחלקו האחרונים במצוה זו אם מצוה חיובית היא, וכל אימת שנקרה לפניו קן צפור חייב לשלח את האם אף שאין לו צורך כלל באפרוחים או בביצים, או מצוה קיומית היא ורק הרוצה ליהנות ולקחת אפרוחים או בביצים מצווה לשלח את האם, אבל אם אין לו בהם ענין אין עליו מצוה כלל לשלח את האם. ולפי צד זה, דמי למצוה שחטיטה שאינו מצווה לשחוט אא"כ רוצה לאכול בשר, ולמצוה הפרשת תרומות ומעשרות שאינו מצווה בה אא"כ אוכל פירות ארץ ישראל [כמבואר ברש"י גיטין (מ"ז ע"ב), ועיין מה שנתבאר בזה במנחת אשר במדבר סימן כ"ח].

בשול"ת חות יאיר (סי' ס"ז) וכן בשול"ת חכם צבי (סי' פ"ג) הסיקו דמצוה זו חיובית היא ע"ש. ומאידך בספר המקנה (קידושין מ"א ע"א), החת"ס בשול"ת (או"ח סי' ק') והחזו"א (ז"ד סי' קע"ה אות ב') נקטו דהוי מצוה קיומית. ונעיינן בס"ד איהו דרך ישכון בו אור.

החזו"א הוכיח כדרכו מהמבואר בחולין (קל"ט ע"ב): "יכול יחזור בהרים וגבעות, ת"ל כי יקרא". ואם אין כאן אלא מצוה קיומית ואינו חייב בה אלא אם בא ליטול את הביצים, כיצד הוה אמינא שיחזור בהרים וגבעות, וע"כ דמצוה חיובית היא, ע"ש.

אך אני בעניי נתקשיתי להבין איך ס"ד שיחזור בהרים וגבעות לקיים מצוה זו אף לפי הסברה דהוי מצוה חיובית, דמ"מ פשוט דאין כאן חיוב אלא כשיש קן לפניו, הרי כיצד יחזור אחר מצוה זו בהרים, מתי יחזור, וכמה יחזור, וכי כל היום כולו יעלה הרים ירד בקעות לחפש קני ציפור, והלא לא מצינו כלל מצוה מעין זו בתורה. ורק במצוה שמוטלת עליו כחובה בזמן מסוים צריך להשתדל ולטרוח ואף לחזור בהרים כדי להשיגה, כגון במצוה לולב וסוכה וכדו' [ואף במצוות אלה דנתי במק"א עד כמה חייב לטרוח להשיגן, עיין מנחת אשר בראשית סימן נ"ז ונ"ח], אבל בשילוח הקן מה הו"א שיחזור בהרים. ועי"ש ברש"י שכתב דהו"א שיחזור משום דכתיב שלח תשלח, אך מ"מ תימה וכי חייב לחזור ללא גבול.

ועיין בחזו"א (שם) שכתב דהו"א שחייב פעם אחת בחייו לקיים מצוה שלוח הקן ולחזור בהרים לקיימו. וזה תימה, דלא מצינו בשום מקום כעין זה שצריך פעם אחת בחייו לקיים מצוה כחובה, וצ"ע.

[אמנם בספר החינוך (מצוה ת"ג) כתב לגבי מצוה זכירת מעשה עמלק שמי שלא זכר פעם אחת בחייו ביטל מצוה זו, ויש עוד לדון בזה לגבי מצוה כתיבת ס"ת. ועיין מש"כ בזה במנחת אשר דברים סימן ס"ט וסימן פ"ד].

ונראה לפרש דברי הגמ' אלו בג' דרכים.

א. דכל הרבונתא הוא דאף מדת חסידות ליכא לחזור ולחפש אלא כי יקרא בלבד, כי זו צורת המצוה ומחותה שאין בה מצוה אלא בדרך מקרה [ועי' להלן (אות ג')] דשמא משום הסגולה שיש בדבר הו"א כן].

ב. ואפשר עוד, דלאו דוקא אמרו יכול יחזור בהרים, אלא כונתם לכללות ענין החיזור, דהו"א שצריך לחזור לקיים מצוה זו ולשלח את האם ולקחת את הבנים אף שאין לו צורך בהם, והא גופא קמ"ל דהוי מצוה קיומית ורק כשיש

לו צורך באפרוחים או בביצים מצווה הוא לשלח את האם, ושני דרכי ההבנה הנ"ל הן הם ההו"א והמסקנה בזה.

וחפשי בראשונים ומצאתי את שאהבה נפשי בחי' המאירי (שם) שכתב: "מצוה שילוח הקן אינה מצוה שיהא צריך לחזור אחריה, ר"ל שאם ימצא לו קן שיטול את הבנים כדי לקיים מצוה שילוח באם, או שיחזור אחר מצוה זו בהרים וגבעות, אלא לכשיזדמן לידו יקיים שנאמר כי יקרא".

הרי לן דהו"א שיטול את הבנים כדי לקיים מצוה בשילוח האם, וקמ"ל דרק אם ירצה בבנים מצוה עליו לשלח האם. ולפי"ז לא רק שאין ראייה דהוי מצוה חיובית, אלא אדרבה כל כונת חז"ל למסקנא דהוי מצוה קיומית.

ג. ובאמת מצינו בירושלמי סוטה (פ"ט ה"א, דף מ' ע"א) לגבי מצוה עגלה ערופה כעין הנאמר כאן, דהו"א שיחזור בהרים לחפש אחר חלל, וליף הירושלמי "כי ימצא, ולא שתהא חוזר ומצותה עליו". ופי' הפני משה שאינו צריך לחזור ולחפש אחר חלל להביא עגלה ערופה. וגם שם תימה דכי הו"א שצריך להסתובב בהרים ולחפש חללים. ולכאורה צ"ל דאף אם יצא קול שיש חלל, א"צ לחפש אחריו, ואפשר דכן בגי' דאף אם יש קול שיש קן צפור א"צ לחזור אחריו.

וע"ע בספרי (ראה פסקא צ"ב) לגבי עיר הנדחת: "כי תשמע, ולא החזור". ופירש רבינו הלל שאינו צריך לחזור אחריו. וכיוצ"ב איתא בתוספתא ב"מ (פ"ב בה"כ) לגבי השבת אבידה ופריקה וטעינה: "אין מחייבין אותו להיות מחזור ומפרק ומטעיין, שנאמר: כי תפגע כי תראה". ונראה מכ"ז דבכל מקום דכתיב כי, כגון כי תראה כי יקרא וכדומה, דרשו חז"ל דאינו חייב להיות מחזור.

וע"ע במדרש רבה ויקרא (פרשה ט' ט'): "גדול השלום שכל המצוות כתיב בהו כי תראה, כי תפגע, כי יקרא, אם באת מצוה לידך אתה זקוק לעשותה, ואם לאו אי אתה זקוק לעשותה, ברם הכא בקש שלום ורדפהו, בקשהו למקומן ורדפהו למקום אחר".

ולכאורה נראה שהצד השווה בכל הני שאכן מצוות חיוביות הן, כגון השבת אבידה, פריקה וטעינה, עיר הנדחת ועגלה ערופה, וכאשר הדבר והענין מתגלה חייב האדם לקיים את המצוה, וה"ה בשילוח הקן. וזה ראייה לכאורה לדעת החות יאיר. ואי אפשר לומר בכל הני כסברת החזו"א, דאטו הו"א שחייב לקיים מצוות עגלה ערופה ועיר הנדחת פעם אחת בחייו, והלואי שלעולם לא יתקיימו.

אך באמת נראה לענ"ד כנ"ל דלכאורה א"א לחייב לחזור אחרי כל המצוות אלו, וע"כ דהו"א דיש בזה מדת חסידות וקמ"ל דאין בזה כלל מצוה, ועדיין צ"ע [ועיין מקור חיים בפתיחה לסימן תל"א (אות א')] שכתב דרק בשלוח הקן פטור מלחזור מגזירת הכתוב, אבל בשאר המצוות כגון בדיקת חמץ חייב, וצ"ע].

ב. נפ"מ בזה בטעמי המצוה

ובשול"ת חת"ס או"ח (סי' ק') כתב לתלות ספק זה בטעמי מצוה זו. ונקדים לבאר בזה את דברי הראשונים בטעמי המצוה.

הנה הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק מ"ח) כתב דטעם המצוה משום מדת הרחמנות, והרמב"ן בפ' על התורה (פרק כ"ב, ו') והחינוך (מצוה תקמ"ה) חזקו דברי בעומק רב. דהנה תמהו רבים על טעם זה של הרמב"ם מהמשנה

לעילוי נשמת

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מזהלה בת הדר' מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לז"ס אנג'לס

לעשה, דהיינו אם לקח האם על הבנים ושחטה לוקח. ותימה לכאורה למה שיה מדרכו בכל מקום לכתוב מצוות העשה, וכדמצינו בריש הל' תפלה, ושם פ"ד לגבי ברכת כהנים, ובפ"ד משחטה לגבי כיסוי הדם. וגם במצוות קיומיות דרכו כן וכדחזינו בריש הל' שחטה שכתב: "מצות עשה שישחוט כל הרוצה לאכול בשר", אלא ע"כ משום דס"ל דבאמת אין מצות עשה של שילוח הקן אלא למי שעבר על הלאו דלא תיקח בלבד, והוי כעשה דהשבת גזילה שלא נאמרה אלא למי שגזל.

וכך מוכח מכל תוכן דבריו בפ"ג משחטה (שם). וע"ע בפרטי המצוות ריש הל' שחטה מצוה ד': "שלא ליקח אם על הבנים" ובמצוה ה': "לשלח האם אם לקחה על הבנים", הרי דזה כל גדר מצות העשה. וכך מבואר גם מדבריו בשורש ו' בספר המצוות שהבחין בג' עניני עשה ול"ת: א', יש שעשה ול"ת הם על ענין אחד כמו בשבת ויו"ט. ב', יש שעשה קודם ל"ת כגון ולו תהי' לאשה, לא יוכל לשלחה. ג', יש עשה שקדמו לאו כמו שלח תשלח את האם. ומבואר מכל זה דעת הרמב"ם דמצוה זו כמצות השבת הגזילה, ואינה נוהגת אלא במי שעבר על הלאו דלא תקח האם על הבנים. וכך מבואר גם בשו"ת הרשב"א (ה"א סי' י"ה) בשם הר"י בן פלט בטעם דאין מברכין על מצוה זו, דהוי מעין מצוה הבאה בעבירה כיון שא"א לקיימה אא"כ עבר בעבירה ע"ש.

ופשוט דלשיטתם אין מצוה זו חיובית, ואף מצוה קיומית אינה, אלא רשות בעלמא כל זמן שלא עבר בלאו, דהרוצה ליקח הבנים משלח את האם כדי שלא יעבור בלאו אך אין בזה קיום מצות עשה כלל אלא היתר.

והנה בפירוש רבינו בחיי עה"ת בפרשתנו (פרק כ"ב ז') כתב דאין מברכין על מצוה זו כיון שאינו מצווה בה אא"כ רוצה ליקח הבנים, ע"ש. ומבואר מדבריו דכשרוצה ליקח הבנים מצווה הוא לשלחה כהבנת האחרונים הנ"ל. ויש לעיין לשיטתו למה מברך על השחטה ועל הפרשת תרומ' [וכיצא בזה יש לתמוה על מש"כ בשו"ת הרדב"ז (ה"ד סימן כ"ז) דאין הובה מברכת על ספירת ז' נקיים כיון שאם לא תרצה להזדקק לבעלה פטורה מן הספירה, ע"ש ואכמ"ל].

ומבואר מכ"ז דרוב הראשונים סברו דאין מצוה כלל לשלח את האם אלא כשרוצה בבנים. ומ"מ נהגו לשלח, ונראה דנהגו לרדוף אחרי מצוה זו משום סגולת המצוה לעורר רחמי שמים כדברי הזוה"ק, וסגולתה לזכות לבנים כמבואר במדרש רבה בפרשתנו (פיסקא ו') והביאו החינוך (שם). ואפשר דמשום סגולה זו הו"א שיחזר אחריה בהרים לקיימה (ע"י לעיל אות א').

וע"ע בברכי יוסף יו"ד (סימן רצ"ב אות ח') שכתב "ומדברי האר"י משמע שצריך להשתדל לקיים מצוה זו ודכותה". הרי דסגולת מצוה זו מיוחדת ויש להשתדל לקיימה אף שמעיקר הדין אמרו שאינו חייב לחזר בהרים כנ"ל, אך לא אדע מה כוננו "ודכותה" וצ"ע. אך החת"ס (שם) מאידך נקט דיש אכזריות לשלח את האם כשא"צ לבנים.

ובאמת נראה דאף אם אין חיוב אלא כשרוצה בבנים כנ"ל, מ"מ מקיים מצוה בכל ענין, וכמצות שחטה דאף שודאי אינו מחוייב אא"כ רוצה לאכול בשר, מ"מ כל השוחט מברך ומקיים מצוה כיון דמ"מ מתיר הבשר באכילה, וכן בשילוח הקן דמ"מ מתיר לקחת האפרוחים.

ועיין פתחי תשובה יו"ד (רצ"ב סק"א) בשם ספר משנת חכמים, דבעידנא דריתחא נענשים על ביטול מצוה זו אף אם אינו רוצה באפרוחים וביצים. ותרתי איכא לאשמועינן מדבריו. א. אין חיוב לשלח כשאינו רוצה באפרוחים או בביצים, דאל"כ נענשין אף שלא בעידנא דריתחא. ב. אף שאין חיוב בזה מ"מ מצוה איכא ויש להשתדל בקיומה, כמו שיש ללבוש בגד של ד' כנפות בכדי לקיים מצות ציצית. והדברים חידוש. ומ"מ נראה שאכן עפ"י קבלה יש להשתדל לקיים את המצוה.

ומשום כ"ז נראה להכריע, דאם מצא קן ציפור ביער ובשדה הפקר וכדו' לא ישלח כאשר א"צ לבנים, ושב ואל תעשה עדיף, אבל אם מצאו במרפסת ביתו וכדו' במקום שבלא"ה רוצה לסלקו משום חשש כינים ומחלות, ודאי יקיים המצוה ויכין לשם מצוה, דאף אם אין חיוב בכה"ג יש בזה קיום מצוה, ודו"ק בכ"ז.

ד. באופן השילוח

הנה החת"ס כתב (שם) דנחלקו רש"י והרמב"ם אם צריך לשלח ממש בידו, או שיוצא יד חובתו אף אם הבריה את האם בגרמא, כגון שמקיש על הקן והיא פורחת. ומקור פלוגתתן במה שנחלקו ר' הונא ור' יהודה בחולין (קמ"א ע"ב), דלר"ה משלחה ברגליה ולר"י בכנפיה. ורש"י כתב שני פירושים: א. לר"ה אוצחו ברגליה ומשלחה, ולר"י אוצחו בכנפיה ומשלחה. ב. לר"ה יצא יד חובת שילוח אף שהולכת לה ברגליה ואינה יכולה לעוף כגון ששבר כנפיה, ולר"י אין מצות שילוח אלא כשהיא עפה בכנפיה, ורש"י נקט עיקר כפי זה.

בברכות (ל"ג ע"ב): "האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו", ובגמ' שם אמרו שני טעמים. הא', שמטיל קנאה במעשה בראשית. הב', שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינו אלא גזירות. והרמב"ם בהלכות תפלה (פ"ט ה"ז) כתב רק את הטעם שאין לעשות מדותיו של הקב"ה רחמים, הרי דאין טעם מצוה זו משום רחמים, ועי"ש מה שתירצו.

וביאור הדברים בעומקם נראה, דאין רחמי הקב"ה כרחמי בשר ודם, דבשר ודם מוכרח ברחמנותו וטבעו הוא, וממילא יש בו חסד כיון דאסור באזיקי רחמנותו, אבל הקב"ה אינו מוכרח ברחמנותו אלא שרצונו לרחם. וזה כונת הרמב"ם בפירוש המשנה בברכות (פ"ה מ"ג) ובהל' תפלה (שם), דאילו היו מדותיו של הקב"ה רחמים מטבעם לא היה מתיר את השחטה אלא מדותיו גזירות, ומ"מ במצוה זו דשילוח הקן גזר לרחם, ובשחטה גזר שלא לרחם. ומשום כך משתקין אותו כשאומר על קן ציפור יגיעו רחמיך, דמשמע מדבריו דכמו שמרחם הקב"ה על העופות מוכרח לרחם אף עלינו.

וע"ע תוס' מגילה (כ"ה ע"א ד"ה מופני) שהקשו על דברי הקליר דמצות אותו ואת בנו היא משום רחמים, ממה שאמרו משתקין אותו גבי שילוח הקן. הרי מבואר מדבריהם דנקטו דבאמת אין מצות שילוח הקן משום רחמים, ולדברינו יש ליישב את דברי הקליר ודו"ק.

ובאמת יש מקור לדרך זה במדרש רבה בפרשתנו (פרשה ו' א'): "וכשם שנתן הקב"ה רחמים על הבהמה כן נתמלא רחמים על העופות, מנין שנאמר: כי יקרא קן ציפור, ע"ש.

אמנם הרמב"ם במורה נבוכים (שם) כתב שנחלקו החכמים בדבר, דהמשנה בברכות סוברת דאין טעם למצוות, אבל נקטינן עיקר כמ"ד יש טעם במצוות, ע"ש.

ומ"מ מסתבר לפי"ז דאין מצוה זו נוהגת אלא אם רוצה ליקח את הבנים דאז נצטוונו למעט צער האם ע"י שנשלחה, אבל כשאין לו צורך כלל בבנים למה נתאכזר לשלח האם וליקח הבנים, הלא אין זו מידת רחמנות אלא מידת אכזריות. אבל לפימ"ש בזוה"ק (תיקון ו' כ"ג) שהובאו בדברי החו"י והחת"ס (שם) דע"י מצוה זו מתעוררים רחמי הקב"ה על שכינתו ועל בניו שבגלות, אפשר דהוי מצוה חיובית כדי לעורר רחמי שמים.

ומתוך כך הוסיף החת"ס, דכיון דמסתבר שאין טעם הזהיר עיקר, דהלא טעם זה שייך רק בזמן חורבן הבית ומה נענה בטעם מצוה זו בזמן שביחמ"ק עומד על תלו, אלא ע"כ עיקר הטעם כדברי הראשונים הנ"ל, וממילא נראה דאין זו מצוה חיובית אלא מצוה קיומית ע"ש.

אמנם באמת יש לתמוה על החת"ס שהרי כבר שאל שאלה זו רבי אלעזר בן הרשב"י בזוה"ר (שם) סמוך ונראה למה שאמר הרשב"י בסוד שילוח הקן כנ"ל: "קם ר' אלעזר ואמר, והא קדם דגלו ישראל ושכינתא במאי הוו מקיימין שילוח הקן, א"ל ר' שמעון: ברי בגין לאתערא רחמין על אינון נפשין רוחין ונשמתין דהוו אזלי בגלותא וגלגולא", הרי דאף בזמן הבית מצוה זו מעוררת רחמים על הנשמות הנדחות, ואין בקושיא זו כדי לדחות טעם הזוה"ק. ומ"מ מסקנת החת"ס דאין מצוה זו חיובית אלא קיומית, וכתב יותר מזה דהמשלח אם כשאין לו צורך בבנים נוהג מנהג אכזריות ולא רחמנות ע"ש.

אך באמת כל תשובה זו של החת"ס חידוש פלא הוא, דאין דרך הפוסקים לבא מטעמי המצוות להכרעת הדין, וכנראה שהדברים נכתבו ע"י רבינו החת"ס לרווחא דמילתא.

ג. דעת הראשונים בזה

ואכן נראה עיקר מדברי הראשונים, דרך כשרוצה ליקח הבנים מצוה עליו לשלח את האם, דהנה הקשו התוס' וכל הראשונים בקידושין (ל"ד ע"א) במה שאמרו דנשים חייבות בשלוח הקן משום דהוי מצות עשה שאין הזמן גרמא, דתיפוק ליה משום דיש בה לאו, ותירצו בדרכים שונות. ואת"ל דכל העובר על קן ציפור ואינו משלח את האם ביטל מצות עשה לק"מ, דהלא ברור ופשוט דאינו עובר בלאו אלא אם לקח האם על הבנים, ד"לא תקח האם על הבנים" כתיב, וא"כ יש נפ"מ במה שחייבות הנשים במצות עשה לענין שאסור להם לעבור על הקן ולא לשלחה. אלא ע"כ דגם במצות עשה אין עוברים אא"כ נוטל אם על הבנים, וזו לכאורה ראייה פשוטה ומפורשת, ותימה על האחרונים שנקטו דהוי מצוה חיובית. ושוב ראיתי בהעמק דבר להנצי"ב שכתב על הפסוק כי יקרא לפניך (דברים כ"ב ז'), דאין מצוה זו נוהגת אלא אם רוצה ליקח האפרוחים או הביצים, ורמז שכך מוכח בתוס' בקידושין הנ"ל, ע"ש.

ובשיטת הרמב"ם מבואר יותר מזה, דס"ל דאין כלל מצות עשה אלא אם עבר קודם על הלאו. דהנה בהל' שחטה (פ"ג הלכה א' ב') לא פתח הרמב"ם בדיני שילוח הקן כדרכו ב"מצות עשה לשלח", אלא כתב דיני לאו הניתק

במקום שאינו משתמר ממש ומצוי שדברים נקרים באותו מקום ואין כאן מזומן מצד המציאות, מ"מ אם קונה הוי מזומן דכל הקנוי לו לא הוי גדר מקרה.

ובאמת נלענ"ד דאילו היה מהני בזה הפקרת הקן, לא צריך כלל להפקירו, דכיון דבזמניו אין אפילו אחד מאלף שירצה לזכות בקן ציפור, אלא אדרבא ממיהרים לסלקו ולהשליכו מחשש כינים ומחלות שהיונים מפיצים, כל כה"ג אין חצירו קונה לו שלא מדעתו וכמבואר בב"ק (כ"ט ע"ב) דסתם גללים אפקורי מפקר להו, וממילא אין חצירו זוכה לו דאין חצירו זוכה לאדם אלא מה שמסתמא נחא ליה לקנות. ועוד דהרי פסק הרמ"א בחשן משפט (סימן רס"ח סעיף ב') דאין חצירו קונה לו שלא מדעתו אלא במה שרגיל לבא, ע"ש. וכבר נחלקו בד"ז שני גדולי הדורות. דבשו"ת התעוררות תשובה (י"ד ח"ד סי' קנ"ד) נטה לומר דאדם יכול להפקיר תרנגולין שברשותו ולהתחייב בכך במצות שילוח הקן, ובהערה שם הובא כי הציע את דבריו לפני הגר"מ אריק. ובשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' קנ"ה) השיב הגר"מ אריק כי דעתו דמ"מ הוי מזומן כיון שהתרנגולין בביתו ממש ע"ש.

ולענ"ד מסתבר כדברי הגר"מ אריק, וכך נראה גם מפשטות לשון הגמ' דכל דהוי מזומן אין בו מצוה, וע"ע שם (דף קל"ט ע"ב): "מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קנו בידך, מכאן אמרו יוני שובך ויוני עליה שקנו בטפיחין ובבירות ואווזין ותרנגולין שקנו בפרדס חייב בשילוח, אבל קנו בתוך הבית פטור משילוח", ומכל זה משמע שאין זה תלוי בקנין דוקא אלא תלוי במציאות של זמון. וע"ש ברש"י (ד"ה שאין קנו בידך): "אין קן מזומן לך ואין קנוי לך", ונראה דכונתו לתרי עניני ולא לענין אחד, דכל שהקן מזומן או קנוי לו פטור משילוח. וראיתי גם בשו"ת מנחת שלמה (חלק ב' סי' ק' אות ו') שכך נוטה גם דעתו הגדולה, ע"ש.

וראיתי מי שכתב דראוי להפקיר לא רק את הקן בלבד אלא את כל המרפסת ואת כל המקומות שהיונים מקננות בהם כדי שלא יהיה מזומן. אך מלבד מה שיש לפקפק בחלות ההפקר בזה דהוי הערמה גמורה, ואינו דומה למכירת חמץ כלל, דאנן סהדי שאם יבא אחד ויזכה במרפסת ביתו שלא יניח לו כלל [ובדוחק יש לומר שמפקיר רק את מקום הקן בדרך ברירה, ואכמ"ל], נראה עוד דאף אם יחול ההפקר מ"מ הוי מזומן, דכיון שהוא נוהג במרפסת ביתו מנהג בעלים העושה בתוך שלו הוי מזומן, וכע"ז כתבתי במנחת אשר פסחים (סי' ט' אות א') דלא מהני הפקרת ביתו שלא יעבור על בל יראה, דכל עוד הוא גר בבית כדרכו הוי מצוי בידו, וכך נראה גם לענין גדר מזומן בשילוח הקן, ודו"ק בזה.

ועוד יש לעיין בזה אם מהני הפקרת הקן לחיבו, דאפשר דכיון שהיה מזומן ופטור משילוח אף אם יפקיר אח"כ אין עליו מצוה, ועיין בזה בחולין (קל"ט ע"א), וצ"ע.

ולעיקרא דמילתא נראה דהקן שבמרפסת הבית וכדו' הוי מזומן, אבל מה שעל אדן החלון החיצוני או על מרזב מחוץ לבית או על הגג שאין משתמשין בו וכדו' הוי "כי יקרא", ודו"ק כי קצת.

ולפי"ז אין קפידא שיאחזנה כלל. אבל הרמב"ם בהלכות שחיטה (פי"ג ה"ה) כתב: "אחזנה בכנפיה ומפריחה", ומשמע שצריך לאחוז בה ולשלחה.

ולפי"ז דן החת"ס דלשית הרמב"ם א"א לקיים מצוה זו בשבת משום איסור מוקצה ומשום מלאכת צידה, ע"ש.

אך באמת נראה דודאי אינו צריך לתופסה, ודי במה שנוגע בכנפיה ודוחפה כדי להפריחה כדי לקיים מצות שלח תשלח ואין בה מלאכת צידה כלל, דצידה היפך ענין השילוח הוא, דגדר הצידה חבישת החיה תחת ידו, ונראה פשוט דאין צריך לצודה כדי לשלחה. ולכאורה זה פשוט כ"כ עד שצ"ע על החת"ס. ואפשר דאף איסור מוקצה אין בזה בהכרח כיון שבטבע העופות די במה שנוגע בהם כדי להפריחם וא"צ לטלטלם ולדוחפם ממש, ובנגיעה בעלמא הרי אין איסור מוקצה, וצ"ע [ועוד כתב החת"ס שם דלפי טעם הזהיר במצוה זו, מסתבר דאינה נוהגת בשבת, דשבת זמן שמחה הוא ואין ראוי לעורר בה יללה וצער בשמים, ודברי חידוש הם אלה כמובן לכל].

ומתוך כ"ז יש לתמוה לכאורה על מש"כ החזו"א בפשטות ביו"ד (סי' קע"ה אות ב'): "ואין נפקותא בשילוח אם לוקחה ביד ע"מ לשלחה או שמגרשה עד שתברח", ולכאורה הרי מבואר להדיא ברמב"ם שצריך לאחוז בה ולהפריחה. אך באמת ראיתי שגם רבינו המהרש"ל ביש"ש חולין (פי"ב ה"א) כתב דכל המחברים נקטו כפירוש השני ברש"י. וע"ע בשו"ת תורה לשמה לבעל הבן איש חי (סי' רע"ה) שנשאל האם יכול לקיים מצוה זו ע"י הברחת הציפור בגרמא, וכתב להוכיח מדין שחיטה ע"י גרמא. ופלא שלא הביא את דברי הרמב"ם בעידנא דעסיק ביה.

ונראה מכ"ז דכל הני אחרונים הבינו מדברי הרמב"ם דאין קפידא ועיכוב בעיקר המצוה שיאחזנה, ואין שיטת הרמב"ם כפי' קמא שברש"י, וכל כונתו רק שצריך להפריחה שתעוף, ולא שתלך ברגליה, והדרך להבטיח זאת ע"י שאחוז בכנפיה ומפריחה, אבל אין אופן זה קפידא ותנאי בעיקר מצות השילוח. אך ראיתי בביתאור הגר"א ביו"ד (סי' רצ"ב סק"ט) שכתב כדברי החת"ס שנחלקו רש"י והרמב"ם, ודעת הרמב"ם כלישנא קמא ברש"י, ע"ש ודו"ק.

ה. כי יקרא פרט למזומן

הנה נסתפקו גדולי הזמן ביסוד דין זה, אם תלוי בבעלות או במציאות הימצאות הקן ומיקומו, ונפ"מ אם יועיל הפקרת הקן או מקומו כדי להתחייב בשילוח הקן אף אם ימצא הקן ברשותו, ואבאר בזה את הנלענ"ד.

הנה מבואר בחולין (דף קמ"א ע"ב) דאם היתה ברשותו רשותו קונה לו, ולכן הקשו למה חייב ביוני שובך ויוני עליה, ותיצצו דכיון דאסור לזכות כל זמן שהאם רובצת על הביצים גם חצירו לא זכיא ליה. הרי לן דתלוי בקנין ואם קונה הו"ל מזומן, וכ"כ רש"י בב"מ (ק"ב ע"א), ומתוך כך י"א דאם יפקיר את הקן שוב חייב בשילוח.

אך לענ"ד נראה דאין גדר מזומן תלוי בקנין בלבד אלא אף בקנין, דעיקר גדר מזומן בפשוטו תלוי במציאות הדברים, ואם הקן נמצא בביתו ממש וברשותו המשתמרת ככל חפציו הוי מזומן אף אם יפקירו, אך אם נמצא

• דברי אגדה •

אני לדודי ודודי לי

ובגעגועים. כאשר מתקרבים אנו אל אבינו שבשמים בימים שבהם הקב"ה מתקרב אלינו, וכמ"ש (ר"ה י"ח ע"א) "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ", מתעורר בנו הכתוב "אני קרבת אלקים לי טוב". והוא שאמרו דר"ת אלול הם "אני לדודי ודודי לי", דכבר כתב הרמב"ם בפי"ה ג' מהלכות תשובה ד"כל שיר השירים משל הוא לענין הזה" דהיינו לאהבת ה' שבלב ישראל ואהבת ה' את עמו ישראל.

ובימים אלה, ימי החסד והרחמים יכול כל אחד לשמוע את "קול דודי דופק, פתחי לי". כל המטה אוזן וכל שיש בחזהו "לב שומע" ישמע על משכבו בלילות את קול הנשמה, קול דממה דקה, לא קול ענות גבורה ולא קול ענות חלושה אלא קול דודי דופק פתחי לי.

וראו זה פלא אותה רעיה שאומרת "על משכבי בלילות בקשתי

הן ידוע מה שרמזו הקדמונים דחודש אלול אותיותיו "אני לדודי ודודי לי" (עיין משנה ברורה בהקדמה לסי' תקפ"א). ויש בדברים חידוש גדול, דהלא ידוע ומקובל שחודש אלול כל מהותו וענינו אימת יום הדין, יראה ופחד, וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ג מהלכות חנוכה ה"ו) "אין אומרים הלל בר"ה ויוה"כ, שאין אלה ימים של שמחה יתירה אלא של אימה ויראה ופחד". מנהג אשכנז מימות הראשונים לתקוע בשופר בכל בוקר מימי אלול כדי לעורר את העם בתשובה, והלא הנביא צווח ואומר (עמוס ג' ו') "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו". השופר מרעיד את מיתרי לבבינו ומביא לידי יראה ה'. וא"כ מה ענין פסוק משיר השירים שכל כולו אהבה לחודש אלול שכל כולו יראה.

אך אף במדת האהבה עלינו להתחזק בימי אלול, דהלא כאשר שבים אנו אל ה' ובאים לחסות בצל כנפיו מתמלאים אנו באהבה

עלינו לצל את הימים הנשגבים האלה להתקרב אל הקב"ה ולעורר
הלכות בדרכי התשובה.

משל שמעתי בשם הגרש"ר הירש זצ"ל, הנה כתב רש"י (שמות י"ט
ד) "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, כנשר הנושא
גוזליו על כנפיו שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם
לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם אבל הנשר הזה אינו
מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ לפי שאין עוף פורח על
גביו לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני. אף אני
עשיתי כן ויסע מלאך האלקים וגו'".

אמת היא שגוזלי הנשר זוכים ברחמי הגדולים להגנה שאין
כדוגמתה, מוגנים הם לחלוטין מחצים ובליסטראות, אך כדי
לזכות להגנה נדרשים הם למאמץ ששאר הגוזלים לא נדרשים לו,
הלא איך יגיעו על גב הנשר ועל כנפיו מלמעלה, לנשר אין זרועות
ארוכות להניחם על גבו. הנשר יכול להנמיך את עצמו ולהתקרב
לגוזליו, אך הגוזלים הן הם אשר יצטרכו לדדות ולטפס כדי להגיע
על כנפי נשרים.

ומשישכנו על כנפי נשרים צריכים הם עדיין לאחוז בו בכל
כחם לבל יפלו מגבהי מרומים ויתרסקו על גבי עצים ואבנים. כך
גם בני ישראל, אמנם הקב"ה ישא אותנו על כנפי נשרים, אך עלינו
להתרומם כדי לזכות ולעלות ואף משנעלה, נזכה לשכון בבטחה רק
אם נאחוז בחוזקה לבל נפול חלילה.

זה הזמן, אלו הימים ואם לא עכשיו אימתי. דרשו ה' בהמצאו
קראוהו בהיותו קרוב, אני לדודי ודודי לי. באלה הימים שומעים אנו
כל אחד בלבו פנימה, קול דודי דופק פתחי לי, פתחו לי פתח כפתחו
של מחט ואני אפתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות עוברים
בהם (שה"ש רבה ה' ג').

ולבי אומר לי שעגלות וקרונות אלו לא עגלות ריקות יהיו אלא
מלאים ועמוסים בכל הטוב שבעולמות עליונים ותחתונים, בבני
חיי ומזוני בבריות גופא ונהורא מעליא, אם אך נפתח בלבנו פתח
כפתחו של מחט ונשוב אל ה' בכל לב ונפש.

אחד לחטאת ואחד לעולה

(ועיין בזה בשו"ת תשורת שי ח"א סימן תקל"א).

חודש אלול כולו רחמים, מתנה טובה שנתן הקב"ה לכלל ישראל
באהבתו, כדי לרצות פני מלך טרם בואו לשפוט את כל באי עולם.

וזה עומק הרמז "אני לדודי ודודי לי" הלא פסוק זה בשיר השירים
מקומו (י"ג) וספר זה כל כולו משל לאהבה העזה שבין קוב"ה לכנסת
ישראל, וכמ"ש הרמב"ם (פ"י מהל' תשובה ה"ג).

וזה גם פשר הרמז "אחד לחטאת ואחד לעולה". קודם חטאת
ואח"כ עולה, וכך אמרו בזבחים (ד' ע"ב):

"א"ר שמעון חטאת למה באה, למה באה, לכפר. אלא למה
באה לפני עולה, לפרקליט שנכנס, ריצה פרקליט, נכנס דורון
אחריו".

הרי שחטאת קודם לעולה כי החטאת בא לרצות פני המלך
והעולה שכולו כליל וכולו לגבוה הוא הדורון.

וכבר כתבתי במק"א (מנחת אשר שיחות מועדים ח"א מאמר פ"ב) דמטעם
זה מקדימין לתפילת העמידה את הפסוק "ה' שפתי תפתח ופי יגיד
תהלתך", שהרי פירש רש"י (תהלים נ"א י"ז) "אדני שפתי תפתח - מחול
לי ויהי לי פתחון פה להגיד תהלתך".

כאשר מתייצב אדם בתפילה לפני הקב"ה לבקש על נפשו ועל
נפש ביתו, חרדה נופלת עליו, וכי ראוי אני לעמוד לפני המלך,
ומשור"כ מקדים הוא בקשה זו, ה' מחול לעונותי קבל את ריצויו של
הפרקליט, כדי שיהיה לי פתחון פה לפניך להביא את הדורון.

וזה תמציתן של ימי האלול, ימים אלה ימי רחמים המה בהם
באים אנו לרצות את הקב"ה כדי שיהיה לנו פתחון לפניו בימי הדין
והמשפט, וזה שנרמז שאלול ר"ת אחד לחטאת ואחד לעולה,
כשם שהחטאת בא לרצות לפני הקרבת העולה, כך ניתנו ימי אלול
לרחמים ולריצויו לפני עשרת ימי תשובה שהם ימי הדין והמשפט.

את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו" (שה"ש ג' א') זו ששואלת
את "השומרים הטובים בעיר, את שאהבה נפשי ראיתם" (שם ג'),
והנה בפתע פתאום "אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי" (ה'
ב') ובמקום לרוץ ברגלים קלות כאילות השדה לפתוח לו שער ודלת
מה היא אומרת, "פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את
רגלי איככה אטנפם" (שם ג').

משל הוא ענין זה עלינו ועל זרענו. רוממות אהבת ה' בגרוננו
"בקשתי את שאהבה נפשי, בקשתיו ולא מצאתיו". אך כאשר
הקב"ה מתקרב אלינו בהיותו קרוב, כאשר קול דודי דופק "פתחו לי
פתח כפתחו של מחט", עצלות הנפש מתגברת עלינו "פשטתי את
כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם".

ובזאת עלינו להתבונן בימי אלול, לשנס מתניים ולהתחזק כארי
בעבודת הבורא, לחתור בעוז ובתעצומות להתקרב אל הקב"ה
ולחזור בתשובה שלימה לפניו.

ב

פסוק זה מופיע בשיר השירים בשני ניסוחים. בפרק ב' פסוק ט"ז
"דודי לי ואני לו הרועה בשושנים", ובפרק ו' פסוק ג' "אני לדודי
ודודי לי הרועה בשושנים". בפרק ב' משמע שקודם דודי לי ואח"כ
אני לדודי, לא כן בפרק ו' שם כתוב אני לדודי ושוב דודי לי.

וכידוע שבכך נחלקו קוב"ה וכנסת ישראל כמ"ש באיכה רבתי
(ה' כ"א):

"אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם שלך
הוא, השיבנו. אמר להם שלכם הוא שנאמר שובו אלי ואשובה
אליכם. אמרה לפניו שלך הוא שנאמר שובו אליו ישענו, לכך
נאמר השיבנו ה' אליך ונשובה".

אנו מצפים ומבקשים השיבנו ה' אליך ורק אח"כ מבטיחים
אנו ונשובה. קודם דודי לי ושוב אני לו, אך הקב"ה אומר "שלכם
הוא שובו אלי ואשובה אליכם", קודם אני לדודי ואח"כ דודי לי.

הן רמזים רבים מצינו בספרי הקודש לחודש אלול, ובפרי עץ
חיים לרבינו האר"י הקדוש (שער ר"ה פ"א) כנגד הכתוב "אחד לחטאת
ואחד לעולה". ועוד כתב שם שאותיות אלול ר"ת "אני לדודי ודודי
לי".

ויש מקום לטעות כאילו דורשי הרשימות פתחו ספר התנ"ך
ועברו מפרק לפרק עד שמצאו פסוקים שיש בהם רצף של אותיות
אלול וקשרו להם כתר של חודש אלול.

אך באמת פשוט הדבר, דרמזים אלה יש בהם הארה עמוקה
במהותו וענינו של חודש אלול.
מחז גיסא מתקשר חודש אלול בתודעה שלנו עם אימת יום
הדין.

מסופר על עמוד המוסר הגר"י סלנטר שבבית מדרשו נפלה
אימה גדולה על כל בני הקהילה בשבת מברכים אלול כאשר הכריזו
על ראש החודש.

וכבר כתב רבינו יונה בספר היראה (אות שכ"ז):

"משנכנס אלול עד מוצאי יוה"כ יהא חרד וירא מאימת
הדין".

אמנם אין זה אלא בהנהגה למעשה, וכי איך נוכל שלא לירא
מאימת הדין, אך בפנימיות חודש אלול כל כולו רחמים וחסד.

וכן כתב הנודע ביהודה (מהד"ק או"ח סי' ל"ב) בתשובה לשאלה האם
אבל ראוי שיהיה שליח ציבור בחודש אלול, דהלא אין האבל עובר
לפני התיבה בר"ה ויוה"כ משום שהימים ימי דין ומשפט המה, וכתב
הנוב"ד ימי אלול לא ימי דין המה, אלא ימי רחמים. וז"ל:

"מה ענין ימי דין לימי אלול ואפילו ימי הסליחות שקודם ר"ה
אינם ימי דין אדרבה ימי רחמים ורצון והם ארבעים יום אחרונים
שהיה משה רבינו בהר ונתרצה לו הקדוש ברוך הוא ובר"ה הוא
שמתחיל הדין ואומרים המלך הקדוש".

מערכי תורה

כי תצא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'לא תוכל להתעלם'

בדין השבת אבידה כתוב (כ"ב, א' ג') 'לא תראה את שור אחיך וגו' והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיק. וכן תעשה לכל אבדת אחיך וגו' לא תוכל להתעלם'. צריך ביאור מה שכפל הכתוב שתי פעמים, האיסור דלא תוכל להתעלם, דבתחילה כתוב 'לא תראה', והתעלמות מהם, והיינו דעובר בלאו, ואח"כ חוזר ואומר הכתוב, 'לא תוכל להתעלם'.

והנה בגמ' בבבא מציעא דף כ"ו ע"א איתא, אמר רבא, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה, דעובר משום לא תוכל להתעלם, ומבואר דגם מי שמגביה מציאה, אם נטלה על מנת לגזולה עובר בלא תוכל להתעלם, ומבואר, דמלבד האיסור להתעלם שמעלים עיניו ונמנע מליטול אבידה כשרואה אותה, עוד יש איסור גם במי שנוטל האבידה, אלא שנוטלה ע"מ לגזולה, שגם הוא עובר באיסור דלא תוכל להתעלם.

וזהו ביאור כפילות הכתוב, דבתחילה מייירי מאופן שמתעלם לגמרי ואינו נוטל האבידה כלל, וע"ז כתוב לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, שזהו אזהרה למתעלם שמעלים עיניו ואינו נוטל כלל, ומה שכתוב אח"כ 'וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם', הנה איתא בבבא מציעא דף כ"ז אמר רבנאי, ומצאתה, דאתא לידיה משמע, ומבואר דפסוק זה מייירי מאופן שכבר באת האבידה לידו, והיינו שנטלה, ובא הכתוב להזהיר 'לא תוכל להתעלם', דגם כשנוטלה, יהא נוטלה על מנת להשיבה, ולא על מנת לגזולה.

'ואמר אבי הנערה את בתי נתתי לאיש הזה'

בדין מוציא שם רע כתוב (כ"ב, ט"ז) 'ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה וגו'. הנה בתחילת הפרשה כתוב דאביה ואמה לוקחים אותה אל זקני העיר, ופורשין השמלה, וכאן באמירת הטענות, הזכיר הכתוב רק את האב שהוא מרצה הדברים לפני בית דין. וכתב רש"י, מלמד, שאין רשות לאשה, לדבר בפני האיש. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה.

ויש לומר עוד, דהנה בגמ' בכתובות דף כ"ב ילפינן מהך קרא ד'את בתי נתתי לאיש', דהאב נאמן לאסור את בתו, והנה דין נאמנות זה, יש רק לאב ולא לאם, וא"כ יש לומר, דלכן אמר הכתוב כאן, דהאב הוא שאומר 'את בתי נתתי לאיש', דבאמת רק להאב הוא שיש את הנאמנות לומר כן.

מוציא שם רע

בדין מוציא שם רע כתוב (כ"ב, י"ט) 'כי הוציא שם רע על בתולת ישראל'. והנה הרי באמת לא הוכחשו על עצם העדות ולא נתברר שהמעשה אינו אמת, רק הוזמו והוכח שהם עדי שקר, ולמה חשיב שהוציאו שם רע, שזה שייך רק במי שהעיד עדות שגוף המעשה שקר. אכן באמת בפסחים דף ק"ג איתא דהרואה דבר ערוה בחבירו והוא מעיד בו יחידי שם רע בעלמא הוא דמוציא עליו, הרי מבואר דכל מי שאינו נאמן על המעשה ומעיד בו חשיב בכלל מוציא שם רע. וצריך לומר דהוא משום דאית ליה חזקת כשרות, ולפי זה יש לומר דזהו ססיים הכתוב כי הוציא שם רע על בתולת ישראל, ר"ל דכיון דיש לה חזקת בתולה, והם אינם נאמנים לאפוקה מחזקתה ממילא הם בכלל מוציא שם רע.

'ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם'

בדין ראיית נגעים על ידי כהן כתוב (כ"ד, ח') (השמר בנגע הצרעת וגו', ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם תשמרו לעשות. צריך ביאור מה הכוונה שהכהנים יורו אותם 'כאשר ציויתם'. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה.

ויש לומר, דהנה בפרשת תזריע (י"ג, ל"ז) כתוב 'טהור הוא וטהרו הכהן', וכתב שם ברש"י, הא טמא שטהרו הכהן, לא טהור. והיינו דאע"פ דהטומאה והטהרה תלויים באמירת הכהן, טמא וטהור, מ"מ באמירתו טהור, אינו יכול לטהר נגע שדינו שהוא טמא, [דוגמת מה שמצינו בקידוש החודש, דמועיל קידוש ב"ד, אפילו שוגגין]. ויש לומר דזהו ביאור כונת הכתוב שהכהנים הלויים יורו אתכם על הנגעים, כאשר ציויתם, דרק בכה"ג שהוראתם היא כאשר ציויתם, הוא דמועילה אמירתם.

נישואין - כתיבת השם וכתיבת ס"ת

בתוס' בריש גיטין כתבו דנוהגין לכתוב גט ב"ב שורות והטעם הוא שזהו כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בארבעה חומשי ספר תורה. ובפשטות ענין הפסק דחומשין לשיעור דגט, הוא רק דמהפסק דארבעה חומשין ילפינן ד"ב שורות הוא שיעור הפסק.

ויש להוסיף בזה על פי דברי הגמ' סוטה דף י"ז ע"א דאיש ואשה זכו שכינה ביניהן, וכתב רש"י, דחלק את שמו ביניהן, יו"ד באיש וה"א באשה, נמצא דבנישואין ע"י חיבור האיש והאשה נכתב שמו של הקב"ה, והנישואין הם כתיבת שם ה', והנה התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, ושמותיו של הקב"ה זהו עצמה של תורה, וכמו שכתוב על התורה 'כי שם ה' אקרא', ובגמ' בברכות יליף מזה שזהו מקור הדין של ברכות התורה,

הרי מבואר דתלמוד תורה הוא קריאת שמותיו של הקב"ה, וא"כ הרי נמצא דהנישואין של איש ואשה שהוא כתיבת שם ה' הרי זה ככתיבת תורה, דשניהם הם שמותיו של הקב"ה, וממילא נמצא דגירושין שהוא הפסק הנישואין הרי הוא הפסק של תורה, ולפי זה יש לבאר דלכן שיעור הפסק של גירושין נלמד משיעור הפסק של תורה דארבעה חומשין, דשניהם הפסק של תורה הם, ועל כן שיעור ההפסק בשניהם שוה. ונראה לבאר בזה עוד, דהנה פנימיות ענין האשה הוא כנגד התורה, וכמו שמבואר בחז"ל שכל פרק אשת חיל הוא כנגד התורה ורומז לתורה, ואם כן פנימיות ענין הנישואין הוא חיבור של תורה והיינו דקידושי אשה הוא חיבור לתורה, מעתה הפרדת הנישואין הוא כמו הפסק ופירוד של תורה, והוא עשיית הפסק בין שתי ספרי תורה, ועל כן שייך ששיעור הפסק של חומשין שהוא שיעור הפסק של ספרי תורה, הוא שיעור ההפסק של גירושין.

בית חלוץ הנעל

הנה דין חליצה הוא שהיבמה חולצת הנעל מעל רגלו של היבם. ויש לבאר הענין בחליצת הנעל על פי המבואר ברוח חיים ריש מסכת אבות ובנפש החיים (שער א' פ"ה) דעיקר מדור הנשמה היא בשורשה העליון, ורק מקצתה משתלשל לגוף האדם, והגוף אינו מלבוש אלא לקצה התחתון, ועל כן נקרא הגוף נעל לנשמה, כי כמו שהנעל אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הגוף, כן הגוף הוא אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנשמה, [ורק בחינת עקביים מהשורש נכנס לתוך גוף האדם, ורק בחינת עקב הוא דיש בגוף האדם]. ובזה ביאר הכתוב של נעליך מעל רגליך, שעניינו הוא שישיל מעצמו הגוף.

והנה הרי ענין היבום להקים לאחיו שם, הוא להעמיד גוף בעבור נשמת אחיו כמבואר בזה"ק, ונמצא דכשאינו מייבם, אינו מעמיד גוף שהוא בחינת נעל בשביל נשמת אחיו, וכנגד זה שלא רצה ליתן לאחיו נעל, חולצים ממנו נעלו.

והנה כתוב 'ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל', ובגמ' ביבמות דף ק"ז ע"ב איתא שמצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל. ולפי דברינו הוא מבואר היטב דענין חליצת הנעל הוא מורה על מהות עצם הענין שלא רצה להקים לאחיו שם בישראל.

'ואשר שכר עליך את בלעם'

באיסור קהל דעמון ומואב כתוב (כ"ג, ד') 'לא יבא עמוני ומואבי וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך. הנה יש לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור, וצריך ביאור מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של השכירות דבלעם, נקט לשון יחיד.

ונראה לומר בזה, דהנה לפי המבואר בדברי רש"י שבלק היה מנסיכי מדין, א"כ אינו מזרע מואב ואינו מואבי כלל, אלא מדייני, ומדייני מותר בקהל, וא"כ נמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי. וצ"ע דהרי בגמ' בסנהדרין דף ק"ה ע"ב מבואר דרות הייתה מזרעו של בלק, דאמרינן שם שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק זרעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות מואב אלא מנסיכי מדין.

ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מחודש על בלק, שאע"פ שאינו מזרע מואב, מ"מ יהא בכלל האיסור של עמוני ומואבי, דלגבי איסור זה של לבא בקהל, יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה ששכר את בלעם, ועל כן בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא לגבי איסור זה, וזהו דין מחודש שיהא נכלל בכלל מואב לגבי איסור זה.

מעתה יש לומר דלכן שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, דכונת הכתוב בזה הוא לבלק, דאע"פ דהוא אינו בכלל מואב, ולכן מצד הטעם דלא קדמו אתכם, אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה, והוא אינו בכלל האומה, וע"ז הוסיף הכתוב, דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות בלעם, וזה שייך גם בבלק, ולכן נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

ותלית אותו על עץ

בעת שנסתלק הרמ"ק בעל 'תומר דבורה' זיע"א לבית עולמו ספד לו האר"י ז"ל, בהספדו קרא את המקרא 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות וגו' ותלית אותו על עץ', וביאר האר"י ז"ל דחטא הוא לשון חסרון, ופירש הכתוב אם יהיה באיש חסרון מיתה, ואין לנו שום סיבה לתלות בו עוון, ותלית אותו על עץ, היינו שיתלו מיתתו בחטא עץ הדעת, וכאותם שאמרו חז"ל שמתו בעטיו של נחש הדעת. [ויש לדעת שהספר הקדוש 'תומר דבורה' אשר בידינו הוא חלק אחד מחיבור הנקרא 'ויבאו אלימה', שהוא כולל שבעים תמרים כלשון הכתוב 'ויבאו אלימה ושם שבעים תמרים', ואחד מאותם שבעים תמרים נקרא תומר דבורה, והוא אשר בידנו].

ועל דרך זה יש לפרש טעם ענין זה שתולין אותו על העץ, דבא לרמוז על עץ הדעת, כי כל ענין החטאים הוא מחמת חטא עץ הדעת, שהחטא גרם תערובת של טוב ורע, ומזה נסתלבב ענין החטא לדורות עולם, דאף דענין הבחירה בין טוב לרע היה גם קודם החטא, מ"מ היה זה באופן ובחינה אחרת כמבואר בנפש החיים (שער א' פ"ו), שקודם החטא הטוב והרע היו שתי דברים נפרדים, ויצר הרע היה מחוץ לאדם, אבל אחר החטא נתערבו טוב ורע, והיצר הוא בתוך האדם עצמו, ע"ש בארוכה. וגם כל ענין המיתה הוא בא מחמת חטא עץ הדעת. ולכן תולין אותו על עץ, שזהו רמז שמחמת חטא העץ, הוא דנסתלבב שחטא ויש מיתה בעולם.

ובדעת זקנים בפר' בראשית הביא מדרש שהקב"ה אמר לאדם הראשון שראוי היה לתלותו על העץ, וביאור הדבר דהחוטא ראוי להיות שייך לשורש החטא, וכיון דהעץ הוא שורש החטא, על כן ראוי לתלותו עליו. והוא כמו שביארנו דהתליה על העץ הוא משום דהעץ הוא שורש החטאים והמיתה.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

צורתה המקורית, כי האמת נעשתה עדרים עדרים ואי אפשר לדעת הצדק עם מי ואיזה מהם יכשר, אלא שבכל זאת מה ביכולתנו לעשות וכך המציאות הכריחה שלא נדע את האמת היחידה עד שיבוא תשבי ויגלה הוויות.

אולם חז"ל באו וגילו על כל המחלוקות שהתחילו בימים ההם ששבעים פנים לתורה ואילו דברי אלוקים חיים (עירובין י"ג, ב'), וגם כאשר יש שני צדדים אין זה מושם שהאמת נעדרת אלא כך היא צורתה הנכונה של התורה, שלכל דבר יש כמה פנים, וכל צד בפני עצמו הוא חלק מהאמת האלוקית הגנוזה בתורה.

ובביאור המושג 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים' היה נראה לפי פשוטו כפי הנראה מדברי רש"י בכתובות (נ"ז, א'), דהנה בגמ' שם מתבאר שמוטב לומר שנחלקו שני אמוראים אטעמא דנפשיהו היאך הדין נותן מאשר לומר דאפילו אליבא דחד אמורא מה היתה דעתו, וביאר שם רש"י דכאשר פליגי תרי אליבא דחד מאי קאמור ודאי שאחד משניהם אינו צודק, אבל כאשר המחלוקת היא בעיקר הדין שכל אחד אמור הכי מסתבר - "אין כאן שקר", דכל חד וחד סברא דידיה קאמור ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלוקים חיים, "זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא, שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט".

ומינה משמע שאפילו כשכל אחד אמור טעם אחר אין זה אלא 'שינוי מועט' מהטעם השני, שכן בשורש הדין מן הסתם מסכימים השניים לסברא מסוימת, ורק כאשר משתלשל הדין לפרטים יתכנו שינויים ד"זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא". ומטעם זה אמרין דאלו ואלו דברי אלוקים חיים, הואיל והשינוי בפרטים אינו נוגע לעיקר הסברא שהיא אינה עשויה להשתנות.

אולם בריטב"א בעירובין (שם) הקשה בשם רבני צרפת היאך באמת שייך ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים' כשזה אוסר זה מותר, וכתב שם ש"בדרך האמת יש טעם וסוד בדבר", אך לפי הפשט הביא את תירוץ שאמרו "כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור וזמ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם".

ואכן כעין זה אמור בגמ' שם, "תלמיד היה לו לרבי מאיר וסומכוס שמו שהיה אמור על כל דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה ארבעים ושמונה טעמי טהרה".

אך עדיין יש להבין אליבא דאמת היאך הדבר יתכן, הלא אחת דיבר אלוקים ונתן לנו תורה אחת, שבה נקבעו דינים מוחלטים והלכות פסוקות לדעת את המעשה אשר יעשו, אין שתי אמיתות ואין דינים סותרים אלא רק אמת יחידה שלפיה צריכים לנהוג, וכיצד יתכן שבכל דין יהיו מ"ט פנים אמיתיות לצד זה ומ"ט פנים אמיתיות לצד השני.

ואפילו כלפי אותו צד עצמו, היאך יתכנו מ"ט פנים לבאר את אותו צד, הרי לכאורה כוונת התורה היתה אחת ותו לא, ובפרט יש להבין זאת לענין סומכוס שהצליח למצוא בכל דבר ודבר מ"ח פנים לכאן ולכאן, דמשמע שהיה לו ענין מיוחד דוקא במ"ח פנים ותמיד מצא בכלם את אותו מנין מדויק, בלי שיאירע לו מעולם שיהיו לדין אחד טעמים מועטים ולדין אחר טעמים יתרים.

ואף אם נאמר מעין האמור שבכל דין מהתורה ישנן כעין מ"ט שערי בינה והם האירו לסומכוס לבאר כל דבר על כל אופניו, עדיין יהיה בדבר חידוש שכל הפנים קיימות הן לצד הטומאה והן לצד הטהרה, עד שלגבי משה מצינו שהראו לו על אותו דבר גופו שיש בו מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, הגם שכולם הפוכים זה מזה. ומבואר לפנינו ש'מ"ט הפנים' אינם דינים והלכות קיימות למעשה, אלא סברות וצדדים שונים היאך להביט על הדבר, כשבכל דין מן התורה יש מ"ט פנים כיצד להתחקות על שורשו, הן לצד זה והן לצד אחר.

וראה דין מופלא שהביא הש"ך (הו"מ סי' כ"ה סק"ט) בדעת הרמב"ם, שכל מה שאמרה תורה בדינים אחרי רבים להטות היינו דוקא כאשר כל דין אמור טעם אחר לפסק הדין, שאז נמצא שיש לפנינו רוב דעות, אבל אם כולם מסכימים לטעם אחד אין זה נחשב אלא לדעה אחת. אכן הדברים תמוהים ממקומות רבים, וכפי שכבר הקשה הש"ך עצמו שם, "ויכי טהדין גדולה לא ידענו על פי הרוב עד שימצא לדין אחד ל"ו טעמים..." ועל כל פנים מבואר בזה שיתכן כי מעיקר דין התורה לא שייך לחייב אדם עד שימצאו כמה טעמים שונים לאותו פסק דין אחד של חיוב, ועל דעת כן אמרה התורה את דבריה.

אלא הוא הדבר שמתבאר לפנינו, שאין לך דבר עלי ארץ שאין בו כמה הבנות וכמה צדדים. התורה היא ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים, וככל שהאדם יעמיק בה עוד ועוד לא יהיה אלא ככלל המולקק שלא יוכל להשיג את כל מה שיש בה. אבל עם זאת נתן הקב"ה את התורה לאדם שיוכל להשיג בה את מה שהוא כן יכול, ומכיון ש'האלוקים עשה את האדם ישר', אם כן יש כח ביד האדם להשיג כל דבר ששכלו וסברתו מעלים לפניו שזוהי האמת.

ופירושם של דברים הוא כפי המציאות, שכאשר בא האדם להסתכל על דבר מסוים ולהשיג אותו לפי הבנתו, ישנם אין ספור דרכים וזוויות ראייה כיצד להביט ולראות. כל דבר אפשר להאדיר באופן כזה ובאופן אחר, לתת בו פירוש מסוים ולמצוא בו נקודה שונה. גם אם אדם פלוגי יראה את הדבר באופן אחד, אין זה סותר את אמתותו של הפן השני שבו האחר רואה את אותו דבר, שכן הוא רואה צד אחד והשני רואה צד אחר, כשכל צד הוא עוד בחינה, עוד פרט ועוד צורת הסתכלות. ניתן לשמוע שני בני אדם שונים מתארים את אותו הדבר עצמו כל אחד במילים אחרות, אולם שניהם כאחד צודקים בלי להפיל דבר והואיל וכל אחד תיאר את תיאורו מנקודת מבטו שלו, וכשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות, עם גישות שונות ותפיסות עולם שמוכילות אותם כל פעם לחלקים אחרים מה לתפוס מתוך התמונה השלמה.

וכאשר מדובר במים שאין להם סוף, הם מי התורה, הרי שלא יתכן לעולם גבול עד כמה ניתן להעמיק בכל פרט ופרט, למצוא בו עוד הגדרה ועוד עומק, כל טעם שייאמר אינו

"ארבע מדות ביושבי לפני חכמים; ספוג ומשפך משמרת ונפה. ספוג שהוא סופג את הכל, משפך שמכניס בזה ומוציא בזה, משמרת שמוציאה את הדין וקולטת את השמרים, ונפה שמוציאה את הקמה וקולטת את הסולת" (ח"ט, ט"ו).

א. ארבע מידות ביושבי לפני חכמים:

ארבעה כלים שונים מונה לפנינו המשנה: ספוג - שהוא סופג את הכל, יש לו תכונה של ספיגה שמשאירה בתוכו את כל מה שנכנס לתוכו בלי להבדיל בין טוב לרע, ואילו משפך בדיוק להפך - 'שמכניס בזה ומוציא בזה', שום דבר לא נשאר פנימה והכל יוצא החוצה כלעומת שבא, משמרת - 'שמוציאה את הדין וקולטת את השמרים', מה שנשאר על גבה הוא רק הפסולת הנותרת מן היין, בעוד שהיין עצמו נשפך למטה, ונפה בהיפוך מהמשמרת - 'מוציאה את הקמה וקולטת את הסולת', הסולת הראויה נשארת למעלה, והקמה שאינו נצרך יוצא דרך חוץ.

וכנגד ארבעה כלים אלו ממשילה המשנה את ארבעת סוגי התלמידים היושבים לפני החכמים, יש לך תלמיד שהוא בבחינת 'ספוג', קולט את כל מה שיאמר לו רבו ולא יבקר בין רע לטוב, את הכל הוא מכניס לתוכו בלי לסנן את זה לעומת זה, ולעומת זאת יש תלמיד אחר שהוא 'משפך' - יושב ככלי ריק על לקלס מאומה, וכבולעו כן פולטו, כל דבר שנכנס לאוזניו יוצא מהם בחזרה בין אם טוב ובין אם רע.

כנגד שני תלמידים אלו יש שני תלמידים אחרים, תלמיד שלומד כ'משמרת', מה שהוא קולט זהו רק את הפסולת ממה שאמר הרב, ואילו דוקא את הדברים הראויים שהיו אמורים להלמד אותם אינו מכניס אל קרבו, ומאידך יש את המעלה הגדולה מכולם והיא של ה'נפה' - תלמיד שאכן יודע להבדיל בין טוב לרע, ומסנן מתוך דבריו של הרב את הדברים הטובים שעליו להכניס בליבו.

אולם ראשית דבר יש להבין כיצד שייך לומר שבכל רב שולמד יש דברים טובים ודברים רעים, והתלמיד צריך להבחין ביניהם ולדעת מה ללמוד ומה לא, הלא לא מדובר כאן בתלמידים שאינם יודעים באיזו דרך מוליכים אותם כי אם ביושבים 'לפני החכמים' - לפני אנשי המעלה שיכו להכמת התורה, ומהם למדים התלמידים חכם מהו אומר, וכי האם על זה שייך לומר שיש כאן אור וחושך המשמשים בערבוביא, החכם אינו צריך לומר את כל מה שאמר וגם התלמיד אינו צריך ללמוד את כל מה שאמר לו רבו.

אלא זה ודאי שאין לו התלמיד לסור מכל דבר אשר יגידו לו, וכל כוונת המשנה היא כעין שאמר רבי שמעון לתלמידיו בסוף פרק האומר (גיטין ס"ז, א') 'בני שנו מידותי, שמדותי תרומות ומתרומות מידותי של רבי עקיבא', ופירש רש"י: 'בחרתם ותרומתם מתוך עיקרי משנתיו של ר' ע', והיינו ברירה אחר ברירה', והיינו, שגם בתוך דברי התורה תורת אמת יש הוה אמינות ומסקנות, מושכל ראשון ומושכל אחרון, ואפילו הרב עצמו אינו עומד בו תמיד באותה דרך שבה עמד בתחילה. הדברים מתלבנים, מתוהוירים ומתבררים יותר ויותר, ואינו דומה הלימוד שהגיע אחרי זמן רב ללימוד הראשוני שבו עוד לא היו הדברים כמבוי בסופם.

התלמוד עצמו נערך על ידי רבינא ורב אשי שני פעמים, פעם אחר פעם (א.ה. ע' ב"ב קנ"ז, ב', ובר"י מייגאש שם ק"ל, ב'), כי אחרי שסידרו את הכל פעם ראשונה ראו צורך לברר את הדברים יותר בפעם השנייה, ואם כן הגם שודאי כבר בפעם הראשונה היו הדברים נכוחים יש מקום להוציא מתוכם את ה'ברירה אחר ברירה' שתחדד את הענינים בטרם שאלו. וכן הוא בכל הלומד מפי רב, שיכול לברר ולהוציא מדבריו את מסקנת הדברים כפי שראתו לו להכניסם לתוכו.

אך עם כל זה יש להבין מאי קמ"ל מותניתין שיש 'ארבע מדות ביושבי לפני חכמים', וכי מאי אכפת לן אם יש מישהו שקולט את הכל או מישהו שפולט את הכל, אחד עם שכל ישר ומשנהו עם שכל מעוות, הן במשנה לא פורט מה יעשה אדם ויחכם אלא רק ארבעה מינים שונים של צורות לימוד, ומהו הלימוד שלמדנים אנו מכאן.

ותיגיה מוזי יש להבין לענין מידת 'משמרת' של התלמיד שקולט דוקא את הפסולת ולא את היין, מניין מגיעה מידה כזו להפוך את היצירות ולומר על שמאל שהוא ימין. ואם תאמר שאכן זוהי מידתו של השכל העקום שמתבעו מתעוות והופך את החושך לאור, יעויין בפירוש רבינו יונה שכתב: "ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה 'לפי שכלו יוהל איש ונעוה לב יהיה לבוז' (משלי י"ב, ח'), כי ראוי לבוזות מי שהוא נעוה לב, שליבו מעוות, שקולט הדבר שאינו נכון שהוא הנמשל למשמרת כאמור".

ומבואר מלשון רבינו יונה שישנו הבדל בין מידת ה'משמרת' לשאר המידות שבמשנה, כי אצל כל אדם אין ענין לבוזותו על מיעוט שכלו, וכי מה יעשה שכן אביו שבשמים גזר עליו, אבל לגבי מי שהוא משמרת 'שקולט הדבר שאינו נכון', עליו אמר שלמה 'ונעוה לב יהיה לבוז', הוא ראוי לבזיון על מה שעולל לעצמו להיות מהאומרים לרע טוב ולטוב רע. אם כן יודוע אפוא ש'משמרת' אינה עקמומיות בעלמא אלא אשמה שתלויה בה, האדם, והדבר צ"ב היאך אכן יכול אדם לגרום זאת לעצמו היפך מטבעו ולהחליף את מידותיו, דאטו בשופטני עסקינן.

ב. "דרכי תורה כפטיש יפרצין סלע, מתחלקים לכמה טעמים":

לביאורו יש דבר יש להקדים, שהנה לפעמים נראה כביכול צורת התורה של זמננו אינה הצורה שצריכה להיות לכתחילה, מעיקר הדין היה עדיף אילו היתה כל התורה כולה שפה אחת ודברים אחדים, מבלי מחלוקות ומבלי צדדים, וכל ריבוי התורה הגדול המצוי בזמן הזה הוא כורח המציאות, שמכיון שנתמעטו הדורות ונתמעטו הלבבות נתרבו המחלוקות ואין משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד, כשם שאמרו בשלהי סוטה (מ"ז, ב') 'משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתית תורות'.

אם כן לכאורה היה נראה שכעת בימינו האדם אינו יכול להשיג את האמת שבתורה כפי

פירוש יחיד היאך נאמר הדין, אלא הוא עוד תוספת הבנה במה שאמרה לנו תורה, הכל לפי מה שהאדם יכול לראות בקצה עיניו. תתכן מהדורא קמא ומהדורא בתרא, סברא במושכל ראשון וסברא במושכל אחרון, חד גיסא ואידך גיסא, כשכל הדרכים אמות וכולם אינם אלא עוד פנים ונקודות שונות של הסתכלות.

כאשר לדוגמא מתרצים התוספות בכמה אופנים ואומרים 'ויש לומר' אחד, 'אי נמי' שני, ועוד 'אי נמי' שלישי ורביעי, אין זה אומץ שכל תירוץ סותר את חבירו, אלא שיש כמה דרכים לבאר מדוע הקושיא אינה קושיא. וכך הוא בכל דרכי לימוד התורה, כל דרך מובאת את הדברים לפי דרכה, אך כל הדרכים ומשלימות האחת את השנייה. משום כך גם כאשר נחלקים השניים האחד על חבירו, הם אינם מתווכחים שניהם על דבר אחד כשכל אחד סותר את הצד השני, אלא כל אחד רואה בדברים את הדרך שהקרה ה' לפניו לפי שכלו ולפי צורת לימודו, בית שמאי לפי דעת בית שמאי ובית הלל לפי דעת בית הלל, ואם כן אדרבה, ככל שיש רוב צדדים לפנינו כך התורה מתרבה והולכת, להעמיק בה דבר ולראות עוד טעמים במה שנאמר בתורה.

ג. דברי הרב ודברי התלמיד:

ובזה אנו באים לצורת הלימוד של תלמיד מפי רב, דהנה בגמ' במנחות (כ"ט, ב') אמר רב יהודה אמר רב "בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידיך, אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, אמר לפניו רבש"ע הראהו לי, אמר לו חזר לאחורייך, הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו, כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני, נתיישבה דעתו, חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבש"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי, אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני".

מבואר במעשה זה שבתחילה תשש כוחו של משה רבינו מכיון שלא ידע להבין מה לומד ר"ע עם תלמידיו, אך ששמע שרבי עקיבא אומר זאת בשם 'הלכה למשה מסיני' נתיישבה דעתו. ובטעם הדבר שנתיישבה דעתו ביאר רש"י "הואיל ומשמו אומר, אף על פי שעדיין לא קיבלה".

ולכאורה משמע לפי זה שכל מה שמשה רבינו לא הבין בתחילה את מה שלמד רבי עקיבא היינו משום ש"עדיין לא קיבלה", אך לאחר מכן היה גם הוא מעותד ללמוד את אותן הלכות ולהבין את הדברים, דאי לא הכי היאך אמרן רבי עקיבא משמו 'הלכה למשה מסיני'.

ברם אם אכן דברים כפשוטן יקשה מה שאמרה הגמ' בהמשך דבריה, שעדיין טען משה לפני הקב"ה "יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי", והרי אם משה עצמו כבר ילמד את כל מה שעתידי רבי עקיבא ללמוד, במה גדולה מעלת רבי עקיבא ממעלתו. עוד מצינו בדמיון לזה בחז"ל (ירושלמי פאה ב', ד', ויק"ר כ"ב, א') וכן במדרש קהלת ועוד מדרשים) שאפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני, וגם בזה יש לדקדק, שאם כפשוטו שכל מה שעתידי התלמיד לחפש נאמר בתחילה למשה מאי קא מושמע לך, דממה נפשך, אם זכה לכוון לאמת ולהבין את מה שנאמר לו - כל זה איכיל בעיקר התורה המסורה למשה, ואם לא זכה - אין על תורתו שם תורה, ואיזו תוספת יש במה שיתלמיד עתיד לומר? יותר מכל חז"ל המסורים לנו.

ועיניין בזה באוה"ח הק' בפרשת תזריע (ויקרא י"ג, ל"ז) שעמד על הענין, והעולה מדבריו הוא, שהתורה ניתנה לבני האדם כדי שייכינו אותה דוקא לפי דעתם. אם רצון הקב"ה היה שילמדו את התורה כפי שהיא למעלה לפי דעת העליונה, לא היה מוריד את התורה לארץ כפי צורתה, אלא היה מפרש אותה שתהיה שכולחן הערוך לכל. אבל התורה ניתנה בכוננה תחילה בצורה סתומה, בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, בכדי שישאר מקום לאדם לגשת אליה ולהבין אותה כפי דעתו ולחבר כל דבר לשכלו, שהוא יבין והוא יתחבר למה שאומרת לו התורה.

אמילא, אחרי שכאמור מספר דעותיהם של בני האדם משתנוה למנין גופם, היה לכאורה אמור להיות שכל אחד יגש לתורה לבד ויחליל להוציא מרוחו את כל מה שעולה בדעתו... אבל זה לא יתכן, כי אם כן לא תהיה כאן לא תורה ולא חכמה, שהלא התורה היא תורת ה' תמימה, ומבלי שהאדם יתלמד כיצד ללמוד ומהי התורה שאותה הוא לומד - איזו משמעות תהיה למחשבות שקודחות במוחו. צורת מסירת התורה היתה דוקא באופן של רב ותלמיד, משה קיבל תורה מסיני ומסרה, יהושע ומסרה, וכל התורה הנתונה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבינו, שאותה אנו אוזנים איש מפי איש עד זמן מתן התורה.

אלא שכאן נתחדש לנו, שהאף אמנם שאין שם 'תורה' כי אם על מה שהאדם מקבל מרבותיו, מכל מקום הצורה שבה עליו ללמוד היא לפי שכלו. הוא צריך לקבל מהרב את התורה כנתינתה, כפי שנמסרה למשה בסיני, אך כאשר יוכל לעמוד על הדברים ולהבין בשכלו, תובן התורה לפי הצורה שבה הוא למד אותה ובה הוא נגיש אליה. אין מטרה בכך שהאדם יחזור על כל מילה כמעשה ה' קודם, ועלמא, וכל התכלית היא לחבר את התורה משמיעת האוזן לבית הלב, שהלומד ימצא את חלקו בתורה להבין אותה לפי אותה דרך משלו שבה ראשו הולך.

ועל פי זה יוצא שמה שהרב מלמד את התלמיד הוא השורש ועיקרו של דבר, מה בעצם התורה אומרת, מה כתוב ומה נמסר לפנינו, אבל הבנה - היא הבנה פרטית של התלמיד, שמוכין את הדברים בשכלו שלו לפי מה שלמדוהו רבותיו. ודאי שהרבנים מעבירים לתלמידים גם את הכלים כיצד להבין, כיצד לחשוב וכיצד לשמוע, אבל סוף כל סוף מי שמוכין את מה שמעמך הוא התלמיד ששמוע.

ומאחר שהבנתו של התלמיד אינה יכולה להתדמות לאף נפש חיה עלי אדמות, וכל אדם רואה את הדברים לפי נקודת מבט מסיימת וצורת הבנה אחרת, הרי בהכרח שאף אחרי שהתלמיד צומד את הדברים במדויק כפי שנמסרו לו, אם באמת הכניס אותם למוחו - יש כאן צורת הבנה חדשה שלא היתה מעולם.

אי לכך יתכן שמצד אחד אין ספק שכל התורה שבידינו היא הנתונה למשה, ואין לך ולו קוץ אחד שבתורה שלא נאמר בסיני, אבל מצד שני טמונים בתוך דברי התורה חידושים שיגיעו לעולם רק אחרי לימודו של התלמיד הוותיק, שילמד את מה שניתן לו בסיני על פי דרכו וצורת הבנתו, ודרכו זו היא תהיה ה'חידוש' שעדיין לא היה מי שאמר באותה צורה ובאותה הבנה.

ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, הארץ וכל אשר בה הכל כבר כתוב וגזון בתוך התורה, אלא שהתורה היא כמו גחלת, שהאש אצורה בה בכח ולא בפועל, וצריכים לנפוח בה כדי למצוא את האור שבתוכה. אחרי שהרב מביא לפני התלמיד את דברי התורה, יכול התלמיד להוציא את מה שהיה מונח בהעלם ולגלות אותו ההוצאה, בתוספת פירוש

ותוספת הרחבה, ומכיון שתלמיד יש את צורת ההבנה שלו, אם כן מוכרח כאמור שהגילוי אותו ימצא בפנים יהיה בעל אופי בפני עצמו שיהיה בו את מה ש'תלמיד ותיק עתיד לחפש', ותורה חדשה מאיתו תצא.

ואף משה רבינו עצמו ראה זאת אצל רבי עקיבא, שאכן מסר לתלמידיו את מה שכבר שמע משה לפניו - 'הלכה למשה מסיני', ועם כל זאת לא הצליח משה להבין את הבנתו של רבי עקיבא, הואיל והבנתו של רבי עקיבא היתה הבנה בצורה של 'רבי עקיבא', שהבין לפי דרכו את מה שנמסר למשה. ועל כן אמר משה לפני הקב"ה 'יש לך אדם כזה ואתה מבקש ליתן תורה על ידי', כי הבנתו של רבי עקיבא אינה דומה להבנתו של.

ד. 'ולבסוף נקראת על שמו':

כיצא בזה ידועה הקושיא שהקשה מרן הגר"ח שמואלביץ (שיחות מוסר שערי חיים, מאמרים מ"א - מ"ב), דמחזק גיסא אמרו בגמ' (סוכה כ"ה, א') ויומא ס"ו, ב') על רבי אליעזר הגדול שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, והיינו שכל מה שאמר היה רק מה ששמע מפי רבן יוחנן בן זכאי, ואילו מאידך גיסא נאמר באבות דרבי נתן (פרק ו') "אותו היום נתן עמו רבן יוחנן בן זכאי ברבי אליעזר ואמר ליה פתח ודרש וכו', עמד ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן און מעולם. כל דבר דובר שיצא מפי עמד רבן יוחנן בן זכאי על רגליו ונשקו על ראשו ואמר לו רבי אליעזר רבי אמת למדתני".

אם כן מבואר אפוא שרבי אליעזר חידש דברים שלא שמעתן און מעולם, ואפילו רבן יוחנן בן זכאי רבו לא שמע זאת מפי, אך בכל זאת נאמר עליו שמעולם 'לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו', הא כיצד, על כרחך משום שכל מה שאמר רבי אליעזר היה מושגת אך ורק על דרכו של רבן יוחנן שלימדו את התורה, אך עדיין היתה זו הבנה של רבי אליעזר. רבן יוחנן לימד אותו את הצורתא דשמעתא, למגמר ולמסבר, ועל זאת באה הבנתו של רבי אליעזר בדברי רבן יוחנן עצמו נחשבה ל'דברים שלא שמעתן און מעולם' עד שאפילו רבן יוחנן עצמו אמר שמתלמידו יותר ממנו, 'רבי אליעזר רבי אמת למדתני'.

זכורני מעשה שהיה בשנותיה הראשונות של הישיבה, שבחור אחד בא לפני וטען שהוא זוכה לשמוע על הסוגיא את שני השיעורים הכלליים של שני ראשי הישיבה, אבל למעשה אי דמור לאו דמור, וכיצד יוכל לסדר את הסוגיא... אמרתי לו, קח לעצמך רק את היסוד שנאמר בשיעורים, מבלי כל הדברים שמסביבם, ואותו כתוב לעצמך בשפה שלך כפי איך שהבנתו. לא עבר זמן רב והבחור חזר כשחיוך על פניו, שני ראשי הישיבה אמרו את אותו הדבר...

והנה זה ודאי שלא היו כאן שיעורים דומים, ושיעורו של זה לא כשיעורו של זה. אלא מאי, שכלפי הבחור אכן נאמר אותו שיעור... השיעור שהוא שמע היה מה שהוא הבין, ובשני השיעורים שנאמרו לאותו הוא הצליח לשמוע את אותה שמעיה שלו. וכך היה מרגלם בפומיה דמורן רה"י הגר"ח ריזוובסקי זצ"ל, שלעיתים כאשר היה מבאר את הפשט באחד מרבותינו היה מפטיר (באדיש); "איני יודע אם זה באמת מה שהוא אמר, אבל זה ודאי הפשט בדבריו..." יתכן שאותו מפרש עצמו לא ידל לאותה הבנה שחבנו בדעתו, אבל ההבנה שהובנה אכן היתה בדעתו, כפי הצורה שהתקבלה אצל מי שלמד את הדברים...

הגע עצמך וראה לשם משל את כל ההבנות והסברות שמעמיסים בלשונם של הרמב"ם, הלא אין צורך לעצום את עיני השכל ולסבור כאילו כולם אכן עלו בדעתו בשעת כתיבת ספרו... ואף על פי כן אין ספק שכל הבנה נכונה שנאמרת בדבריו באמת כלולה במה שכתב. הוא אמר את מה שאמר, והתפקיד שמטל על האדם הוא להבין את מה שהוא מבין באותה אמירה, כך שיתברר שגם זה נכלל בלשון הרמב"ם.

כדברים אלו מלאם כתב התומים (ס"ו) כ"ה בכללי תקפו כהן ס"ק"ג) על השו"ע והרמ"א, דמהיינו טעמא אי אפשר לטעון קים לי כנגד דבריהם, חז"ל שם: "ולדעתי אין ספק כי הכל בכתב מיד ה' השכיל על ידם, כי קושיות רבות שהקשו עליהם אחרונים ותירצו בדרך חריף ועמוק, וכמו כן כללו במוקצ' וקוצר לשונם דינים הרבה, ולאין ספק שלא כיוונו להכל כי אין היה אפשר לרוב המלאכה מלאכת שמים שהיה עליהם וכו', ר' רוח ה' נוססה בקרבם להיות לשונם מכון להלכה בלי כוונת הכוונה, וחפץ ה' בידיהם הצליח".

הוי אומר, שמאחר שהקב"ה הוא שנתן לנו את התורה, וגם דברי רבותינו הגדולים הם חלק מאותה תורה, עלינו לדעת שהכל כלול במאמר פיו ית' כי פי ה' דיבר, ותפקידנו אנו הוא לחבר את ההבנה שלנו לאותה תורה ולגלות בתוכה את מה שהקב"ה רצה שנוציא מתוכה. ואחרי שנזכר להבין את מה שעולה בפנינו מתוך הדברים, אזי יתברר שגם הבנה זו היא חלק מהתורה שנסר לנו הקב"ה.

מעתה כאשר מונח המושג את המידות שיש ביושבים לפני החכמים, הכוונה היא לאותו אופן שבו התלמיד מעמיד את עצמו מול רבו, כשבאמת אין הדבר תלוי אלא בו, לשמוע לקבל ולהבין דבר מתוך דבר כיצד להכניס את הדברים לתוכו. יש לך תלמיד שידוע ללמוד ולהבין, יש לך תלמיד שמקצת מבין בעצמו ומקצת אינו מבין, ויש לך תלמיד שהוא 'משפח' שכלל אינו שומע מאומה.

אולם הגרועה שבכולם היא מידת המשמרת, של מי שקולט את התורה אך בלי לחבר אותה לשכלו. הוא מותיר אותה כפי שהיא, ואילו את ההבנה שלו מפנה לדברים אחרים. בכך ייצא בהכרח שתשאר בידי רק הפסולת בלי הסולת, שכן לדעת את התורה ולחשוב שאלוהי דברי הרב בלי להבין באמת מה התורה אומרת, על פי ההבנה שלו שיכל להשיג בשכלו, אין זו אלא משאת שוא שמותירה את האדם עם דברים יריקים שחשובים כשומרים לעומת היין.

על הפסוק 'החכמה תחיה בעליה' (קהלת ז', י"ב) פירש הגר"א שבעליה של החכמה אינו הקב"ה לבד אלא כל אחד שמחדש חידושים בתורה, שעל ידי כך התורה נעשית תורתו וחשבת לשלו. ובבן יהודה כתב שמה שאמרו חז"ל (קידושין ל"ב, ב') ועז' "ז"ט, א') שמשמחה בו נקראת התורה היינו משום שכשמחדש בתורה חידושים זוכה בה להיות שלו, וכדקיי"ל אומן קונה בשבח כלי...

וכפי שאמרנו, ודאי שאין יכולת ביד האדם לבנות מגדלים הפורחים באויר, והתורה נקראת תורה רק כאשר האדם מנסה לקלוט מה התורה עצמה אומרת. לדיק בדבריה להבין במדויק את כוונתה. אך כאן נתחדש לנו שכונת התורה כוללת בתוכה גם את ההבנה שלך, כי כאשר תמסור את עצמך למה שהתורה באה לומר לך - יתגלה כיצד אותה הבנה שלך נכללת במה שנמסר לפניך.

כל אחד שיושב ועוסק בתורה ועמל להבין אותה לפי שכלו, זוכה להתחבר עד לרגלי הר סיני בכל מילה ומילה שמחדש ומעמיק, לקבל את התורה שמוסר לו הקב"ה ולהבין את מה שנמסר לו, וכל עומק ופשט ותוספת הבנה לאמיתה - כולם נחשבים לאותה תורה שנמסרה לנו משה.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 117

מהי המיצוה הכי קשה בתורה?

כי תצא תשפ"ג

פרשת מלחמה

להיות, ואין דרך בעולם לנהל את החיים שלו יותר טוב, מאין שהשם מנהל אותם, אז האדם בא לידי שמחה. ואמנם נראה לי שבזמן הגר"א לא היו מלחמות כל כך, ולכן מצוות השמחה היתה הקשה ביותר, אבל בזמן מלחמה, שנצטוונו לא לפחד, הרי זה מצווה קשה יותר, לעמוד מול כוחות גדולים ועצומים, כשאין לו את האפשרות להתגונן מהם, ובכל זאת לא להרגיש תחושת פחד, זה דרגה גבוהה של ביטחון.

תחושת הפחד והחרדה – במלחמת ששת הימים

ומנין אני אומר את זה? כיון שאני זוכר מה היה כאן בארץ, במלחמת ששת הימים, שאז כל מדינות ערב שסביבנו התגייסו יחדיו, להילחם במדינת ישראל, מצרים מהדרום, ירדן ממזרח, וסוריה מהצפון, וגם עיראק השתתפה איתם, ובתוכם, עמדה מדינת ישראל, לבדה, מול שלוש חזיתות, מול שלוש צבאות חזקים, משלושה כיוונים שונים, וקראו לזה אז, קהילה ערבית מלוכדת, שכל מדינות ערב התלכדו כדי לפגוע בנו. וזכורני, שהיה אז פחד אימים בכל הארץ, כולם הרגישו בחוש שעוד מעט... הם עומדים לגבור עלינו, ולהשמיד אותנו, גם בכל העולם היה אז פחד נורא ליהודים, שמא יפגעו, ואמנם בסוף הקב"ה היה בעזרנו, והיה לישראל ניצחון מוחץ מול כל האויבים.

ואיך נעשה הניצחון, שאז הודיע ראש הממשלה (לוי אשכול) שהוא ממנה את משה דיין לשר הביטחון, ופירסמו בתקשורת, שהשר החדש יכנס למשרד הביטחון ביום שני בשעה עשר, וזה היה תרגיל, כדי שהערבים יחשבו שיש להם זמן להתכונן, עד שיכנס השר למשרדו, ואז באותו יום שני בשעה מוקדמת לפנות בוקר, בין ארבע לחמש, בהפתעה גמורה, יצאו מטוסים של ישראל, ופשטו על חיל האוויר של מצרים סוריה וירדן, וריססו להם את כל המטוסים וכלי החיל, וחיסלו להם את הכל תוך שלוש שעות, ובגלל ההפתעה המוחלטת, השמים היו נקיים, ולא היה שום מטוסי אויב - שהפריעו להם בעבודתם, וכך הוכרעה המערכה, והייתה תשועה גדולה לעם ישראל, וראו כל העולם, איך באופן פלאי השם מגן על עמו ישראל.

וזכורני שהייתי אז בישיבה בבאר יעקב, ולדי הישיבה היה בסיס צבאי של חיל האוויר [שהיה מוסווה בהרבה עצים וצמחיה] והיינו שומעים את המטוסים איך שהם יוצאים מהבסיס להפציץ את האויב, שהם טסו בגובה נמוך מאד, כדי לחמוק מהמכ"ם של האויב, וכך שמענו את המטוסים בקול רעש גדול, והרגשנו כאילו הם ממש על בנין הישיבה, וזה היה פחד פחדים.

הפחד והחרדה – גרמו לכולם לישא את עיניהם לשמים

וזכורני איך בימי המלחמה איזה תחושת פחד אפפה את כולם, שכשנסעתי מבני ברק לבאר יעקב, ראיתי כבישים ריקים! לא היו כמעט מכוניות, ואנשים פחדו להסתובב ברחוב! כי היו בטוחים שעוד רגע... הערבים גוברים עלינו.

ונראה לי שמחמת זה זכתה מדינת ישראל לנצח במלחמה, כי מרוב הפחד והבהלה שאחזה את כולם, נשאו כולם את עיניהם לשמים, גם ראשי הצבא והשלטון שבימים כתיקונם נשענים על עצמם, וסומכים על כוחם בבחינת "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (עפרא לפומייהו) גם הם הבינו באותם ימים, שאין להם תקווה, ואין להם שום דרך לנצח - כל כך הרבה חזיתות בבת אחת, והרימו את עיניהם לשמים, וכך נוצר חיזוק גדול בעם ישראל, שתלו את תקוותם בהשם, ולכן זכו לנצח במלחמה.

והנה נתבונן, הרי גם באותה תקופה של המלחמה, היה את הציווי שנאמר בתורה "לא תירא מהם" והיינו, גם כאשר רואים כמה מדינות עוצמתיות וחזקות נלחמות יחד נגדינו, אסור לפחד מהם! צריך להמשיך את חיינו ברוגע ושלווה, מתוך אמונה כי "השם אלוהינו, אולכה, הוא העובר לפנינו, והוא יכניעם וישמידם לפנינו" וכי יש דרישה קשה מזו? אבל אם נצטוונו על זה, בהכרח שאנחנו יכולים להגיע לזה, על ידי אמונה חושית בהשם שהוא מנהל את העולם בכל רגע, והוא בעל הכוחות כולם, ומגן עלינו בכל זמן, וממילא אין מה לפחד.

מנין הכח והתעוזה של דוד המלך להילחם מול גליית?

האמיתי של המלחמות 'עאר איז דער פירער' הוא המנהיג! ולכן הוא נלחם בביטחון נגד גליית, שכיון שהשם איתו, הרי הוא בטוח בניצחונו! וכך אנו רואים מתחילת המעשה, ששמע דוד את גליית מכריו בקול, למה לשפך דם של שני העמים, ישראל ופלישתים, הרי במקום זה עדיף

"כי תצא למלחמה על אויבך" בכמה מקומות התורה מלמדת אותנו, איך מתנהלת מלחמה על פי התורה, ופרשת המלחמה העיקרית, נאמרה בפרשת שופטים (כ, א) "כי תצא למלחמה על אויבך, וראית סוס ורכב, עם רב ממך, לא תירא מהם, כי ה' אלוהיך עימך, המעלך מארץ מצרים" התורה מזהירה אותנו, לא לפחד מהאויבים הקמים עלינו, כי השם איתנו, והרי כבר הראה לנו את גדלו ואת ידו החזקה, בניסים ונפלאות שעשה במצרים, וניתן לסמוך עליו בלב שקט ובטוח, שגם עכשיו יוכל להושיענו ולהצילנו מיד אויבנו.

כיוצא בזה נאמר בתורה בפרשת עקב (ז, יז) "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני, איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם, זכור תזכור את אשר עשה ה' אלוהיך לפרעה ולכל מצרים... לא תערוץ מפניהם כי ה' אלוהיך בקירבך, א-ל גדול ונורא" עוד נאמר שם (ט, א-ג) שאמר משה לישראל "אתה עובר היום את הירדן, לבוא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך... עם גדול ורם בני ענקים... וידעת היום כי ה' אלוהיך הוא העובר לפניך, אש אוכלת, הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך"

התורה מלמדת אותנו שכאשר אנחנו ניצבים חלילה במלחמה, מול אויבים שהם רבים מאיתנו, יש להם צבא ענק, והמוני סוסים ורכבים, בכל זאת, אין לנו סיבה לפחד, כאשר נזכור שני דברים, ראשית שהשם נמצא איתנו להילחם לנו ולהושיענו, והוא אש אוכלת! וכשהוא נלחם עברינו, אין שום חשש, ועוד, כאשר נזכור את האותות והמופתים שעשה השם במצרים, נבין מזה, שכך יעשה השם לגויים שנלחמים איתנו היום, ולכן אין ממה לחשוש.

וכך אמרה התורה בפרשת שופטים (שם, ב-ד) "וניגש הכהן ודיבר אל העם... אל ירד לבבכם, אל תיראו ואל תחזו ואל תערוץ מפניהם, כי ה' אלוהיכם ההולך עימכם להילחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם" בכלל סדר המלחמה היא, שהכהן משיח מדריך את עם ישראל לפני כניסתם לחזית המלחמה, שהשם איתנו, ואין לנו מה לפחד.

כשלא היה השם איתם – ספגו מפלה

ואכן אנחנו רואים שכשהשם לא נמצא איתנו, אז יש מפלה מול האויבים, וכמו שנאמר בפרשת שלח, שעלו מעפילים לארץ ישראל, ואמרו "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו, ויאמר משה... אל תעלו כי אין ה' בקירבכם, פן תיגפלו לפני אויביכם" (במדבר יד, מ-מב) משה רבינו מזהיר את המעפילים לא לעלות לארץ ישראל, ואומר להם שהם לא יצליחו, ולמה? כי אין השם בקירבכם! וכשהשם לא איתכם, לא תצליחו נגד האויבים, ואכן זה מה שקרה בסוף "וירד העמלקי והכנעני... ויכוס ויכתום עד החרמה" (שם מה) ואנו רואים מזה, שכל הצלחת המערכה תלויה רק במציאות השם, כאשר הוא איתנו, הוא נלחם עברינו ומגן עלינו, וכשהשם לא איתנו אז מפסידים.

לא תירא מהם – מהמצוות הקשות בתורה!

והנה מלבד זה שהתורה מלמדת אותנו, שאין לנו ממה לפחד, התורה ג'כ אוסרת עלינו ומהירה באיסור לאו, לא לפחד מהגוים הקמים להילחם בנו! שזה כוונת התורה "לא תירא מהם" שנאסר לנו באיסור לאו, לפחד מהאויבים במלחמה!

ונראה לי שהמצווה הזו קשה מאד, והיא מהמצוות הקשות בתורה, שכן אדם עומד מול מערכות של אויבים, גדודים שלמים שניצבים מולו, והם גדולים ועצומים ממנו, עם המון כלי נשק, ויכולות עצומות, שאין לישראל את הכח הטבעי להתגונן מהם, ולהשיב מלחמה, ובכל זאת נצטוונו 'לא לפחד מהם' והיינו שלא יהיה לנו תחושת פחד מהם! וזו דרישה קשה מאד! וכדי להגיע לזה, צריך להיות בדרגת ביטחון גבוהה מאד, להרגיש בחוש שהשם איתנו, ולהכיר בכחו וגבורתו, שבוודאי יושיע אותנו.

ידוע בשם הגר"א שאמר שהמצוה הכי קשה בתורה היא "ושמחת בחגיך" שמאד קשה לאדם להיות בשמחה בכל רגע ורגע, בכל ימי החג. הרי יש לאדם הרבה טירדות שמוציאים אותו משלוותו, ורק מי שבוטח בהשם, ומבין שהשם מנהל את החיים שלו בצורה הכי טובה שיכולה

הנה אדונינו דוד המלך ע"ה, התחיל את הקריירה הצבאית שלו במלחמה מול גליית, עד אז הוא לא לחם מעולם בבני אדם, רק היכה את הארי והדוב, ובכל זאת הוא נלחם בגליית ללא שום פחד, ומה היה הכח שלו? שהוא היה בעל ביטחון עצום, הוא ידע שהשם הוא המנהל

שתבחרו אחד גיבור מכם שילחם מולי, ואם הוא ינצח אותי, כולנו נהיה לישראל לעבדים, ואם אני ינצח אותו, כל ישראל יהיו לי לעבדים. וכאשר שמעו זאת בני ישראל פחדו מאד, מי יעז לצאת להילחם בגלית, ובפחד הזה הם עברו על הלאו שנאמר בתורה 'לא תירא מהם' וגם שאול המלך עצמו נכשל בכך, כמו שכתוב 'וירא מהם' ואז הכריז שאול המלך, מי שמוכן לצאת להילחם בפלישת הזה, אתן לו את ביתי לאשה, ובא לפניו אדוניו דוד, והציע את עצמו, שהוא מוכן להילחם עם גלית, שאל אותו שאול, מי אתה? האם אתה מלומד במלחמה? הרי גלית הוא איש גיבור מלחמה, ולבוש בשריון, ואיך תצא להילחם מולו?

גיבורי המלכות של דוד המלך

ואמרו בגמרא (יבמות עו, ב) ששאול ראה בדוד שהוא יוצא עם גיבורי מלכות (כמו שפירש"י שם) וישאל את אבנר, מי זה הבחור הזה? האם הוא מצאצאי פרץ או זרח? שאם הוא מפרץ הוא עתיד להיות מלך, ואכן דוד היה מצאצאי פרץ, ומה הכוונה שהיו לו גיבורי מלכות? ונראה לי שהגיבורי מלכות הוא הביטחון הגדול שהיה לו בהקב"ה, שהוא לא פחד מגלית העצום והנורא הזה, כיון הוא ידע שהוא לא הולך להילחם לבד, אלא השם נלחם עבורו, ולכן אמר לשאול המלך בביטחה 'אני יחתוך את ראשו ואביא אותו אליך' והביטחון הזה הוא גיבורי מלכות, שזה הדרישה הבסיסית של התורה מהמלך שינהל את המלחמות שלו בשם השם, ולא בכוחי ועוצם ידי, אלא בהשם אלוהים **הוא יכניעם, והוא יושיע אותנו במלחמה**, ומהביטחון המוחשי של דוד המלך, למד שאול שהוא מתאים למלכה, שמקיים את מה שנאמר בתורה **'לא תערצון מפניהם, כי השם אלוהיך בקרבך, קל גדול ונורא'**! כאשר דוד המלך קיבל רשות משאול להילחם בגלית, הוא ירד לחזית המלחמה ונעמד מול גלית, וכשראה אותו גלית, הוא נפגע, וכי אתה באת להילחם מולי? ועוד עם מלקות ואבנים? הנה עכשיו אני נותן את שררך לבתמי השמים. וכאן גלית התבלבל, שהרי בהמה לא אוכלת בשר, והיה לו לומר לחיית השדה, שהיא אוכלת בשר, ודוד ראה בזה סימן שהשם איתו, והוא יכול להמשיך להילחם.

ויאמר דוד לגלית **'אתה בא אליי בחרב ובחנית, ואני בא אליך בשם השם, אלוהי מערכות ישראל'** מה הכוונה **'מערכות'** שכל גדוד מהצבא נקרא מערכה, והקב"ה הוא האלוהים, המנהיג והמנהל של כל הגדודים, ושל כל המערכות כולם, והוא רמטכ"ל המלחמות של עם ישראל, וזה היה הכוח שהניע את דוד להילחם, שהוא לא הולך מעצמו להילחם, אלא הכל בהנהגה והכוונה ישירה מבורא עולם.

ואז גלית לקח את הכידון שלו, שהיה חד מאד, וכשהיה פוגע באדם היה ממיתו מיד, וזרק את הכידון לכיוונו של דוד, ודוד הצליח להינצל ממנו, ומיד אח"כ מיהר לתיק שלו, הוציא משם אבנים חלקים מהנחל, וכנראה לקח אבן שהיתה חלקה וחדה, וזרקה על גלית עם המקלע שלו ופגע במצחו, ופגעה האבן במצחו של גלית כנגד המוח, ומיד כשהוא קיבל את המכה הממוטט נפל על פניו, ונעשה נס, שלמרות שהמכה היתה בפנים הוא לא נפל לאחוריו אלא על פניו, והטעם בזה אמרו חז"ל, כדי

מה משרה של אהבת דוד ויהונתן?

שדוד המלך לא יצטרך לטרוח ללכת את כל אורך מידתו של גלית עד ראשו, ולכן נפל קדימה על פניו, ומיד הגיע דוד לראשו, ונטל את החרב מגלית וחתך בו את ראשו, והביאו לפני שאול, ואז כל הפלישתים ברחו ובני ישראל רדפו אחריהם, ונהיה תשועה גדולה.

חשובת המשקל - לחטא המרגלים

נראה לי שכל פרשת המלחמה, היא תיקון לחטא של בני ישראל בפרשת המרגלים, שהרי המרגלים עצמם חטאו בחטא של לשון הרע על אר"י, שאמרו **'ארץ אוכלת יושביה היא'** ועל כך נענשו שנשתרבה לשונם עד טבורם ותולעים הילכו עליה, ומפני שחטאו בלשון נענשו בלשון. אבל שאר בני ישראל לא נאמר בפירוש מה הם חטאו, ולכאורה נראה שהיו הרבה מבני ישראל, חכמים ופוקחים, והבינו שהמרגלים לא צודקים, ולא קיבלו את הלשון הרע שלהם, שאר"י אוכלת יושביה היא, וא"כ מה היה חטאם, ומדוע נענשו?

ואמנם הדברים מפורשים בפרשת דברים, שבנ"י אמרו למשה **"אחינו המסו את לבבינו לאמר"** המרגלים המיסו להם את הלב מרוב פחד, איך תעמדו מול בני הענק האלו, איך תתגברו על גיבורים וחזקים כאלו, עם ערים גבוהות ובצורות בשמים? ומכאן זה בני ישראל נכנסו לחרדה, איך נשרוד מול חזקים כאלו, ואיך נוכל לנצחם. וזה היה שורש החטא של בני ישראל, שלא האמינו ביכולת השם לנצח את האומות ולהכניעם לפניכם, ועל זה נגזר עליהם שלא יזכו להיכנס לארץ, ונקבע לנו בכייה לדורות, בחורבן שני המקדשות.

והנה רק לפני כחודש בתשעה באב, ישבנו על הארץ ובכינו, ואם אנחנו רוצים לתקן את אותה הבכיה שנקבע לנו לדורות, אנו צריכים לתקן את חטא המרגלים, שמחמתו נקבע לנו בכייה לדורות, ואיך מתקנים את החטא, על ידי שאנחנו מאמינים ביכולת השם, ולא נירא ולא נפחד מאף אומה ולשון, גיבורים או גדולים ועצומים, כי כאשר השם עימנו הוא אצלנו ויכניע את כולם לפנינו, וזה התיקון השלם על חטא המרגלים, לסמוך ולבטוח בהשם שהוא מגן עלינו, והוא מנהיג אותנו, ומטיב לנו בכל זמן, ואין מה לפחד כלל.

התבוננות במאורעות העולם

איך מגיעים בזמנינו אנו להכיר ביכולת השם ובגדלו, נראה לי מההתבוננות בבריאה, ובמאורעות שקורים בעולם, שאם קצת נתבונן נראה, מה גדלו מעשי השם **"שכחו וגבורתו מלא עולם"** איך הוא מחמם ארצות קרות לחום קיצוני, או מקרר יבשות חמות באופן קיצוני, וכמו שהיה לא מזמן בקנדה שהיא ארץ מאד קרה, ושמעתי ממישהו שמתגורר שם, שבימים רגילים, עלול להיות מסוכן להיות שם ברחוב, שמרוב קור, האוזן עלולה להתייבש וליפול, ולכן הם יוצאים מהבית ישר לרכב למיזוג החמים. ובכל זאת בתקופה האחרונה השם עשה מכת חום בקנדה, והיו שם כ-40 מעלות חום! ונגרמו מכך הרבה שריפות. ואנחנו רואים מזה מה גדלו מעשיו של השם, איזה חם, גבורה, ועוצמה יש לו, שברגע אחד הוא מחמם את העולם וברגע אחד מקרר אותו, ואם הוא בעל כח כזה, וכי קשה עבורו לשמור עלינו ולהגן עלינו?!

מה משרה של אהבת דוד ויהונתן?

נאמר בספר שמואל (א יח, א) לאחר המעשה שדוד הרג את גלית, והביא את ראשו לפני שאול **"ויהי ככלותו לדבר אל שאול, ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד, ויהאבו כנפשו"** ותמהו בזה רבים, מה הסיבה שדוקא לאחר שדוד היכה את גלית, אז יהונתן נקשר לדוד? ונראה לי הניאור, לפי מה שהיה לי בעת שלמדתי בשיבת פונג'י שבאחד השנים בזמן אלול למדנו פרק תמיד נשחט, והיה לי אז חברותא שהיה יר"ש גדול, ולא הסכים לדבר מילה אחת של דברים בטלים, והיינו עסוקים כל הזמן רק בלימוד, ואותו בחור גם היה כשרוני, וגם ת"ח עם הרבה ידיעות נכבדות, ומאד נהניתי ללמוד איתו, ואהבתי אותו מאד, וגם הוא אהב אותי, ואז בשעתו לא הבנתי מה פשר הדבר הזה שיש בינינו אהבה, ומה גרם לה. ולאחר כמה חודשים, בחורף שלאחר מכן, הוציאו מאמרים של ר' ירוחם ממיר, וראיתי שהוא מדבר שם על עניין כזה ממש, שמצוי הדבר ששני יהודים שלומדים תורה יחדיו, וזה גורם לאהבה עצומה ביניהם, והוא תמה מה שרש הדבר, ומה פשר האהבה הזו? ומבאר ר' ירוחם, שכל הנשמות של עם ישראל שורש אחד הם, וכאשר הם מתקשרים ומצטרפים יחד ללמוד תורה, אז הם מתאחדים ונעשים לאחד. ולכן שני יהודים שמשותפים יחד ללמוד תורה, הלימוד מאחד ביניהם להיות אחד, וזה גורם לאהבה עצומה ביניהם.

ונראה לי שזה היחס החברותי בין דוד ליהונתן, שיהונתן היה עסוק הרבה בסוגיית של פרשת המלחמה, שנצטוונו בתורה לא לירא ולפחד מהאויבים שקמים עלינו, והיה עובד עם עצמו להגיע לדרגה הזו, להילחם מול האויבים בביטחון מוחלט בהשם, בלי פחד, וכמו שמצינו בשמואל (א יד, ו-טו) שיהונתן היה מפקד גדוד בצבא של שאול אביו, ופעם אחת בזמן מלחמה עם הפלישתים, אמר שאול לנער שלו, בא ניכנס למחנה של פלישתים, אולי יעזרנו השם לנצחם **"כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט"** ואמר יהונתן לנער שלו נעשה לנו סימן ואם ניכנס והם יאמרו בואו אלינו, סימן שנצליח, ואם יאמרו חכו לנו - אנחנו באים אליכם, זה סימן לא להילחם איתם, ואכן כך עשו יהונתן ונערו, ואנסו לבדם למחנה פלישתים, והרגו את השומרים והיכו את הפלישתים במחנה, ונעשתה מחומה גדולה, וניצחו, והתקיים מה שאמר יהונתן **"כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט"** ומכאן אנחנו למדים שיהונתן עסק עם עצמו בסוגיית הזו איך להילחם בעצמו באויבים, בביטחון מוחלט בהשם, בלי פחד, ולהרגיש שאין להשם שום מעצור מלהושיע בין רב ומעט. והנה תוך כדי העבודה העצמית של יהונתן בפרשת המלחמה, הוא מצא חברותא לזה, כאשר הוא ראה את דוד המלך נלחם בגלית לבדו, ללא שום פחד ומורא, והיה סמוך ובטוח בשם השם שיצליח, אז הבין שיש לו חברותא מצוין ללימוד הסוגיית, ומאז הם התחילו לדבר יחד בעניין זה, שיש השם בקירבך, וראוי לזכור את מה שעשה לנו במצרים, ואין מה לפחד, ולאחר שנתעמקו יחד בסוגיית הזו, אז נאמר בנביא **"ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד"** שבשעה ששנים למדים, ומתעמקים יחד בלימוד התורה, אז התורה מחברת ומאחדת אותם זה לזה - מעבותות של אהבה.

האם ארוסה יוצאת מ'רשות אביה' - לענין תרומה וירושה?

ואין לומר דזה עצמו תירוץ התוס', דאם כן לא מצי למימר שיוצאה מרשותו לענין תרומה, והתוס' כתבו דהוי מצי למימר כן, וצע"ג. וכה"ג יש להקשות על מש"כ רש"י בקידושין שם דלא נפקא מרשותיה דאב לירושתה, עד שתכנס לחופה. ואינו מובן, וכי מה שאב יורש את בתו הוא מפני שהיא ברשותו, הרי הוא יורש גם בתו בגורת, ואפי' בן שאינו כלל ברשותו הוא יורשו, וגם בן יורש את אביו, אף דודאי אב אינו ברשות בנו, ובהכרח שהירושה היא מחמת הקירבה, והכי נמי אב יורש בתו משום שהוא הקרוב ביותר. וכשנשאת, נעשה הבעל קרוב יותר ממנו, ולא מפני שקונה אותה בחופה לירושה, אלא נעשית אשתו וקרובתו, וממילא נעשה יורש טפי מהאב. וצ"ע.

[ועיין עוד בספר עטה אור קידושין - חלק ההערות דף ט, א]

במסכת קידושין (ד, א) אמרו דארוסה יוצאה מרשות אביה - לענין הפרת נדרים. ובתוס' בכתובות (מו, ב) כתבו דה"מ למימר, דהיא יוצאה מרשותו לענין אכילת תרומה, דאם בת כהן לישראל היא, אינה אוכלת בתרומה. [וכ"כ המאירי כאן]

ודברי התוס' תמוהין לכאורה, שהרי מה שבת כהן אוכלת בתרומה, אין זה מפני שהיא ברשות אביה, דאפי' מת אביה, או בגרה, עדיין אוכלת בתרומה, והטעם, משום דהיא עצמה כהנת, ולכן אוכלת בתרומה, וא"כ גם בהיותה נערה, אינה אוכלת מכא אביה אלא מכא עצמה, ואין זו יציאה כלל מרשות אביה [ואין לומר דכוונתם דיש כאן יציאה מרשות עצמה, דא"כ ה"ל להקשות יותר, שאפי' בת ישראל לישראל יצאה מרשות עצמה, שאינה יכולה להינשא לאדם אחר, כמו לפני האירוסין]

גיליון זה נכתב על פי הבנת הכותב בלבד

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר בטל' 054-8520-936 או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור'

ניתן להאזין לשיחה בשידור חי בקו 'עוטה אור' 0738-718-148 או במערכת 'קול יהודי מרוקו' 0747-962-335

כמור"ב ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

עלילות דברים

לבו של האדם נפתח להאמין שהאמת נמצאת לפי נוחיותו וצרכיו, לפי הקרובים והצריכים לו, ועבור זאת יבנה תילי תילים של דרשות וסברות, דיוקים ופיתולים, ובלבד שיטהר לעצמו את השרץ בכך וכך טעמים.

בפשוטו, מחמת אותה שנאה היוקדת בלבו, התעורר ללכות את השנאה והוציא שם רע על בתולת ישראל. כי כך טבע האדם, ריב מתפתח למריבה, ומחלוקת מגדילה את עצמה שוב ושוב ואינה דועכת. מה איפוא גרם להוצאת שם רע, אותו רגש שנאה הפעיל את היצר הרע שבקרבו והמשיך הלאה. לא נכון.

תמונה אחרת מצייר רש"י על האיש הזה, לא שנאה הדריכה את חושיו להוציא שם רע, אלא העבירה. 'עבירה גוררת עבירה. עבר על לא תשנא, סופו לבוא לידי לשון הרע'. לא השנאה יצרה אצלו את הריחוק וגרמה להתנהגותו הנבזית, אלא העבירה עצמה. עלילות דברים לא קשורות לשנאה אלא לעבירה!

הורגלנו לחשוב שמחלוקת היא תכונה טבעית ואנושית. אדם מקבע לעצמו עמדה, משכנע את עצמו שהיא הנכונה ומשכנע את סביבתו. מי שעומד בדרכו הופך להיות מרוחק ובמשך הזמן הפך להיות שונא ואויב את מי שלא מסכים בדעותיו עד שמגיע לשנאת חנם, לשון הרע ורכילות.

זה נשמע הגיוני. השנאה מפרה את עצמה, ומרחיבה את מעגליה שוב ושוב, ואם ישנא אדם את אשתו, עשוי להגיע לידי הוצאת שם רע מרוב שנאתו אותה.

ומתברר שטעניו. רש"י מאיר את חביוני הנפש באלומה חדשה, לא השנאה גרמה. העבירה גרמה! אלמלי השנאה הזו הייתה עוון וחטא, כי אז לא יצמחו רגשות רוע, לא יולד חטא נוסף ולא תהיה הוצאת שם רע!

הוּו מַרְנָנִי בֵּיה רַבָּנִן

מקרה היה, והתרחש בבית המדרש. בעת עצירת גשמים נאספו העם לתפילה ותחנונים ורבי אליעזר ירד לפני התיבה, ערך עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר 'אין לנו מלך אלא אתה', וירדו גשמים (תענית כה:).

מה דיברו העם לאחר אותו מאורע? מה סיפרו בבית לנשותיהם, מה שחו בחדרי הקפה ובמבואה של המקווה. 'הוּו

דעותיהם של בני אדם, שונות המה גם בהתייחסות לימי התשובה והרחמים. לכל אדם יש את ההתעוררות והמבט שלו לימים הללו. יש אשר זכר הימים מעורר בלבו מיתרים רגישים, יש אשר פעולות ומעשים של הימים הללו יוכלו למשוך את לבו לאהבה את ה', יש אשר חש בכל המיית לבבו את הרגשי ה'אני לדודי', ואולי יש גם אדם שכלתני התובע מעצמו הישגים ומדרגות שלא יסבין אליהם בשאר חודשי השנה.

אלה וכאלה.

אחת הנגינות האלמותיות של הימים האלה, היא של המשגיח רבי לייב חסמן, נגינה שנכתבה על ידו והודפסה על ידי תלמידו בריש הספר 'אור יהל', נגינה שנוקדה והודגשה בפתח הדרך –

'הַיֵּשׁ כִּפְּרָה בְּלֹא תְּשׁוּבָה? – אֵין!

הַיֵּשׁ תְּשׁוּבָה בְּלֹא לִימּוּד הַמוֹסֵר – גַּם זֶה אֵין!'

כי לבו של האדם נפתח להאמין ולחשוב שהאמת נמצאת לפי נוחיותו וצרכיו, לפי הקרובים והצריכים לו, ועבור זאת יבנה תילי תילים של דרשות וסברות, דיוקים ופיתולים, ובלבד שיטהר לעצמו את השרץ בכך וכך טעמים.

בדיוק עבור זאת מגיע לימוד המוסר ומבודד את המחשבות, מכון את העשתונות לדיוק הנכון שלהם. דווקא משום כך, לא תתכן תשובה בלא לימוד המוסר.

ואם במשך השנה כך, בחודש אלול על אחת כמה וכמה.

בדוגמאות כאלה נעסוק השבוע, ובמוציא שם רע תחילה, מהפרשה.

כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּשְׁנָאָהּ

אדם נושא אשה והנישואין לא צלחו, שנאה נכנסת בלבו על האשה אשר לקח, 'ושם לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע' (כב, ד).

מרנני רבנן'. שיחת היום של תלמידי החכמים העמידה את רבי עקיבא על גפי מרומי קרת, הקטינה את דמותו של רבי אליעזר, מי יודע עד להיכן. מי יודע עד למתי.

עד שיצתה בת קול. אמרה, 'לא מפני שזה גדול מזה, אלא מפני שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו'. מה שנראה לעיני בשר ודם, הוא לא הנראה לעיני התורה הקדושה!

אז אבדתי בעיני

עובדא ידענא באחד מחכמי ישראל שישב ולמד עם חברותא, ונכנסו לפניו שיזכיר בלימודו ובתפילתו מקרה עגום שהתרחש זה עתה. בדרך החכם מקורות לבו ונותר דומם, מהורהר. ביקש החברותא לחזור לתלמודו והרב מהסה אותו. 'עכשיו שמענו כזה מקרה נורא, דוקר את הלב, איך הנך מסוגל לחזור ברגע אחד לענייננו'?

נבוכ התלמיד והצטדק במליצה, 'לולי תורתך שעשועי, אז אבדתי בעיני'. גער בו הרב, 'אבדתי בעיני', לא בעיני של אדם אחר.

ופשוט שכך הם הדברים. אילו אותו אדם אכן נמצא בדרגה שאם יקבל מכה כואבת, יפרוש מיד לתלמודו להשכיח את האסון שניחת עליו, אולי. אבל אדם מן היישוב, גם כשיקבל קנס של מאה שקלים יתמרמר ולא יחשוב להתנחם בפרק משניות, אז מה לו מפיט 'לולי תורתך', האמנם בדרגה הזו אתה אוחז? זה זיכך מבט נכון על החיים!

ומעשה היה לפני כארבעים שנה, ובני ברק רגשה על כך שהסטייפלר הבין על בחור שהודמן לבקש ברכה ואין לו היכן לישון באותו לילה, ועל כן שיכן אותו בביתו שיישן כל אותו לילה, בחורים ואברכים שחו בהתפעלות איך גדול הדור מכנים לביתו אורח זר.

מששמע זאת הרב, התפלא. 'עוד מעט יגידו שהרב קניבסקי מניח תפילין בבוקר, מה הם מתפעלים מקיום מצוה שכל אדם חייב בה'?

המבט הזך - - -

עדיין בני מפרפר ולא נממאה סבין

והנה עוד דוגמא איך רבותינו לומדים מעשה שבו הרגש משתלט.

מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש. קדם אחד מהן לתוך ד' אמות של חבירו, נמל סבין ותקע לו בלבו. בא אביו של תינוק, ומצאו שהוא מפרפר. אמר, הרי הוא כפרתכם ועדיין בני מפרפר ולא נממאה סבין, ללמודך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים (יומא כג.).

האבא נמצא בזמן נוראי, בנו מפרפר, והוא דן על הסבין. הגמרא לומדת כך את הסיפור, האם שפיכות דמים קל בעיניהם או שמא לא השפיכות דמים קלה, אלא טהרת הכלים היא החמורה בעיניהם.

בירור בפניצטה!

כל יושבי הקרנות ומוזרי בלבנה ימשיכו לשוח, הם לא צד בסיפור. המבט של התורה הוא אחר לגמרי!

מחשבות אדם ותחבולותיו

תכלית לימוד המוסר הוא לברר ולזקק את תכונות הנפש, להבין את התהליכים של מחשבות אדם ותחבולותיו, את עורמת היצר וחילולותיו.

אם לא תתבונן במוסר, אם לא תתבונן במאמרי חז"ל, תמשך להיות רחוק ומרוחק. המבט ישאר מעומעם וידמה לך כאילו אדם הוא עמוד ולהיפך.

מעט הדוגמאות שהבאנו, הן טיפה בים. כל מי שעניי בשר לו יראה עוד ועוד דוגמאות ואפשרויות איך המבט של החיים משתנה מן הקצה אל הקצה, במבט של תורה.

זה החודש העיקרי של ההתבוננות. של בחינה.

ואם בחודש הזה לא נתבונן, נמצא שאנו חיים בעולם של תוהו ודמיון.

ושוב פזמונו של רבי לייב חסמן -

'הַיֵּשׁ כִּפְּרָה בְּלֹא תְּשׁוּבָה? - אֵין!

הַיֵּשׁ תְּשׁוּבָה בְּלֹא לִימוּד הַמוֹסֵר - גַּם זֶה אֵין!'

לעילוי נשמת

איש תם וישר

פתח ליבו וביתו לזולתו

האדון הנכבד

יהודה בן רחל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ

הר"ר אברהם דרויש הי"ו

מבסיקו-סיטי

לרגל הולדת בנו נ"י למז"ט ובשעט"מ

זכו הוריו לגדלו לתורה ומצוות ולמעשים טובים

מתוך רוב נחת והרווחה

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והערות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת כי תצא

למי נושא עוון - למי שעובר על פשע

בפרשה (דברים כא, כב): 'כי יהיה באיש חטא.. לא תלין נבלתו'. פשוטו של מקרא של 'לא תלין נבלתו על העץ', שהוא ענין של בין אדם לחבירו, לחוס על כבודו. הענינים הללו של בין אדם לחבירו טעונים אצלנו חיזוק במיוחד ובמסויים בימים אלו.

הגר"א זצ"ל לימד אותנו לימוד גדול. אנחנו יודעים שבראש השנה הקב"ה יושב על כסא דין, וכל מה שאנחנו עושים ביום הזה, תוקעים בשופרות ומבקשים בקשות, הכל עולה למקום אחד, שאנחנו מבקשים מהקב"ה, 'רבונו של עולם, עמוד מכסא דין ושב על כסא רחמים'. היות ואנחנו עומדים במשפט, אנחנו מבקשים מהקב"ה שידון אותנו ברחמים, כי 'מי יצדק לפניך בדין, בכסא דין'.

אמר הגר"א (ביאור הגר"א משלי ט"ו ה' ומובא באבן שלמה פרק ב' אות ב' ופרק י' אות ט"ו), יש שנים שלא נכנסים אתם לפני משורת הדין ונכנסים אתם בעומק המשפט ודנים אתם על כל קוצו של י"ד. מי הם אלו? האחד הוא בעל הגאווה, השחצן וההיר, שלא מוותרים לו על דבר ודנים אותו במשפט ובדין. והשני הוא מי שלא נזהר בבין אדם לחבירו. מפני שאיך אתה יכול לבקש שירחמו עליך אם אתה לא מרחם על אחרים? והרי זהו כלל גדול בידינו, שלפי המידה שאדם מודד, כך מודדים לו (סוטה ה:). וכך אמרו רבותינו (ראש השנה יז:), 'למי נושא עוון? - למי שעובר על פשע'. אחד כזה שמתניחם לכולם בתקיפות והולך אתם ביד חזקה ומדקדק אחרים בכל דבר, גם אתו ילכו כך וידונו אותו במידת הדין בכל חומר הדין. ואבוי למי שהקב"ה דן אותו בחומר מידת הדין בשעת הדין.

ביומו תתן שכרו

והנה לנו, דווקא בפרשה שלנו שחלה תמיד בתחילת חודש אלול, יש הרבה מצוות שנוגעות בזהירות בעניינים של בין אדם לחבירו. למשל, יש את המצוה הזו של 'ביומו תתן שכרו', ויש במצוה היקרה והשכיחה הזו כמה פרטים שרבים לא יודעים, וכך מפסידים את המצוה הזו בידיים. מה היא המצוה הזו? - אחד ששכר איזה פועל, כגון שהתקלקלה לו המכונת, והוא הביא אותה למוסך. תקנו לו את המכונת, ועכשיו הוא צריך לשלם. הוא שואל את הפועל, כמה יצא התשלום, כך וכך? - קח שיק דחוי לעוד שבועיים. למה אתה נותן שיק דחוי? וכי אין לך עכשיו כסף בבנק? יש לו. בנק שלם יש לו בתוך הבנק. אבל כל כך הוא אוהב את הכסף שהוא לא יכול להתנתק ממנו עכשיו, ומעדיף שיצא ממנו בעוד שבועיים. וכשעשה כך ונתן שיק דחוי - הפסיד בידיים מצות עשה דאורייתא זו של 'ביומו תתן שכרו'.

כל כך המצוה הזו שכיחה. הנה עוד דוגמא. אחד הלך לאיזה חתונה בשעות הערב, לקיים מצוה גדולה של שמחת חתן וכלה, וגם אכל שם שני עופות, אחד כנגד החתן והשני כנגד הכלה... מי נשאר בינתים לשמור בבית על הילדים? הוא הביא לשם מישהי שתשמור עליהם, מה שקוראים 'בייביסיטר'. בחצות הלילה נגמרה החתונה, והאיש מגיע לבית כשהוא כולו שמח וטוב לב. בכל אופן, הרי אכל שני עופות... כשהוא מגיע לבית ויש שם את הילדה

ששמרה, הוא מוציא לה שטר של מאה שקל מהכיס ושואל 'יש לך לפרוט'?... 'אין לך. אז תלכי עכשיו ותבואי ביום אחר ואתן לך את התשלום'. הנה אם עשית כך, הפסדת עכשיו מצות עשה יקרה של 'ביומו תתן שכרו'. זה מלבד מה שאולי גרמת לה עגמת נפש, שכן היא יושבת ומחכה אולי היא תקבל הערב את שכרה ותוכל לקנות משהו שהיא צריכה, ולבסוף אתה שולח אותה ואומר לה, 'לא חשוב, אני כבר אעשה את החשבון עם אבא שלך ואעביר לו את הכסף בהזדמנות'.

וכל זה למה קורה? כי אין את שימת הלב ואת הרגישות לזולת. אדם יראה בעצמו, איך הוא מרגיש כשהוא הפועל וכשוכרים אותו לאיזה דבר. האם הוא לא מצפה ומחכה שיביאו לו את שכרו מיד, ואם לא מביאים לו מיד את הכסף ודוחים אותו ואומרים לו לא נורא, 'אם לא נתן לא עיכב'... תבוא פעם אחרת וכיוצא בזה, האם אין הלב שלו מתמרמר? אבל לאחרים הוא עושה את אותו הדבר ואומר להם, אני אתן לכם פעם אחרת. כך זה כשאדם לא מתבונן, ולא מנסה להרגיש את צער הזולת.

אנחנו לא מדברים באחד כזה שבאמת אין לו לשלם עכשיו, ואנחנו לא מבקשים מאחד כזה שילך וימכור את מטלטליו ויפרע לפועל מיד, כדרך שהיו עושים חסידים הראשונים. על אלו שיש להם ורק לא רוצים לתת מיד, עליהם אנו מדברים. למה להפסיד מצוות עשה דאורייתא, בידיים? הרי ממילא אתה תשלם בסוף, אז לא כדאי לך לשלם כבר עכשיו ולקיים מצוה? אין זה אלא כי קשה לאנשים להפרד מהכסף שלהם, ובפרט כשצריכים לתת אותו לאחרים, אבל זהו מידה שמצוה לשרש אותה מן היסוד.

עצה נפלאה לימים נוראים

יש ספר שנקרא 'לקט יושר', שנתחבר על ידי גאון קדמון מזמן רבותינו הראשונים, לפני כשש מאות שנה. הוא מביא שם (דף קכ"ב) עצה נפלאה מאד מאחד מגדולי רבותינו בעל התרומת הדשן, שהיה אומר תמיד לפני כל ראש השנה איך אפשר לטכס עצה ותחבולה לצאת זכאי במשפט. הרי אנחנו יודעים מה שלמדו אותנו רבותינו (פסיקתא דרב כהנא פכ"ח) שתפילה וצדקה ותשובה מעבירים את רוע הגזירה, ואלו הם הדרכים המקובלות בידינו לצאת זכאים בדין.

אבל, אמר התרומת הדשן, כשנתבונן בענין הזה של הצדקה שבכוחה להעביר את רוע הגזירה, נבין דבר נפלא למה היא כל כך מסוגלת להעביר את הגזירה ולבטל כל גזירה קשה. שהרי, יש לנו כלל (משלי יט, יז) 'מלוה ה' - חונן דל'. מי שנותן צדקה לעני, יש לו גדר של מלווה להקב"ה, וכאילו נתן הלוואה להקב"ה, ונאמן הקב"ה שיפרע לו את ההלוואה ויחזיר לו אותה בשלימות. ואם כן הוא שכביכול כשאדם הולך ונותן צדקה לעני יש להקב"ה גדר של לווה מאותו אחד, הלא יש לנו הלכה בהלכות דיינים, כמו שכתוב בגמרא בסנהדרין (לא:), שאם יש תובע ונתבע, והתובע רוצה ללכת לבית דין אחד והנתבע רוצה ללכת לבית דין אחר, אם התובע הוא שהלווה את הכסף - הוא זכאי בבחירה לאיזה בית דין ללכת. מדוע? - מפני ש'עבד לווה לאיש מלווה'. היות ואותו אחד קיבל

ממך את ההלוואה, הרי יש לו גדר של עבד, ואתה יכול לדרוש ללכת לבית דין שאתה רוצה בו.

אומר התרומת הדשן, נמצינו למדים שמי שנתן הלוואה, זכותו ללכת לאיזה בית דין שהוא בוחר. ובכן, אם אדם נותן צדקה, הרי כמו שאמרנו יש לו גדר שהוא הלווה להקב"ה, והוא המלווה, ואם כן הוא יכול לבוא להקב"ה ולומר לו, רבנו של עולם, אני מבקש ממך שתבוא איתי לבית דין מסויים. איזה בית דין? – עמוד מכסא דין ושב על כסא רחמים. בוא אתי לבית דין של רחמים.

זה מה שאמרו רבותינו שהצדקה מעבירה את רוע הגזירה, כי כאשר נתת צדקה יש לך את פתחון הפה הזה לבקש מהקב"ה שישב על כסא רחמים. ולכן כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד), שנהגו ישראל להרבות במצוות הצדקה בימים האלו של אלול ועשרת ימי תשובה, כי זה עיקר המגמה שלנו בימים אלו, לזכות להנהגת הרחמים מאת הקב"ה, ואין כמו הצדקה להביא לנו את מדת הרחמים.

וכך זה בכל הנושאים של בין אדם לחבירו, אם אדם מרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים ואז באמת במדה כנגד מדה אדם זוכה שהקב"ה ידון אותו בחסד וברחמים. וזה נכון הן בנתינת צדקה, והן במצוה היקרה הזו של 'ביומו תתן שכרך', אשר אבותינו ורבותינו נזהרו בה עד הקצה האחרון.

ההשתתפות בצער הזולת

זה מה שמוטל עלינו להתחזק בימים אלו, ימי ההכנה ליום הדין. אם אדם מקפיד על המצוות של בין אדם לחבירו ומרחם על הבריות, אז יש לו תקווה שינהנו עמו במדה כנגד מדה. ואיך מגיעים לזה? על ידי התבוננות ושימת לב לצער הזולת ולכבודו.

הגר"א כותב באגרת שלו, שזה הוא עיקר התורה. כשאדם מגיע לעולם העליון שואלים אותו סדרה של שאלות, ואחת השאלות היא 'האם היית נושא בעול אם חבירך'. כשאתה רואה איזה חבר ששרוי בצער, לא די בכך שתפטיר לו 'היה בסדר', אלא באמת אתה צריך להיות שותף בצער שלו, באופן שהוא גם ירגיש שאתה משתתף בצער שלו.

כשאחד בא לבקר חולה, מה הוא עושה? נהיה חצי רופא... הוא יושב רגל על רגל, צועק על זה ומתווכח עם זה, ואחרי זמן אומר: 'רגע, אני כבר נמצא פה שעתיים ועוד לא הכינו לי כוס תה, בבקשה תביאו לי'. אבל בנגמרא (גדלים מ"א) מתבאר שכשאחד הולך לבקר חולה עליו לעזור לחולה גם במה שהוא צריך עזרה, כגון אם הוא לא יודע למי לפנות או צריך עזרה להשיג איזה רפואה, וגם הוא צריך שיחלה עצמו עליו (כאומרם בברכות י"ב ב). המבקר את החולה צריך שיהיה אכפת לו מהחולה, עד שירגיש כאילו הוא בעצמו חולה, ולא כמו אלו שכשבאים לבקר את החולה ורואים אותו מתפתל ביסוריו אומרים לו 'אין דבר, תתגבר'. את זה תגיד אם אתה חלילה תהיה חולה? אתה צריך להרגיש את החבר שלך, ולהשתתף אותו בחוליו.

1. רבי זלמן בהר"ן זצ"ל, היה מגדולי הגאונים הצדיקים בירושלים, והיה מיוחד מאד בקיום המצוות שלו, שלא היה עושה אותם כמצוות אנשים מלומדה, אלא היה עושה אותם תמיד בהתבוננות ובדעת, עם כל הלב. והיה רבי זלמן לוקח לו זמנים מיוחדים שבהם היה בא לבקר את החולה. מתי? – אחרי הצות לילה. ולכאורה, אחרי הצות לילה, מה יש לך לבוא לבקר? כולם ישנים. אבל באמת הרי זה לא כך. לא כולם ישנים. הרי מי שחולה הולך לישון מוקדם. וכבר בשקיעת חמה, בשש או בשבע הולך לישון. וכמה יכול לישון? – שש שעות, שבע שעות, ואז הוא קם. ויש חולים שבלאו הכי השינה שלהם היא טרופה. ישנים קצת, קמים, ושוב ישנים וכיוצא בזה.

השעה שנים שלוש בלילה, והחולה שוכב לבדו במיטה בחשכת הלילה והאפלה, והוא רואה כל מיני צללים ושומע כל מיני קולות ונכנסים בלבו פחדים. ואז בהיותו לבדו הוא מתחיל לחשוב, מה יהיה אתי? האם אחיה? ומה זה הצל הזה שאני רואה שם, והרעש הזה שאני שומע, וכבר אני שומע שמצחצחים פה סכין... ואת מלאך המוות אני רואה. אוי ואבוי לי שהוא כבר הגיע. והלא אפילו עוד לא הספקתי להכין יריוח... וכך הוא יושב וכל כולו פחד וחלחלה ודואג עד

סיפרו על המהר"ל דיסקין זצ"ל שפעם הגיע לבקר חולה כאן בירושלים, וכיון שנכנס אצל החולה אמר החולה לאנשי הבית, תפקחו עין על הרב, ותראו להשיגה על בריאותו. למה? כי איך שנכנס המהר"ל דיסקין היה ניכר עליו איך שכואב לו המצב של החולה עד שגם הוא נהיה ממש כחולה.

כך זה כשבן אדם באמת כואב לו המצב של השני והוא משתתף בצער. סיפרו על רבי אריה לוי שפעם כאבה לאשתו הרגל והוא הלך איתה ביחד לרופא. לא כמונו שאנחנו צדיקים ואומרים לה, אנחנו עסוקים, אסור לבזבז את הזמן, ותלכי לבד... הוא הלך יחד עימה לרופא, נכנס איתה אליו ביחד ואמר לו, 'אדוני הרופא, הרגל של אשתי כואבת לנו'. הוא לא אמר שהרגל של אשתי כואבת לה, אלא הרגל שלה כואבת לנו. מפני שרבי אריה לוי הרגיש ממש את הכאב של אשתו, ולא אמר זאת כמליצה בעלמא.

באמת זו דרגה גדולה להרגיש באופן ממשי את הכאב ואת הצער של הזולת, אבל עלינו לשאוף לזה ולהשתדל לכל הפחות להרגיש במה שאנחנו כן יכולים להרגיש. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל שהיה רב בפוזנא שהיתה עיר ואם בישראל, היתה לו קביעות ללכת פעם בשבוע אל בית החולים שם ולבקר את החולים. היה נכנס אצל חולה אחד ודורש בשלומו, הולך לחולה אחר ומברר על מצבו, וכך היה עובר אצל כל החולים. למה? כי כשחולה רואה את גדול הדור הרב הנערץ של העיר מגיע לבקר אותו, וכשהוא שומע את הברכה מפי הרב, הרי זו בשבילו כבר יותר מחצי רפואה. ואם לפעמים לרוב טרדותיו וצרכי העיר המרובים שהשתרגו על רבי עקיבא איגר הוא לא יכל להגיע, לא היה אומר 'אונס רחמנא פטריה', אלא היה שוכר בכסף מלא שליח מיוחד שילך לבקר בשמו את החולים וידרוש בשלומם, ואחרי זה ישוב ויגיד לו מה שלומם.

הוא שפותחת הפרשה ואומרת 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים', זה חודש אלול. על מה יבכה האדם? על הדברים האלו יבכה ויראה איך לתקן את עצמו. אמרו רבותינו (בבא מציעא ל"ז), לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו את דבריהם על דין תורה. לא כתוב כאן שהיו רוצחים או גזלנים, אלא שהעמידו דבריהם על דין תורה. מה הבעיה בזה? הבעיה היא שהם לא רצו לוותר כלום לחבריהם, ועל קוצו של י"ד היו מריבים זה עם זה. וכשאדם הולך במידה הזו של 'קוב הדין את החר', אזי גם אתה הולכים באותה הנהגה ולא מוותרים לו על דבר, ולכן חרבה ירושלים. וכמו שכתב רבינו הפ"ח חיים זצ"ל בספר שמירת הלשון (שער הזכירה פ"ב ע"ב). אבל אם אדם מוותר לחבירו ומעביר על מדותיו, גם בשמים אומרים 'כפועל אדם ישולם לו' (איוב ל"ד י"א), ואפילו שלא מגיע לו לפי הדין, נעביר על זה ונתן לו לפנים משורת הדין.

כשאנחנו רוצים שהקב"ה ינהיג אתנו במדת הרחמים אנחנו צריכים בעצמנו ללכת בקו הזה של מידת הרחמים. אדם שבחודש הזה יקח על עצמו להשתפר בענינים האלו של בין אדם לחבירו, אשר כמו שהזכרנו קודם לא די במה שאדם מבטיח אלא הוא צריך באמת גם להראות שהוא באמת עושה משהו כדי לתקן את דרכיו ולהשתפר, אם הוא יקח על עצמו שלא לדבר בסגנון עוקצני אלא בשפה יותר נעימה לסובבים אותו ובחיוך ובמאור פנים, הרי זו היא הכנה ראויה לימים הנוראים, וה' יהיה בעזרנו. ונזכה כולנו לשנה טובה ומבורכת. וכתובה ותחיתמה טובה אמן.

שבא הבוקר, וכבר יכול למות שלש פעמים רק מרוב הפחד שלו...

ואז, בשעה הזו בדיוק, היה בא רבי זלמן בהר"ן לבקר. היה בא דופק בדלת, פותח אותה ונכנס, מדליק את הנר ומכין כוס תה לחולה, מדבר אותו מעודד אותו ומעלה חיוך על שפתיו, ממש כמלאך שלוח מאת ה' להושיע.

מי מגיע בשעות האלה לבקר את החולה? כל האנשים שבאים לבקר מגיעים במהלך היום, אבל בלילה? הם ישנים. הם לא עובדים שעות נוספות... אבל מי שבאמת משתתף בצער הזולת ומרגיש אותו את הכאב, יקיים את מצות ביקור חולים עם לב ועם דעת.

פרשת שופטים תשפ"ג

מישפטי התורה

ולכן למסקנה, ודאי שהמקדש במטבע של המדינה בין אם הוא עשוי ממתכת, ובין שטר כסף, אם הוא שווה פרוטה - נחשב שקידש את האשה בכסף ממש שגופו ממון, ואינו מועיל רק מדין ששווה כסף - נחשב ככסף.

קושיית המרדכי למה מועיל לקדש בכסף

אמנם המרדכי בקידושין (ס"ה תפח) הקשה, למה מועיל לקדש אשה בכסף, הרי הגמ' בב"מ (מ"ה:) אומרת, שאי אפשר לעשות קנין חליפין בכסף, מאחר וחליפין צריכים להיות בדבר קבוע ויציב שאינו מתבטל כמו - כלי. ואילו הצורה שמוטבעת על הכסף, דרך השלטונות להחליפה מידי פעם, וממילא אין זה נחשב דבר קבוע, ולכן חסרה בגמירות דעת של המקנה בעשיית הקנין, כאשר הוא מקבל מהקונה מטבע כסף בתמורה לחפץ שנותן לקונה.

וא"כ, מקשה המרדכי, גם בנידון קידושי אשה, כיון שאת הצורה על המטבע או על שטר הכסף, עתיד השלטון להחליף במשך הזמן, שוב אין לאשה גמירות דעת להתקדש בו, כי הוא ארעי בלבד ועתיד להתבטל, ולמה מועיל הקידושין במטבע כסף? והמרדכי נשאר שם בצ"ע. על כל פנים מוכח מלשון המרדכי, שגם לדעתו המקדש אשה במטבע - ודאי שהקידושין חלים גם מדאורייתא, וגם מדרבנן כפשטות לשון המשנה, אלא שהוא התקשה בהבנת הדבר.

דעת הבית שמואל בהבנת המרדכי

ובפשטות גם מלשון הבית שמואל (אע"פ ס"ה כז, ס"ק א) משמע, שהבין במרדכי שהקידושין חלו לחלוטין, אלא שהתקשה בהבנת הדבר. אולם בבית שמואל שם (בס"ה לא, ס"ק ה) כתב בשם המרדכי הנ"ל, שמדרבנן לא מקדשים במטבע. והקשה עליו האבני מילואים (ס"ה כז, ס"ק ב) שהרי לא כך כתוב במרדכי. אלא ודאי שלכו"ע המקדש במטבע כסף - הקידושין חלו ללא כל פקפוק גם מדרבנן, אלא שהמרדכי התקשה רק בטעם הדבר.

תירוצם של האבני מילואים, והגר"א על קושיית המרדכי

ועל עצם קושיית המרדכי שהשווה קנין חליפין לקנין כסף, תירץ שם האבני מילואים, וכן כתב בביאור הגר"א (אע"פ ס"ה לב, ס"ק ט) שישנו חילוק מהותי בין קנין כסף לקנין חליפין.

בקנין חליפין המקנה רוצה לקבל מהקונה חפץ שקיים תמיד כמו - כלי, כנגד מה שהוא נותן בתמורתו לקונה כמבואר ברש"י בב"מ (מ"ה:) ד"ה משום דדעתיה וכו', ולכן אינו מסכים לקבל תמורת הקנאת חפצו דבר ארעי שעתיד להתבטל.

אולם בקנין כסף הנידון הוא, האם בעת קבלת הכסף ניתן לקבל תמורה כל שהיא עבור אותו הכסף. ואין דעת המקבל שהכסף ישאר אצלו לזמן ממושך, אלא ברצונו לממש בעת קבלתו את שוויו, ולקנות עם הכסף שקיבל חפץ בשוק. לפיכך מאחר וכשהאשה כשמוקבלת מהמקדש את מטבע הכסף, היא יכולה לממשו ולקנות בשוויו דברים בשוק - יש לה גמירות דעת מלאה להתקדש במטבע שקיבלה מהמקדש.

הליכות והלכות בדף היומי

הליכות חיים

בס"ד

מסכת קידושין

תוקף הקידושין בשטר כסף, וגדרי טבעת הקידושין

שאלה

בבית מלון בחו"ל התארחו מספר משפחות שומרי תורה ומצוות. ערב אחד כשישבו כמה מילדי המשפחות בגינת המלון ושוחחו ביניהם, הוציא פתאום אחד מהנערים כבן ארבע עשרה דולר אחד מכיסו ונתן לאחת מהנערות בגילו, ואמר לה בנוכחות שני עדים כשרים: הרי את מקודשת לי בדולר זה, והנערה קיבלה את הדולר בשתיקה, מבלי להתנגד לכך. ושניהם לא טוענים שעשו זאת כמשחק בלבד.

למחרת כשנודע לאבי הנערה מכך, הוא נבהל מאד, ורוצה לבטל את הקידושין בטענה - שהמנהג בזמן הזה לקדש בטבעת בלבד, ולכן לא חלו הקידושין.

מה הדין?

תשובה

למרות שמנהג ישראל לקדש אשה בטבעת חלקה שאינה משובצת ביהלום או בכל אבן חן אחרת. אולם מי שקידש בזמן הזה בכסף מזומן, בין אם הוא מטבע ממתכת, ובין שטר כסף - הקידושין חלו ללא פקפוק.

לפיכך כדי להתיר קידושין אלו - חייבת האשה לקבל מהמקדש גט, כמו אשה שהתקדשה בטבעת. ולאחר קבלת הגט - היא תהיה אסורה להינשא לכהן.

מקורות

כתוב במשנה בתחילת מסכת קידושין (ב) שאשה מתקדשת בכסף. ולדעת בית הלל שהלכה כמותם, מספיק שהכסף יהיה שווה פרוטה בלבד [כעשר אג' בתשפ"ג], וכך גם נפסק בשו"ע (אע"פ ס"ה כז, א).

גדר מטבעות ושטרות הכסף שבזמנינו

והנה אע"פ שבזמן חז"ל למטבעות היה שיווי עצמי לפי המתכת שממנה היו עשויים כמו: מזהב או מכסף, וכן לפי כמות המשקל של כל מטבע. ובזמן הזה מטבעות הכסף, וכל שכן שטרות הכסף, השוויות שלהם אינה כפי שווי החומר ממנו הם עשויים, אלא לפי החלטת הממשלה שמנפיקה את המטבע. בכל זאת נקטו הפוסקים כמבואר בשו"ת חת"ס (יו"ד ס"ה קלד, וחז"מ ס"ה קפז) שמכח דינא דמלכותא - יש להם תוקף של כסף כפי שהיה בימי חז"ל. ולכן יש להם דין ממון, וגופם נחשב ממון ולא רק גורם לממון לכל דיני התורה, למעט פדיון בן בכור וע"ש טעמו. וגם לדעת החזון איש (יו"ד ס"ה עב) יש למטבעות ושטרות הכסף שבזמנינו דין כסף כשל מטבעות התורה, וגופם נחשב ממון, בגלל הסכמת בני המדינה, ולא רק מצד דינא דמלכותא. ולפי זה לדעתו, ניתן לפדות את הבן הבכור אפילו עם שטרות כסף.

מסקנת התשובה

לאור האמור בנידון השאלה, הנערה שקיבלה מהמקדש דולר [ששווה עשרות פרוטות] בפני שני עדים כשרים - מקודשת ללא כל פקפוק מדאורייתא ומדרבנן, ככל אשה שהתקדשה בטבעת זהב. ולכן כדי לבטל את הקידושין - היא צריכה לקבל גט מהמקדש, ולאחר מכן תהיה מותרת להינשא לכל אדם מלבד לכהן.

מנהג ישראל לקדש אשה בטבעת זהב חלקה ללא יהלום

או אבן חן

והנה למרות שהתבאר שניתן לקדש במטבע או בשטר כסף, וכן בכל דבר אחר ששווה פרוטה, אולם מנהג ישראל יותר מאלף שנה - לקדש לכתחילה בטבעת מזהב.

וכבר הובא מנהג זה אצל הגאונים (ספר שערי צדק, ח"ג שער ג, ס' טז), ובתוס' בקידושין (ט. ד"ה והלכתא וכו') בשם רבינו תם, וכן כתב שם הרא"ש (ס"ק ח) ופסקו הטור (אע"פ ס' לא, ב), והשו"ע (שם). וכן כתב הרמ"א (אע"פ ס' כז, א) שכך הוא מנהג ישראל, והביא למנהג זה מקור מתיקוני הוזהר (תיקון ה) כמוכא שם בביאור הגר"א (ס"ק ה). ועיין בספר החינוך (מצוה תקנב) שביאר טעם נוסף למנהג זה. לכן לכתחילה ודאי שאין לשנות ממנהג ישראל, וצריך לקדש אשה בטבעת זהב חלקה כמוכא בשו"ע (אע"פ ס' לא, ב). אולם גם אם קידשו באופן אחר, והאשה קיבלה בנוכחות שני עדים כשרים דבר ששווה פרוטה לכל הפחות, והסכימה מרצונה להתקדש תמורתו - הרי היא מקודשת ללא כל פקפוק.

הבעיות שנוצרו כשהתברר שטבעת הקידושין היתה

מנחושת מצופה בזהב

והנה מאחר וקרו תקלות רבות במהלך הדורות, כשקידשו אשה בטבעת שנראתה כזהב, ולבסוף התברר שהייתה מנחושת שהבריקה כזהב או ממתכת פשוטה שצופתה בזהב, שכתוצאה מכך נוצרו ספקות - האם חלו הקידושין. כי אולי האשה התרצתה להתקדש דווקא אם תקבל טבעת מזהב כפי שראתה בעיניה, ולא היתה מוכנה להתקדש בתמורה למתכת פשוטה שציפו אותה בזהב. וממילא הקידושין שנעשו - הינם בטלים. ועיין ברמ"א (אע"פ ס' לא, ב) ובח"מ שם (ס"ק ה), ובב"ש שם (ס"ק ד), ובאוצר הפוסקים שם (ס"ק טו, א) מה שכתבו בנידון זה.

מנהג ישראל לפתור בעיות אלו

לפיכך כתב שם הרמ"א בשם אורחות חיים (הל' קידושין, ס' יג) שהביא בשם שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, שלכן נהגו שמסדר הקידושין שואל תחילה את עדי הקידושין בפני הכלה, לפני שהחתן מקדש אותה בטבעת - האם הטבעת שווה פרוטה? כדי שהכלה תדע שהוא מקדש אותה רק בשווי פרוטה שיש בטבעת זו. ולכן אפילו אם ימצא אח"כ שהטבעת היתה מנחושת - הקידושין חלו, כי בקבלת הטבעת, הסכימה הכלה להתקדש למקדש בשווי פרוטה, שוודאי שווה טבעת זו.

קושית הח"מ, והב"ש על מנהג ישראל

אלא שהקשו על כך שם החלקת מחוקק (ס"ק ו), והבית שמואל (ס"ק ה), שהרי מוכא בשו"ע (ח"מ ס' רכז, כב) שאם אדם מוכר חפץ למשל במאה שקל ואמר לקונה מראש, שידע שהחפץ הזה שווה בשוק שקל אחד בלבד, ולמרות זאת הוא מוכר לו אותו במאה שקל, על מנת שלא יוכל לטעון כלפיו אח"כ שהונה אותו במחיר - התנאי בטל. ולכן אם יתברר אח"כ שהמוכר הונה אותו במחיר - המקח בטל. כי הקונה טוען לו: מכיון שאני יודע שהחפץ הזה שווה הרבה יותר משקל, לכן התייחסתי לדברך שאתה רוצה רק לשכנע אותי

שמאה שקל שביקשת עבור החפץ הנ"ל, הוא מחיר הגון וכדאי לי לקנות אותו ממך במחיר הזה. אבל לא הסכמתי מעולם לוותר לך, אם יתברר לי אח"כ שהונתה אותי במחירו.

ולפי זה הם מקשים, שגם אם ימצא אח"כ שהטבעת שקידש בה את האשה הינה מנחושת, תטען האשה למקדש: ידעתי מראש שהטבעת שווה יותר מפרוטה, לכן לא התייחסתי ברצינות לדברך או לדברי העדים, ומעולם לא הסכמתי לוותר ולהתקדש בטבעת שאינה מזהב, כפי שנראתה לי טבעת זו בעת הקידושין. וע"ש מה שתירצו כל אחד בדרכו.

ישוב מנהג ישראל, ושאין לסטות ממנו

ולא זכיתי להבין את קושיית רבותינו - שהרי לכאורה הנידונים חלוקים במהותם. לגבי הלכות אונאה, שם התייחסות המוכר היתה לגבי שוויות - כל - החפץ שמכר. ולכן כשראה הקונה שהחפץ שווה הרבה יותר משקל, לא התייחס כלל לדברי המוכר שניסה להשביח את מקחו, ולא מחל לו על אונאתו.

משא"כ בנידון הקידושין, שם המקדש לא אומר לאשה שהטבעת שמקדשה שווה פרוטה בלבד, אלא הוא אומר לה, שהוא מקדשה רק בסכום פרוטה שיש בשוויות הטבעת הזאת, והשוויות הנוספת שהטבעת שווה - הוא נותן לה בתור מתנה בלבד. וכך הרי גם הח"מ שם (ס"ק ו) ביאר את מהות האמירה הזאת וע"ש.

ולכן אם למשל טבעת מזהב שווה שבע מאות שקל, ואם היא מנחושת, היא שווה שלש מאות שקל. טוען לה המקדש, בכל המצבים אני מקדש אותך רק בשווי הפרוטה שיש בטבעת. אלא שאם היא מזהב - קיבלת ממני תוספת מתנה בשווי שבע מאות שקל [פחות הפרוטה בה קידשתך]. ואם יתברר אח"כ שהטבעת מנחושת - קיבלת ממני תוספת מתנה בשווי שלש מאות שקל [פחות הפרוטה בה קידשתך].

נמצא שלעולם הטעות תהיה רק בסכום המתנה שקיבלה האשה מהמקדש, אבל עצם הקידושין חלו בשני המקרים בשווי פרוטה בלבד שיש בטבעת שקיבלה. ובהסכמת האשה לקבל את הטבעת - היא מגלה דעתה, שהיא מסכימה להתקדש בפרוטה בלבד. כי המקדש אמר לה בפירוש בנוכחות שני עדי הקידושין - שרק בסכום הזה הוא מקדשה. ולכן גם אם אח"כ יתברר שטבעת הקידושין היתה מנחושת - הקידושין חלו בוודאות וללא כל פקפוק. ולכן צדקו רבותינו הראשונים, והרמ"א בהכרעתו, שהנהיגו כך בישראל - ואין לשנות מאומה ממנהג קדוש זה.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

סייעתא דשמיא שיש לדיינים ומנהיגי הדור

כתוב בפרשה (יז, ח-יא) "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם, בין דין לדין... ובאת... אל השופט אשר יהיה בימים ההם... ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך - ימין ושמאל" ע"כ. ופירש שם רש"י, כשיש ספק בהלכה - ישנו חיוב ללכת לשופט אשר יהיה בימין. ואפילו שאינו בדרגתו של השופטים שהיו בדורות הקודמים - כי אין לך אלא השופט שבימין. והחיוב לשמוע לו קיים, אפילו אם הוא אומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין. וכל שכן כשהוא אומר לך על ימין שהוא ימין, ועל שמאל שהוא שמאל ע"כ.

ביאור ה"שפתי חכמים" לחובת הציות לשופט

ולכאורה מהראוי להבין, איך נצטוונו לעשות לפי הוראת השופט כשאומר לנו על ימין שהוא שמאל? וביאר זאת שם השפתי חכמים (אות 3), שכונות הדברים היא, שאפילו שהשואל חושב שהדין טעה ואמר לו על ימין שהוא שמאל - יש עליו חיוב לשמוע לדין. ועליו להבין ולהפנים שהטעות היא אצלו בלבד. מכיון שהקב"ה נתן את רוחו [מה שנקרא בזמן הזה - סייעתא דשמיא] על משרתי מקדשו באופן תמידי - שלא יצא מפייהם דבר שאינו נכון. וישמור אותם מכל טעות, ע"כ.

ביאורו היסודי של הרמב"ן, לחובת הציות לשופט ולדיין

והנה הרמב"ן שם (פסוק יא) כתב לבאר את דברי רש"י באופן שונה. שאפילו אם אני חושב שהדין הפעם טעה בדין - למרות זאת עלי לשמוע לקולו, משום שכך ציווה אותנו הבורא ית"ש לעשות גם באופן שהדין טעה, ועל דעת כן הוא נתן לנו את התורה, שנעשה כהוראת הדין או השופט שבימינו. ומביא הרמב"ן ראיה לדבריו, מהמבואר במשנה ובגמ' ראש השנה (כה) שרבן גמליאל הנשיא שהנהיג את דורו, ורבי יהושע שהיה תלמיד חכם גדול בדורו, נחלקו באיזה יום יחול באותה השנה יום הכיפור. וכפה רבן גמליאל את רבי יהושע לחלל בפרהסיא את יום הכיפור שיצא לפני חשבונו של רבי יהושע, ושישמור רק את יום הכיפור שקבע רבן גמליאל הנשיא. כי על דעת כן ניתנה התורה לקיימה בכל דור ודור. ומוסיף שם הרמב"ן טעם לכך, וז"ל: כי רוח השם על משרתי מקדשו - ולא יעזוב את חסידיו - ולעולם נשמרו מן הטעות, ומן המכשול ע"כ.

כלומר, בין לדעת השפתי חכמים שנקט שודאי הטעות לראות את הימין כשמאל היא מצד השואל, כי האמת היא - שהשואל טעה, והדין צדק מצד הדין בהוראתו. ובין לדעת הרמב"ן שיתכן באמת שהדין טעה הפעם בהוראתו, והתלמיד חכם צודק בדין. בשני האופנים מחויב השואל למרות היותו תלמיד חכם - ואפילו אם הוא גדול מהדין, כמו שרבי יהושע היה גדול בתורה מרבן גמליאל, וכפי שקרא עליו רבן גמליאל שם בגמ' - "מורי ורבי", בכל זאת תמיד רוח השם שנקראת בלשוננו "סייעתא דשמיא" נמצאת על שופטי ומנהיגי הדור, ולכן לא תצא תקלה מתחת ידם - אפילו אם איננו מבינים זאת. וכמדומה שבאופן הזה ביאר גם בשו"ת חת"ס (ח"ו, סי' קצ) בד"ה ועוד דמסיים שם וכו', את דברי הרמב"ן הללו בהרחבה מרובה. וע"ש שהאריך לבאר את חובת הציות לשופט שיהיה בימין.

ביאור הנודע ביהודה, מתי מקבל הרב סייעתא דשמיא

וכעין דברים אלו, מקובל משני גדולי ההוראה שהיו בישראל במאות שנים האחרונות. שכאשר התמנה הנודע ביהודה לרבה של פראג, חשקו במשרה נכבדה זו תלמידי חכמים נוספים שגרו בפראג. ובגלל שלא נבחרו, החליטו לנסות את הנודע ביהודה בשאלה קשה שבדו מליכם שלא היתה במציאות, והכינו מראש פירכא לכל תשובה שיענה להם. ואכן כך קרה, "שהצליחו" לגרום לנודע ביהודה לחזור בו מספר פעמים מהוראתו. עד שלבסוף הבין הנוד"ב בחוכמתו, שהשאלה לא היתה בפועל, ואמר להם כעין דברי הרמב"ן, והשפתי חכמים, שמי שנבחר לאחר שהכשיר את עצמו כראוי, להנהיג קהילה או ציבור גדול, וכל שכן את כלל ישראל, נותנים לו משמים סייעתא דשמיא להורות כהלכה באופן שלא תצא תקלה מתחת ידו. אמנם הסיוע המיוחד משמים ניתן לו - רק כאשר הדבר נצרך להוראה מעשית שצריך להכריע בה, אבל עבור שאלה שאינה מעשית או בכל ויכוח אחר בלימוד בין התלמידי חכמים - אין לו את הסייעתא דשמיא המיוחדת, ודינו כמו שאר תלמידי החכמים שבדור, שיכולים לטעות בהבנת הנידון.

ביאורו הדומה של החתם סופר למה ניתן לרב סייעתא דשמיא

וכעין דברים אלו מובא גם בספר חוט המשולש (עמ' צו) שהשיב רבינו החתם סופר לבנו הכתב סופר ביחס לתשובות הרבות שהשיב יחסית במהירות, למרות חומרת הנושאים שנשאל בהם. שבכל דור נותן הקב"ה סייעתא דשמיא מיוחדת - למי שטרח והכין את עצמו בלימוד התורה לשם שמים, והציבור בחר בו לכהן כרב קהילה. וכל שכן כשתלמידי החכמים שבדורו רואים בו ככתובת לשאל אותם את השאלות ההלכתיות הקשות שבדור. ובדורו מאחר והוא הכין את עצמו לכך, וכן הוא רואה שמרוב הקהילות שולחים אליו רבני המקום את השאלות הקשות להכרעתו, אם כן ודאי שהקב"ה בחר בו לענות את התשובות. ולכן אע"פ שיתכן שבמקרים מסוימים ניתן לדחות את הראיה שמביא להוראתו, אולם ברור לו שהקב"ה לא ישלילנו בהוראה שאינה נכונה, לאחר שהכין את עצמו בכל כוחו לשם שמים לדעת את התורה. וממילא ברור לו שכפי שפסק למעשה על פי שיקול דעתו - כך גם בשמים מסכימים.

אמנם ברור שדברים אלו שאמרו רבותינו הפוסקים שבנויים על דברי הרמב"ן - אינם תקפים לגבי כל אדם שמורה הוראה, אלא אמורים לגבי גדולי ההוראה של הדור, שרוב תלמידי החכמים שבדור רואים בהם שזכו לסייעתא דשמיא להנהיג את הדור, או להיות ממשיכי ההוראה בהלכה בדור. כי ביחס למקרים אלו מתייחס הפסוק (י, ט) "ובאת... אל השופט אשר יהיה בימים ההם וכו'", וכך גם משמע מלשון רש"י שם (פסוקים ט, יא) וכן מדברי הרמב"ן שמתייחס לדברי רש"י אלו.

ההבדל המהותי, לגבי איסור לקיחת שוחד, בין משפטי

התורה, לחוקי הערכאות

לאור האמור ננסה להבין את חומרת הדבר, כשהדין מקבל שוחד או טובת הנאה כל שהיא מאחד הצדדים, וזאת מלבד איסור התורה שעובר בו הדין. שהרי לכאורה מהראוי להתבונן, מה המיוחד דווקא בדיני התורה שאסרה על הדין, השופט או מנהיג ישראל לקבל שוחד. הרי איסור זה הינו שכלי, מובן, וקיים גם בכל משפטי הגויים, וכן אצל היהודים שר"ל דנים כפי חוקות הגויים. ושופט שנתפס אצלם שקיבל שוחד - נפסל מלכהן יותר כשופט, ומה שפסק בעקבות השוחד - פסיקתו בטלה. וא"כ מה חידשה התורה?

אלא שנראה לענ"ד לאור האמור, שישנו הבדל מהותי בין דיני התורה הקדושה, לחוקי הערכאות השונים. כי בערכאות הגויים או אצל היהודים ששופטים כמוותם, החלטת השופט המשוחד פסולה משתי סיבות עיקריות. א. בגלל שיש ניגוד עניינים של השופט במשפט זה. ב. הכרעתו נבעה מחוסר תום לב, ובניגוד לכללי האתיקה המקצועית שהתחייב לשפוט לפיה. כלומר, אצלם הצדק במשפט תלוי אך ורק בשופט שדן, ולכן עקב הנסיבות שנוצרו שקיבל שוחד או טובת הנאה מאחד מהצדדים - הכרעתו אינה קבילה מהסיבות שצוינו לעיל.

לעומת זאת בדיני התורה, הדין ובפרט שלושה דיינים שיושבים בבית דין, מכיון שצריכים להכריע כפי דיני התורה - לכן בעלי הדין באים לדון בפניהם - כי סומכים שיש להם סייעתא דשמיא מהבורא ית"ש לדון כראוי, ומסיבה זו - לא תצא שום תקלה מתחת ידם. וכלשון הפסוק "בקרוב אלוקים - ישפוט" וכפי שמבואר במסכת אבות (י, ט). אולם אם אחד מהדיינים קיבל שוחד או טובת הנאה כל שהיא מאחד מהצדדים, מלבד שעובר בכך על איסור תורה ופסול לדון, הרי שבמקרה זה ברור שאין לו סייעתא דשמיא שיוורה כהלכה כרצון הקב"ה - מאחר והקב"ה לא נמצא עמו או עם ביה"ד שיושב שם הדין הזה.

ביאור הדין כשניתן שוחד לדיין מבלי שידע מכך

לאור האמור נציין כדוגמא נפקא מינה אחת מיני רבות, בין דייני התורה, לשופטי הערכאות. מה יהיה אם אחד מהצדדים נתן שוחד בהסוואה לאחד מהדיינים מבלי שהדיין או השופט ידע מכך. כגון: שהניחו בסתר בבית השופט או הניחו בבגדו. או ששלח בערמה לביתו מתנה יקרה, כאילו הם זכו בהגרלה שהתקיימה בחנות מסוימת שבה השופט ומשפחתו רגילים לקנות וכו'. במקרה זה לפי חוקי הערכאות, מכיון שברור שהשופט לא ידע מהשוחד לפני שנתן את החלטתו בדיון, אין כל חסרון או רבב בהחלטתו שנבעה בתום לב וללא ניגוד עניינים, ולכן היא קבילה ומחייבת את הצדדים.

לעומת זאת אצל דייני ישראל, אע"פ שהדיין לא ידע מהשוחד שניתן לו בהסוואה - ולכן הוא לא עובר בכך על שום איסור, ולא ייענש על כך משמים [אמנם כמובן לאחר שנודע לו מכך - חייב להשיבו בהקדם לנותן השוחד]. אבל טוען בעל הדין השני ובצדק, הסכמתי לדון בדיני התורה, רק בגלל שאני מאמין שנותנים משמים לדיין, ולכיה"ד את הסיעתא דשמיא לדון ולהכריע כפי רצון הקב"ה שייעשה. אבל במקרה דנן, מכיון שהדיין קיבל שוחד - ודאי שהקב"ה לא יסייע לו כיצד להכריע, כי הוא לא נמצא שם, למרות שהדיין לא אשם בכך.

ולכן טוען הבעל הדין: מעולם לא הסכמתי לדון בדין תורה כשלא מתקיים שם הפסוק "בקרב - אלוקים - ישפוט". ולפיכך החלטת הדיין עבורי הינה - כמו החלטת כל אדם אחר מהשוק - והיא בטלה ומבוטלת. כלומר, אפילו כשאין חסרון בדיין עצמו, אבל ישנו חסרון מהותי בעצם המשפט - כי הקב"ה לא נמצא שם, וממילא אין לדיין הנ"ל, ולדיינים שיושבים עמו בביה"ד - את הסיעתא דשמיא שלא תצא תקלה מתחת ידם. והסיעתא דשמיא הזאת - היא רוח ה' ששורה על הדיינים שלא תצא תקלה מתחת ידם.

יסודו של ה"חוות יאיר" לגבי גורל שנעשה בטעות

וכעין היסוד הזה, כתב בשו"ת חוות יאיר (סי' סא) לגבי קבוצה של שנים עשר אנשים שהחליטו לעשות גורל על כוס כסף, וכל אחד מהם השתתף במטבע מסוים. ובמקום לשים בקופסא השניה שנים עשר שמות, שמו בטעות אחד עשר שמות, וזכה אחד מהם בפרס. ולאחר מכן כשנודע הטעות, הגיע הזוכה להסכם פשרה לפצות את המשתתף בהגרלה ששמו הושמט מההגרלה.

ולמרות זאת - פסל החיות יאיר את ההגרלה. מאחר ויסוד סמיכת האנשים על גורל הינו, בגלל שכתוב בפסוק במשלי "בחיך יוטל גורל - ומה' כל משפטו". כלומר, אנשים סומכים על הכרעת הגורל - בגלל ששורה עליו רוח ה' והשגחתו, שמי שראוי לזכות - הוא יזכה. אבל אם אפילו בשגגה נעשה הגורל שלא ביושר - הקב"ה לא נמצא שם, וממילא הכרעת הגורל הינה מקרית בלבד, ואיננה על פי ה'. לפיכך בגורל כזה - המשתתפים לא הסכימו להשתתף, והוא בטל לחלוטין. ולפי זה כל שכן שכך קורה, כאשר נעשה הדיון בבית הדין שלא ביושר, ואפילו כאשר הדיינים עצמם לא יודעים מכך, ואינם אשמים בעיוות שנעשה - למרות זאת הכרעת הדיינים בטלה לחלוטין.

ביאור ה"כסף משנה" לסיבת אי הריגת עדים שהוזמו

לאתר הריגת הנאשם

לאור האמור מסביר הכסף משנה על הרמב"ם בהל' סנהדרין (כ.ב) למה אם הסנהדרין הרגו אדם על פי עדותם של שני עדים, ולאחר שנהרג,

באו שני עדים אחרים והזימו את העדים הראשונים לא הורגים כעת את העדים הראשונים, ולא מקיימים בהם את הדין - כאשר זמם לעשות לאחריו - כן יעשה לו, אע"פ שכעת התברר לסנהדרין, שהרגו בטעות על סמך עדות הראשונים אדם שהיה חף מפשע.

שהיות וכתוב "אלוקים נצב בעדת אל", וכן "בקרב אלוקים ישפוט", אם כן ברור שהשכינה הקדושה שרתה על דיני הסנהדרין כשהחליטו להרוג את אותו אדם, כי הקב"ה שנמצא שם - לא יאפשר להם להרוג אדם חף משפע. ומאחר והקב"ה סייע בידם שיקבלו את עדות הראשונים ושיבצעו בפועל את פסק הדין לפני שיגיעו העדים השניים שהזימו את הראשונים. על כרחך שאותו אדם חייב מיתה מסיבה אחרת שאינה ידועה לנו, וידועה לקב"ה בלבד, ולפיכך רצה הקב"ה שהוא יהרג. או אולי ידוע לקב"ה, שלמרות שהזימום העדים השניים, אולי באמת העדים השניים בנידון דנא הינם אלו שמשקרים. לכן כתבה הגמ' בנידון זה, הרגו - אין נהרגים עליו.

הסיעתא דשמיא ניתנת גם בזמן הזה לדיינים שדנים ביושר

לאור האמור, עלינו להפנים ולהיות בטוחים, שגם בזמן הזה כך קורה בכל בית דין שיושבים בו דיינים שלמדו כפי יכולתם את ההלכות הנצרכות עם שורשם מהגמ' והראשונים, עם הכרעת הטור, השו"ע, הרמ"א ומפרשיהם. ולפני שהחלו להורות, שימשו אצל גדולי הדיינים שבדור. שכאשר הם יושבים על מדין בישרות גדולה, ומבלי שתהיה להם טובת הנאה בכל אופן שהוא מאחד הצדדים - ודאי שמה שפוסקים - כך רצון הקב"ה שיוחלט - כי השכינה הקדושה מסייעתם, ועליהם נאמר "בקרב אלוקים - ישפוט". ואפילו אם לא תמיד נימוקי הפסק מובנים, אבל ודאי שלמעשה - לא תצא תקלה מתחת ידם.

הסיעתא דשמיא ניתנת גם בזמן הזה למנהיג הדור

בהכרעותיו

כמו כן ברור הדבר, שגם בזמן הזה קיימים דברי הרמב"ן במלואם. ולכן מי שרוב תלמידי החכמים שבדור הסכימו מרצונם שתלמיד חכם פלוני ינהיגם, וינהיג את הדור כפי שיקול דעתו. והסיעתא דשמיא שזוכה לה אותו המנהיג הינה - עקב גדלותו בתורה, ביר"ש במידות מופלאות ובראשם - ענוותנותו המיוחדת וכדו'. ודאי מה שהמנהיג מורה לעשות - זהו רצון הקב"ה שנעשה - ולכן חובתנו לשמוע להוראתו, כי לא יכשילו אותו משמים. ואפילו אם ישנם דברים שנראים לנו שהוא אומר על ימין שהוא שמאל או שישנם מוציאי דיבה שטוענים, שהמקורבים של אותו מנהיג הדור, הם שהטעו אותו בעובדות, ולכן הורה בטעות וכו'. גם על כך כתב הרמב"ן, שאפילו אם חלילה הדברים היו נכונים, למרות זאת - כך ניתנה תורה לישראל, שנעשה כפי הוראתו של מי שרוב התלמידי חכמים שבדור בחרו בו כמנהיג ישראל. כי ברור לנו שמשמים דאגו שכך יורה, כי רגלי חסידיו ישמור, כדברי שו"ת חת"ס (ח"ו סי' קצא) - ולכן בפועל לא תצא תקלה מתחת ידו, ואפילו אם היו צודקים מוציאי הדיבה בטענתם.

וכל שכן שברוב המקרים של המקרים מתברר כעבור זמן לעיני כולם, שהוצאת הדיבה נעשתה בשקר על ידי אנשים שאינם כשרים, ובעלי אינטרסים אישיים להטות את דבר ה' שהורה מנהיג הדור, וכעבור זמן מוכחת בעליל צדקת הוראתו, ונקיות כפיו, והצדק והסיעתא דשמיא שהייתה בהכרעתו. ועל זה נצטוונו בפרשתינו - "לא תסור מן הדבר אשר יגיד לך - ימין ושמאל".

פרשת כי תצא תשפ"ג

מישבטי התורה

על חלות הקידושין. מאחר ויש לנו כאן "ידיים מוכיחות" שהמקדש התכוון לקדשה רק עבורו ולא עבור אדם אחר, וכך גם נפסק בשו"ע הנזכר לעיל וע"ש.

לאור האמור, באופן שנהוג בימינו לקדש אישה, כאשר הקידושין והנישואין מתוכננים מראש, ונעשים ביום שנקבע, ובאולם שנשכר במיוחד לצורך כך. וכמו כן ישנם דברים נוספים שנהוג שהחתן עושה אותם עוד לפני שנותן את טבעת הקידושין לאישה, שמוכיחים בוודאות שמקדש את האישה הזאת עבורו בלבד. ולכן, אפילו אם החתן לא אמר לפני נתינת הטבעת לאישה את המילה "לי", האישה מקודשת לו באופן ודאי ואין שום ספק בחלות הקידושין. ומאחר ונידון זה מסתעף למקרים נוספים, לכן נרחיב מעט בס"ד.

ההבדל בין קידושין לנישואין

קידושין מהותם - מעשה קנין הדומה במהותו לקניית חפץ בחנות. ומקור הדבר מלשון התורה שנאמר "כי יקח איש אישה", ודימתה הגמ' בקידושין (א) לקחת אישה כמו לקחת [כלומר - קניית] קרקע ממוכר ע"י הקונה באמצעות מעשה קנין. לכן, כמו שבכל מקח ניתן לקנות את החפץ ע"י שליח עבור המושלח, כך מועיל גם מעשה הקידושין שמהותו קנין, לקדש עבור המשלח אישה ע"י שליח, ומחמת קידושין אלו תתקדש האישה למשלח.

אמנם, נישואין - מהותם שהבעל מכניס ע"י מעשה הנישואין את האישה לרשותו לצורך חיי האישיות שביניהם, כמבואר ברמ"א אה"ע (ס' נה, א), ובגר"א שם (ס' ק ט) וע"ש. לפיכך, רק הבעל יכול להכניס את האישה לרשותו, ולא שייך שליחות על מעשה האישיות, שהיא פעולה שנעשית בין הבעל לאשתו בלבד. והנה, לדעת רוב רבותינו הראשונים [למעט שיטת הרמב"ם], הנישואין נעשים ע"י החופה. ולהלן יתבאר בס"ד שעוד לפני מעשה הקידושין אנו עושים דברים שמהותם חופה, כלומר - נישואין. וכבר התבאר שביחס לנישואין - רק הבעל יכול לעשות אותם - ולא מועיל על מעשה זה שליחות, לכן, אם המקדש עשה עם המתקדשת מעשה של נישואין לפני הקידושין - ודאי שאחר כך כשמקדשה בנתינת הטבעת - היא מקודשת רק לו, כי יש ביניהם כבר נישואין, אלא שהם מותנים שיחולו בפועל רק לאחר מעשה הקידושין שיעשו בנתינת הטבעת, כמבואר בשו"ע אה"ע (ס' נה ס"ק ט) וע"ש.

בזמנינו עושים נישואין לפני הקידושין

לאחר הקדמה זו, נציין מס' דברים שמהותם נישואין, ושנעשים עוד לפני מעשה הקידושין.

א. בהזמנות לחתונה נכתב, שהחתן והכלה ו/או הוריהם מזמינים את הציבור לנישואי ילדיהם שכתובים בהזמנה, והחופה שמהותה נישואין תהיה במקום פלוני ובשעה מסוימת וכו'. נמצא לפי"ז, שהחתן בהסכמת הכלה, הודיע ברבים שישא את האישה הנ"ל עבורו בלבד.

ב. לפי מנהג אשכנז שמובא ברמ"א אה"ע (ס' נה, א), עוד לפני שהחתן נותן לאישה את הטבעת, הוא שם את ההינומה על ראשה,

הליכות והלכות בדף היומי

הליכות חיים

בס"ד

מסכת קידושין

קידש אישה ולא אמר לה "מקודשת לי"

שאלה

בחתונה של יהודים שומרי תורה ומצוות שנערכה באחד האולמות, התברר אחר שראו ושמעו את ההסרטה מהחופה, שלפני שהחתן נתן לכלה את הטבעת, אמר לה "הרי את מקודשת בטבעת זו כדת משה וישראל", ולא אמר לה מקודשת "לי", כפי הנוסח המקובל. ונראה מההסרטה כי גם הרב מסדר הקידושין, וגם שני העדים לא הבחינו בדבר. לאור האמור, האם צריכים בני הזוג לחשוש לכך ולעשות קידושין מחדש?

תשובה

א. חז"ל תיקנו, שלפני שהחתן נותן את הטבעת [או הכסף] לכלה, הוא אומר לה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". לפיכך, אין לשנות או לקצר מנוסח זה בשום אופן. (1)

ב. בדיעבד, בחתונה מתוכננת מראש, שנשלחו הזמנות לאורחים ונערכה באולם חתונות כמקובל, כמו בנידון השאלה דנן, אם שכח המקדש לומר את המילה "לי" - חלו הקידושין באופן ודאי, לפיכך אין לעשות קידושין נוספים - ואפילו לא לחומרא. (2)

ג. קידושין שנעשו באופן מקרי, כגון בחור שלפתע אמר לבת הרי את מקודשת וכו' ולא אמר "לי", וראו זאת שני עדים שומרי תורה ומצוות, ישנם אופנים שיש לחשוש שחלו הקידושין ויצטרכו גט מספק, וישנם אופנים שהקידושין לא חלו כלל. לפיכך יש לדון בכל מקרה לגופו בפני דיינים מומחים הבקאים בהלכות אלו. (3)

מקורות

מקור הדין שצריך לומר "לי"

(1) מבואר בגמ' קידושין (ה) מימרא של שמואל, שהמקדש את האישה צריך לומר לה: "הרי את מקודשת לי", ואם לא אמר את המילה "לי" - האישה לא מקודשת. והטעם לכך הוא, כי חוששים שמא מי שנתן לאישה את הטבעת הוא רק שליח שמקדש את האישה הנ"ל עבור חברו ולא עבור עצמו. לפיכך, מאחר ואין לנו בירור בשעת הקידושין למי מתקדשת האישה, נמצא שאין כאן עדות של עדי הקידושין שהאישה התקדשה לנותן הטבעת, ולכן אין האישה מקודשת לאף אחד. ומבואר שם ברא"ש (בס"ק ב) שהיא מותרת להינשא לכל האנשים מבלי שתצטרך גט. וכך גם נפסק בשו"ע אה"ע (ס' נה, ד). וע"ש בבאר היטב (ס' א) שהמנהג להוסיף גם "כדת משה וישראל" הונהג בשנים מאוחרות יותר, ובדיעבד, אם לא אמר מילים אלו - הקידושין חלו.

אופנים בהם הקידושין חלים גם ללא אמירת "לי"

(2) אמנם הוסיף שם הרא"ש, שאם נותן הטבעת דיבר לפני כן עם האישה שתתקדש לו, או שדיברו ביניהם דברים אחרים שמשמעותם שרוצה לקדשה עבורו, במקרה כזה אפילו אם בשעת הקידושין לא אמר "לי", בכל זאת האישה מקודשת לו בוודאות ואין כאן כל ספק

ומהות הדבר הוא - הכנסת האישה לחופה. כלומר, במעשה זה הוא נושא אותה כעת לאישה. וכבר נתבאר לעיל - שעל מעשה הנישואין לא שייך שליחות. וציינו לעיל בשם החלקת מחוקק, שכוונתם שהנישואים האלה יחולו בפועל רק לאחר שיקדשנה בטבעת.

ג. לפי מנהג אשכנז, לפני מעשה הקידושין, מסובבת הכלה שבע פעמים את החתן, וכפי שנרמז בפסוק "נקבה תסובב גבר". וברור הדבר, שאם החתן הנ"ל היה רק שליח לקדשה לאדם אחר, לא הייתה האישה מסובבת אותו, שהוא אדם זר כלפיה.

ד. לפי מנהגי כל העדות בישראל, הקידושין בזמן הזה נעשים מתחת לחופה, שמהותה - נישואין. והיא נעשית ע"י בד המונח מעל ראש החתן והכלה ומוחזק ע"י ארבע עמודים. ונחשב הדבר - שהמקדש מכניס את האישה שקיבלה ממנו את הטבעת כעת לרשותו. והסיבה שאנו עושים את הקידושין דווקא באופן הזה היא - כדי לעשות את הנישואין יחד עם הקידושין. וכבר התבאר לעיל שאת הנישואין יכול רק הבעל לעשות עם אשתו ולא אדם זר.

ונוסיף במאמר המוסגר, שמה שכתוב בגמ' שאם האב מסר את ביתו הקטנה לשלוחי הבעל, בכך היא נעשית נשואה לו, והרי לא מועיל שליחות למעשה הנישואין? אלא מדובר שם לאחר שהאב כבר קידש אותה לאותו אדם לפני כן. כלומר, שכבר נעשו הקידושין בין האיש לבן ביתו, וכעת, במסירת בתו לשלוחי הבעל, מכניסה האב לחלוטין לרשות הבעל.

ונוסיף עוד, שגם לדעת הרמב"ם הסובר שמהות הנישואין הוא יחוד וכו', ולא המעשים שהוזכרו לעיל, אמנם, בנידון דנן והדומים לו, מכיוון שהחתן - בהסכמת הכלה - כתב בהזמנתו שהוא מכניס את הכלה ששמה רשום בהזמנה לחופה, א"כ ודאי שעל דעת כן קידשה, ויש כאן ידיים מוכיחות שקידשה עבורו בלבד.

(3) נידון זה קשור לדברי הרמ"א (אה"ע ס' מב א-ג) וע"ש במפרשי השו"ע ובפתחי תשובה שם, וכן בתשובות המובאות שם באוצר הפוסקים, לפיכך צריכים הדיינים לברר היטב את העובדות בכל מקרה לגופו.

קידש אשה בכוס של בית מלון

שאלה

באחד מבתי המלון בחו"ל התארחו מספר משפחות שומרות תורה ומצוות. באחד הלילות, כשישבו ילדי המשפחות בלובי המלון, לפתע לקח אחד הבחורים כוס ריקה שהייתה מונחת על השולחן ואמר לאחת הנערות בקול בנוכחות חבריו, "הרי את מקודשת לי בכוס זה". והנערה קיבלה ממנו את הכוס והניחה אותה בתיקה, ורק כעבור שעה החזירה את הכוס והניחה אותה על השולחן בלובי המלון.

למחרת, כשסיפרה הנערה לאביה את המעשה הנ"ל - הוא נבהל מאוד, וחשש שמא חלו הקידושין שנעשו לבתו, עכ"פ מספק, ובמקרה כזה תצטרך לקבל גט מהמקדש כדי להתירה להינשא לאדם אחר. ונשאלת השאלה, מהי ההלכה בנידון דנן?

תשובה

א. אם הכוס שעמה נעשו הקידושין הייתה שייכת ליהודי, דהיינו, שבעל המלון או בעל הקייטרינג הינם יהודיים - הקידושין לא חלו, והאישה פטורה מלקבל גט. (1)

ב. אם הכוס הייתה שייכת לגוי, הדין הוא כדלהלן:

אם המקדש והנערה מודים שלא דיברו ביניהם לפני כן על הרצון להתקדש או על שום דבר הקשור להקמת בית משותף, ושניהם טוענים בוודאות שהכל נעשה לשם משחק בלבד, וגם העדים שנכחו שם טוענים שהכל נעשה לשם משחק, וזוהי גם ההתרשמות של ביה"ד שחקרו את מעשה הקידושין - הקידושין לא חלו, וממילא האישה פטורה מלקבל גט. (2)

אולם אם הבת מודה שדיברו לפני כן בנושאים הקשורים לקידושין או במה שמסתעף מכך וכו' - הקידושין חלו עכ"פ מספק, ולכן הבת חייבת לקבל ממנו גט כשר, ואסור לה להתקדש לאדם אחר ללא קבלת גט. למרות שהאישה החזירה לבסוף את הכוס לבעלי המלון. כמו כן, אם הבחור והבת הנ"ל יחליטו לבסוף להתחתן, אז למרות שלא נתן לה עדיין גט, הוא יצטרך לקדש אותה פעם שנייה בנוכחות עדים כשרים. (3)

מקורות

(1) כתוב בגמ' בקידושין (א), וע"ש בתוס' ר"י הזקן ד"ה קדשה בגזל. וכן אמר רב יוחנן בגמ' בקידושין (ב). שאם אדם גנב או גזל חפץ וקידש עמו אישה, אם הנגנב לא התיימש מהגניבה - אין האישה מקודשת. אולם, אם נודע לנגנב מהגניבה והוא התיימש ממנה, ולאחר מכן קידש הגנב אישה בחפץ הגנוב - היא מקודשת לו. מאחר ויש כאן יאוש של הבעלים מהגניבה, וגם שינוי רשות שנעשה כאשר האישה המתקדשת קיבלה את החפץ. ומאחר והיא קונה את החפץ על ידי יאוש ושינוי רשות, לפיכך החשיבו חז"ל כאילו גם הגנב קנאו למפרע בשעת מעשה הקידושין, ולכן הקידושין חלו. וכך מבאר בקצרה הרב המגיד (פ"ה מאישות, הל' ו) וע"ש, וכך גם נפסק בשו"ע (אה"ע ס' כח, א) וע"ש.

והנה בנידון דנן, מכיוון שבעלי המלון או הקייטרינג היו יהודיים ולא ידעו מגניבת הכוס, לכן הם גם לא התיימשו ממנה. נמצא שהמקדש קידש את האישה בחפץ שלא היה שייך לו, ושהוא מחויב להחזירו מיידית לנגנב. כמו כן, גם האישה שקבלתו מחויבת מדין השבת אבדה להחזירו מיידית לבעליה היהודיים. נמצא שבשעת הקידושין לא נתן המקדש לאישה ממון ששווה פרוטה, וגם היא לא קיבלה ממנו מאומה, כי היא הרי מחויבת להשיב מיידית את הכוס לנגנב, ולכן הקידושין לא חלו, ועל כן היא פטורה מלקבל ממנו גט.

(2) עיין ברמ"א אה"ע (ס' מב, א-ג) ובתשובות המובאות שם בפתחי תשובה, ובאוצר הפוסקים, לגבי קידושין שנעשו לשם משחק וכו', ומאחר וכל מקרה חייב להתברר לגופו בפני דיינים המומחים להלכות אלו, לפיכך קיצרתי בגדרי קידושין שנעשו לשם משחק.

פסק הרמ"א לגבי קידושין שנעשו בחפץ שגנבו מגוי

(3) כתב הרמ"א (אה"ע ס' כח, א) שאם אדם קידש אישה בחפץ שגנב או גזל מגוי - האישה מקודשת. מאחר והיא אינה צריכה להשיבו לגוי אלא רק משום חשש חילול ה' [כלומר, אם הגוי הנ"ל יודע שהחפץ הגנוב נמצא אצלה]. לפיכך טוען הרמ"א, מכיוון שמבחינת דיני ממונות החפץ היה שייך לנגנב והוא יכל להשתמש בו - לכן הקידושין חלו. וע"ש בבית שמואל (ס"ק) שמשמע שהסכים לדינא עם הרמ"א שהקידושין חלו. וע"ש בחלקת מחוקק (ס"ק א) שסובר שהקידושין חלו רק מספק, ועכ"פ גם לדבריו צריכה לקבל מהמקדש גט מחמת הספק.

דעות החולקים על הרמ"א

אמנם בביאור הגר"א שם (ס"ק ה), חולק על הרמ"א וסובר - שהקידושין לא חלו כלל. מאחר וקימ"ל שגזל גוי אסור מהתורה כמבואר בשו"ע (חומ"ס ש"מ, ב) וגם הרמ"א מסכים עם השו"ע שפסק

כן. לפיכך, כשם שהמקדש בחפץ שגזלו מיהודי הקידושין לא חלו, הוא הדין גם במקדש אישה בחפץ גזול מגוי ג"כ הקידושין לא חלו. וכדברי הגר"א הקשה גם כן הש"ך על הרמ"א בחו"מ שם (ס"ו שמח, ס"ק ב). נמצא שלפי דבריהם, מי שקידש אישה בחפץ שגנבו מגוי - לפני יאוש הגוי - הקידושין לא חלו.

שיטת הנתיבות לגבי השבת גזלות גוי

אמנם הנתיבות (בס"י שמח, ס"ק א), ביאר את שיטת הרמ"א, ולדעתו, גם הרמ"א סובר שאיסור גזל גוי הוא מהתורה, כמו גניבה מיהודי, אולם לגבי חיוב הנגב להשיב את החפץ הנגב - ישנו הבדל אם גנבו מיהודי או מגוי. שאם גנבו מיהודי - הוא מצווה במצוות עשה "והשיב את הגזילה" וע"י קיום השבת הגזילה, יעקור את הלאו שעבר בגזילתו. משא"כ אם גנבו מגוי, אין חיוב מהתורה להשיב לו את הגזילה, ורק מפני חילול ה' צריכים להשיב, לכן טוען הרמ"א שאם גנב מגוי, מכיוון שמבחינת דיני ממונות יכול הגונב להשאיר את החפץ ברשותו, לכן הוא גם רשאי להשתמש בו כרצונו ולקדש בו אישה. אלא שמדברי הש"ך, הגר"א ועוד אחרונים משמע, שלא קיבלו את חילוקו של הנתיבות, ולדעתם כשם שאסרה התורה לגנוב מגוי מחמת הלאו של "לא תגנובו", כך היא חייבה להחזיר לגוי את הגניבה מחמת העשה של "והשיב את הגזילה" כדי לעקור את הלאו של הגניבה. נמצא לפי"ז שלדבריהם - שכשם שהמקדש בחפץ שגזל מיהודי לפני יאוש הנגזל - הקידושין לא חלו, כך אם מקדש בחפץ שגזל מגוי לפני שהגוי התייאש ממנו - הקידושין לא יחולו.

ביאור שיטת הרמ"א אם קידש בחפץ שגזל מגוי

אמנם נלע"ד שאולי ניתן לבאר את הרמ"א באופן שונה מדברי הנתיבות. כלומר - אפילו אם הרמ"א סובר שגם מי שגנב מגוי חייב מהתורה להשיבו, בכל זאת אם קידש אישה בחפץ שגנב מגוי - האישה תהיה מקודשת לו מהטעם שיבואר להלן.

המשנה למלך (פ"ה מאישות, הל' א) מסתפק, מה יוצר את חלות הקידושין. האם צריך שהחפץ שבו מקדש את האישה יהיה שווה ממונו לאיש שמקדש, ואם החפץ לא שווה פרוטה למקדש - נמצא שלא נתן מאומה לאישה, ולכן הקידושין לא יחולו. או שהעיקר שיוצר את חלות הקידושין הוא - שהאישה תקבל מהמקדש חפץ ששווה פרוטה בשבילה, ואע"פ שאינו שווה ממונו למקדש, בכל זאת הקידושין יחולו.

והביא המשנה למלך נפ"מ בין הצדדים, כגון אם קידש את האישה בפרי ערלה שהוא אסור בהנאה, אולם האישה הייתה חולה בסכנת חיים, והרופא חייב אותה לאכול את הפרי הזה כדי להציל את חייה. במקרה כזה יוצא, שהאיש מצידו לא נתן לאישה ממונו, שהרי לגביו המאכל אסור בהנאה, אולם האישה החולנית קיבלה ממנו מאכל שכעת הוא שווה ממונו עבודה ורשאית לאוכלו. והוכיח שם המל"מ מדברי רש"י, והר"ן במסכת עבודה זרה (ד). שסוברים שהעיקר שיוצר את קנין הקידושין הוא - שהאישה תקבל מהמקדש דבר ששווה פרוטה עבודה.

לאור האמור, אולי למד הרמ"א כשיטת רש"י, והר"ן, שלחלות קנין הקידושין מספיק שהאישה תקבל דבר שעבודה הוא שווה ממונו, ואפילו אם למקדש אינו שווה ממונו, בכל זאת היא מקודשת לו.

לאור היסוד הזה, אומר הרמ"א, מאחר וישנו הבדל מהותי בין החיוב שחל על הגולן להשיב את הגזילה, לבין החיוב שחל על האישה להחזיר את החפץ הגזול שבידה. כלומר, לגבי הגולן - גם אם גזל מגוי - חייב להשיב מדין "והשיב את הגזילה". אולם האישה, שלא גזלתו, מחויבת להשיבו לנגזל מדין השבת אבדה בלבד כמבואר

ברמ"א חו"מ (ס"ו שמח ז). לפיכך, אם קידשו אותה בחפץ שגנב מיהודי לפני שהתייאש ממנו - במקרה כזה היא מחויבת להחזיר מידית את הגניבה שברשותה לנגב, מדין השבת אבדה. נמצא שהיא לא קיבלה מהמקדש שום דבר שתוכל ליהנות ממנו. אולם, אם החפץ הנגב נגב מגוי - אזי אע"פ שביחס למקדש - הוא לא נתן לה ממונו, כי הרי הוא מצווה להשיב מידית לגוי מה שגנב מדין "והשיב את הגזילה", אולם ביחס לאישה, כעת שהחפץ הנגב ברשותה, היא מחויבת להשיבו לנגב רק מחמת מצוות השבת אבדה, ומאחר וקימ"ל שאין חיוב להשיב אבדה לגוי כמבואר בשו"ע חו"מ (ס"ו רס"א), נמצא שרשאית האישה להשאיר את החפץ הנ"ל ברשותה וליהנות ממנו, נמצא - שהיא קיבלה מהמקדש ממונו שבשבילה הוא שווה פרוטה ויותר, ולכן סובר הרמ"א שהקידושין חלו. מכיוון שהעיקר כשיטת רש"י, והר"ן שכדי שיחולו הקידושין - מספיק שהאישה המתקדשת תקבל חפץ שבשבילה הוא שווה ממונו, ואע"פ שלאיש שקידשה הוא לא שווה ממונו.

והנה בס"ד מצאתי כעבור זמן במילואי המשפט על הנתיבות שם (ס"ו שמח, ס"ק א) שהביא (בסוף מס' 3) שכך גם כתב בחידושי הגר"ש שקופ ז"ל בב"ק (ס"ו לט) והוסיף הגר"ש על דברינו, שמכיון שהבעל חייב באונסין כי יש לו קניני גזילה בחפץ שגזל מהגוי, לפיכך כשמקדשה נחשב הדבר - שהבעל נתן לאשה ממונו, שרק על ידו יכולה לזכות בו, ומכיון שלה זה שווה כסף כי אינה חייבת להשיבו לנגזל, לפיכך חלו כאן הקידושין. ולפי ביאור הגר"ש, דברי הרמ"א קיימים לשני הצדדים של חקירת המשנה למלך. כי בקידושין מספיק קניני הגזילה שיש למקדש בחפץ, כדי להחשיב שנתן לאשה דבר שווה גם מצידו ממונו. וע"ש.

עכ"פ למסקנה בנידון השאלה דנו, מאחר ולשיטת הרמ"א, הבית שמואל, חלקת מחוקק, הנתיבות, רש"י, והר"ן ולפי ספקו של המשנה למלך - הקידושין חלו עכ"פ מספק - לכן האישה צריכה לקבל גט מהמקדש, אע"פ שלדעת הש"ך, והגר"א לא חלו הקידושין. אמנם, אם ירצו המקדש והבת הנ"ל להינשא כראוי - עליהם לעשות קידושין כשרים עם חופה וקידושין כמקובל, מאחר ולש"ך ולגר"א לא חלו כלל הקידושין הראשונים.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

חינוך בן סורר ומורה

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (כי תצא כא, יח).

מתוך פרשה זו העוסקת בעונשו של בן סורר ומורה, אשר הוריו נכשלו בחינוכו, נבוא לעסוק בס"ד במי שעדיין אפשר לחנכו ולהעלותו על דרך המלך, לאור דברי חז"ל הקדושים. נקדים תחילה ונבהיר:

א. המאמר נועד ללמד את העיקרון שאמור להנחות אותנו באופן כללי, אולם יחד עם זאת צריך לדון בכל מקרה לגופו בנתוני הילד כמו: בריאות הנפש והגוף שלו, רמת שכלו וריכוזו, מצב משפחתו, מה גרם לו לסטות מהדרך, מי הם חבריו וכו'.

ב. למרות שהמאמר נכתב בלשון זכר ומתייחס לחינוך הבנים, אולם ברוב המקרים כללי החינוך הכתובים בו מתייחסים גם לחינוך הבנות.

כיצד חינוך רבי יהודה הנשיא נער שכשל?

הגמרא במסכת בבא מציעא (פה) מספרת על רבי יהודה הנשיא שהזדמן למקום מגוריו של רבי אלעזר - בנו של רשב"י, והתעניין

האם נשאר לאותו צדיק בן שחי? והשיבו לו, שאכן יש לו בן שקוראים לו יוסי, אולם הוא סטה באופן קיצוני מדרך התורה והמצוות, ושקוע כולו בתאוותיו שהינן באיסורי עריות החמורים שהתורה אסרה אותם, ושעונשם כרת ר"ל.

מה עשה רבינו הקדוש? קרא בדרכי נועם ליוסי הנ"ל, והודיע לו שמעתה הוא מסמיכו להורות לרבים כאחד מגדולי ישראל, ומעתה יקרא שמו בישראל "רבי יוסי". ולצורך כך הלבישו מיידית ובפרהסיא בבגדי כבוד שלובשים אותם רק גדולי ישראל שמורים הוראה לעם, ומטרתו הייתה, כדברי רש"י שם, לגרום ליוסי שהועלה לגדולות, שישאף באמת להיות ראוי לתואר הנכבד והנשגב שקיבלו עתה במתנת חנם לפני כולם מידי נשיא ישראל. וזה יגרום, שמכאן ואילך יוסי יתמיד בלימוד התורה ובעליה ביראת שמים, ויעזוב מעצמו את מעשיו הרעים. ולצורך כך מסרו רבינו הקדוש לתנא רבי שמעון בן איסי כדי שילמדו תורה.

ומספרת הגמרא, שלמרות האמור לעיל, יוסי התקשה להתמודד עם תאוותיו ויצריו שהיו חזקים ביותר, וכן עם נטישתו את חבריו מהעבר, ובכל יום היה יוסי מתלונן לפני רבי שמעון רבו, כי הוא משתוקק לחזור לעירו, לחבריו, ולמעשיו הרעים. אולם רבו לא גער בו אלא השיבו בדרכי נועם: וכי לאחר שמינו אותך לחכם ונכבד, ופרסו עליך את גלימת החכמים, וכולם קוראים לך רבי יוסי, אתה עדיין אומר שרצונך לחזור לעירך?

ואכן דברי רבי שמעון שתיאר בפני יוסי את החשיבות והמעמד הגבוה בו זכה, רוממו את רוחו וגרמו ליוסי להחשיב את עצמו בעיניו, ומחמת כך הוא נשבע שיותר לא יעזוב את בית המדרש, אלא יעמול בתורה בכל כוחו ויעזוב את עברו - למרות הקשיים הרבים שניצבו בפניו. ומדיבורים - למעשה, אכן יוסי הנ"ל גדל בתורה וזכה ביושר להגיע לדרגת "רבי יוסי". וכשנפטר רבי יוסי מן העולם - עמד בדרגה רוחנית השווה לזו של אביו הגדול רבי אלעזר בן רבי שמעון בר יוחאי. וחז"ל מעידים שאף רבי יוסי הנ"ל היה ראוי להיקבר לידם במירון, אלא מחמת דבר צדדי, שלא הצטער כמותם שלוש עשרה שנים במערה, לכן הוא נקבר במקום אחר.

אילו מעשים נמנע רבי מלעשות?

מעשה זה המופיע בגמרא טעון לימוד ובירור יסודי, כמו כל סוגיא אחרת שבגמרא, הן להלכה, והן למעשה, וכדלהלן:

רבינו הקדוש, למרות שראה את מעשיו המקולקלים של יוסי שהיו בדיוטא התחתונה ביותר, ולמרות שהיה בן ונכד לגדולי התנאים, בכל זאת נהג עימו כדלהלן:

א - הוא לא הגיב בייאוש ובאוזלת יד, ולא השלים עם המצב. וכן לא ניסה לפתור את הבעיה בעזרת סגולות וקמיעות שונות, או לתלות זאת מחמת גלגולים מדורות קודמים.

ב - רבי לא ייסר אותו בדברים, לא הוכיחו על חומרת מעשיו המקולקלים ועונשם החמור. הוא גם לא נקט בשיטת "כבוד המשפחה" ולא הזכיר לנער את אבותיו הגדולים ואת הביזיון הגדול שהוא גורם במעשיו לשמה המפואר של משפחתו, ואפילו לא "הסביר לו", שבגללו לא יקבלו את אחיו ואחיותיו למוסדות המכובדים, ואף אחד לא ירצה להתחתן עימם וכו'.

אלא אדרבא, רבי פונה אליו ברוממות, ומתוך ניסיון להתייחס לנפשו של הנער ולתת לו את החשיבות העצמית שיאמין בכוחו

וביכולתו. ולמרות שהוא שקוע כעת בטומאתו הגדולה, אומר לו רבי - מעכשיו אתה מגדולי הדור וממנהיגיו, ולכן מיד רבינו הקדוש מסמיכו בתואר רבי, ומלבישו בבגדי כבוד בפרהסיא. אלא שכדי להצדיק את התואר הנכבד שקיבל, רבי שולחו ללמוד תורה כדי שיידע מה לענות לשואלים. וידע רבי, שרק מחמת הכבוד הרב וההחשבה העצמית שנתן ליוסי - זה מה שגרם לו להתעלות, לשאוף, ולהעפיל לפסגת הדרגות הרוחניות שקיימות בעם ישראל. כדי שיוכיח לכולם - שאכן הוא ראוי לתואר הנשגב שקיבל.

נמצאנו למדים מרבינו הקדוש, כי תוכחות מוסר ונזיפות רוחניות - הן מחוץ לתחום. הכאות וביזיונות ואפילו אם הן בדיבור בלבד - הינן רעל ופעולות מזיקות ואסורות, שביאור רק לתוצאות הפוכות, הן בזמנם - וכ"ש בזמננו. אלא רק הערכה, החשבה עצמית, פרגון מרובה, על אף ולמרות שהנער עדיין סטה מדרך הישר, הם ורק הם ברוב המקרים יגרמו לנערים הנ"ל להיטיב את דרכם. ובוודאי שצריכים להוסיף לכך גם תפילות רבות לפני הקב"ה שסייע בעדם.

מקצת מדוגמאות מעשיות התואמות לזמן הזה

ונביא להלן מספר דוגמאות נוספות מחיי המעשה שיש בהן לעודד ילדים נחשלים, הן מצד ההורים והן מצד המחנכים.

לתת תעודות הערכה בכתב ו/או בע"פ לילדו או לתלמידו, אע"פ שהחניך עדיין לא הוכיח את עצמו שראוי לכך. וכן להוסיף לתלמיד נחשל ציונים טובים במבחניו או בתעודות המחולקות על ידי המורים פעמיים בשנה בתוספת הערות חיוביות, למרות שעדיין אין להן בסיס במציאות. להטיל על הנער מטלות ומשימות אחריות שונות כבוד ויוקרה למי שזוכה בהן.

והנה, מאחר והנער צמא להערכה, לתמיכה ולכבוד, לפיכך כשיראה שמתייחסים אליו כבוגר ובעל יכולות חיוביות, הוא יבקש להצדיק את האמון הרב שנותנים בו, ולכן במקרים רבים הוא ישתדל להשתפר. ואפילו אם אחר כך ייכשל פעמים רבות, אסור להוכיחו על כך. וכמו שנהג רבי שמעון עם יוסי, כשהנ"ל אמר לו למרות הכבוד הגדול שנתנו לו, שהוא נשבר בישיבה ורוצה לחזור לסורו ולתאוותיו, בכל זאת לא גער בו אלא אדרבא שיבח בפניו את נכבדותו ומעמדו הרם שבו הוא נמצא כעת, ושכבר עכשיו הוא נקרא בפי כל - רבי יוסי, וחבל שיאבד את זה.

נבחר עוד, שהעקרונות לחנך "לאמת מוחלטת", ולמניעת "גאוה" מהחניך, במקרים אלו, וכן ברוב המקרים בזמן הזה, בגילי ההתבגרות של הילד, והנער אפילו כשאנים ילדים חריגים - הינם פסולים לחלוטין. ואדרבה נדרש מאיתנו כהורים וכמחנכים לנהוג - בדיוק הפוך. וכפי שלימדנו רבי יהודה הנשיא, שמאחר ובתקופת גיל הגדילה וההתבגרות, התנהגות מפרגנת מצד ההורים והמחנכים עשויה להביא ברוב המקרים לתוצאות חיוביות, לכן זו הדרך והאמת הרצויה לפני הקב"ה כדי לקרב ולחנך את ילדי ישראל בדרך התורה והמצוות והמידות הטובות.

אמנם נוסיף, שבאותם אופנים שבהם התעודה שמקבל התלמיד נועדה לצורך קבלת משרה, וישנו חשש סביר שהתלמיד הנ"ל ישתמש בתעודה זו כדי להונות אחרים או להפסיד להם ממון, במקרים אלו אין שום היתר הלכתי לגרום נזק ממוני לאחרים. והמחנך יחפש דרך אחרת שבה ירומם את כבודו והערכתו של התלמיד בעיני עצמו, ושהנ"ל ירגיש שגם הסובבים אותו מעריכים אותו ותולים בו תקוות גדולות בגלל כישוריו.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

"והשבות אל לבבך"

מחשבה

דברי הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל

ואף אם נמצא בסביבה טובה כמו בישיבה, כשהוא מוקף בתורה ובבני תורה, אם אינו משתדל לקנות מחשבה עצמית – קלושים הסיכויים לעבור את העולם הזה עפ"י רצונו יתברך. אין ערוך לחשיבות קניית מחשבות אמת. וגם מחשבה על חשיבות המחשבה – אין על עפר משלה, מה רב ערכה לטוב לו בעולם הזה, וכל שכן לנצח נצחים. כל מחשבה המקנה לאדם ידיעת אמת היא סימן שהנפש האלוקית שולטת בו, ושהנשמה היא המכריעה אצלו. על כך בא ביטוי הנפלא של דוד המלך "ונפשי יודעת מאוד!" (תהילים קל"ט, י"ד)

חשיבות המחשבה במיוחד בימי אלול

בימים אלו ימי אלול, נחוץ במיוחד לדבר על חשיבות כח המחשבה ולהתחזק בזה. כי אם הגישה לימים אלו היא מתוך השיגרה וההרגל המצויים, הלא אין לאדם שום שייכות לימי הדין – ר"ה ויוהכ"פ. קבלת שייכות לא שיגרתית לימי האלול, היא אך ורק ע"י שמסגל לעצמו מחשבות השייכות לימים אלו. ואם כן שייכות לכח המחשבה היא עתה שאלת חיים!

יתר על כן, יש ערך מיוחד למחשבות בענייני ימים אלו, מחשבות אודות המשפט שאנו עומדים לפניו. הלא במצבינו כל מחשבה בעניין זה היא חיזוק אמונה: אמונה בהשגחה, אמונה בשכר ועונש, ואמונה בכך שרק האדם, לרוב חשיבותו כצלם אלוקים, עומד לפני בוראו לתת דין וחשבון על מעשיו. בדורנו החלש באמונה כל מחשבה המחזקת אמונה יש לה ערך עצום.

המוסר מקנה מחשבות אמת

...מעלה הלימוד בספרי מוסר ושמיעת דברי אמת הם מעיקרי ההכנות לימי הדין, להעמיד את עצמו במצב טוב יותר בכח מחשבת אמת. ואם בנוסף על כך יזכה לקבל על עצמו ביוהכ"פ קבלה בכיוון זה, להתעניין יותר במחשבות אמת בשמיעה ובלמוד – אשרי לו.

מי יתן שנאחז בגדלות במידת מה, לקלוט אמת זו בכל עומקה. בכך נקנה בעצמנו יחס אחר לגמרי לחשיבותה של מחשבת אמתית, מחשבה שעל ידה נוושע בע"ה תשועת עולמים.

[גידולי מוסר אלול עמ' כ"ג, כ"ה - כ"ט]

"אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך" (תהילים י"ז, ט"ו) "זאת המחזה אינה במראה העין, רק במראה שיקול הדעת, שהם מראות אלקים באמת" (אבן עזרא שם)

עולם המחשבה

איזה עולם עשיר הוא עולם המחשבה, עולם שביכולתו לתת לאדם אושר אמיתי. **דומה, שהכלי – זיין העיקרי הנדרש לאדם כדי לעבור את כל המצבים, ולו הגרועים ביותר הוא המחשבה. יותר מכך אין הוא צריך. עם כח המחשבה יכול אדם להפוך עצמו לבריאה אחרת.** מה גדול הוא ההבדל בין אדם שיש לו כח המחשבה לבין אדם החסר כח זה. ההבדל ביניהם הוא כהבדל בין אדם לבין מי שאינו אדם. השייכות למחשבה, וקניית הקניין הנורא של היכולת לחשוב מחשבה, הם הם ה'צלם אלקים' האמיתי המבדיל בין האדם לבין בעלי חיים.

זו היא ה"התבוננות" שעליה מדבר המסילת ישרים (פ"ב) ואומר שבלעדיה נמצא האדם בסכנת אבדון. "התבוננות" – היא מחשבה אמיתית המשוחררת ונקיה מחומריות.

על מחשבה כזאת אומר האבן עזרא שהיא 'מראה שיקול הדעת, שהם מראות אלקים באמת', ו'הם פקודי הלב שה' נטע בלב כל מדבר'. עם מחשבות כאלו יכול האדם להגיע ליבצדק אחזה פניך. **אם זוכה לאמץ לעצמו מחשבה אמיתית כקניין גמור ע"י שמיעת דברי מוסר או לימוד בספר מוסר, הלא זה בעצמו נבואה מאת ה' לעוררו ולרומם אותו, 'מראות אלקים באמת'!**

מאויבי תחכמני

...כלל גדול בידנינו: אם מבקשים לדעת בכל עניין רוחני מה היא דרגת חשיבותו ומרכזיותו לעבודת האדם, יש מודד אחד ברור. ככל שהרע מגייס יותר את כוחו לדכא ולבטל את אותו העניין... – זה הוא הסימן שעניין זה חשוב ומרכזי עד מאוד בעבודתו של האדם. ...ואם כך מאויבי תחכמני – מגודל הקושי לקבל שייכות עם מחשבה רואים שזו היא היתד שכל עליית האדם תלויה בו... כל נצחיותו, כל שלימותו וכל תכליתו הם עד כמה שמקבל שייכות לעולם המחשבה.

דרכי ההשבה אל הלב

הדרך להגיע על ידי לימוד המוסר למצב כללי של חיזוק לקט מדברי רבותינו

וכעין זה אומר הגה"צ רבי דב יפה זצוק"ל: "החיי אדם (בהלכות יום הכיפורים) כותב: "ראוי לאדם שירגיל את עצמו בכל ימי השנה בתפילת דוד המלך ע"ה 'הורני ה' דרך הדרכיני באמתך יחד לבבי ליראה את שמך וטהר רעיוני ולבי לעבודתך' וכיוצא באלו פסוקי יראה, ומובטח לו שינצל מכל חטא". רבינו יונה בספר היראה (אות צ"ג) כותב: "תמיד הרגל על שפתיך דברי יראת שמים כגון: 'הוי עז כנמר', 'סוף דבר הכל נשמע', 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה', 'מאד מאד הוי שפל רוח', וכיוצא באלה הרגל על לשונך ואז לא תכשל". [עבודת הימים הנוראים עמ' ק"ז] ויתכן שכדאי גם לייחד זמנים מסויימים לזה כמו בתחילת היום, לפני או אחר התפילה, בתחילת או סוף הסדר, (ואם אפשר - להוסיף בעוד זמנים).

ג. להזכיר לעצמו כל הזמן שעכשיו אלול

מִן הַגִּרְיָ"ג זצוק"ל אומר: "שמעתי ממִן הַגִּרְיָ"ד פּוֹבֶרְסְקִי זצ"ל שהעצה לימי האלול היא: 'לזכור כל הזמן שעכשיו אלול', עצם הדבר שזוכרים שעכשיו אלול זה משפיע מאוד, כי כל אחד מבין שאלול אינו זמן רגיל, ובאלול חושבים יותר לפני כל דבר שעושים, ועוסקים בדרכי התשובה על ידי מחשבות והתבוננות, זוהי העצה הקלה ביותר, שלא להסיח דעת מהמציאות של אלול, וזה נותן הרבה חיזוק וכוחות להתקדם ולהגיע לשלימות, ולזכות ביום הדין לכתיבה וחתימה טובה". [לקט דברי חיזוק אלול עמ' כ"ה]

ד. חשבון הנפש וקבלות בנקודות כלליות

תועלת גדולה לחיזוק אפשר להוציא מסדר מוסר, כשעושים חשבון הנפש על נקודות כלליות שצריך לתקן כמו שאומר מִן הַגִּרְיָ"ג זצוק"ל: "...עושים חשבון הנפש על מה שהיה במשך היום, וכל אחד רואה את המצב שלו ומתחזק ובאופן כזה יש חיזוק תמידי בכל יום, ועכשיו שיש סדרי מוסר קבועים בישיבות, אין זה קשה שיהיה חיזוק בכל יום, על ידי שלומדים מוסר בכל יום בזמן הקבוע לזה, וכך יש כל הזמן תזכורת של חשבון הנפש". [שם עמ' נ"ג] התועלת בזה היא כדברי המס"י (פ"ב) ש'אילולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם... היתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי, וביותר אם מגיעים ע"י החשבון לקבלה לשינוי בהנהגה, שכוחה רב להשפיע על כלל מצבו, כי כשנוהג הנהגה מיוחדת של חיזוק - 'אחר המעשים נמשכים הלבבות' להיות במצב של חיזוק.

עבודת ימי האלול להיות במצב חיזוק תמידי

בימים אלו במיוחד רצוננו להיכנס למצב כללי של חיזוק, שזה עיקר עבודת ימי האלול, כמו שאומר הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצוק"ל: "אגיד אשר הנני חושב: ראשית לגבי העבודה עד ראש השנה - העבודה היא לחיות כל היום בהרגשה שנמצאים תחת עול מלכות שמים. ולהיות בחיזוק תמידי: חיזוק בתורה, חיזוק בתפילה, חיזוק בברכת המזון, וגם חיזוק בבין אדם לחבירו". [חיזוק והדרכה לבן ישיבה עמ' ה']

כדי שיהיה תועלת אמיתית וברת קיימא עלינו לעמוד שיהיה מצב קבוע של חיזוק, ולא מצב של התלהבות זמנית שיורדת ככל שנכנסים יותר לזמן אלול, וכמו שעורר מִן הַגִּרְיָ"ג אדלשטיין זצוק"ל: "בדרך כלל מרגישים בישיבות את החיזוק ואת ההתעוררות... אבל במשך הזמן מתקררים, ואפילו באלול גופא, סוף אלול אינו כמו תחילת אלול, וכפי הנראה זה טבע, שבתחילה מרגישים התעוררות ואח"כ מתרגלים להתעוררות וחוזרים לשגרה, כי ההתעוררות היא רק חיצונית מחמת דברים חיצוניים, ועדיין הפנימיות לא השתנתה." [לקט דברי חיזוק אלול עמ' ל"ח] ועבור זה יש צורך גדול לבסס את מצב החיזוק על פעולות מצידנו, שע"י זה יהיה קיום לזה, ולא על התלהבות שבאה ממילא ומסתלקת עם הזמן.

דרכים לחיזוק בר קיימא

רבותינו לימדונו דרכים לעמוד במצב של חיזוק תמידי:

א. לימוד המוסר

מִן הַגִּרְיָ"ג זצוק"ל אומר: "והנה בדר"כ בתחילת אלול יש חיזוק גדול ובמשך הזמן מתקררים... והעצה היחידה היא לעורר את עצמו בקביעות בספרי המוסר או בשמיעת דברי תוכחה ומוסר, להתחזק ולהוסיף יראת שמים". [שם עמ' ל"א]

"בישיבות מוסיפים באלול רבע שעה ללימוד המוסר מלבד הסדר הקבוע כל השנה לפני מעריב". [שם עמ' ל"ב] ונראה שכדי להכנס למצב של קבלת עול מלכות שמים ו'אני לדודי', יש ללמוד מוסר על חיזוק כללי - ועכ"פ גם על חיזוק כללי - ולא רק על עניינים פרטיים.

ב. חיזוק במשך כל היום על ידי מחשבות מוסריות

מִן הַגִּרְיָ"ג אומר: "צריכים גם אחרי הלימוד להתבונן מה שלמדו ולא להסיח דעת מיראת שמים, וכן אפשר לומר לעצמו פסוקים של חיזוק האמונה ויראת שמים, ויש בעלי מדרגה שעושים ככה". [שם עמ' ל"ב]

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת כי תצא תשפ"ג ❖ גליון תקמ"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

אך עיין בשובע שמחות (מהגר"ש דבליצקי זצ"ל, פרק א' סעי' י"א, ושם במקורות והערות נ"א) דכתב דלא הוה פנים חדשות. [נעין שם דטעמו דכיון דכבר היה בסעודה קודמת ליכא אפושעי שמחה ומוכיח כן מהריטב"א בשם רבותיו]. וכך כתב בשלחן העוזר (סי' י"ב סעי' ג' בשמלה לצבי ס"ק ג') דפנים חדשות אינו תלוי שיאכלו בהסעודה אלא שיעמדו שם בשעת הברכה, ואם כן אם היו שם ושמעו שבע ברכות כבר חלפה השמחה.

ג. עכשיו אינו אוכל

הנה אם הפנים חדשות אינו אוכל עכשיו אלא רק נמצא שם, כתב ברמב"ן (כתובות שם) דגם כן הוה פנים חדשות ומברכין.

והנה לפירוש הרמב"ם בפנים חדשות הדבר מובן שהרי הוא עדיין לא בירך את החתן והכלה.

אבל לפי הרא"ש דבעינן שמחה חדשה, יש לדון אם באופן שהפנים חדשות אינו אוכל בהאי סעודה אם איכא שמחה חדשה.

ובמהרי"ט צהלון (סי' ע"א) כתב דלא יברך, דשמחה יתירה הוה דוקא אם הפנים חדשות אוכל בהסעודה, אבל בדרך החיים (בסידור) כתב דגם להרא"ש יברך דזה שמחה חדשה. [נעין באוצר הפוסקים סי' ס"ב ס"ק ל"ח אות א' הביא פלוגתא בזה].

ובאמת לענ"ד מוכח כהדרך החיים, דהרי הרמב"ן סבירא ליה כהרא"ש ושאר הפוסקים דפנים חדשות הוה משום שמחה יתירה, ואפילו הכי קאמר שמברך אע"פ שעכשיו אינו אוכל. אם כן מוכח כדרך החיים. [א"ה. וכך פסק ברמ"א שם]. [מיהו יש חולקים על כל דינא דרמב"ן. והיינו הים של שלמה].

ד. נמצא רק בעת הברכות

הנה כעין הנ"ל מבואר בריטב"א (כתובות שם) שאם בא לאחר סעודה בשעת הברכות חשיבא פנים חדשות ומברכין בשבילו, דבעת הברכה חשיבא שמחה חדשה. [אע"פ שהריטב"א פליג על הרמב"ם, דהרי כתב דמברך אע"פ שכבר היה בעת הכניסה לחופה].

לפי זה מי שהיה בעת הברכות של סעודה הקודמת אע"פ שלא היה בשעת הסעודה יש לדון דלא חשיבא פנים חדשות לסעודה אחרת. וכן ראיתי בספר שובע שמחות (פרק א' סעי' י"א, ושם במקורות והערות נ"א).

ה. לא היה עשרה

הנה יש לדון מהו אם הפנים חדשות היה בסעודה קודמת אך לא בירכו שם כי לא היו עשרה. ודן בזה בהתעוררות תשובה (ח"ב סי' ק"כ).

[א"ה. עיין שם שנקט שמברך, משום שעיקר גורם הברכה היא הפנים חדשות ולא הסעודה, ואם כן כיון שלא בירכו בעדו ביום הקודם, מברכין היום].

ו. קטן

הנה כתבו בפוסקים דקטן לא חשיבא פנים חדשות. ולכאורה לפי זה נמי לא מגרר, דהיינו אם הגדיל תוך שבעת ימי המשתה חשיבא פנים חדשות אע"פ דכבר היה מקודם. אך צריך עיון לענין מעשה.

ז. הלך לפני ברכת המזון

הנה יש לעיין אם היו פנים חדשות בשעת הסעודה והלכו להם לפני השבע ברכות, אם יאמרו שבע ברכות.

שבע ברכות

כי יקח איש אישה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמוח את אשתו אשר לקח (כ"ד ה')

איתא בקרא מצוות ושמוח את אשתו. ובשבעה ימים הראשונים מברכים על השמחה שבע ברכות. ונביא כמה נידונים בדיני שבע ברכות.

פנים חדשות

הנה קיימא לן דשבע ברכות מברכים רק תחת החופה ובסעודה ראשונה, אבל לאחר סעודה ראשונה, אין מברכין שבע ברכות אלא אם כן באו פנים חדשות.

והנה בביאור הענין של פנים חדשות, נחלקו הרמב"ם ושאר פוסקים. [כמו שביאר בערך השלחן אה"ע סי' ס"ב סעי' כ"ד].

דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' ברכות ה"י) דהטעם דפנים חדשות, כיון דהשבע ברכות הם ברכות שמברכים את החתן והכלה, ואלו שכבר שמעו הברכות בחופה או בסוף סעודה, אינם צריכים לברך עוד פעם שהרי כבר בירכו, הלכך כשאין פנים חדשות אין מברכין, אבל כשיש פנים חדשות, שהם עדיין לא בירכו, לכן מברכין עוד פעם בשביל שהפנים חדשות יהיו המברכין, ואפילו שאדם אחר מברך ולא הפנים חדשות, הוא מברך בשבילם את החתן והכלה ומוציאין אותו בברכתו. אבל לדעת שאר הפוסקים הטעם דפנים חדשות היינו משום דכשאין פנים חדשות אין שמחה חדשה, כי כבר כולם היו בסעודה מקודם, אבל כשיש פנים חדשות שלא היו בסעודה הוה שמחה חדשה ולכן מברכין שנית. וכך הוא דעת הרא"ש (כתובות פרק א' סי' י"ג). וכתב ברמ"א (אה"ע סי' ס"ב סעי' ז') דהמנהג כהרא"ש. אך במהרש"ל בים של שלמה (כתובות פ"א סי' י"ח) פסק כרמב"ם.

ויש לדון בפלוגתתם בכמה נפקותות:

א. לא היה בסעודה

הנה נפקא מינה דאם אחד שמע השבע ברכות תחת החופה אבל לא היה בסעודה כלל והגיע לסעודה אחרת, לדעת רמב"ם לא הוה פנים חדשות דהרי כבר בירך תחת החתן וכלה.

אמנם לדעת שאר פוסקים הוה שפיר פנים חדשות, דהרי כיון דלא היה בשעת שמחה ועכשיו מגיע לשעת שמחה שפיר איכא שמחה חדשה.

ב. מקודם לא אכל

הנה יש לדון אם היה בסעודה הקודמת אבל לא אכל ועכשיו אוכל, האם חשיבא פנים חדשות.

הנה לשיטת הרמב"ם ליכא פנים חדשות, דהרי כבר שמע הברכות, אך לדעת שאר הפוסקים הוה שפיר פנים חדשות, דהרי איכא שמחה חדשה.

טובים בימות השבוע, לא מצינן לחשוב תרוייהו פנים חדשות, כיון דכבר היה אתמול ולא הוי פנים חדשות.

[ונכתב שם דהא שכתב בטור (שם) יום טוב ראשון ושני, נראה דטעות סופר הוא, מדלא כתב ושני יום טוב של גלויות, אי נמי איירי כשחל יום טוב ראשון בשבת, דאז יום טוב שני הוי כפנים חדשות וכן מסתברא].

וצריך עיון בטעמא דמילתא, הא כל יום באפי נפשיה הוי פנים חדשות, והרי ביום טוב עבדינן לשתי הסעודות כפנים חדשות.

והנה הפוסקים לא הביאו דברי הים של שלמה ויש לומר דלא סברי להו.

שכח רצה ואמרו שבע ברכות

הנה יש לעיין בשכחו רצה בברכת המזון ואמרו שבע ברכות, וצריכין לחזור ולברך, האם צריך לחזור על השבע ברכות.

א. פלוגתא קמאי לענין יעלה ויבא

הנה פליגי בעלי התוספות במי ששכח יעלה ויבא במנחה בראש חודש וצריך לחזור ולהתפלל, וזכר רק בלילה של מוצאי ראש חודש, האם יתפלל מעריב פעמיים.

בתוספות בברכות (כ"ו ב' ד"ה טעה) כתבו בשם רבינו יהודה, דלא ישלים בלילה דמוצאי ראש חודש ויתפלל שמונה עשרה בלי יעלה ויבא, דהרי השמונה עשרה כבר התפלל וחסר לו רק יעלה ויבא, וזה בלאו הכי לא יאמר בהתשלומין.

אמנם הביאו בתוספות (שם) דרבינו משה מאלאו"ר מדייק מהרי"ף דלא כרבינו יהודה, דאע"פ שיתפלל מה שהתפלל מקודם מכל מקום חייב בתשלומין.

ולהלכה קיימא לן (שו"ע שם סעי' י"א) לחוש לשיטת רבינו יהודה ולהתנות בנדבה. והיכא דאי אפשר בנדבה כגון במוצאי ראש חודש שחל בשבת אינו מתפלל תשלומין.

ב. נידון דידן תליא בהנ"ל

מעתה לכאורה נידון דידן דשבע ברכות תליא בהנ"ל, דלשיטת רבינו יהודה מבואר דגם בלא ההזכרה הוה תפילה אלא חוזר להתפלל כדי לומר ההזכרה, ואם כן הכי נמי לענין ברכת המזון אע"פ ששכח להזכיר רצה מכל מקום הוה ברכת המזון ונמצא שקיים דינא דשבע ברכות.

אמנם להחולקים על תוספות דחוזר ומתפלל בשביל תשלומין, חזינן דאע"פ דלא ירויה את ההזכרה וחוזר ומתפלל שנית אותה תפילה שכבר התפלל, מכל מקום חוזר ומתפלל מכיון דקודם לא היה חשיב תפילה דהוה כמאן דלא צלי. אם כן בנידון דידן כיון דלא הוה ברכת המזון כלל, אם כן צריך לחזור על השבע ברכות. וכך כתב בספר שובע שמחות (פרק א' במקורות והערות ס"ק כ"א).

ג. סברא דוקא לענין תשלומין

אמנם יש לדון דגם תוספות מודו דבלא אזכרה הוה כמאן דלא צלי, וכוונת תוספות בברכות הנ"ל היא מטעמא אחרינא, דמכל מקום לא שייך לחייבו בתפילת תשלומין דזה כבר התפלל מקודם,

וזה יש לפרש ב' גוונ, חדא, דמכל מקום הוי מניעה לתשלומין כיון דכבר התפלל כן ולא שייך לחייבו שנית על מה שכבר התפלל. תו, דנהי דהתפילה הראשונה אין לה שם תפילה כיון ששכח ההזכרה, אבל עכ"פ שם תפילת תשלומין יש לה, ויצא בזה חובת תפילת התשלומין דיש לו.

מעתה בנידון דידן, אף לשיטת תוספות לא יחזור על השבע ברכות, ואע"פ דבברכת המזון אין דין תשלומין, מכל מקום נראה דמכל מקום יהא הדין כך גם בברכת המזון, דאמרין דמה שהיה חייב לברך אחר כך הוי כבירך מקודם.

ד. שבע ברכות בלא סעודה

תו, בנידון דידן יש טעמא אחרינא, דהא הוי פלוגתא קמאי אם יש שבע ברכות בלא סעודה, ולהסוברים דאין צריך סעודה, אם כן הא שפיר יצאו.

והנה להרמב"ם פשיטא שלא יברכו, דהרי הפנים חדשות כבר לא נמצא, ואם כן אין בשביל מי לברך.

אמנם להרא"ש ושאר הפוסקים דהוא משום שמחה יש לעיין, שהרי היתה שמחה חדשה אע"פ שלא אכל ולא בירך, ואם כן יש לומר שיברכו.

אבל כתב רבי שלמה קלוגר (אלף לך שלמה סי' ק"ז) דלא יברכו, דבעינן שמחה בשעת ברכה.

והנה מתבאר דהרמ"א אזיל כשיטת הרא"ש, דהטעם משום שמחה חדשה, ונתבאר גם כן שהשמחה היא בשעת הברכה.

ח. דברי ברכה

[נדברי ברכה שרבינו כתב בדרישה לשבע ברכות כהמשך לנידון הנ"ל, וזה לשונו, אני מברך את הזוג, שיהא להם תמיד שמחה חדשה, ושהשמחה שלהם תהא בשעת קידוש שם שמים. ובה מסבירים את הפסוק "והיה כשבתו על כסא ממלכתו" דהנה המלך בשעה שיושב על הכסא, יש הרגשה מיוחדת שעשוי הוא מתחיל להיות מלך, והברכה היא שכל ימי חייו יהא כשבתו על כסא ממלכתו, שיהא לו הרגשה זו כל ימי חייו, וממילא אני מברך שכל החיים שלהם יהיו כמו שבעת ימי המשתה, כשבתו על כסא ממלכתו, ותמיד יהא להם פנים חדשות של שמחות חדשות, ותמיד יהא להם שמחה בשעת ברכה, בגשמיות ורוחניות ודורות ישרים מבורכים].

שמחה מדומה

הנה יש לדון לענין פנים חדשות, דבעינן ריבוי שמחה, האם אזלינן בתר שמחה אמיתית, או דילמא סגי גם בשמחה מדומה. ויש לדון בזה בג' דינים:

א. לענין פנים חדשות

הנה יש לדון כהנ"ל בדינא דפנים חדשות, אם חשבו שהוא פנים חדשות ובאמת היה מקודם ולא ראה אותו, האם הוי פנים חדשות.

דלחד גיסא יש לדון דלכאורה תליא בפלוגתת הרמב"ם ושאר פוסקים, דלשיטת הרמב"ם אין כאן פנים חדשות, דהרי הוא כבר בירך החתן והכלה, אמנם לשיטת שאר הפוסקים איכא פנים חדשות, דהרי למעשה היה לו שמחה יתירה.

אך לאידך גיסא יש לדון דגם לשאר הפוסקים לא הוה פנים חדשות, דלא אזלינן בתר שמחה מדומה אלא בתר שמחה אמיתית.

ב. לענין שבועה

כעין זה יש לעיין בדין שבועה בנקיטת חפץ, באופן דאגלאי שלא היה חפץ, כגון בנשבע בתפילין ונתברר שאין שם פרשיות, מי אמרינן דמהני, דהרי טעמא דנקיטת חפץ היינו כדי לאיים עליו ואז יאמר האמת, ואם כן לפי טעותו שהם תפילין כשירות שפיר מפחד ואיכא בירור שאומר האמת. אך לאידך גיסא יש לדון דלא מהני, דבעינן פחד אמיתי. [והגאון רבי יהודה בויאר שליט"א קאמר דישבע שנית. אך גאון אחר שליט"א אמר דשפיר יצא ידי השבועה].

ג. לענין רואה הים הגדול

כעין זה נפקא מינה במי שראה ים הגדול, ולא ידע שהים שראה הוה מהים הגדול, ותוך שלשים ראה הים הגדול ובירך עליו, והשומע ידע שכבר ראה, האם השומע יענה אמן.

ויש לעיין בכל הני תלתא ספיקי אם נגעי בהדדי. [לענין פנים חדשות, לענין שבועה, ולענין רואה ים הגדול].

יום טוב שני

הנה כתבו בפוסקים דשבת ויום טוב חשיבא פנים חדשות, וכן יום טוב שני של גלויות.

וראייתי דכתב בים של שלמה (כתובות פרק א' סי' י"ח) דהני מילי יום טוב שני של גלויות היכא דיום טוב ראשון היה בשבת, דהרי שבת ויום טוב הוה ב' קדושות והוה כפנים חדשות אחרים, אבל אם תרוייהו ימים

הלכו הפנים חדשות

הנה כתבו לעיל (עמוד הראשון אות ז') שאם הלכו הפנים חדשות באמצע הסעודה לא מברכים שבע ברכות ולא אזלינן בתר תחילת הסעודה.

ויש לדון בזה בכמה גוונים:

א. סעודה שלישית

הנה ראיתי דכתב בספר שובע שמחות (פרק א' סעי' ט"ז) דלפי זה בשבת בסעודה שלישית דאמרין (ומ"א אהע"ז ס"י ס"ב סעי' ה') דהוא פנים חדשות בצירוף דברי תורה, שהדברי תורה הוי כפנים חדשות, אין לברך שבע ברכות לאחר השקיעה דהוה כהלכו הפנים חדשות. [ואייתי כן בשם הרבה פוסקים לענין סעודת פורים שנמשכה בלילה].

ב. ששה אנשים זה פנים חדשות

הנה אם אצל ששה אנשים היא סעודה שניה ואצל ארבעה היא סעודה שלישית, כתב בשובע שמחות (פ"א סעי' ג') דסגי ברוב אנשים שהיא אצלם סעודה שניה, ואם כן אפשר לומר השבע ברכות אף אם לא דרשו בדברי תורה.

ויהא נפקא מינה שאם עשה א' מהששה קידוש על מזונות בבוקר דהוה השתא סעודה שלישית, כמו שהאר"ק בקהילת יעקב (ברכות ס"י כ"ה) שיצא ידי חובת סעודה בפת הבאה בכיסנין, אם כן יצטרכו דברי תורה.

ויש לעיין אם יועיל בזה הדברי תורה באופן שאוכלים סעודת השבע ברכות לפני חצות, דמדינת סעודה שלישית הוה רק אחר חצות, ובסעודה שאינה חיובית לא מהני דברי תורה.

ג. שש בני חוץ לארץ

הנה אם שש בני חוץ לארץ ביום טוב שני של גלויות וארבע בני ארץ

הלכות שבת - מלאכת בונה - ענף א'

שאינו מתכוין.

דהנה באופן שרוצה להסיק, ויכול להוציא אש או על ידי שריפה הסותרת את הכלי, או על ידי שריפה שאינה סותרת, יש לעיין האם נימא דהוה דבר שאינו מתכוין ולא פסיק רישיה, וכמו בגורר ספסל ועושה חריץ.

ד. מהר"ם שיק

אמנם יש לדון דילמא דמי למה שכתב במהר"ם שיק (חיידושו לפסחים פ"ד ב' ד') ליישב קושיית הגרע"א (דרו"ח פסחים שם).

דהנה אמרינן בגמרא פסחים (שם) דאסור (לדעת אביי) לשרוף העצמות דקרנן פסח כדי להוציא הבשר, משום דשמא ישבר העצם ויעבור על הלאו דעצם לא תשברו בו. והקשה הגרע"א (דרו"ח פסחים שם) אמאי אסור, הא אינו ודאי שיפקע, אלא הוי רק ספק, ואם כן הא הוה ליה דבר שאינו מתכוון, ולא הוי פסיק רישיה, ולר' שמעון שרי לכתחילה כמו בכל התורה כולה. ותירץ במהר"ם שיק, דלא הוה דבר שאינו מתכוין, דהרי רצונו שיפתח העצם על מנת להוציא הבשר.

ויסוד הנידון, דיש לדון לחלק, דדבר שאינו מתכוון היינו דוקא בכגון גורר ספסל, דאין כונתו לעשות חריץ, אבל אם כונתו לעשות חריץ, רק אין כונתו שיהא באופן של מלאכה, כגון שזורק חפץ לעשות חריץ, וצד אחד דהחפץ הוי חד, וצד השני הוי עבה, ובצדו החד הוי דרך חרישה, ובצדו העבה דמי לספסל דהוי שלא כדרך אלא דמיתסר מדרבנן.

בהא יש לעיין האם נימא לענין האי חריץ דיש להתיר מן התורה, דהא אינו מתכוון לעשות החריץ באופן דהוי מלאכה, והוי דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה, או דילמא נימא דהא רצונו בחריץ, והספק רק אם יעשה באיסור או בהיתר, והוה ליה ספיקא דאורייתא. ולהאמור, להגרע"א מותר מפאת דבר שאינו מתכוין, אבל למהר"ם שיק אסירא.

ואם כן למהר"ם שיק הוא הדין בנידון דידן חשיב דבר שמתכוין, דהרי כונתו לשרוף הכלי אע"פ שאין כונתו שיהא בזה מלאכת סותר.

אך יש לומר דהכא ודאי חשיב אינו מתכוין, דהכא קילא דאין כונתו לסותר אלא כונתו לאש, ותיתכן אש על ידי סתירה ותיתכן אש בלא סתירה, ודמי לגורר ספסל.

בנין וסתירה בכלים

שיטת רש"י (שבת ע"ד ב' ד"ה ואי, ועוד) בכמה דוכתי דלשמאל, אף בבנין גמור אין בנין וסתירה בכלים. [היינו לדעת שמואל (שבת ק"ב ב') דבעייל שופתא בקופינא דמרא, חייב רק משום מכה בפטיש, אבל לרב באמת יש בנין וסתירה בכלים].

ושיטת תוספות (שבת ע"ד ב' ד"ה חביתא, ק"ב ב' ד"ה האי) דלכולי עלמא בבנין גמור יש בנין וסתירה בכלים.

ושיטת היראים (ספר יראים ס' רע"ד) דלכולי עלמא אין בנין וסתירה בכלים. [והא דקאמר רב משום בונה, הכונה דלא משום מכה בפטיש אבל מנה אין כאן].

והביא היראים ראיא מהא דאמרין בגמרא שבת (כ"ט א') דלרב מסיקין ביום טוב בכלים ולא אמרינן דהוה מלאכת סותר.

א. גרמא

הנה בהגר"א (ס"י שי"ד סק"ד) הביא דכך הקשה בהגהות מרדכי (שבת פ"א ב'), ותירץ הגר"א, דשאני הא דמסיקים בכלים דהוה גרמא.

וצריך עיון אמאי הוה גרמא, הא ודאי אשו משום חציו, ואף לריש לקיש הוה ליה כהצית בגופו של עבד, דבכהאי גוונא אמרינן גם לריש לקיש דאשו משום חציו.

ב. מלאכת שבת שאני

צריך לומר דמלאכת שבת שאני, וכדחזינן (שבת ק"כ א') דמכבין בפני הדליקה על ידי שמניחין כלי חרס מלאים מים שמתבקעים, והקשה בחזון איש (או"ח ס"קנו' לס' ר"נ"ב) היאך שרינן הא הוה ליה אשו משום חציו ובכהאי גוונא הוה ליה אדם המזיק, והרי אילו זרק חץ ושיבר את הכלים וכיבו המים שיצאו בכח ראשון הרי הוי כיבוי ממש. ותירץ דשאני מלאכת שבת, דאין דרך מלאכת כיבוי בסיוע כח אחר, ובכהאי גוונא לא חשיב מלאכה.

ומיהו הכא כשבידים מניח הכלים בתוך האש אלים טפי, וזהו דעת היראים והגהות מרדכי.

ג. דבר שאינו מתכוין

יש לדון בהראיה מהא דמסיקין בכלים, דנימא דפטור משום דהוה דבר

ענינים שונים [א']

וכיון שכן אסור לו לומר לו, והחילוק בין זה ובין גוונא דידן קל להבין.

[א"י]. דהרי בשלמא באופן שיהרג הרודף אע"פ שיכול להצילו באחד מאבריו, מכל מקום הריגתו זה דבר שהותר כדי להציל הנרדף, משא"כ הריגה של אדם אחר לא הותר כלל משום הצלת הנרדף.

ד. השני יהא רודף

אך הנה דנו דאינו כן, דהרי אדם אחר יראה את זה שאדם השלישי הולך להרוג אע"פ שיכול להציל באחד מאבריו, ולכאורה יש לומר שהרואה חייב להורגו אם אפשר לו, דהרי השלישי הוא רודף כיון שהיה להציל באחד מאבריו. מעלתה היאך יתכן שיהא מותר לו לומר לו בשעה שדינו יהא כרודף.

ולפי זה הדין כך לא רק באדם שלישי אלא גם הנרדף עצמו יהא אסור לו לומר לאחר באופן שהאחר יכול להציל באחד מאבריו.

[אך לאידך גיסא טענו דע"פ היאך נימא דאסור לומר לשלישי להורגו הרי בזה גורם למיתת הנרדף הראשון. תו טענו טענה אחרת, דמאי איכפת לן שיעשה השלישי לרודף, מכל מקום עלי להציל את הנרדף].

ענינים שונים [ב']

ועזירה מסרו נפשם על קדושת השם מחמת מידת חסידות, הרי מכשיל הנכרי באיסור רציחה.

ויש לדון לתרץ דאין כאן לפני עוור מכיון דכוונתו למצוה דיליה, אם כן חשיב כעושה בתוך שלו אבל לא בשל חבירו, נמצא דלא חשיב שהכשיל את השני. ולפי זה יש למידן במוהל שימול בשמיני שחל בשבת ובזה יהא חילול שבת.

ואם כן הכי נמי גם לענין נידון דידן נימא הכי.

ג. לחלק

אך לא אדע אם דמי להכא, דיש לחלק דשאני התם בכגון הא דמילה, שזה ממילא, שהוא מקיים מצוותו וממילא אחרים יחללו שבת, אמנם בנידון דידן הרי אינו ממילא אלא בהדיא אומר לו על הרודף ויודע שיהרג אותו.

ד. בגתן ותרש

הנה הא דמרדכי מסר לאחשורוש להרוג את בגתן ותרש והרי היה יכול להציל אחשורוש באחד מאבריהם של בגתן ותרש, ונמצא שהכשיל אחשורוש ברציחת בגתן ותרש. אך יש לומר דשאני התם שהו חייבין מיתה משום מורד במלכות.

ענינים שונים [ג']

השמן להנר הדולק כיבה קצת מהפתילה הדולקת. [א"י]. עיין ערוך לר שם]. ויש לשאול דאם כן ביום טוב אמאי שרינן לקרוא לאור הנר הא אם יטה יש איסור כיבוי שלא הותר ביום טוב.

ואולי נימא דאינו מצוי הך כיבוי, אם כן משום כיבוי ליכא למיגזר, ומכל מקום איתרמי כן אצל רבי ישמעאל ומשום הכי יביא חטאת. והגזירה בשבת אינו אטו מכבה אלא אטו הבערה אע"פ דללאו יצאת.

אך תיקשי אם אינו מצוי אם כן הוה דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה. ואולי בצורה מסויימת של הטיה מוכרח שיהא כיבוי.

[ותיקשי דלכאורה הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ויש לומר או דסובר דאינה צריכה לגופה חייב, או דעל ידי שבעינן להבערה יש כיבוי].

להציל הנרדף על ידי אחר באיסור

יש לעיין ברודף אחר חבירו להורגו, ויש כאן אדם שאינו יכול להציל הנרדף, אבל יכול לומר לאחר, והאחר יכול להצילו באחד מאבריו אבל אדם זה לא יעשה כן אלא יהרגנו. האם יאמר לו.

א. לפני עוור

וכי תימא דאין לומר מפאת שמכשילו באיסור רציחה ונמצא שעובר על לפני עוור, אך הרי לאו דלפני עוור הותר משום פיקוח נפש.

ב. מאי חזית

אלא יש לעיין דאין לומר לו כיון דבזה ייהרג הרודף שלא כדין, ואם כן מאי חזית להרוג הרודף שלא כדין ולהציל הנרדף, אימא שלא יהרג את הרודף שלא כדין אע"פ שימות הנרדף.

אך מסברא נראה שבאמת יאמר לו, דלגבי האי איניש האומר לשני, שרי ליה לומר לו אע"פ שיהרג, שהרי אין לו עצה אחרת וחייב להצילו.

ג. יהרג עוד איש

אמנם אם הנידון שזה שיאמר לו יהרג את הרודף ועוד איש שאינו רודף, אף שאין למציל ברירה אחרת, הרי אסירא ליה למיעבד הכי,

נרדף נכרי

הנה נידון הנ"ל היינו בנרדף ישראל, ויש לדון מהו בנרדף נכרי, באופן כהנ"ל דאינו יכול להרוג הרודף אבל יכול לומר לאדם אחר והוא יכול להצילו באחד מאבריו אבל אדם זה לא יעשה כן אלא יהרגנו. האם מותר לומר לאדם השלישי הזה.

א. לפני עוור גם בנכרי

הנה בזה יש לדון דלא שרינן לומר לאחר, דהא קא עבר משום לפני עוור דמכשילו בזה שיהרגנו. והרי לענין פיקוח נפש דנכרי לא שרינן לעבור על לא תעשה.

ואף באומר לנכרי, דהרי מבואר בגמרא (פסחים כ"ב ב') דלפני עוור איירי גם במכשיל גוי, כגון במושיט אבר מן החי לבני נח.

ב. עביד מצוותו

יש לדון דלא שייך לפני עוור מכיון דהישראל מחוייב להרוג את הרודף, אם כן הישראל קא עביד מצוותו.

והרי הקשה בתשובות מהר"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' קמ"ד) דבמצות שמעיקר הדין אמרינן דיעבור ואל יהרג, היאך שרי להחמיר על עצמו ולמסור נפש, כמו דחזינן (תוספות פסחים נ"ג ב' ד"ה ומה) דחנניה מישאל

הטה הנר וכתב על פנקסו

הנה איתא בגמרא שבת (י"ב ב') פעם אחת רבי ישמעאל בן אלישע קרא בשבת לאור הנר וטעה והטה הנר, וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה.

והקשו תוספות (יבמות ו' ב' ד"ה או) הא אמרינן בגמרא (שם) דרבי ישמעאל סבירא ליה הבערה ללאו יצאת ואם כן ליכא בהבערה חיוב חטאת.

ותירץ בתוספות גורניש (שם) דיש לומר דאין הכי נמי לא היה חייב משום הבערה, אלא היה חייב משום מכבה, דהרי כשהטה וקירב

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים. לקבל הגליון מייל L5703949@gmail.com

לעילוי נשמת

האברך הרה"ח

ר' יחיאל יהושע זצ"ל בן יבליה

יוסף דוד הי"ד

נלב"ע י"ג אב תשס"ב תנצב"ח

לרפואה שלימה

יוסף משה בן אורה נ"י

יצחק לוי בן אסתר נ"י

אפרים בן אסתר נ"י

אלעזר דוד בן רבקה העניא נ"י

רפאל שלמה בן שמחה נ"י

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 373
אלול תשפ"ג

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

עם שאלות מעשיות, שכל אחד יכתוב את התשובות בכתב, וירכוש את הלימוד בצורה ברורה בין עשרות המשיבים נערכה הגרלה על משחקי עירובין שיצאו לאור ע"י מוקד העירובין.

לאחר מכן שולב גם סיור בשדות המושב "בית חלקיה" שאירח אותנו בשמחה רבה. מאות האברכים כתבו רגליהם בעפר, כדי לראות מקרוב מה הדין של כל עמוד או לחי, ומה הבעיה כשיש ערימת עפר גדולה תחת החוט. כמ"כ הדגם אין מחדים תל המתלקט, ואין קושרים בזמנינו את חוטי העירוב לקראת ערב התאספו כולם בחצר בית המדרש, וביחד עשינו אימון מעשי להקים עירוב מאולתר לחצר הסמוכה, עם קשירת חוטים והעמדת לחיים. יחד עם הערכה החדשה

שהומצאה בשנה האחרונה המשמשת להקמת עירוב זמני בצורה עצמאית עם חשיכה נפרדו כל אחד לדרכו עם מטען עצום של ידיעות ברורות בהלכות הכי מורכבות מאות המשתתפים מסרו תודה עמוקה והרגישו את החיבור העצום לקיום ההלכה ולשמירת השבת גם בהלכות הוצאה.

עשרות עירובים הוקמו בצימרים ע"י המשתתפים בשיעורים
במשך ימי בין הזמנים, היו מבין השואלים שהתקשרו למענה הטלפוני לקבל סיוע והדרכה בעשיית עירוב, וצינו שהם עושים עירוב לחצר של הצימר על פי ההלכות שהם למדו ביום העיון ובכך נוספו עוד עשרות ומאות יהודים ששמרו שבת בהידור בהיותם ברחבי הארץ בתקופה זו, ובעז"ה גם בהמשך החיים.

מתוך מאות השאלות שהגיעו נביא שאלה אחת שיש בה גם חידוש מעניין. משפחה ששכרה וילה גדולה במקום שאין עירוב כשר, התקשרה לשאול האם יכולים לעשות עירוב לכל מרחב הדשא שסביב לילה. אמרנו לשואל שאם אין גדר מסתבר שלא יוכל לעשות עירוב, זה דבר קשה לעשות צורות הפתח לשטח פתוח, ובפרט שהוא כבר הגיע לשם בלי להביא איתו ציד מתאים. השואל התעקש להתיר את המקום ואמר שיש גדר קטנה בצד אחד, וגם שיפוע בדשא לכיוון הכביש, ומתוך חקירה קצרה היה ברור שאין שום חיבור מהגדר להמשך, וגם השיפוע אינו בדרגת תל המתלקט. [והתברר שגם גובה הגדר פחות מ"ט טפחים]. השבנו לו שאין אפשרות להתיר את החצר הגדולה, ועליו להשאיר את כל החפצים בבית, ולא להזיז בחצר אפילו כסא וכדומה [יותר מד' אמות שהם כשני מטרים בלבד].

מרבסת עם פתח קטן ומגוון הלכות, ובגדר קרן זווית
לאחר שקיבל את פסק הדין שלא יוכל לטלטל בחצר, הוסיף לשאול האם לפתח במרבסת שבקומת קרקע מותר לטלטל, כיון שהיא סגורה מכל הכיוונים ויש רק פתח אחד ברוחב מטר אחד. והנה למרות שנראה פשוט שמותר, כי הרי העומד מרובה

מהפרוץ, בכל זאת בעירובין יש הרבה הלכות ויש לשים לב ולהתבונן בכל שאלה כראוי. מתוך חקירת הפרטים, הוא שלח תמונה של המרבסת, ואז התברר שהפתח הוא בקרן זווית, ואין אומרים עומד מרובה בקרן זווית (ש"ע סי' ש"א ס"ב). במקרה זה לא היה בפתח דין צורת הפתח, למרות שיש שני עמודים עם תקרה, כי הקרש ששוכב למעלה לא היה מעל העמודים, והתקרה ג"כ אינה כשרה לשמש משקוף [לדעת

המענה העצום שניתן בימי בין הזמנים ללא הפסקה

בסייעתא דשמיא עברנו את תקופת בין הזמנים, תקופה עמוסה במיוחד בנתינת מענה לציבור בעניני עירוב בזמן שכל משפחה מתנתקת מהמחויבות שלה בקהילה ובשכונה, ונוסעת לעיר רחוקה בצפון או לישוב בלתי נודע, לכמה ימים של שקט נפשי, דוקא בזמנים האלו מוקד העירוב לא יכול לקחת הפוגה, אלא עומד ומתייצב יותר שעות בתפקיד החשוב, לתת מענה לציבור הרחב השואל ומבקש לברר על כל הישגים הבלתי נודעים, שבכל שאר השנה אין שם דורש ומבקש את העירוב, וכעת צריך לדעת כל מקום ומקום בפרטות, אם יש עירוב ובאיזה מצב הוא, או שאינו כשר כלל, ומה לעשות כדי לתקן את החצרות בעירוב פרטי כהלכה. אלפי שאלות הגיעו בימי בין הזמנים, מכל שכבות הציבור, מכל רחבי הארץ, ואף מחוץ לארץ. בכל שאלה השתדלנו לתת את המידע שיש בידינו, ובשאלות בתיקוני עירובים השתדלנו להיכנס לפרטים להבין את המציאות ולתת מענה מדויק ככל האפשר.

אנו מודים לקב"ה ששם חלקינו בתורה ובמצוות, ללמד תורה, ולזכות רבים בקיום ההלכה, עם כל הקושי הכרוך בזה, נתפלל שנוכה להמשיך בס"ד להצליח לזכות את הרבים, לאורך ימים ושנים מתוך בריאות וברכה, ולהרבות את שמירת השבת כהלכה בכל מקום ומקום.

יום העיון המיוחד ללימוד עשיית עירובין למעשה

עם תחילת ימי בין הזמנים התקיים יום עיון מיוחד בהלכות עירובין ב"בית חלקיה" לכלל הציבור, ללמוד את הלכות עירובין הנוהגים בזמנינו, וכיצד לעשות בפועל עירוב כשר בהתאם למציאות בת ימינו.

לאור ימי בין הזמנים שבהם הציבור היקר נוסע למגוון ערים וישובים ברחבי הארץ, שבחלקם העירוב אינו מותאם לכשרות הראויה למשפחות בני התורה, ובחלקם לצעירי העירוב אינו כשר כלל מחמת חוסר פיקוח הלכתי נכון, ופעמים

הדבר מגיע לכדי חילול שבת של אנשים חרדים, שאינם מודעים לחומרת המצב לאור זאת נערך יום מיוחד שבו השתתפו מאות אברכים ובחורים שהגיעו מהערים הגדולות אל בית הכנסת המרכזי של הישוב בית חלקיה, ולמדו במרוכז במשך כמה שעות, את ההלכות המעשיות, וקיבלו מושגים מה המצב של העירובים כיום, וכן כיצד להקים לבד עירוב מהודר לחצר של הצימר, או למתחם משפחתי, ובכך להביא את הציבור לשמור שבת כהלכה. הסעות מאורגנות יצאו מבני ברק וירושלים, אך כשהם הגיעו לבית המדרש, התברר שעוד יותר מכפול אנשים הגיעו בכוחות עצמם, כדי לזכות בלימוד המיוחד הזה. בית המדרש התמלא מקיף לקי, והיו צריכים להוסיף ספסלים לתת מקום לכל הציבור שהגיע. האווירה היתה מיוחדת מאוד, אברכים ובחורים עמלים לנצל את הזמן להספיק לרכוש כמה שיותר הלכות, כמה שיותר ידיעות, אחד שואל את חברו, ומתווכחים בהלכות חלקם הביאו עימם את הבגדים הצעירים, וישבו והסבירו להם את הנלמד. כה נפלא היה לראות בית מדרש גדול של ישוב, באמצע בין הזמנים, גדוש בלימוד התורה. מי כעמך ישראל.

החוברת החדשה "עירובין למעשה" עם איורים, וסיור בשטח

לרגל יום העיון הוצאנו מהדורה חדשה של החוברת המיוחדת "עירובין למעשה", הכוללת את ההלכות האקטואליות בזמנינו, בשילוב איורים בהדפסה צבעונית, עם מגוון פתרונות כגון כיצד לעשות מחיצה ממכונת, ומה הבעיה לעשות לחי ממשטח או מקרטון, האם ניתן להוציא את המפתח לגגן שלפני הדלת של הצימר, וכיצד להניח עירוב עם החלה של שבת איך לבצע שכירות מגוי ומומר, ועוד מגוון הלכות אקטואליות. לאחר סדר הלימוד נמסר שיעור מקיף בליווי מצגת שכוללת עשרות תמונות מהשטח, להמחשת ההלכות בצורה מעשית וכן נערך מבחן קצר

עירוב שכונתי חדש במורדות גילה בירושלים

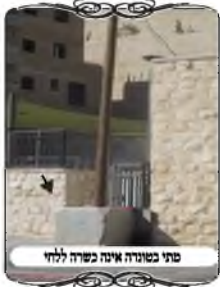
בתקופה זו מוקד העירוב ממשיך לפעול גם בהקמת עירובים שכונתיים בשכונות חדשות רבות המתפתחות ברחבי הארץ, מהצפון ועד הדרום. בין המקומות שהיו בתקופה זו, נתבקשנו לסייע לשכונת מורדות גילה, שכונה חדשה שנבנית בקצה שכונת גילה בירושלים. לפני כמה שנים זכינו בס"ד להקים את העירוב בשכונת גילה א', ומאז האברכים מטפלים שם בעירוב ואף קצת הרחיבו אותו. אמנם השכונה מעורבת עם משפחות שאינן שומרות שבת, ולא היה שייך לעשות שכירות מכל המומרים. אבל במורדות גילה, יש אזור מסוים שבו כמעט כל התושבים חרדי, וניתן לעשות שם עירוב מהדר, אך כמובן על שטח קטן.

האברך שמתעסק בהקמת העירוב הסתפק מה כדאי לעשות, האם לעשות עירוב לכל הרחוב כולל הגינה, למרות שהוא כולל גם דירות של שאינם שומרי מצוות, או שמא עדיף לעשות עירוב קטן שיכלול רק את הבנינים האלו עם בית הכנסת, והעירוב יהיה מהודר ללא חשש, אלא שהוא יהיה קטן ולא יועיל למי שהולל בהמשך הרחוב.

והנה יש לשקול כל מקום לגופו, אבל ודאי שכיון שהחיסרון שחסר שכירות מגוי הוא דבר בעייתי מעיקר הדין, ולא רק הידור, עדיף עירוב קטן וכשר, מעירוב גדול שאין לו היתר אלא לפי שיטות דחוקות ומ"מ אם אפשר לעשות את שניהם, עוד יותר טוב. [אך כעת היה בידו לעשות אחד מהם, ולכן עשה את העירוב הקטן והטוב].

מתי בטונדה כשרה ללחי ומתי צריך ללחי נוסף

בעשיית העירוב התעוררה לאברך שעשה את העירוב שאלה נפוצה מאוד, וכדאי להביא אותה לתועלת הקוראים והעוסקים בעירובים. במקום שנקבע לקצה גבול העירוב, עמדה בטונדה [קובית בטון] שמחזיקה עמוד עץ, כנהוג בכל הרחובות בתקופת בניה ועבודות עפר. במקרה כזה מצוי שקושרים את החוט לעמוד העץ במקום להעמיד עמוד מיוחד לעירוב [בפרט שבתקופת הבניה לא כדאי להתקין עמוד שיפגע בבניה או ישתנו פני הרחוב]. אלא שהחוט קשור לעמוד מהצד, כי עמוד העץ גבוה מאוד, וחוט מן הצד פסול, וצריך להוסיף ללחי לפני הבטונדה. שאל האברך האם אפשר שהבטונדה עצמה תהיה במקום ללחי.

סניט בטונדה אינה כשרה ללחי

והנה יש להבחין בין המקרים השונים, ולשים לב לכמה הלכות א. לפעמים מצטבר עפר לפני הבטונדה ולא נשאר בה גובה י טפחים. הגובה המקורי הסטנדרטי הוא מטר על מטר בדיק, ולכן אם נחסר מעט כבר אין בה שיעור בגובה. [וכמובן המורד לענין זה הוא רק המקום שעובר החוט, ולא הצדדים אחרים]. ב. רוחב הבטונדה הוא מטר, וכידוע מקפידים ע"פ דברי החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח

בהערה) שהלחי לא יהיה רחב ג' או ד' טפחים מהחוט ולפנים. ובכל זאת אם הוא בולט כלפי חוץ יותר מד' טפחים אין בעיה. וכיון שהרוחב הוא מטר, אם החוט יהיה בעמוד באמצע, יוצא שהבטונדה בולטת מהחוט ולפנים חצי מטר, וזה לא טוב. אבל ברוב המקרים העמוד שבתוכה אינו ישר, ואם הוא עקום כלפי עירוב [או שהחוט יוצא באלכסון לכיוון פינה של הקובייה] יתכן שיש פחות מג' או ד' טפחים ממנו ולפנים, ואז אפשר להשתמש בבטונדה ללחי. ג. יש מקרים שהעמוד נוטה יותר מרוחב הבטונדה, בפרט כאשר הבטונדה עצמה נוטה מחמת שיושבת על עפר שאינו ישר, ואז יתכן שהחוט מתחיל אחרי הבטונדה, ופשוט שאינה יכולה לשמש ללחי. ובמקרה זה גם לא יועיל להצמיד ללחי לבטונדה, אלא צריך להרחיק אותו עד המקום שבו מתחיל החוט.

בשורה משמחת לחודש אלול

בעקבות הביקוש הגדול לבידור כשרות מחיצות הסוכות בזמנינו
יפתח בעז"ה בחודש אלול מסלול לימוד לאברכים רציניים
ללימוד הלכות מחיצות הסוכה במסגרת מיוחדת
כולל 4 שיעורים כליווי מצגת, דפי סיכום, מבחן, והכשרה מעשית
עם עשרות שאלות אקטואלייות שלא שמעו לב, והוראות פוסקי זמנינו
השיעורים יתקיימו בעז"ה בערים:
ירושלים - ימי ראשון מודיעין עילית - ימי שני.
בני ברק - ימי רביעי אלעד - ימי חמישי.
כמו"כ מתגבשות קבוצות בערים: אופקים, נתיבות, ועמנואל

להרשמה חייג עכשיו:

05484-83320 / 055-678-3323

החזו"א (סי' ק"א סק"ה) משום שצריך משקוף שיורד מעט משאר התקרה, ולמשנ"ב (ס"ס שמ"ו) שהכשיר היינו רק אם העמודים יהיו בשפת התקרה, משא"כ כאן שהתקרה ממשיכה ומסתיימת רחוק מהעמודים אינה משמשת משקוף, כפי שהתבאר במק"א ואכ"מ]. כמו כן גם דין פי תקרה אינו מועיל כאן, מכמה סיבות. א. התקרה משופעת [גם מבפנים] ואין אומרים פי תקרה במשופע (ש"ע סי' שס"א ס"ב). ב. הפתח הוא בפינה באלכסון ביחס למרפסת, ובית שנפרץ קיריו באלכסון, אין אומרים פי תקרה, משום שפיתחה בקרן זווית לא עבדי אינשי (ש"ע שם, ושעה"צ ס"ק י"ז).

אבל לאחר התבוננות בתמונה מצאנו שיש אפשרות להתיר אותה ע"י עומד מרובה ולא ייחשב לפירצה בקרן זווית כיון שבמדרגות יש מעקה משני הצדדים, וא"כ אם נמשך את הגדר של המרפסת [העומד] בקו ישר, הוא יפגוש במעקה שנמשך במדרגות עד למטה, ומבואר בחזו"א שעיקר הפסול של קרן זווית הוא, שאין העומד פוגש במחיצה כנגדו, וכיון שכאן הוא פוגש בגדר כלשהי זה כשר. אבל יש להסתפק, כיון שבסוף

המרפסת שטח העירוב

יוצאת צורה משונה, שהפתח הוא באלכסון ביחס למרפסת, שמא זה נחשב קרן זווית אפילו שהעומד פוגש במחיצה כלשהי, כיון שלכאור שייך בזה את הסברא שכתובה בגמ' שלא עבדי אינשי, או שמא מסתכלים רק על החלק הטכני שיפגוש במחיצה כנגדו, [ראה בשרטוט בסימון החץ]. וצ"ע.

סידורים ותיקונים בישובים יחד עם בוגרי השיעורים

בימי בין הזמנים ניצלנו את הימים הפנויים מסדדי הלימוד הקבועים, ולקחנו את האברכים שרצו להשתתף בבדיקת העירובים בישובים, לראות מקרוב האם הבעיות מצויות, או שמא זה סתם סיפורים ח"ו. התחלנו באחד הישובים בדרום, ישוב שכולו אנשים שומרי שבת, ויש גם רב חרדי שרוצה מאוד שהעירוב יהיה טוב, והוא אמר שיש קטע בישוב שסמכו על תל המתלקט, והוא חושש שהוא השתנה קצת, ואולי לא כדאי לסמוך עליו, לכן ביקש שניתן הצעה להעמדת עמודי עירוב במקום התל.

יחד עם האברכים בשיעור העירוב בישוב

הגענו למקום יחד עם הבדק של העירוב ולפני שהתחלנו לבדוק את התל, בעמוד העירוב הראשון שפגשנו, הבחינו האברכים בחוט שבראש העמוד, שאינו כשר, החוט אינו נמצא מעל העמוד אלא לגמרי בחוץ. ביקשנו מהאברכים שישומו לב מה גרם את הבעיה, הרי ראש העמוד תקין. והתשובה היתה, מי שקשר את החוט הניח אותו מחוץ לווים שבראש, אלא שבדרך כלל אם החוט בחוץ הוא נופל למטה [ברוב הפעמים מיד, ולפעמים לאחר כמה ימים, כאשר משלשלים את החוט בסיבוב על העמוד]. קראנו לבדק שיראה ויתן את הדעת שלא יקרה שוב דבר כזה, הוא שמע וקיבל אבל ציין שלא נראה לו שזה כל כך בעיה חמורה.

מיד ניגשו האברכים לרכב של מוקד העירוב, הוציא את המוט הטלסקופי, ועשה בעצמו את התיקון, והעלה את החוט לתוך הוי הכלכה.

סמכו על תל המתלקט ומעת אין להם עירוב

לאחר מכן ניגשנו לבדוק את התל, שארכו כשלוש מאות מטרים, וכאמור היו קטעים שהשיפוע היה חלש מדי, היו גם קטעים שכל גובה התל היה פחות מי טפחים, ולא היה שייך להכשיר אותו כלל. לאחר הסיוור בשטח נכנסנו לבית רב המושב, והסברנו שבאמת חייבים לעשות עמודים. הרב אמר שאין לו תקציב אך ניסה לגייס משהו מהמושב שיעשה לו עמודים בהתנדבות, ועוד ישיג פועל שיעזור, ומבקש שמוקד העירוב ידרך וישגיח, בתקווה שייצא מזה עירוב מהדר לגמרי. אמרנו לו שמהדר זה לא יהיה, אבל לפחות שיהיה כשר, כי במצב שראינו אין להם עירוב כלל.

דיון עם הרב הבדק בתל המתלקט התיקון העירוב

הרב התעניין אם זה פוסל את כל הישוב. אך במקרה זה היה קו ישר של עירוב של הישוב, בלי שני הרחובות האלו, והוא היה עדיין קיים. לכן הבעיה בתל המתלקט אינה פוסלת את כל הישוב, אלא שני רחובות מהישוב.

כמובן שתיקון העירוב הזה הוא דחוף ביותר, כיון שברחובות אלו לבד גרים כמה עשרות משפחות. מוקד העירוב עומד בקשר עם המתנדבים להדרז בתיקון העירוב, וזכות המצווה תעמוד לכל המסייעים ומחזיקים בפעילות מוקד העירוב, להציל עוד יהודים ולזכות אותם בשמירת שבת.

עלות הטיפול, הבדיקה והפיקוח והסיוע של מוקד העירוב בעבודות שיהיו במקום זה, עומד על כ 3000 ש"ח. מי שמעוניין ליטול את הזכות הזו לעצמו, יצור קשר עם המשרד, בטל 05484-83320 שלוחה 6. ויתברר כברכת המזהירים על השבת, בזרע של קיימא בנים תלמידי חכמים.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תצא תשפ"ג

גדלות האדם ושלמות הענווה

תוכן

א' - פוטנציאל גדול / א

ב' - שאיפות גדולות / ג

ג' - ענווה גדולה / ו

מכותיו של אוהב

הגמרא שם דורשת דין מסוים מפסוק בספר זכריה (יג), ומקשרת פסוק זה לנושא המלקות בבית דין: "וְאָמַר אֵלָיו מָה הַמִּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדֶיךָ וְאָמַר אֲשֶׁר הִכִּיתִי בֵּית מִצְרָיִם". הבה נמחיש את דברי הפסוק: יום אחד אנחנו הולכים ברחוב, ומרחוק אנחנו רואים יהודי חבול ומוכה. ככל שאנחנו מתקרבים אליו, אנחנו מבחינים בסימנים כחולים המכסים את גופו, וניכר עליו שמישהו הכה בו מכות נמרצות. "מה המכות האלה בין ידיך (כלומר בגב ובחזה)?" אנחנו שואלים אותו בזעזוע. ומה הוא עונה לנו? "אֲשֶׁר הִכִּיתִי בֵּית מִצְרָיִם" - חבר שלי הכה אותי.

אם לא היה מדובר ביהודי טוב, היינו מבינים את תשובתו. הוא הלך לחתונה של חבר, ויצא משם באמבולנס. מישהו הראה לי היום גזיר עיתון שבו דווח על חתונה של פורטו-ריקנים שהתקיימה כאן בשכונה, שאמבולנסים הוזעקו אליה והיו צריכים להוביל עוד ועוד אנשים לבית החולים. מסתבר שבני הדודים שנפגשו סוף סוף לאחר תקופה ארוכה שלא ראו אחד את השני, שתו קצת, וסכסוכים משפחתיים עתיקי יומין החלו לצוף אל פני השטח, והם יישבו אותם בעזרת סכינים, אותם הם נושאים עמם לכל מקום. דברים כאלו מתרחשים בחתונות של גויים, הרבה יותר ממה שאתם חושבים.

אז אם הבחור הזה אותו פגשנו ברחוב הגיע זה עתה מחתונה כזו, היינו מבינים את תשובתו, שהמכות ניתנו לו בבית חבריו. אבל הפסוק הזה אינו מדבר על כך. מדובר כאן ביהודי שומר תורה ומצוות שלעולם לא היה דורך במקום כזה, ובכל זאת, כאשר אנו שואלים אותו לפרש מכותיו, הוא מספר לנו שהוא הוכה על ידי אוהביו.

מי הם אותם אוהבים? מדובר בבית הדין שגזר עליו את המכות הללו. היהודי הזה נתפס כשהוא מגלח את זקנו

א' - פוטנציאל גדול

יום עצוב

בפרשת השבוע אנו לומדים על דיני מלקות. יהודי שחטא ונמצא אשם בבית דין, נענש על חטאו באמצעות מכות: "וְהִפִּילוּ הַשִּׁפְטִים וְהָכִּהוּ לִפְנָיו... אַרְבָּעִים יָכֹנוּ" (דברים כה, ב-ג). ל"ט מלקות - זהו העונש אותו קוצבת התורה עבור עבירות מסוימות.

בענין זה מוצאים אנו בחז"ל נושא מעניין. חז"ל דנים לא רק בפרטי הדינים של כיצד ובאיזה אופן לקיים את דין המלקות, אלא גם בשאלה אילו מחשבות אמורים לחשוב אותם אלו המשתתפים בתהליך זה. כאשר השליח בית דין מפליא את מכותיו באותו חוטא, מה עליו לחשוב? ומה אמור האדם הסופג את המלקות לחשוב באותה שעה?

והנה זה ברור שאף אחד אינו שמח על מה שקורה כאן. אף אחד אינו שש להכות יהודי, גם כאשר ההלכה קובעת שבנסיבות אלו יש להכותו. בעוד השליח בין דין נושא את ידו ומכה מכות נמרצות בגבו של יהודי כשר - כן, מדובר ביהודי כשר, שעבר רק על עבירה זו - אין ספק כי ליבם של כל הנוכחים כואב מאוד. בית הדין מיצר על כך שהיה עליו לפסוק עונש מלקות על היהודי הזה, וגם השליח שנאלץ לבצע את המשימה הבלתי נעימה, אינו שש כלל וכלל לעשות זאת. והלוקה בעצמו, בשעה שהמכות ניתנות על גבו בזו אחר זו, הוא האחרון שיהיה שמח. זהו יום עצוב עבור כולם - אין ספק בכך. ובכל זאת, מסתבר שיש לנו אי הבנה. הגמרא במסכת מכות (כב, ב), שאותה נלמד כעת, שופכת אור חדש על הפרשה כולה, ומבהירה לנו שלא התחלנו להבין את מה שבאמת מתרחש כאן.

עד מאוד; ובכל זאת, מאורע זה לא זכה לאותה הקדמה מיוחדת לה זכתה בריאת האדם.

כנ"ל לגבי שאר הנבראים. השמש, הירח, הכוכבים, האוקיינוסים, החיות, העופות, העצים. בריאתו של כל אחד מהם היה מאורע אדיר מאין כמותו, אך בריאתם מתוארת בתורה ללא כל הקדמה.

ואז הגיע אותו פסוק עצום ונורא: "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמֹתֵנוּ" - הנה, כעת עומד להיווצר האדם, ועבורו יש להקדים הקדמה מיוחדת במינה, כיאה לנזר הבריאה, עיקרה של בריאת העולם.

גדלות האדם

וכאן מגיעים אנו לאחד היסודות החשובים ביותר בתורה הקדושה: גדלות האדם. גדולתו האדירה והאינסופית של האדם. האדם אינו רק גדול וחשוב יותר מכל דבר אחר בבריאה, אלא שהוא גדול וחשוב יותר מכל הבריאה כולה גם יחד. אדם אחד ויחיד חשוב יותר מכדור הארץ כולו, מהשמש והירח, מטריליוני הכוכבים הקיימים ביקום. האדם מכריע את כף המאזנים כנגד כולם.

עלינו לתת להכרה הזו לחלחל אל תודעתנו, כי זוהי הקדמה נחוצה ביותר להבנת תורתנו הקדושה. ללא ההכרה הבסיסית הזו, אי אפשר להבין דבר מהתורה.

אתן לכם דוגמא אחת לצורך המחשת הענין. התורה מצוה אותנו לקבוע מזוזה בכל פתח. הבה נשאל לרגע, מה יקרה אם מאן דהו כתב מזוזה יפה ומהודרת, שכל פרטיה נעשו בצורה מושלמת, חוץ מפרט אחד קטן: חסרה שם אות אחת ויחידה, או אפילו חצי אות - הוא שכח לכתוב את רגלה של האות ה', והיא נראית כמו ד'. כל ילד יודע מה דינה של מזוזה זו: היא פסולה לחלוטין.

לכאורה ישאל השואל: מה הבעיה? הלא רוב רובם של האותיות נכתבו כדת וכדין. אפילו האות הזו נכתבה ברובה, כך שלכאורה יש מקום לטעון שהמזוזה תהיה כשרה מדין "רובו ככולו". כיצד ניתן לפסול מזוזה רק בגלל פרט קטן שכזה? בסדר, אולי זו אינה מזוזה מושלמת, אך מדוע היא פסולה?

אך הדין הוא שזו אינה מזוזה כלל וכלל! פגם קטנטן שכזה הופך את המזוזה לחסרת משמעות, והרי זה כאילו אין כלל מזוזה בפתחו. ואכן, עלינו להבין, מדוע מדקדקת התורה כל כך על דברים "פעוטים" מעין אלו? איזו חשיבות יש להם?

דיבורים קטנים

ולא רק במעשים כמו כתיבת אותיות, אלא גם כשמדובר בדיבור, מוצאים אנו שהתורה מייחסת חשיבות רבה למילים ספורות שנאמרות על ידי יהודי. יהודי שמחזיק

בתער, או כל עבירה אחרת שחייבים עליה מלקות, והם הלכו אותו, ולא סתם מלקות אלא "בכל כוחו" של השליח בית דין (שם בגמרא).

וכעת האיש הזה פוסע ברחוב, חבול ומוכה, וכאשר שואלים אותו "מָה הַמְכוֹת הָאֵלֶּה?" הוא מסביר כי "הַפִּיִּי בֵּית מֵאָהָבִי" - חבריי הטובים הם אלה שהיכוני. והוא אומר את הדברים בכנות! "מכות אלו ניתנו לי בביתם של אוהבי. השליח בית דין, כמו גם הדיינים שפסקו את עונשי - כולם חברים טובים שלי. כך גם העדים שהעידו נגדי בבית דין. כולם יחד אוהבים אותי ורוצים בטובתי".

תרופות של שמחה

עלינו ללמוד היטב את הדברים, כי מסתבר שלא יהיה זה כל כך קל למצוא אדם שישמח כאשר בית דין מכים אותו. גם אם מדובר בצדיק גדול, שסומך לגמרי על בית הדין ואינו מפקפק בהחלטתם, מן הסתם תגובתו תהיה: "עונש זה מגיע לי. זו אשמתי. עשיתי טעות וכעת אני משלם עליה". אבל לומר שהמכות באו לו ב"בית מאהביו" - מי יכול לומר מילים כאלה?

אולם חכמינו ז"ל מלמדים אותנו שאכן, אלו הם חברי הטובים. המכות הללו הם הטובה הגדולה ביותר עבורו! לצד הכאב הגדול הכרוך בענין זה, והצער הנורא על כך שנאלצנו להגיע למצב בו אנו מלקים יהודי שעבר עבירה, ישנה גם בחינה של שמחה, שכן יהודי זה הסופג את שלושים ותשע המלקות, מקבל תועלת גדולה מכך.

"כָּל אֲרֻחוֹת ה' חֶסֶד וְאֱמֶת" (תהילים כה, י), "צִדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְחֶסֶד בְּכָל מַעֲשָׂיו" (שם קמה יז) - כל דרכיו ומעשיו של הקב"ה הם חסד, ובכלל זה גם העונשים שקובעת התורה עבור החוטאים. גם הם בכלל "חסד ואמת". העונשים הם הגלולה אותה רושם השי"ת, הרופא הגדול, עבור בניו אוהביו, והיא תביא להם רק תועלת.

אך אל לנו להסתפק בשמיעה שטחית של הדברים. הבה נבחן ונבין אותם בצורה קצת יותר מדוקדקת.

נזר הבריאה

בבריאת האדם מוצאים אנו "הקדמה" של הקב"ה, כמותה איננו מוצאים באף אחד משאר חלקי הבריאה: "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמֹתֵנוּ" (בראשית א, כו). היתה כאן "הכרזה" מיוחדת, שמשמעותה היא שכעת עומד להיברא החלק החשוב ביותר בבריאה.

כאמור, אף אחד משאר הנבראים לא זכה להכרזה מעין זו, על אף גדולתה הבלתי נתפסת של בריאתם. "בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" - היה כאן דבר מבהיל על הרעיון, פעולה שאין לה אח ורע בכל תולדות ימי עולם - בריאת העולם יש מאין! תחילתה של התהוות המציאות, ראשית ה"יש". אין ספק שהיה זה מאורע אדיר, גדול ונורא

ב' - שאיפות גדולות

הסכנה שבגדלות האדם

היסוד הגדול הזה של גדלות האדם, גורר בעקבותיו יסוד נוסף, שגם הוא בעל חשיבות עליונה, והוא: מכיון שהאדם הוא אכן גדול כל כך, ודוקא משום שיש בו פוטנציאל אדיר מאין כמותו, האדם הופך ליצור השחצן והיהיר ביותר מבין כל יצורי תבל. האדם הוא הבעל גאוה הגדול ביותר.

דוקא בגלל גדולתו הנשגבה, כל כך קל לו ליפול לתוך בור הגאוה. כל בן אדם באשר הוא, נתון בסכנה גדולה, ועלול ליפול ברשת הגאוה, להתגאות ולהתנשא באופן כזה שהופך אותו לסכנה לסובבים אותו, ובוודאי שלעצמו.

הגאוה היא מכשול גדול ביותר. מבין כל המידות הרעות הקיימות באדם, חטא הגאוה הוא המסוכן ביותר מביניהם. כך כתוב בספרים הקדושים: "הגאוה - אם כל חטאת". עלינו להבין, מה הפירוש "אם כל חטאת"? הלא אנו יודעים שיש עוונות גדולים יותר! אלא הביאור הוא שהגאוה היא המקור והבסיס של כל החטאים. זהו "אם כל חטאת". מי שיבחן את כל אופני הרשעה שהאדם מסוגל ל"ע להגיע אליהם, יגיע למסקנה שכולם נובעים מתחושת הגאוה שמרגיש האדם. הוא חושב שמגיע לו הכל! הוא תמיד צודק! הוא מסוגל להכל! הוא אף פעם אינו טועה! הוא חשוב! האדם אוחז את עצמו ל"גברא רבה" גדול ביותר.

והוא צודק. בתוך נשמתו קיימת גדולה אינסופית, פוטנציאל אדיר ונשגב. גדולה זו היא עוצמתית כל כך, עד שהיא עלולה להטעות את האדם ולהובילו לאבדון.

צמיחתו של רעיון מטורף

ניתן רק דוגמא אחת לדבר הזה. כולם יודעים שבגרמניה היה אדם מטורף שהכניס לראשו רעיון להשמד מיליוני בני אדם. לנו הדבר נראה כטירוף מוחלט. כיצד יתכן שדבר כזה יעלה על בדל המחשבה? לרצוח מיליונים? גם אם הוא כועס על מישהו ושונא אותו, אבל לחשוב שתאוותו לא תסופק עד שמיליונים יושמדו?! צריך להיות "משיגינער" של ממש כדי לחשוב כך!

אך האמת היא שזהו סימן לגדולתו של המין האנושי. דוקא בגלל גדלותו העצומה של האדם - רעיונותיו, יכולותיו ושאיוותיו גדולים ועצומים בהתאם. האדם בגדלותו מדמיין ומתכנן דברים גדולים ואינסופיים, כפי ערך גדולתו, ואשר על כן, גם אכזריותו עלולה להגיע לקנה מידה בלתי נתפס. גדולתו וגאוותו של האדם, הן אלו שיצרו את הצורך ימ"ש.

בביתו חמץ בפסח, עובר על עוון גדול של "בל יראה ובל ימצא", אבל אם הוא זכר לומר מילים ספורות לפני פסח: "כל חמירא וחמיעא וכו'", וביטל את חמצו, אין עליו שום איסור דאורייתא. כיצד יתכן שמספר מילים יצילו אותו מעבירה כה חמורה?

דוגמא נוספת: יהודי אומר לאשה, "הרי את מקודשת לי" ונותן לה חפץ קטן ששווה פרוטה, הרי היא אשתו לכל דבר, ומעתה היא אסורה לכל העולם כולו. אם היא תזנה תחת בעלה, היא חייבת מיתה. היא נחשבת לאשת איש גמורה בעקבות מילים ספורות שנאמרו לה, למרות שהיא עדיין לא חיה עם בעלה. המילים הללו "הרי את מקודשת לי" הם ענין של חיים ומוות!

אנו רואים את הדבר הזה שוב ושוב, והוא נשזר בכל התורה כולה, שכל פעולה של יהודי, ולו הקטנה ביותר, הינה בעלת משמעות רחבה וחשיבות עליונה. ככל שהאדם לומד יותר ויותר את התורה הקדושה, הוא מבין עד כמה גדולה היא האחריות שלנו על כל פעולה ופעולה שלנו, ולו הקטנה ביותר.

הנחתם בטבעת המלך

היסוד המונח כאן הוא, שבכל מה שנוגע לאדם, המושג "קטן" אינו קיים. כאשר מלך חותם על מסמך, חתימתו זו משפיעה על חייהם של מיליונים, ואף אחד לא יטען, "נו, מה כבר קרה? הוא בסך שרבת את שמו על איזה פיסת נייר! מדוע עושים מזה עסק?" כי כל אחד מבין שחתימת המלך היא עסק רציני ביותר. כשמדובר באדם גדול, גם מעשיו הקטנים ביותר הופכים לגדולים.

התורה מטילה עלינו אחריות בהתאם לגדולתנו. מכיון שטמונה באדם גדולה אינסופית, מעשיו גם הם בעלי משמעות אינסופית, ולכן התורה שמה דגש חזק כל כך על הפעולות הקטנות שהאדם עושה. לעולם לא נוכל להבין את משמעותן של פעולות אלו אם לא נבין את גדולתו של האדם ואת עוצמת אישיותו.

למען האמת, זהו נושא רחב מאוד שצריך להאריך בו, וכעת אין לנו את הזמן לעשות זאת כראוי, אך עלינו לדעת שנושא זה ששמו "גדלות האדם" הוא אחד מיסודות התורה. בתוך כל אדם קיימת גדולה אינסופית. יש בו פוטנציאל אינסופי, וביכולתו לעשות מעצמו כמעט כל מה שירצה, כי הבורא יתברך הטמין בו את הכלים הדרושים לכך. האדם נישא גבוה גבוה מעל כולם!

התרופה החזקה ביותר

אם תרצו להבין את הענין הזה טוב יותר, הטו אוזניכם והקשיבו לשיעור קצר בדקדוק. הבנין של המילה "מכה" הוא "הפעיל", והשורש של מילה זו הוא "נכה" - לנכות, שפירושו להחסיר. נמצא ש"להכות" היינו "להחסיר" - המכה מחסרת משהו מהאדם; זה כמו רופא מנתח שמוציא גידול ממאיר מהחולה. אמנם זהו תהליך כואב, אבל הוא מציל את חיי הפציינט. כאשר בית דין מכה את החוטא, הוא מחסר ומוריד ממנו את גאוותו. הם מכים אותו כדי להפוך אותו לאדם עניו.

אמנם יש שיתמהו - האם לשם כך יש צורך להכות אותו פעמים רבות כל כך? ובעצם, מדוע להכותו כלל? אפשר לדבר אתו דברים קשים ונוקבים. "כיצד אתה מעז לעבור על דיני התורה?! וכי סבור אתה שמותר לך לעשות ככל העולה על רוחך! בוש והיכלם לך!" לכאורה די במילים כגון אלו כדי להכניע את לב האדם ולהחזיר אותו לממדיו המקוריים.

אך לא, זה לא מספיק. מילים, קשות ככל שיהיו, לא יעשו את העבודה, משום שעלינו להבין עם מי יש לנו עסק כאן. אנחנו מדברים עם מישהו גדול ביותר! עם בן אדם! גדולתו העצומה לא תאפשר לו להכניע את עצמו מכח מילים בעלמא; מחלתו הקשה דורשת טיפול חזק יותר. כמובן שמילים הם דבר חשוב, אך האיש הזה זקוק לתרופה החזקה ביותר, על מנת שהמילים שידברו עמו יעשו עליו רושם.

גניזת הגאווה

יסוד זה יאפשר לנו להבין תופעה שכיחה הקיימת בעולם, וזהו הנושא של חולי.

בגמרא (פסחים נו, א) מובא שאחד משלושת הדברים שעשה חזקיהו המלך שחכמים הודו לו על כך היו "גנז ספר הרפואות". מדוע לגנוז ספר רפואות? מה רע בזה?

יש שתי דרכים בראשונים להסביר את הענין. הרמב"ם כותב שספר הרפואות המדובר היה ספר של רפואות באמצעות כישוף, וחזקיהו גנז את הספר כדי שאנשים לא ינהו אחריו ולא ירפאו על ידי כישוף.

אולם כמה וכמה ראשונים, ובראשם רש"י, מבארים שלא היה מדובר ברפואות באמצעות כישוף אלא ברפואות טבעיות לחלוטין, ובכל זאת החליט חזקיהו לגנוזו. מדוע? איזו סיבה יכולה להיות מספיק טובה כדי לגנוז ספר המספק אמצעים יעילים לרפא מחלות?

שימו לב כעת למילים שכותב רש"י: "לפי שלא היה ליבם נכנע על חוליים אלא מתרפאין מיד". הוי אומר, מטרתן של המחלות שבאות על האדם היא להכניע את ליבו, וספר הרפואות גרם לכך שהמחלה לא תמלא את

אולם הצורך אינו מעניין אותנו כעת. מה שמדאיג אותנו זו הגאווה שלנו, כי אנחנו ניצבים בפני מכשול דומה. יש יהודים שבביתם פנימה מתנהגים כמו רודן אכזרי, ואפילו בישיבות ובכוללים קיימות תופעות כאלו. יש גם אנשים שהם רודנים במקום עבודתם.

המוכר הגאוותן

לפני שנים רבות נכנסתי לחנות על מנת לקנות צעצועים עבור ילדי. מדובר היה בחנות גדולה מאוד, ובעל החנות, שהיה יהודי צעיר ויהיר, ישב לו שם על כסא מלכותו, שעמד בסמוך לקופה, וזלל בהנאה חפיסת שוקולד. האיש נהג לשבת שם כל היום ולהאזין לצליל הנעים של הקופה הרושמת המתנגן באוזניו; הוא ישב ברומו של עולם!

באותם ימים, סוליות הנעליים שלי היו בלויות מאוד, שכן הייתי מאוד עני. ברגע שנכנסתי לחנות, האיש פנה לקופאית, ואמר בבת צחוק: "הביטי בסוליות הללו!" וצחקק לעצמו.

מנין מגיעה גישה כזו? היא מגיעה מהרבה דברים, אך מה שעומד בבסיס הוא גדולת האדם. האיש הזה הוא באמת גדול, וגדולה זו היא המכשול הגדול שלו. ולמען האמת, בכל אחד ואחד מאיתנו קיימת גישה זו, במידה מסוימת. כולנו נגועים במידה מסוימת של גאווה, הנובעת מעובדת היותנו גדולים כל כך.

הנוגדן לגאווה

הבחנה זו נותנת בידינו מפתח להבנת דברים רבים שהתרחשו במהלך ההיסטוריה, כמו גם מאורעות שקורים בחיינו; אך הבה נתחיל בנושא בו פתחנו. הנה לנו יהודי שעבר על לאו מסוים, וכעת הוא עומד כפוף וסופג שלושים ותשע מלקות. מה תכליתן של מלקות אלו?

התכלית היא לנטרל את גאוותו! המלקות אמורות להכניע אותו. הקב"ה אינו מכלה בו את זעמו, אלא מסייע בידו להילחם ביהירותו. זוהי תרופה שניתנת לו על מנת שזו תהווה "נוגדן" למידת הגאווה, לבייש אותו ולהשיב אותו אל ה' יתברך ואל תפקידו עלי אדמות.

כך מגדירה התורה הקדושה את המלקות: "וְנָקְלָה אֶחָיִךְ לְעֵינֶיךָ" - הלוקה צריך להתבייש. מדוע התורה מתארת את הבושה שבמלקות? לכאורה היה מתאים יותר להתייחס לכאב ולסבל הגופני. האם נכון הדבר לתאר שלושים ותשע מלקות הניתנות על ידי שליח בית דין המכה בכל כוחו כ"בושה"? התשובה היא שאכן, הכאב הגופני הוא רב, אולם החלק המשמעותי ביותר הוא דוקא רגש הבושה המציף את הלוקה. המלקות מקטינות אותו ומחזירות אותו לממדיו המקוריים, ומסלקות ממנו את הגאווה שהתפשטה בליבו.

מחלה, צינור, או כל סוג אחר של יסורים, כדי להציל אותנו ממכשול הגאווה ולהכניע מעט את ליבנו.

עזרה ראשונה מובנית

זו הסיבה שבלשון התנ"ך, החולה נקרא "דל". "אֲשֶׁרִי מְשָׁפִיל אֶל דָּל" (תהילים מא, ב) - פירוש, אשרי מי שמתעניין בצרכי החולה. התרגום המילולי של המילה "דל" הוא "נמוך", ולכן החולה נקרא "דל", כי המחלה גורמת לאדם לשכב ולהיות נמוך, עד שלפעמים הוא אינו מסוגל כלל לקום על רגליו.

ישנן שתי סיבות מדוע אנשים שוכבים כאשר הם חולים. סיבה אחת היא שהקב"ה רוצה שהאדם יחלים ממחלתו, וכשהוא שוכב, יש פחות לחץ על הלב, כי במקום שתהליך שאיבת הדם והזרמתו ייעשה במאונך, הוא נעשה במאוזן, וזה גורם לפחות לחץ על הלב. כל האיברים יכולים לנוח, וכך האדם מחלים מהר יותר.

זו גם הסיבה לתופעה של התעלפות. ההתעלפות היא ישועה לאדם. זוהי עזרה ראשונה מיידית עבורו. אדם שמתעלף ל"ע", פעילותו הפנימית של הגוף נעצרת, וכך יש לגוף הזדמנות לתקן ולרפא את עצמו.

אולם ישנה סיבה נוספת לכך שאנשים שוכבים כשהם חולים, וכן לתופעת ההתעלפות. הקב"ה רוצה להראות לך שאתה לא גיבור גדול כל כך כפי שחשבת. כאשר אדם שוכב במיטה עם כאב ראש וכאב בטן, מתעטש ומשתעל, הוא כבר לא מתגאה. זה פשוט לא אפשרי.

שלמות על ידי התעלפות

פעם התעלפתי ברחוב. מעולם לא חלמתי שדבר כזה עלול לקרות לי. מפעם לפעם הייתי רואה אנשים מתעלפים ברחוב, הייתי רואה כיצד האמבולנסים מגיעים, אך שדבר כזה יתרחש לי? אני הלא גיבור גדול. אבל זה קרה. התעלפתי והזמינו אמבולנס והניחו אותי על אלונקה.

"קחו אותי הביתה", אמרתי לצוות האמבולנס. "אני רוצה לצאת מכאן. אני לא אמור להיות כאן".

"אדוני, עליך להגיע לבית החולים", אמרו לי בפסקנות. ניסיתי לקום וללכת הביתה, אבל הם לא הניחו לי. "אדוני, לא לזוז!" למדתי את הלקח. הבנתי שאני לא כזה גיבור כפי שחשבתי. מה אתה חושב לעצמך, מילר? שרק אנשים אחרים מתעלפים? באותו יום למדתי לימוד חשוב. כאשר אדם נחלה, הוא נכנע, וזה הופך אותו לגדול באמת,

ייעודה, כי במקום להיכנע, הם היו שולפים את התרופה המתאימה ומתפטרים מהמחלה חיש מהר.

יסוד זה, שמטרת המחלה היא להכניע את ליבו של החולה אינו חידוש של רש"י בלבד, אלא זהו דבר מוסכם לכולי עלמא. רבי סעדיה גאון גם כן כותב כך בספר "אמונות ודעות", שמטרת החולי היא להכניע את לב האדם, ולהעניק לו את המתנה הנפלאה ששמה "ענווה". הסבל ממעיט את יהירותו של האדם, ומהווה נוגדן מוצלח לנגע הגאווה וההתנשאות.

לנוכח גדולתו האדירה של האדם, מבינים אנו את הצורך בכך. האדם עם גדולתו וחשיבותו חשוף ופגיע לפיתויים של העולם הזה, שעלולים לגרום לו לשכוח מאנשים אחרים, ואפילו לשכוח מהשי"ת - דוקא משום שהוא גדול כל כך. ולכן הקב"ה ראה צורך לתת לו תזכורות תמידיות, מפעם לפעם, שיזכירו לו את מקומו ומציאותו. הוא שולח לו סטירה כאן ומכה שם ובכך מרמז לו: "תפסיק להתנשא ולהתגאות. אני גדול הרבה יותר ממך".

שיעור בענווה על שולחן הניתוחים

שוכב לו אדם על שולחן הניתוחים, ורואה כיצד הרופא מוציא ארגז כלים המלא בכל מיני סכינים ומספרים, ויודע שתכף ומיד ירדימו אותו ויתחילו לחתוך ולגזור אותו, וזה גורם לו לחשוב: "כשאצא מכאן, אני הולך להפוך לאדם טוב יותר. אנהג בצורה יפה ועדינה יותר כלפי רעייתי. אהיה שכן נעים יותר. אהיה פחות עקשן ויותר גמיש. אתחיל לשמוע בקולו של רב בית הכנסת. הכל ייראה אצלי אחרת".

אך המחלה אינה מיועדת רק להכניע את האדם כלפי חבריו. זה גם כן דבר גדול ביותר, אך הענווה החשובה ביותר היא להיכנע לבורא יתברך. מטרתו האמיתית של הניתוח הזה היא לגרום לאדם לחשוב: "אם יזכה אותי ה' ואצא מכאן בחיים, אהיה כנוע יותר כלפיו ואשמע בקולו".

זוהי תכליתן של המחלות כולן. גם הצינור נועד כדי להכניע את אדם. האדם משתעל ומתעטש, כואב לו הגרון ל"ע - כל זה נועד כדי להכניע אותו ולגרום שלא יהיה גאוותן. כאשר האדם עולה מעט מדי גבוה, הקב"ה שולח לו משהו שינמיך אותו במקצת, וזוהי תרופה יעילה ביותר. כל מחלה וכל כאב נשלחים אל האדם כדי להכניע את ליבו. כך מלמדים אותנו חכמינו שוב ושוב. זהו אחד החסדים הגדולים שעושה עמנו הקב"ה - הוא שולח לנו

מערכת תורת אביגדור זקוקים לעזרתכם.

לפרטים נא ליצור קשר

ey@torasavigdor.org | 076-599-4020

התשובה היא, שהאדם הזה עובר תהליך של תיקון. היסורים מתקנים אותו והופכים אותו לאדם טוב יותר. גם אם הוא אינו אווז אווז במדרגה של התבוננות בדרכי ה', ובנסיון להבין מהי ה"מידה כנגד מידה" שמתבטאת במחלה זו. גם אם הוא אינו שואל את עצמו: "מה זאת עשה אלקים לנו?" - על איזו עבירה מענישים אותי כעת? 'נַחֲפֶשֶׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקֶהָ' - עלי לערוך חשבון נפש ולשוב בתשובה על חטאי! - אמנם כך מוטל עליו לעשות, אך גם אם הוא לא עושה את זה, עדיין הוא עובר תהליך של תיקון.

המיליונר הקטן

הוא עובר את התיקון הגדול ביותר - הלא הוא התיקון של הכנעה וענווה. אי אפשר להיות בעלי גאווה כשחולים. אדם חולה הוא אדם עניו. גם מיליונר יהיר ושחצן, כשהוא חולה - הוא עניו. וזהו הישג עצום ביותר, כי אדם עניו הוא אדם שקרוב יותר לה'.

אמנם לא מדובר כאן באדם שבחר בדרך הענווה; שכלו לא הדריך אותו לבחור בדרך זו של שלמות הנפש. זהו אינו אדם שחושב: "הרי אני עומד לפני ה', בנוכחותו של הקב"ה, ואם כן בוודאי עלי להיות עניו". לא זה המדובר כאן. האיש הזה הופך לעניו רק מתוך ההכרח. הוא קיבל מכה חזקה שלא הותירה לו ברירה אלא להרגיש כנוע. אך הענווה היא שלמות כה גדולה, עד שגם מי שהגיע אליה מתוך אילוץ, גם הוא אהוב בעיני ה'; הוא אהוב כל כך עד שהשכינה שורה למעלה מראשו.

אך אל דאגה, אין צורך להמתין שמצב כזה יתרגש עליכם ח"ו. אפשר ללמוד את הלקח הזה גם ללא יסורים, ולמען האמת - זו הדרך הטובה ביותר ללמוד זאת. בפעם הבאה שאתם רואים אמבולנס דוהר בכביש, אל תחשבו שזה לא נוגע אליכם. יש שם ברכב בן אדם ששוכב על אלונקה, וברגעים אלו הוא לומד שיעור חשוב בענווה. מדוע שאתה תהיה שונה ממנו? האם אתה יותר טוב ממנו? מן הסתם לא. אם תעצור למשך שלושים שניות ותחשוב מחשבות של כניעה וענווה, דע לך שעשית דבר גדול ביותר! הבאת את עצמך לידי ענווה, וזוהי הצלחה גדולה מאין כמותה!

מיונים קטנים של ענווה

לאחר שהכרנו בגודל ערכה של עבודה זו, והבנו כמה גדולה היא השלמות שהענווה מביאה לאדם, מוטל עלינו מעתה לתת את דעתנו לדברים הקטנים, לצורות הקטנות והמכות הקלות הבאות עלינו, ולעשות בהם שימוש על מנת להכניע את עצמנו. שהרי אין אדם שהכל הולך אצלו בצורה חלקה. אין! זה בלתי אפשרי! לכל אדם מתרחשים

כי כעת הקב"ה נמצא במחשבותיו. הוא נכנע, והכנעה זו מביאה אותו להכיר בא-ל הגדול הגיבור והנורא.

ג' - ענווה גדולה

סיוע מיוחד

כעת נוכל להבין טוב יותר את דברי הגמרא בשבת (יב, ב) האומרת "ששכינה למעלה מראשותיו של חולה". השכינה נמצאת שם, על יד החולה! כמובן שלא מדובר באותה מדרגה של השראת השכינה כמו שהיה בבית המקדש, או השכינה שראו עם ישראל במדבר, אבל יש מדרגה מסוימת של שכינה שם, בחדרו של החולה.

מיהו אותו חולה שהשכינה שורה אצלו? מסתבר אמנם שהוא צריך להיות לכל הפחות יהודי שמאמין בעיקרי האמונה. איני מאמין שהשכינה תשרה למעלה מראשותיו של רשע, של כופר, אך כל יהודי כשר, גם אם הוא אינו "בעל מדרגה", זוכה להשראת השכינה למעלה מראשו.

הגמרא מביאה פסוק בתהילים (מא, ד), כמקור לדבר זה: "ה' יִסְעֶדְנוּ עַל-עַרְשׁ דָּוִד". לא רק ששליחיו של הקב"ה, הלא הם כוחות הטבע, מרפאים אותו. כמובן שיש כוחות שברא ה' בבריאה, שמטרתם לרפא בני אדם. חום הוא אחד מהשליחים של הקב"ה. החום מרפא. הוא שורף את החיידקים ומשמיד אותם. ישנם תהליכי ריפוי נוספים שהטביע השי"ת בגוף האדם, אולם מלבד שליחים נאמנים אלו, יש סיוע מיוחד מאת הבורא, הניתן לחולה. "ה' יִסְעֶדְנוּ עַל-עַרְשׁ דָּוִד" - השכינה נמצאת שם ומסייעת לו.

תיקון אוטומטי

השראת השכינה הזו אף מולידה דינים, הלכה למעשה. כידוע, מצוה גדולה היא לבקר את החולה, ולראות כיצד ניתן לעזור לו. יש כל מיני דרכים לעזור לו - לעודד את רוחו, לדאוג לצרכיו הגשמיים, לוודא שיש לו את כל מה שהוא צריך. אם הוא מאושפז בבית החולים, אפשר להביא לו מזון כשר.

אך ישנה הלכה מיוחדת במינה. הגמרא אומרת שאסור לשבת במקום גבוה יותר מהחולה. אם קרה מקרה והחולה שוכב על הרצפה, על גבי מזרן או אלונקה, אסור לשבת על כסא לידו, אלא מי שמעוניין לשבת צריך לשבת על הרצפה. ומדוע? מפני שהשכינה שורה למעלה מראשו. איך אפשר לשבת גבוה יותר מהשכינה?

אם נתבונן בדברים, נראה שיש כאן דבר יוצא דופן בהחלט. עלינו להבין, במה זכה יהודי זה שהשכינה תשרה אצלו? מה הוא כבר עשה? מה השתנה כעת?

זוהי שלמות שאותה הוא אינו יכול להשיג מחוץ לבית. כאשר מפעם לפעם משהו דואג להחזיר אותך לגודל האמיתי שלך - דע לך שזוהי שלמות גדולה ביותר.

מסעותיו של אלקנה

אך מה יעשה אדם שזכה לאשת חיל של ממש, מלאך מן השמים שלעולם אינה מבקרת את מעשיו. מלבד זאת, הוא אף פעם אינו נהיה חולה והכל הולך אצלו בדיוק כפי שתכנן. אף פעם לא קורים אצלו דברים שבכוחם להכניע את לבבו. כמובן שהתיאור הנ"ל הוא בלתי מציאותי בעליל, אך הבה נניח לרגע שיש אדם כזה. מה עליו לעשות? כיצד הוא יוכל להכניע ולכופף את עצמו בפני בוראו? אל דאגה, גם עבורו יש עצה. הסכיתו ושמעו לעצה זו, שכן כל אחד יכול להשתמש בה ולהפיק ממנה תועלת מרבית.

כולנו שמענו ולמדנו על אלקנה, אביו של שמואל הנביא. בנביא מסופר שאלקנה נהג לעלות למשכן בשילה שלוש פעמים בשנה, ובפסוק כתוב בפירוש מה היתה מטרתן של נסיעותיו. מדוע עלה לשילה? כדי להקריב קרבנות? כמובן שגם את זה הוא עשה. בוודאי שמוטל על כל מי שמגיע למשכן ה', להקריב קרבנות. הוא גם היה צריך לשוחח עם עלי ובניו. כולנו יודעים כמה חשוב להיוועץ בגדולי התורה, ואם כן בוודאי שאלקנה עלה שלוש פעמים בשנה למרכז התורה באותם הימים, על מנת לשוחח עם גדולי התורה ולשאול את עצתם.

אך הנביא כותב שאחת המטרות הראשיות שלשמן עלה לשילה היתה "לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה'". השומעים אתם? עד כדי כך גדול הוא ענין ההשתחויה, עד שאלקנה נסע לשם כך לשילה שלוש פעמים בשנה.

מהי "השתחויה"? השתחויה היא מלשון "שח" - שפל ונמוך, ואם כן "להשתחוות לה'" היינו להשפיל את עצמך בפני ה'. עיסוק זה - שהאדם משפיל ומכניע את עצמו בפני אלקיו, הצדיק את הנסיעה לשילה שלוש פעמים בשנה. היה שווה לאלקנה לנסוע דרך ארוכה, על מנת להרגיש כנוע בפני ה'.

לנצל את התפילה

"נו באמת", יש מי שיחשוב לעצמו. "בשביל זה לא צריך להשתחוות. אני כבר יודע שה' גדול יותר ממני. איני זקוק לפעולות חיצוניות". אך מי שאומר כך, מטעה את עצמו. כל אחד ואחד מאיתנו נתון לפיתוי הגדול של מחשבת "אֲנִי נְאֻפְסִי עוֹד", ומי שלא יעבוד על עצמו כדי להגיע להכרה שיש מי שגדול יותר ממנו, עתיד להישאר בעל גאוה גדול ביותר.

למעשה, ענין זה הוא חלק עיקרי ביותר מעבודת התפילה, אך רבים מתעלמים ממנו. אדם נעמד לתפילת שמונה עשרה, והוא יודע שעליו לכרוע בתחילת ברכת

מקרים שגורמים לו אכזבה, צער או כאב, וכל מקרה שכזה הוא הזדמנות לקנות בנפשנו עוד ועוד שלמות של ענווה.

לדוגמא - אדם תכנן משהו - מה שזה לא יהיה, טיול, עסקה, שידוך - ובסוף הדברים אינם מסתדרים כפי שרצה וציפה. הוא מצידו נזהר ותכנן הכל בקפידה, אבל לבסוף הכל התפרק, שלא באשמתו. מדוע דבר כזה קורה לו?

לזכור את בעל הבית

החובות הלבבות כותב בשער הבטחון, שלפעמים הקב"ה מגלגל את הדברים בצורה כזו, לא כפי שתכננו, כדי ללמד אותנו לקח. האדם חושב שהוא זה שמכתיב את גורלו, ושהוא בעל הבית על סדר יומו ועל מהלך חייו. אך הקב"ה חפץ לעזור לנו וללמד אותנו לקח חשוב, ולכן הוא גורם שכל מה שתכננו וסידרנו לא ייצא אל הפועל, ובכך הוא מזכיר לנו שהוא הבעל הבית האמיתי.

נמצא שכאשר דבר כזה קורה, במקום להתאכזב, עלינו לפנות אל ה' ולהודות לו על הלקח החשוב הזה שהוא לימד אותנו. הלימוד הזה שווה כסף, ולמען האמת היינו צריכים לשלם עבורו. עד כה חשבנו שאנחנו אחראים ומחליטים על חייו, שאנחנו "מאכערים" גדולים, אבל הקב"ה ברוב טובו לימד אותנו שהדבר אינו כן. זכינו לקבל את השיעור הזה חנם אין כסף, ועלינו להודות לה' על כך בכל ליבנו.

לנצל את העזר כנגדו

ישנה הזדמנות נוספת שעל ידה נוכל להתחנך במידת הענווה. אני מקבל טלפונים מבעלים שמתלוננים בפני שהאשה כל הזמן מבקרת אותם ומזלזלת בהם. איני בא לומר כעת שהצדק אתם - אני מניח שאם הייתי מדבר עם האשה הייתי שומע סיפור שונה לחלוטין - אך הבה נניח לרגע שזה נכון.

הדבר הראשון שצריך להבין הוא: שיהיה מה שיהיה, הבעל חייב ללמוד להעריך את רעייתו. זה אמנם לא הנושא שלנו כעת, אך האיש החכם מבין שלא משנה מהן הנסיבות, רעייתו היא מתנה גדולה עבורו. היא מבשלת עבורו. היא שומרת על בית נקי ומסודר פחות או יותר. היא מולידה עבורו ילדים ומגדלת אותם, וממלאת את תפקידיה כאם וכרעייה, ויחד הם מגדלים משפחה לתפארת. ולכן האיש החכם מבין את המתנה הגדולה לה זכה, חרף דברי הביקורת שהוא סופג.

אך עליו לדעת כי גם הביקורת שהוא שומע היא מתנה גדולה. הלא בחוץ, אף אחד לא באמת מעז לבקר אותו ולהעיר לו - זה לא נעים לאף אחד. וכך, לאחר זמן מה האדם מתחיל לחשוב לעצמו: "אולי באמת אני אדם חשוב. אני באמת שווה הרבה!" הוא מתחיל להתנפח מרוב גאוה, אך אז הוא מגיע הביתה ואשתו מפוצצת את הבלון המנופח שבו הוא עטף את עצמו, וזהו הישג גדול ביותר!

בואו נהיה מעשיים

קונים את שלמות הענווה

אף אחד אינו מחפש מהמורות בחייו; אף אחד אינו מייחל למחלות וצרות. אך כאשר הקב"ה שולח לנו קשיים ואתגרים - גם המזעריים ביותר - נקפיד לנצל את ההזדמנות שהם מעניקים לנו.

השבוע, בכל פעם שמשוהו ישתבש ח"ו, נעצור בלי נדר במשך שלושים שניות ונזכיר לעצמנו את התכלית של חוסר הנוחות הזה - להכניע את עצמנו ולהקנות לנו את שלמות הענווה.

ומכיון שכולנו מקווים שהשבוע הזה יהיה חלק לגמרי, ללא כל מהמורות, נקפיד בלי נדר לנצל את הכריעה הראשונה שבשמונה עשרה, כאמצעי להכניע את עצמנו בפני ה', כדי שלא יהיה צורך בקשיים וצרות.

שאלה:

הרב דיבר לא אחת על כך שמעשיו של האדם הינם נצחיים. כיצד אפוא מועילה התשובה למחוק את עוונותיו של האדם?

תשובה:

עליך לדעת שזו אכן קושיא עצומה. ולכן התשובה נחשבת לאחד החסדים הגדולים שה' עושה עם ברואיו. זהו חסד גדול ונס גדול. תשובה פירושה שהקב"ה מתערב במהלך ההיסטוריה, וגורם למעשים מסוימים להעלם כליל מההיסטוריה.

זהו דבר שהוא מעבר ליכולת ההבנה שלנו. לכן אנחנו מודים לה' שלוש פעמים ביום על המתנה הגדולה הזו, ואומרים, "ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה". עלינו להפנים איזו עוצמה מונחת בברכה זו. הקב"ה מקבל את תשובתנו, ולא זו בלבד אלא שהוא **רוצה** אותה! הוא ברא את התשובה ועל ידה הוא מוחה את הכתמים שבהם הכתמנו את נשמותינו. זהו דבר שאף אחד אינו מסוגל להסביר. זהו אחד הניסים הגדולים שעושה עמנו השי"ת, ועלינו להעריך את גדול חסדו של השי"ת שעשה עמנו בזאת.

"מגן אברהם". אדם כורע כפי שדורשת ההלכה, אך הוא סבור שזהו חלק בלתי חשוב. העיקר זה להגיע כבר למילים "ברוך אתה ה'..."

אך זוהי טעות גדולה! הכריעה היא החלק החשוב ביותר. הכריעה וההכרה שיש משהו גדול יותר ממך, זהו הדבר החשוב ביותר! אז אל תמהרו לשום מקום. כשאתם כורעים - קחו את הזמן שלכם, והפיקו את התועלת המרבית שתוכלו להוציא מכך. כי גם כאשר האדם אומר בפיו, "אני כורע ומכניע את עצמי בפניך ה'", בליבו פנימה הוא משתחוה רק לעצמו. גדלותו של האדם היא כה גדולה, עד שקשה לו להכניע את עצמו אפילו בפני ה'. כך הוא הטבע האנושי.

עולם של הבנה

ידועים דברי הגמרא, המתארים כיצד הקב"ה מתייחס לבעל גאווה: "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם" (סוטה ה, א). "היקום קטן מדי עבור שנינו. האיש הזה רוצה לדחוק אותי אל מחוץ ליקום. אילו רק היה יכול, הוא היה מנפח את עצמו כמו בלון וממלא את היקום כולו". כאמור, זהו הטבע האנושי, והוא נובע מגדלותו האינסופית של האדם. לכן האדם חייב לעבוד על עצמו כדי להיכנע בפני ה', ועבודה זו דורשת מאמץ רב.

אך כאשר נגיע לעולם האמת, או אז נבין איזו תועלת גדולה הפקנו מהסבל שהיה מנת חלקנו בעולם הזה, ונצטער על כך שלא סבלנו עוד. כולם יתלוננו: "מדוע לפלוני אלמוני ניתנו הזדמנויות רבות יותר מאלו שניתנו לנו? כיצד הוא זכה לצינון שריתק אותו למיטה במשך כמעט כל החורף כולו, ואילו אני הרגשתי בסדר גמור? מדוע רק לו היו מהמורות בכביש החיים שהכניעו אותו, ושעל ידם זכה לשלמות הענווה, ואילו אצלי הכל הלך בצורה חלקה?"

ולכן, האיש החכם לומד כיצד לנצל את כל ההזדמנויות שהקב"ה שולח לו בחייו. הוא מכיר שכל הקשיים הם למעשה "הַכִּיּוֹתִי בֵּית מִאֲהָבָי". וגם כאשר הוא זוכה להפלגה נעימה וחלקה, הוא אינו שוכח להכניע את עצמו בפני אלקיו. הוא כורע ברך לפני ה' ומזכיר לעצמו כי, "עד כמה שאני גדול, עד כמה שיש בי פוטנציאל עצום, ולמעשה דוקא בגלל גדלות האדם - עלי להכניע את עצמי תמיד בפני ה'".

שבת שלום ומבורך!

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת המקדש ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר בעצמו

"וכאן נעצר הקולמוס בשאלה נוקבת"

ברור לכולנו שאבינו שבשמים מצפה ומתאוה לשוב אלינו לשכון בבית המקדש.

והנה הקב"ה אמר לנו קחו בית מקדש מעט יחדו אותו לשמי והתנהגו בו כראוי, ובוה תהיה השראת השכינה. ואנו כביכול אומרים אין אנו מסוגלים לעמוד בזה ולכן עדיף שלא יהא קדושה כדי שלא תחלל הקדושה ע"י דבורים וקלות ראש, וכאן נעצר הקולמוס בשאלה נוקבת והמשמעות מובנת.

שמעתי דרך מת"ח, שכל ציבור ייחד בית מדרש מיוחד שבו אין דברים בטלים כלל, אין פלאפונים וקלות, ומיועד לבני עליה או לכל מי שמרגיש בעצמו בזמנים מסוימים שהוא בדרגה זו, ואז נוכיח בעצמנו שאנו רוצים ומצפים למקום קדוש ומיוחד כזה, ואז תכנס המודעות לכל בתי הכנסת ונזכה במהרה לשוב ה' את שיבת ציון בב"א.

בירורי הלכה

שלדעתם יתכן לומר שגדר "בית כנסת" שקבעו בו חכמים שצריך להיזהר בקדושתו הוא מקום שקבוע לתפילה בציבור ולאמירת דברים שבקדושה, שתיקנום חכמים.

אבל לשיטת הראשונים שסוברים שדיני קדושת בית הכנסת הם מדאורייתא, משום "מקדשי תירא", וכך נקט החפץ חיים להלכה, שהביא בעשין (ו') שמי שמדבר לשון הרע בבית הכנסת עובר על עשה של "מקדשי תירא", לפי זה לא יתכן לומר שהמקום שעליו צויה התורה מצוה זו, שצריך לנהוג בו קדושה, הוא רק מקום שמיוחד לתפילה בציבור ולאמירת דברים שבקדושה, שהרי דינים אלה התחדשו מדרבנן בלבד, ומן התורה אין חילוק בין תפילה שיש בה ציבור של אנשים לבין שיש בה ציבור של נשים¹. ולפי זה צ"ע מה טעמו של ההכחמת אדם שחילק בין עזרת גברים לבין עזרת נשים וכתב שעזרת נשים אין בה קדושה כלל²?

ומורי ורבי הג"ר מנחם מנדל פוקס שליט"א, רב קהילת 'שומרי החומות' רמות, עבר על הדברים וכתב עליהם: עי' ספר משנת יוסף (ביהכ"נ סי' י"ט). ונראה עוד לענ"ד דתלוי הרבה באיכות החיוב של תפילה לנשים כל יום, עי' שו"ע (סי' ק"ו ס"ב) ומשנ"ב שם, והדברים ארוכים בדברי הפוסקים, עי' פסקי תשובות שם בארוכה. והרי מבואר במג"א שם ס"ק ב' שבבקשה אחת סגי מה"ת ושכן נהגו רוב הנשים. ואף לפ"מ שמסיק המשנ"ב ע"פ רוב הפוסקים שיש לנהוג כשיטת הרמב"ן וסייעתו שחייבו את הנשים בתפילת שחרית ומנחה, בכל זאת פשוט שבכך לא נעשה קדושה על העזר³, כי הרי לא חייבו אותן להתפלל דוקא בביהכ"נ.

ואדרבה נראה שאלו הפוסקים הסוברים שיש קדושה גם על עזר⁴, עיקר הסיבה היא משום שהוא נטפל לביהכ"נ של גברים. ומסתבר שאם יבנו מקום נפרד לתפילות נשים בלי צירוף לביהכ"נ של גברים, אזי כ"ע מודו שאין לו קדושת ביהכ"נ, כן י"ל.

גם תלוי הרבה בחיוב בניית ביהכ"נ, אשר לכאורה הוא רק חיוב לאנשים ולא לנשים, וגם רק לתפילות הקבועות שחרית מנחה מעריב, עי' שו"ע (סי' ק"ג ס"א) והמסתעף, ולא מצינו שיהיה חיוב ממש לבנות גם עזר⁵. ועי' בשד"ח (מערכת ב' אות מ"ג) שלדעת זוה"ק (בשלח נ"ט: נשא קכ"ו.) בניית ביהכ"נ הוי בכלל מצ"ע של ועשו לי מקדש (ומובא במשנת יוסף סי' י"ט המצ"ב), וחוב

ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק מאת מו"ר הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א בעניין שמירת קדושת ביהכ"נ

גמ' מגילה כט. 'מקדש מעט' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. והנה שאלה ידועה, כיום כשרוצים לבנות בית כנסת מפואר ומרומם להשראת השכינה היכי ליעבד, ליקדשו בקדושת ביהכ"נ לכל דבר ואז יהיה מקום קדוש לתפילה ולת"ת כמקדש מעט, אולם אז יוגרם מכשול לכל אלו שלא יזהרו בדבורים אסורים אכילה ושתייה וכיוצ"ב, או להתנות שלא יתקדש בקדושת מקדש מעט, ולא יתחלל קדושתו ע"י דבורים וקלות ראש וכיוצ"ב.

והנה אין אנו באים להכריע בשאלה זו אלא להעמיד זוית אחרת לעומק השאלה.

האם יש לעזרת נשים קדושת בית הכנסת

אדם שמעוניין לדבר שיחת חולין, או לאכול ולשתות, האם מותר לו להיכנס לעזרת נשים ולעשות מעשים אלו שם?

נחלקו בזה האחרונים, החכמת אדם (כלל פ"ו סט"ו) כתב שאין לעזרת נשים קדושת בית הכנסת כלל, ואילו הפרי מגדים (סי' קנ"א א"א סק"א)¹, הערוך השלחן (סי' קנ"ד ס"ז) ועוד אחרונים נקטו שיש לה קדושת בית הכנסת ואסור לעשות בה את אותם המעשים שאסור לעשות בבית הכנסת של האנשים. ונראה שכן נוקטים הפוסקים לדינא.

ושאלה זו לא קיימת בעזרת נשים שיש בה מניינים קבועים², ויש לה גם קדושת בית המדרש מכיון שרגילים ללמוד בה במשך שעות היום, שבוודאי יש לה קדושת בית הכנסת. והשאלה היא בבתי כנסת שהעזרת נשים משמשת אך ורק לתפילה של נשים³.

ויש להעיר בזה, שסברת הפרי מגדים ודעימיה שיש לעזרת הנשים קדושה היא סברה מחוורת, שאע"פ שלמקום שמיוחד לתפילה של יחיד אין קדושת בית הכנסת, כמבואר בשו"ע (סי' קנ"א ס"ב), והיינו שדיני בית הכנסת ניתנו למקום שעומד לתפילתם של הרבים, סוברים האחרונים האלה שאין חילוק בין אם המקום מיוחד לתפילה של ציבור של אנשים לבין אם הוא מיוחד לציבור של נשים, שלשניהם יש שם בית כנסת ונאמרו בו דיני קדושת בית הכנסת.

ובסברת החכמת אדם, היה מקום לפרש שהוא סובר ששם בית הכנסת לא ניתן לכל מקום שמתפללים בו הרבה אנשים, אלא רק למקום שמיוחד ל"תפילה בציבור", ולומר בו דברים שבקדושה: קדוש, קדושה, וברכו, ולקרוה בו בתורה. ולכן בית הכנסת של אנשים, שקבוע ל"תפילה בציבור" יש לו שם בית כנסת וצריך לנהוג בו קדושה, אבל עזרת הנשים, שאינה קבועה לכך שהרי הרבה נשים אינן חשוכות כ"ציבור" לדברים אלה, אף שהיא קבועה לתפילת הנשים, אין בה קדושה כלל⁴.

אמנם, הרי דינים אלה הם דינים דרבנן, שתפילה בציבור וקריאת התורה עיקר חיובם הוא מדרבנן, ומה שדרשו חכמים שדברים שבקדושה צריכים להיות בעשרה, גם הוא מדרבנן בלבד⁵. ואם כך יש להעיר שסברא זו יכולה להיאמר לשיטת הראשונים הסוברים שדיני קדושת בית הכנסת הם דינים מדרבנן,

¹ וכך נראה שהיא סברת האבני נור שהעתיק את לשונו לעיל הערה 1. ויש לדייק כן מדברי לפיכך הטילו עליו קדושה מדבריהם, שלפי זה יי"ל שבעזרת נשים לא נתקנה קדושה, כיון שאין אומרים דבר שבקדושה בעשר נשים. (אמנם יש לדון בזה, שהנשים מצטרפות עם האנשים לעניית דברים שבקדושה.)

² כך כתב הר"ן במגילה (כ"ג ע"ב מדפי הר"ן ד"ה ואין), יעו"ש שכתב שהדרשא מ"ונקדשתי בתוך בני ישראל" היא אסמכתא בעלמא.

³ ואמנם דעת התרומת הדשן (סי' ק"ח) שמצוה מדאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה, אבל בשעה"צ (סי' תרפ"ה ס"ק ה') הקשה עליו שאין הכרח לזה.

⁴ ובדברי החכמת אדם עצמו לא יועיל אם נאמר שהוא סובר שדיני קדושת ביהכ"נ הם מדרבנן, משום שדבריו עוסקים באיסור נתיצה של ביהכ"נ, ועל זה הוא כתב ש"אסור לסתור כותל בית הכנסת לעשות חלונות לעזרת נשים, דעזרת נשים אין בו קדושת ביהכ"נ כלל וא"כ אף שאינו דרך השחתה מכל מקום אסור מדרבנן". ע"כ. ונמצא, שכלפי איסור נתיצה שטאמר בביהכ"נ שהוא איסור דאורייתא, כתב החכ"א שעזרת הנשים אין בה קדושת ביהכ"נ.

¹ וכך נקט האבני נור (או"ח סי' ל"ג ס"ק ד'), שכיון שנשים אינן מצטרפות לדבר שבקדושה, ואף שיכולות לענות מכל מקום אינן מחוייבים בדבר, גם לא חשיב בית הכנסת, ואפילו מאה כחד דמיין, עיין ר"פ כיצד מברכין, ואין בו משום קדושה ועכ"פ לאו כקדושת ביהכ"נ עכ"ל.

² לשון הפמ"ג היא: ובעזרת נשים שמתפללים שם אסור, ע"כ. וצ"ב מה כוונתו במ"ש "שמתפללים שם", והיה אפשר לפרש שכוונתו שמתפללים שם האנשים ולפי זה דעתו כדעת החכמת אדם, אמנם בראש יוסף (מגילה כ"ט ע"א ד"ה כתב מג"א) כתב ש"יראה עזרת נשים יש להחמיר כמו בבית הכנסת גופא".

³ וכמבואר בשו"ע (סי' קנ"ד ס"א) שהטעם שאין קדושה ברחבה של עיר הוא משום שמתפללים בה רק באקראי, והיינו שמקומות שמתפללים בהם שלא באקראי יש להם קדושת בית הכנסת, גם אם התפילות אינן מדי יום ביומו.

⁴ ולכאורה נראה שנפ"מ בשאלה זו לא לענין אם כשבונים עזרת נשים מקיימים את המצוה לבנות בית הכנסת, מקדש מעט.

העלון השבוע מתפרסם לעילוי נשמת הבחור מאיר שמעון הכהן ז"ל בן שיבלח"ט רבי אביתר מנחם דרשן
אשר היה נזהר מאוד לא לדבר בביהכ"נ. נלב"ע ב' אלול תשפ"ב. ת.נ.צ.ב.ה.

זה של בנין מקדש בפשטות הוא על הגברים, ואף שגם נשים עשו ותרמו למשכן, בכל זאת עיקר החיוב הוא על הגברים, ועיקר העבודה בביהמ"ק הוא רק ע"י גברים, דהיינו קרבנות ציבור וכדומה תמידין כסדרן מתרומת הלשכה ממחצית השקל, והכל רק גברים, דאשה אינה חייבת במחצית השקל. ואה"נ דהיה בביהמ"ק עזרת נשים, מ"מ קדושה קלה הרבה כמבואר ברמב"ם (בית הבחירה פ"ז ה"א) ומובא במשנ"י הנ"ל. (וקרבנות חובה של נשים כגון יולדת זבה נזירות וכו' אין זה דבר קבוע).

שעור חדש בהלכות בית הכנסת

הננו לבשר לציבור, שבס"ד בבית הכנסת 'אהבת חסד' ברח' הרב דסלר בבני-ברק במסגרת השיעור הקבוע בשבת בצהריים המתקיים בעזרת נשים, התחילו במסירת סדרת שיעורים בהל' בית הכנסת. השיעור כעת מתחיל

קוראים כתבים

לכבוד העלון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט', ברצוני לשלוח לכם משל שראיתי כתוב המעורר בעד הרחקת מכשיר הפלאפון מבית הכנסת, וז"ל: הכלה היתה נרגשת מאוד. נמצאת היא ביום הגדול של חייה, יום החתונה. היא ישבה בכסא הכלה כל-כולה קורנת מאושר. מרטיבה את ספר התהילים בדמעות התרגשות. מוקפת בבנות משפחתה, בשכנותיה, במורותיה ובחברותיה מהסמינר... והנה, הגיעה החופה. קשה מאוד לתאר את תחושת הרוממות של שני בני הזוג. החתן, ששמו הלך לפניו כתלמיד חכם צדיק וירא שמים, ניגש יחד עם כלתו לאחר החופה אל חדר היחוד שמח ומאושר. **לאחר רבע שעה נשמעו דפיקות בדלת. הכלה קמה לפתוח, בפתח עמד פיליפיני, מחויט להפליא.** למול עיניו הנדהמות של החתן, הכניסה אותו הכלה לחדר והורתה לו לשבת בצד על אחד הכסאות הפשוטים. "ממ... מה זה?" פלט החתן ההמום.

"אה...", היא חייכה, "זה פיליפיני שעובד אצלנו וסייע לנו רבות בהכנות לחתונה". ומיד הוסיפה: "אל תדאג, הוא לא מבין אידיש, אנחנו נדבר רק באידיש, נראה לי שהוא לא מפריע. הוא רק יושב כאן בשקט". "כן, אבל למה?" פלט החתן בגמגום כשעיניו פעורות לרווחה. "פשוט מאוד", השיבה הכלה הטריה, "הפיליפיני עזר לנו היום במשך כל ההכנות לחתונה. ואם נצטרך משהו, נוכל לשלוח אותו לכל שליחות. אם נצטרך חס ושלום עזרה רפואית הוא יעמוד לימיננו, ואם נרצה לשנות משהו... הוא תיכף ומיד יודרו להביא לנו". "כן" – השיב החתן ההמום – "אבל למה הוא צריך להיות כאן?" "אני מסבירה לך", ענתה הכלה, "יש לו התמחות בכל דבר! כל ידע, כל ייעוץ, כל שירות הוא יתנדב לעזור לנו, אתה תראה..." החתן חשב שהוא עומד לצאת מדעתו. מה זה?! איזו כלה הוא קיבל? האם אפשר עוד להתחרט ולבטל את כל החתונה הזאת בכלל? הוא נשך את שפתיו בחוזקה וניסה לומר שוב בעדינות מרובה: "אני לא מבין, לשם מה הוא צריך להיות איתנו בחדר הייחוד??"

משראתה הכלה את עיניו של החתן מביטות עליה בתימהון גובר והולך, הוסיפה ואמרה: "אתה יודע מה? אני בעצם לא חייבת להתייחס אליו. אפילו אם הוא ירמוז לי משהו... אני לא אתייחס אליו! אבל בכל מקרה, נראה לי שעדיף שהוא יישאר איתנו כאן למקרים דחופים... מה אתה אומר?"

סיפור השבוע

שמי משה יחזקאל ס. מנהל ישיבה קטנה כתרה של תורה בבית שמש. בשנים האחרונות אני נאלץ לכתת את רגליי מעבר לים כדי להשיג את המשאבים המינימליים לאחזקת הישיבה.

בשנה שעברה, תשפ"ב, לקראת סוף חודש אייר, נסעתי במטרה להשיג כיסוי לחובות של חודש אייר וחודש סיון. הסתובבתי באמריקה אך ההצלחה לא האירה לי פנים. לא השגתי כמעט כלום.

בערב ר"ח סיון נכנסתי לבית כנסת 'שומרי-שבת' בבורו-פארק, הייתי מיואש ומתוסכל. לפתע ראיתי את גיליון נקדישך, המעורר על שתיקה בזמן התפילה. בו במקום החלטתי לקבל עלי קבלה קטנה. לא לדבר בתפילה החל מר"ח סיון עד י"ז בתמוז. מיד לאחר מכן התפללתי מנחה עם תפילת יום כיפור קטן. ההרגשה שלי השתפרה מאוד. התחזקתי עם הקבלה.

עוד באותו ערב צלצלתי לסוכן הנסיעות ואמרתי לו שאני מבקש שיקדים לי את הטיסה לארץ, היתי צריך השביל זה לטוס לטורונטו ומשם לארץ. אבל במקום לשלוח שתיים בלבד בטורונטו, לפי התכנית המקורית, נתארכה לי חניית הביניים לעשרים שעות. ושם, בבית הכנסת ליד הכולל הליטאי החלה ההצלחה להאיר לי פנים, שני יהודים העניקו לי סכום הגון.

בכולל נקבעה לי פגישה עם גדול תומכי הכולל שם, אך לצערי הוא לא הגיע לפגישה. צלצלתי אליו והוא התנצל מאוד. הוא אמר שאנסה להסביר לו בטלפון מהי הישיבה ומהם צרכיה. לאחר שיחה של כעשר דקות הוא אומר לי, ר' משה יחזקאל כמה אתה צריך. נקבתי בסכום שאמור לכסות את שני החודשים ואת הוצאות הנסיעה, והוא מיד התחייב לשלוח את הכסף. בס"ד

ונפק"מ, אם יבנו מקום לתפילה לגברים אך ורק לאמירת תהלים כל יום האם יש למקום הזה קדושת ביהמ"ק. כתבתי מקופיא בעלמא, בלי עיון הראוי. [הדברים נכתבו ע"י הרה"ג רבי מנחם זילברפרב שליט"א, רמות ד'] **ומ"ר הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א השיב:** שגם אם חיוב של דבר שבקדושה בעשרה הוא רק דרבנן, אבל המציאות שהשראת השכינה בעשרה, הוא בעשרה גברים מישראל הוא ודאי דאורייתא דילפינן 'עדה' 'עדה', וכבר נאמר 'מי כה' אלוקינו בכל קראנו אליו' דהיינו שציבור נענים תמיד.

בס' קנ"א על ההלכות המצויות יותר של מורא מקדש. יה"ר שיוכו הלומדים שיח' לזכות לידיעת ההלכות על בוריים, יחד עם כל בית ישראל להתחזק בשמירת קדושת בית הכנסת.

הסיפור הזה אמיתי אבל עם כמה שינויים:

- החתן והכלה הם לא אחר מאשר הקב"ה ועם ישראל.
  - החתונה לא התקיימה באולם שמחות אלא בבית כנסת.
  - חדר הייחוד - זו השעה האישית והפרטית שלנו עם הקב"ה.
  - שמו של הפיליפיני הוא לא ממש "פיליפיני" - אלא "פלאפוני"...
- ועכשיו קראו שוב את הסיפור מההתחלה...
- יה"ר שנוכח כלנו להתחזק בשמירת קדושת ביהמ"ק.
- י.ק. ב"ב

*****

בברכת החדש מבקשים ותתן לנו וכו' חיים שיש בהם **יראת שמים** ויראת חטא, ומיד אח"כ מבקשים עוד הפעם חיים שיש בהם **אהבת תורה ויראת שמים**, וקשה הרי כבר ביקשנו מקודם חיים שיש בהם ירא'ש? ושמעתי מאמ"ר הגאון רבי שלום בן-ציון פנחס אברוצקי שליט"א שכתוב בפרשת וארא 'הירא את דבר השם מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים', ואים שיש יראת שמים שהיא פחד מעונש ששייך גם אצל המצרים, אבל אח"כ אנחנו מבקשים על דרגה יותר גבוהה חיים **שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים שנאהב את התורה וגם את היראת שמים**.

השו"ע בס' קנ"א אומר בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטלה, ומשנ"ב כתב כי הם נקראים מקדש מעט וכו' ובמקדש כתיב ומקדשי תיראו וכו', ובגמ' יבמות (דף ו:) איתא לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזויר על המקדש. ובסעיף ט' כתב השו"ע: נוהגים בהם כבוד לכבדן ולרביצן (פרוש כבוד- נקוי הבית, רביצן- זריקת המים על פני הקרקע), והביא הבאה"ט שרבינו יעקב היה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש.

בכל זה רואים שהנהגת היראה בביהמ"ק היא מתוך חיבוב ואהבה, כמש"כ במסילת ישרים פרק י"ט וכיון שהוא יתברך בטובו הגדול עם כל שפלותינו רצה בענותו לחלק לנו כבוד ולמסור לנו דברי קדושתו לפחות בכל כוחו נכבדם ונראה היקר אשר להם אצלנו, ונראה שזאת היא היראה האמיתית שהיא יראת הרוממות שזכרנו שבה תלוי הכבוד המתקרב אל חיבוב האהבה. עכ"ל. ויה"ר שנוכח לזה ויתקיים בנו חיים שיש בהם אהבת תורה וירא'ש. מ.ח. א. ב"ב

זמן קצר לאחר מיכן קיבלתי ממנו את כל הכסף שהייתי זקוק אליו. אין לי ספק שהשינוי לטובה החל בזכות המורא מקדש שקיבלתי על עצמי. (מתורגם ומעובד מגיליון נקדישך)

*****

לקראת חודש אלול של שנת תש"פ, ישב איש עסקים אמריקאי בשם יוני נ. במשרדו עם לקוח חסידי. בין הדברים אמר לו החסיד, הנה מתקרב יום היא"צ של בעל התוס' יו"ט (ו' באלול), תעלה להתפלל על קברו בקראקוב שבפולין. בתחילה התנצל האיש ואמר שהוא לא שמע על צדיק זה, ואינו מכירו. אך החסיד סיפר לו על התוס' יו"ט ועל הישועות שהוא פועל. יוני השתכנע והחליט לנסוע.

בדרכו לשדה התעופה הוא מקבל טלפון מביתו שהיא נשואה כבר שנים מספר ולא זכתה לפרי בטן. היום, כך היא אומרת לו, קרא לנו הרופא ואמר שיש לנו בעיות קשות, ובדרך הטבע לא נוכל להיות הורים. אבא, היא בכתה, אתה נוסע לצדיק, תתפלל עלי.

בשדה התעופה בפולין הוא ראה קבוצה גדולה של חסידים שנוסעת לציון של התוס' יו"ט. הוא לקח עמו במכונית כמה מהם. אחד אמר לו אם אתה רוצה לראות ישועה, אתה חייב לקבל על עצמך לשטוק מתחילת התפילה ועד סופה, שתיקה מוחלטת, אף לא מילה אחת. אני אומר לך, אמר לו החסיד, שבכוח קבלה כזו תראה ישועות מעל לגדר הטבע. יוני מיד קיבל על עצמו, את הקבלה הזו. הוא התפלל בבכיות בציון הקדוש וחזר לביתו בארה"ב. כעבור מספר שבועות צלצלה אליו בתו וסיפרה לו שזכתה לישועה, ובתוך פחות משנה יוני הפך לסבא.

בסייעתא דשמיא עם הרחבת הפצת הגליון עלו כמו כן העלויות, ואי לכך קופת הגליון נמצאת בגירעון כספי של כאלף חמש מאות ש"ח, מבקשים אנו מכל מי שנשאו ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון, בא לפנות לטלפון 0527101970 בשעות בין הסדרים. ניתן להנציח לרפואה וישועה.

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל לתרומות ולהפצת הגליון 0527101970 | לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722

עיונים בדברים העומדים

ברזמן של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון לה

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

מצות ציצת חלק א'	 לבישת טלית קטן	מנחם אב תשפ"ג

קדושת מצות ציצית
כל עניני האדם מתקדשים במצות

כתב הרמח"ל (דרך ה' ח"ד ו,ו) "הנה רצה האדון ב"ה שיהיו ישראל מתקנים בכל בחינותיהם בעניני קדושה, ועל כן נתן להם מצות לכל זמניהם וכפי כל מקריהם, כדי שיתקנו בכלם. והנה מכלל מה שלאדם הוא המלבושים שהוא לובש, ולמען גם הם יתקנו בקדושה, צוה שיושם בהם הציצית, ואז נמצאים נתקנים בקדש". והמקור לזה, מהא דאיתא בתו"כ פרשת צו (מכילתא דמילואים אות כ"ג) "אין לך כל דבר ודבר שאין בו מצוה למקום, פירות יש בהם מצות הרבה תרומה ומעשרות וכו', שערי בתים ושערי מדינות יש בהם מצוה למקום שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתיך ובשעריך, בגדים יש בהם מצות למקום שנאמר לא תלבש שעטנז, **טלית יש בה מצוה למקום**, שנאמר גדילים תעשה לך".

 ציצית מוסיף קדושה

איתא בספרי (פרשת שלח פסקא קטו) "והייתם קדושים לאלקיכם - רבי אומר קדושת ציצית אתה אומר זו קדושת ציצית או אינו אלא קדושת כל המצות כשהוא אומר קדושים תהיו (ויקרא יט ב) הרי קדושת כל המצות אמורה הא מה ת"ל והייתם קדושים לאלקיכם זו קדושת ציצית מגיד שהציצית מוספת קדושה לישראל". וע' **באגרת התשובה לרבנו יונה**, "כל המתעטף בציצית קדושתו כפולה משל חבריו". וכשיקיץ האדם בבוקר, מודה להקב"ה על שבראנו לכבודו ולשרתו, ומיד נוטל ידיו ומקדש עצמו לעבודתו יתברך ככהן שמקדש ידיו מן הכיור, כמש"כ בשו"ת הרשב"א (סי' קצ"א). ומיד אח"כ מעלה בקודש וכופל קדושתו ע"י לבישת הציצית.

וכתב הרשב"א (שם) שדבר זה מתחדש בכל יום שבשחר אנו נעשים כבריה חדשה, ע"ש. ובאמת בכל יום מודים ב'מודה אני' ע"ז, ומתוך הכרה זו "האדם עומד ממטתו ומתגבר כלביא וכארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין (רש"י פרשת בלק)". וזהו ענין הציצית "שמעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה" (תוסי' מנחות מג:). [וכן תפילין ענינם הוא עדות של עבד ה', (ע' בכור שור סוף פ' שלח), וכן בק"ש מזכירים מצות אלו ועיקר מצותו הוא קבלת עול מלכות שמים וקבלת המצות].

 ציצית מציין התפקיד של תיקון הבריאה

וכתב רש"י (עה"ת סוף פ' שלח) דהח' חוטים מרמז על הח' ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים". וכתב הסמ"ג (עשין כ"ו) "אני רגיל לדרוש לרבים בלשון זה, ג' דברים רצה הקב"ה להזכיר ע"י מצות ציצית, מאדון העולם **ומניסי ים סוף** ומניין המצות, **שהרי תכלת דומה לים הרי אנו זוכרים ים סוף על ידו וכו'**". ובאמת ע"י קריעת ים סוף נגמר הלידה של 'עם הנברא', ונקראו 'עברים' ע"ש "עבורי ימא" (ע' ירושלמי שקליפ פ"א ה"ז), ונתהפכו מלהיות עבדי פרעה ליבראים חדשים' של עבדי הקב"ה. ובשעת קריאת ים סוף, ניתנו לכלל ישראל הכח להנהיג כל הבריאה ע"פ מעשיהם, כמש"כ בנפש החיים (ש"א פ"ט). וכמו"כ מורה ענין הציצית, כמש"כ הרמח"ל בדרך ה' (שם) בעומק ענין 'חותם של עבדות' של הציצית וז"ל "אמנם כלל כל העבודה הזאת עומד על יסוד אחד, שהוא היות האדם עבדו של הבורא יתברך, **שנמסר לו הענין הזה של תיקון הבריאה והופקד בידו** וכו' ואולם כלל מציאות היות משא זה על האדם נקרא עולו יתברך, שעליו כעול האדון על עבדו. ודבר זה מתחזק על ידי פרטים ידועים ומכללם הרישום והציון בציון זה של הציצית", עכ"ל.

 גודל השכר למי שזהיר לקיים המצוה כראוי

וכדאי להעתיק דברי המשנה ברורה (ח' כ"ו) על מי שלא נזהר לקיימה כראוי ומתבייש להראות הציצית, וז"ל "אילו היה להם איזה דורון ממלך בשר ודם שחקוק עליו שם המלך כמה היו מתקשטין בו לפני האנשים תמיד, וק"ו בציצית שמרמז על שם ממלך מלכי המלכים הקב"ה וכדלקמן (בסימן כ"ד ס"ה) כמה מתכבד האדם הנושא שמו עליו ואמרו חז"ל הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה, ומשמע מן הכתובים דהיהודים שישארו לעת קץ יהיו מצויינים במצוה זו כמה דכתיב ובאו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי וגו', ואמרו חז"ל ע"ז כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים וכו', עכ"ל.

וע' בשע"ת לרבנו יונה (ג' כ"ב) דהטעם דיש עונש בעידן ריתחא למי שלא נתחייב עצמו בהמצוה [(מנחות מג:)] וע"ע בזה בעמ' ד' באריכות] "הוא בגלל אשר לא חמד בלבבו יפי המצוה ושכרה". ורואים מכ"ז כמה מוטל על האדם להעריך החשיבות ויקרות של מצוה ציצית בעיניו.

הכנה למצות ציצית

 עשיית המצות לפני הקב"ה

הנה לבישת הטלית קטן הוא המצוה דאורייתא הראשונה שמזדמן לאדם בבוקר, ובמעט התבוננות יוכל לקיימו בשלימות, כמש"כ המסילת ישרים (פי"ז) שלפני עשיית כל מצוה, "זמין עצמו לדבר ויכין לבו במתון עד שיכנס בהתבוננות". והמסל"י הורה לנו להתבונן בב' דברים: "א] מה הוא הולך לעשות ב] **ולפני מי הוא הולך לעשות**". ומבואר דעשיית המצוה אינו רק לעשות ציווי המלך, אלא הוא 'מעשה עבודה לפני הקב"ה'. והזכיר זה גם לקמן (פי"ט) בענין יראת הרוממות, והשווה זה לעבודת התפילה "שצריך האדם לחשוב בעודו מתפלל או **עושה מצוה, כי לפני מלך מלכי המלכים הוא מתפלל או עושה המעשה ההוא**". והח"ח בספר **שם עולם** (ח"ב פ"י) מדבר ע"ז וז"ל "שנתבונן בעת עשיית המצוה **שאנו עומדין אז לפני הש"י לעשות רצונו** ועי"ז נעשה אותה באהבה ויראה כדת. וזהו כונת הכתוב (דברים ו' כה) "וצדקה תהיה לנו וכו'" דהיינו אימתי יהיה לנו צדקה לפני השם (והיינו זכות כמו שתרגם אונקלוס) - כי נשמור לעשות וכו' לפני ה' **אלקינו** דהיינו שנתבונן בעת עשיית המצוה שאנו עומדין לפני ה' וגם נעשה אותה כאשר צונו ולא נחסר שום פרט ממנה".

 התנאה 'לפניו' במצות

המ"ב בסוף הלכות ציצית (סי' כ"ד סק"ט) מביא הענין של הידור מצות, "מצוה לעשות טלית נאה וציצית נאה וה"ה כל המצות צריך לעשותן בהידור בכל מה דאפשר שנאמר זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצות". והמסל"י שם כתב דענין כבוד והידור המצוות הוא בכלל יראה הרוממות, וכן דקדקו חז"ל בדבריהם (ב"ק ט' ע"ב) "זה קלי ואנוהו - התנאה לפניו במצות, ציצית נאה וכו'". ומה נפלא, שענין הידור מצוה נלמד מפסוק זה שדרשו חז"ל 'זה קלי - שכל אחד הראה באצבעו, שהיו לכלל ישראל התגלות השכינה באותה שעה, וכמש"כ רש"י עה"ת "ככבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים". וזהו מה שגרמו להם לקבל על עצמם הענין הזה להתנאות לפניו במצות.

 הזהיר בציצית זוכה לקבל פני השכינה

הטור ושו"ע (שם) הביאו דברי הגמ' מנחות (מג ע"ב) "רשב"י אומר כל הזהיר בציצית זוכה ורואה פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד", ופרש"י מה התם שכינה [אותו] תעבוד - היינו הקב"ה] אף כאן שכינה [וראיתם 'אותו' כשרואה הציצית כאילו רואה הקב"ה]. ומה נפלא, שהוקש לפסוק של 'מצות יראת שמים' - שזהו כל ענינו של יראת הרוממות - 'קבלת פני השכינה', לשרת הקב"ה 'לפניו'. וזהו ענינה של מצות ציצית כמו שאמרו חז"ל (שם) "דתכלת דומה לים וים דומה לכסא הכבוד".

 'כָּאֵלֹו קִימַתִּיהּ בְּכָל פְּרָטִיהּ וְדִקְדּוּקֶיהּ וְכוּנֻתֶיהּ'

אחר לבישת הציצית (ועוד מצות) מבקשים "יהר"צ וכו' שְׁתֵּהָא חֲשׂוּבָה מְצוֹת צִיצִת לְפָנֶיהּ, כָּאֵלֹו קִימַתִּיהּ בְּכָל פְּרָטִיהּ וְדִקְדּוּקֶיהּ וְכוּנֻתֶיהּ, וְתַרְגּוּ ג' מְצוֹת הַתְּלָאִים כּהֲ". וע"ב מה טיבה של בקשה זו, ליחשב כאילו עשה המצוה במדריגה יותר נעלה מאופן עשייתה. ושמעתי מהגה"צ ר' דן סגל שליט"א לבאר, דבאמת מצינו כע"ז בגמ' קידושין (מ). "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". והביאור הוא, דהבחירה הניתן לאדם הוא בהרצון לעשות המצוה, אבל פעמים אינו בידו להגיע עד עשיית המצוה בפועל, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ב' טז) "לא עליך המלאכה לגמור", אבל מה שתמיד בידו הוא - הרצון והביקוש לעשות המצוה, וזהו מה שדורש הקב"ה ממך, ומקבל שכר כאילו עשאה. והחזו"א (סוף טהרות השמטות על חומש) כתב שמה שמתפלל האדם ותפילתו נשמעת, מתחסס הדבר להאדם, ונחשבת שנעשה ע"י בחירתו, [ובזה יבואר מה שמתפללין "ויחד לבבנו לאהבה וליראה", והא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אלא דע"י התפילה נחשב "ע"י האדם"].

ויבואר גם ענין הבקשה כאן, שאף דאין האדם במדריגה לקיים המצוה עם כל הדקדוקים והידורים, [וע' בביה"ל (סי' תרנ"ו) שכתב בשם הפמ"ג דכל דבר שתלוי בפלוגתא דרבוותא אף שהלכה דכשר, מ"מ י"ל דבזה לכו"ע צריך לקיים הידור מצוה עד שליש], וגם הכוונת הגדולות הטמונים בה אשר הם למעלה מהשגתו, אבל מה שמראה ע"י תפילתו **דרצונו ושאיפתו שיתקיים עם כל ההדקדוקים וכוונת האלו, ומהדרה עד כדי שידו ודעתו מגעת, מראה בזה שאין דעתו למיפטר במה שמוכרח לעשות לקיים המצוה, אלא אדרבה להדרה ולהשלימה בכל מה שיוכל** - בזה זוכה שמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

הגליון הוקדש לע"נ הגאון רבי שלמה ב"ר שמחה גאדל זצ"ל נלב"ע ביום כ' מנחם אב תשפ"ב

וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'

הרב דוד וועקסלר שליט"א מח"ס אני לדודי

שקולה ציצית כנגד כל המצות
הרמב"ם כתב בסוף הל' ציצית וז"ל לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' עכ"ל, הרי שמחמת שמביא לכל המצוות יש לה חשיבות של כל המצוות, וכן איתא בנדרים דף כה שקולה מצות ציצית כנגד כל מצות שבתורה.
לכוין בעת לבישה כדי שנוכור המצות

וכתב הטור ושו"ע (סי' ח') ויכוין בהתעטפו שצונו המקום להתעטף כדי שנוכור כל מצותיו לעשותם. וכתב הב"ח מה שהכריח לרבינו להורות דבעי שיכוין בהתעטפו משום שנאמר למען תזכרו. ובביאור הגר"א שם מציין למש"כ השו"ע (סעי' י"א) דעיקר מצות ציצית ט"ק ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות. וכתב השו"ע (כד, ג) טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך. וכתב המ"ב (סק"ו) שנאמר וראיתם אותו וזכרתם ראיה מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי מעשה.

  'וראיתם אותו' הוא אחד מתרי"ג

וגדולה מזו הביא החרדים (מ"ע פ"ב) דעת הסמ"ק דמונה מצות 'וראיתם אותו' למצוה בפנ"ע וז"ל "מצוה כ"ח להסתכל בציצית דכתיב (במדבר ט"ו) וראיתם אותו". וכן כתב **הרשב"ץ** בזהר הרקיע, וביאר דברי חז"ל דהזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה, היינו הזהיר לקיים מצות ראית הציצית זוכה עי"ז לראות פני השכינה. וע' ביסוד ושורש העבודה (ש"ד פ"ו), "כתב הש"ע יסתכל בציצית בשעה שאומר וראיתם אותו, וכ"כ האר"י ז"ל. ומהרח"ו בספרו שער הקדושה חושב זאת למ"ע מה"ת (ע"פ רש"י במנחות מ"ד ע"א), וע"כ צריך האדם להסתכל בציצית ולכוין בהסתכלות זו לקיים מ"ע של וראיתם אותו".

וכתב הח"ח ב**שמירת הלשון** [חתימת הספר פ"ג] "והנה מפשטות הכתוב משמע, דראית הציצית תועלת היא להזדרז במצות ה' ולא לתור אחר עיניו. ואם כן מה נכון הוא לראות אותם כמה פעמים ביום, ובפרט בעת שעולה איזה מחשבה שאינה טהורה על לבו, או איזה כעס, טוב מאוד להסתכל אז בציצית ואז יפקע היצר".

  ציצית מרמזו על תרי"ג מצות

והנה רש"י (במדבר פט"ו פל"ט) כת' על הפסוק וראיתם אותם וז"ל וזכרתם את כל מצות ה' - שמנין גימטריא של ציצית שיש מאות ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג.^א

ובהקדמת החרדים הביא מה דאיתא בספרי ובסדר עולם וברעיא מהימנא דכל המצות תלויות בח' אברים שבאדם בלב ועין ופה וחוטם ואוזן ויד ורגל וראש הגויה ומצות ציצית שהיא מזכרת כל המצות יש בכנף שמנה חוטין רמז לח' אברים אלו. ועפי"ז חילק בספרו המצות כפי אברי האדם.

אמנם הוא דבר מתמיה היאך ע"י רמז בעלמא יבא האדם באמת לזכור כל זה. והאלשיך סוף פ' שלח כבר האריך בזה, וז"ל והיה לכם לציצית, וענין הכתוב, אם תאמר נא ישראל, כי הלא איך תאמר אלי שבראותי אזכור כל המצות. והלא הנני לובש ציצית יום יום ורואה אותו ואיני זוכר כל מצות ה'.

  האופן להגיע לידי זכירה
והאלשיך ביאר את הענין, "דלזה אמר קרא "והיה לכם לציצית וכו'". והוא משל אל מה שדרך אנשים, שלזכור דבר מאשר ירצו לעשות, קושרים חוט באחת מאצבעותיו לראות ולזכור בל ישכח ממנו. ואם יקרה שאיש אחד קשר לו חוט באצבעו, שלא בכונת מזכרת על שום דבר. ויהי היום אשר היה החוט ההוא קשור באצבעו, והיה לו חפץ שהיה צריך לזכרו ושכחו. ויתמה ויאמר איך שכחתי הדבר ההוא, ולא שוה לי החוט הקשור באצבעי לזכור אשר חפצתי לעשות. והנה נגד פניו נבונים ויאמרו לו, הלא אתה סכל ואין לב. כי על מה אתה נאנח כי לא זכרת חפצך עודנו החוט קשור באצבעך. כי אחר שלא קשרת אותו בכוונת מזכרת חפץ זה, איך על ידו זכור תזכור את הדבר הזה.

א וע' ברמב"ן שם שתמה עליו וז"ל ואחר כן צוה במצות ציצית, שיזכרו בו המצות כולן ולא ישכחו את השבת או זולתה מן המצות וטעם הזכרון הזה שיהיה בציצית לכל המצות, כתב רש"י מפני המנין של ציצית בגימטריא שש מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג ולא הבינותי זה, שהציצת בתורה חסר יו"ד ואין מנינם אלא חמש מאות ותשעים. הטור (סי' כ"ד) ישב דברי רש"י וז"ל אע"פ שהוא כתוב חסר יו"ד מפרש בתנחומא ג"פ כתיב ציצית בפרשת ציצית וחד מינייהו לציצית שדי ל' לכולהו והיא משלמת המנין. ועוד הק' הרמב"ן, שהחוטין לדעת בית הלל אינם אלא שלשה (מנחות מא:), והקשרים מן התורה אינם אלא שנים, כמו שאמרו (שם לט) שמע מינה קשר העליון דאורייתא דאי סלקא דעתך לאו דאורייתא כלאים בציצית דשרא רחמנא למה לי הא קיימא לן התוכף תכיפה אחת אינו חבור. אלא לומד דהזכרון הוא בחוט התכלת, שרומז למדה הכוללת הכל שהיא בכל והיא תכלית הכל, ולכן אמר וזכרתם את כל, שהיא מצות השם וכו' עכ"ל. אמנם, הרמב"ן בהשגות על הרמב"ם מפורש שיש ענין זכירה בין בלבן ובין בתכלת ומשו"ה יש למנותן כמצוה אחת שענינם שווה, וצ"ע.

ב ולפי"ז יש לכאר דברי הטור ושו"ע כאן שכתבו לכוון בעת הלבישה שצונו המקום להתעטף כדי שנוכור כל

והנה בדמותו ובצלמו הוא הדבר הלזה, באומרו הוא יתברך הנה ידעתי תאמרו לי, הננו ועשינו ציצית, על ארבע כנפות כסותנו, אך מה נעשה כי נראה הציצית ולא יעלה על לבנו זכרון כל מצות ה'. על כן, הנני בא להעיר אזנכם למען תדעו במה תכשלו, והוא, כי אילו בעשותכם הציצית תכוונו יהיה לכם סימן להציץ בו לזכור כל המצות, אז כאשר תראו אותו תזכרו אותם, כאדם הקושר חוט באצבעו לזכור להביט בו דבר פלוני.

אך אם תעשו הציצית מצות אנשים מלומדה, שלא בכוונת הציץ בו לזכור, אז ודאי כי כאשר וראיתם אותו לא תזכרו מצות ה'. וזהו אומרו והיה לכם לציצית, לומר כאשר יהיה לכם לציצית שהוא כדי להציץ בו לזכור, אז כאשר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', מה שאין כן אם לא יהיה לכם לציצית, שלא יהיה לכם להציץ בו לזכור, כי אז איך יהיה לכם למזכרת", עכ"ד האלשיך.

  הציצית היא כמו קשר למזכרת

וע' בטור (סי' כד) וז"ל טוב ונכון להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית שיהיה לו בגד קטן מצוייץ שילבש אותו כל היום כי עיקר מצותה על זכירת המצות ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך דוגמא לדבר **כאדם המזהיר לחבירו על ענין א' שקושר קשר באזורו כדי שיזכרנו וכו'** עכ"ל. ומבואר, דעיקר הזכירה הוא מה שקובע דבר מיוחד על בגדו להיות לו 'מזכרת' על דבר הזה, אלא דהאופן 'לראות' התרי"ג בהציצית הוא ע"י מה שעולה בגמט' תרי"ג. והן הן דברי האלשיך, דהאופן שמועיל להיות לזכרון הוא ע"י מה שעושהו לשם זכרון, ובלא"ה אין שם 'מזכרת' עליו כלל, ורק ע"י שקובע להיות לך לזכרון, אז כל פעם שרואה אותו זוכר תכלית קביעהו עליו תמיד, ומתעורר על זהירות תרי"ג מצות.

ובודאי, לא רק עצם עשיית הציצית אלא גם בשעה שלובש ומשים הבגד עליו, לובשו בכוונה לזכור את המצות.^ב

  הציצית היא חותם של עבדות

אולם יש להעמיק בדבר הזה עוד, דאיתא במנחות (מג:), היה ר"מ אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה"ד למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טייט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב וכו'. וכתבו התוס' שם ז"ל, מה שמדמה חותם של טייט לציצית שכן עושין לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא פרק במה אשה (שבת דף נו:) כבלא דעבדא תנן" עכ"ד.^ג וכ"כ החינוך (מצוה שפו) "שהיא למען נזכור כל מצוות השם תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בו תמיד ועיניו ולבו עליו כל היום, וזהו שנאמר בו בכתוב [במדבר ט"ו, ל"ט], וזכרתם את כל מצות ה'". ומבואר מדברי החינוך דהאופן היותר טוב לבוא לזכירת המצות הוא ע"י מה שזוכר שהוא עבדו של מקום, וכל גופו משועבד אליו לעשות ולקיים ככל אשר ציוה. וע"ע בספורנו ואוה"ח הק' בזה.

וה**רמח"ל בדרך ה'** (ח"ד ו', ו') מבאר עומק הענין, ועי"ז יבואר ענין ב' הענינים א] זכירת התרי"ג מצות, ב] חותם המלך. ובהקדם היסוד, "דהנה ניתן לאדם להיות מתקן את כל הבריאה, (כמבואר בחלק א'), ונמצא שהוא עובד עבודתו של הבורא יתברך ועוסק במלאכתו, שהוא העמיד הבריאה אשר ברא על המצב הנרצה ממנו יתברך. א] ואולם זה יוצא ממעשה האדם ופעולותיו, שיפעול כפי התורה והמצוה שעליו, ב] אמנם כלל כל העבודה הזאת עומד על יסוד אחד, שהוא היות האדם עבדו של הבורא, יתברך, שנמסר לו הענין הזה של תיקון הבריאה והופקד בידו וכו' ודבר זה מתחזק על ידי פרטים ידועים שתלאו בהם האדון, ברוך הוא, ומכללם הרישום והציון בציון זה של הציצית", עכ"ל.

היוצא מכ"ז, דצריך לקבוע בעת עשיית ולבישת הציצית להיות לו לזכרון של מצות הקב"ה. ויסוד הזכרון הוא על כללות מציאותו שהוא עבד ה', ואינו זכירה פרטי על כל מצוה ומצוה, אלא כל עת שרואה הציצית, זה מראהו על מציאותו שהוא לבוש עם חותם של עבדות, וזה מחייב לנהוג כל מעשיו ופרטי חייו ע"פ ציווי הקב"ה.

מצותיו לעשותם. והב"ח לומד משום דכתיב בה 'למען'. אולם הב"י כתב על דברי הטור "וזה פשוט". ומשמע שזהו באמת כל ענין המצות. ולדברינו הדברים מאירים, שהכוונה שגוף המצוה הוא לקבוע את הציצית להיות לו למזכרת. וע"ע בלבוש שלא הביא הקרא ד'ולמען' אלא הפסוק 'וראיתם אותו', ומשום דמה שנקבע לראות מזכרת בשעת ראיה מחייב לקבוע בעת הלבישה שהוא מזכרת לדבר הזה. ויבואר היטיב דברי הגר"א שכתב ז"ל "עסי"א [שכתב השו"ע דצריך ללבוש על בגדיו כדי ליכור תמיד] וכמ"ש בנדרים עשה לשם פעלם כו' ולא יהא מאותן שנ' עליהן ותהי יראתם כו'". מבואר דטעם הכוונה דבלא"ה הוי מצות אנשים מלומדה, ולא טעם מיוחד למצוה זו, אלא דבלא הקביעות שהוא מזכרת, חסר בעצם המצוה כיון שזהו כוונתה המפורשת בקרא.

ג וע"ש בגמ' דאסור לעבד לצאת לרה"ר עם חותם של עבדות על בגדו, והנ"מ אם עשאו העבד בעצמו, אבל אם האדון עשה לו מותר, דלא חיישינן שמא יפסוק ויקפל בגדיו שלא יראה מקום החותם. וע' בביאור הגר"א על דברי השו"ע ללבוש הציצית על בגדיו, שמציין לדברי הגמ' דלא חיישינן שהעבד יטמין מקום חותמו דאימתיה דרביה עליה.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

פלוגתת הרמב"ם והרא"ש

כתב השו"ע (סי' י"ח ס"א) "לילה לאו זמן ציצית הוא, דאמעית מ"וראיתם אותו", ו**להרמב"ם**, כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום. ומה שלובש ביום חייב, אפילו מיוחד ללילה. ו**להרא"ש** **נבשם ר"ת**, כסות המיוחד ללילה, פטור, אפילו לובשו ביום, וכסות המיוחד ליום או ליום וללילה, חייב, אפילו לובשו בלילה[[]^{].} וכתב הרמ"א "וספק ברכות להקל, אין לברך עליו אלא כשלובש ביום והוא מיוחד ג"כ ליום".

ו**כתב הרמ"א** דביוה"כ יש להתעטף מבעוד יום ויברך עליו. ו**כתב המ"ב** (סק"ז) דאם איחר עד שבא בין השמשות משמע מהמג"א דיש לברך כל זמן שנוכל לראות, דבציצית לא תלוי ביום אלא ב'ראיתם אותו'. ובמט"א מחמיר בזה, אך אם מסופק אם הגיע בין השמשות נראה דמותר לברך דיש לסמוך על דעת ר"ת דהתוס' והרא"ש ס"ל כוותיה והגר"א בביאורו ג"כ מצדד כשיטה זו".

ו**כתב המ"ב** (סק"א) דהא דהיקל הרמ"א הוא לענין ברכה דספק ברכות להקל, אבל אסור להקל נגד דעת הרמב"ם וללבוש כסות לילה ביום בלי ציצית.

אם יש איסור בלבישת טלית בלילה
איסור בל תוסיף

הרמב"ם (הל' ציצית פ"ג ה"ח) כתב, מותר לאדם ללבוש ציצית בלילה בין בחול בין בשבת, ואע"פ שאינו זמנה, ובלבד שלא יברך. ע"כ. ו**כתב הכס"מ** דהרמב"ם בא לאשמיענו, דאין לחוש בזה משום בל תוסיף. וב**מור וקציעה** (סי' י"ח) נתקשה בזה, מ"ט לא קעבר על בל תוסיף, הא כיון דאליביה דהרמב"ם ז"ל לילה לגמרי לאו זמן ציצית הוא, ומש"ה אסר בכלאים בלילה, א"כ מאי שנא בל תוסיף דליכא, לא יהא אלא ישן בשמיני בסוכה דאם מכוין לשם מצוה עובר בבל תוסיף. ואע"י דלעבור שלא בזמןנ בעי כוונה, מכל מקום קשה היאך התיר בסתם דמשמע בכל גוונא שרי וכו', וסתם לובש ציצית ודאי למצוה קמיכוין, וצ"ע.

ו**כתב הארצות החיים** (המאיר לארץ סק"ד), דכל הנידון הוא בדעת הרמב"ם, אבל מי שלובש ציצית בלילה כדי לחוש לדעת הרא"ש, אין בזה חשש בל תוסיף כלל כיון שעושה כן מפני הספק[[][]].

אולם כ"ז כשלובש בגד של יום, אבל אם מיוחד ציצית רק עבור שינת לילה, תו הוי כסות לילה דלא יצא בה לכו"ע, ויש בזה חשש בל תוסיף. ואפילו אינו מכוין לצאת לא מועיל, כיון דלדעת הרא"ש לילה נמי הוי זמן ציצית, עובר אפילו בלי כוונה. והאשל אברהם מבוטאטש (ריש סי' כ"א) האריך מאד בזה ליזהר שילבשנו ג"כ פעמים ביום כדי שיחשב בגד המיוחד ליום ולילה, דבזה קי"ל דחייב בציצית כמו כסות יום, דאל"כ יש בזה חשש בל תוסיף. ואין מועיל מה שקם בכל בוקר שעה או שתים אחר עלוה"ש, דכתב החזו"א (סי' ג' סקל"ה) דמה שפטור סדינים שאדם ישן בהם בלילה מציצית הוא אפילו כשממשיך בקביעות לישן בהם ביום, וכ"כ הא"ש שם, וא"כ צריך להקפיד להשתמש בו עם בגדיו ביום כדי להפקיעו מ'כסות לילה'.

איסור של 'וראיתם אותו'

הנה איתא במנחות (לו:׀) דהמניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה של "ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה ימים ולא לילות". וכתבו התוס' (נדה נא: ד"ה ולבני) בשם ר"ת, דעל תפילין לבד הוו מברכי י'לשמור חוקיו' דקרא (שמות יג) ד"ושמרת את החוקה הזאת למועדה" ס"ל לבני מערבא דבתפילין כתיב כדאמר בירושלמי, אבל ציצית

א ויש דעה שלישית בזה, והוא דעת הר"ן בקידושין (יד: בדפי הרי"ף) דאינו חייב עד שהוא ביום וכסות יום, וז"ל "אע"ג דכסות לילה ביום נמי פטור, אפ"ה כסות יום בלילה פטור, דלעולם לא מחייב עד דאיכא תרתי כסות המיוחד לראיה ובזמן ראיה דקרא דוראיתם הכי משמע, ומש"ה כסות לילה כיון שאינו מיוחד לראיה פטור אפילו ביום, וכסות יום נמי בלילה דלאו שעת ראיה היא פטור".

ב ובספר נחלת אליהו להגר"א דושניצר זצ"ל (ח"א אות ב') כתב דבאמת הלובש ציצית בלילה צריך להתנות דאם הלכה

בדין מצות ציצית בלילה

טליתו. ולכאורה טוב למשמש בציצית בשעת ברכה". וביאר הב"י טעמו, דאע"ג דכסות יום בלילה חייב בציצית ומברכין עליו, כיון דלילה לאו זמן ציצית היא שהרי גורם לפטור כסות המיוחד ללילה אפילו אם לובשו ביום הוי הפסק בין יום ליום וצריך לחזור ולברך.

ומבואר מכ"ז דהגורם של החיוב הוא היום, ומחמת זה יש כאן חפצא של כסות יום, ולא נפטר אם לבש הכסות יום בלילה, דע"יז יש כאן המחייב מהיום, אבל הלילה מצד עצמו אינו מחייב הכסות יום. ומש"ה כלפי החיוב של יום המחרת, לא מועיל מה שמתקיים מצותו כל הלילה, דכשהגיע היום יש לו המחייב חדש מצד היום. ומש"ה אינו סיבה לקרות פרשת ציצית בלילה, כיון דאין זמנו של הלילה גורם[[][]].

הלן בטליתו אם צריך לברך עליו בבוקר

הבאנו דברי השו"ת הרא"ש דלן בכסותו בלילה צריך לחזור ולברך. אמנם הטור (סי' ח') סתם שהישן בטליתו בלילה אין צריך לברך עליו בבוקר. והב"י תמה אמאי סתם הטור דלא כדעת אביו הרא"ש שכתב בתשובה שצריך לחזור ולברך כיון שלילה לאו זמן ציצית וממילא הרי הוא הפסק בקיום המצוה. ותו, דלדעת הרמב"ם פשיטא שצריך לחזור ולברך כיון דאף בגד של יום פטור בלילה, וממילא הלילה חשיב הפסק גמור בקיום המצוה. ודומיא דמאי דאמר'י בגמ' בסוכה דעל ד' מינים מברכים כל יום כיון שהלילה מפסיק בקיום המצוה.

וכפשוטו יסוד המחלוקת הוא, דהרא"ש ס"ל דכיון דהגורם הוא היום, יש מחייב חדש בבוקר, ולא מועיל מה שחייב בלילה מדין כסות יום. והטור ס"ל דכיון דסו"ס היה חייב להטיל בה ציצית, אין הלילה חשיב הפסק. וי"ל עוד, דס"ל להטור דכיון דלא עשה עוד מעשה לבישה ולובשו מכח לבישה של יום, לא חזר עליו חיוב ברכתו. וכמו"כ דן הארצות החיים (סי' ט') לענין מי שהפקיר בגדו וחזר וזכה בו, עי"ש.

והב"ח והט"ז דחו דברי הב"י, דהטעם דהטור לא פסק כדברי אביו בשו"ת, דמוכח מדבריו בפסקים דחזר בו, ע"ש בדבריהם.

ולדינא השו"ע (סי' ח' סט"ז) פסק כדברי ת' הרא"ש שצריך לחזור ולברך. אולם המ"ב הביא דכיון שיש חולקים אמר'י דספק ברכות להקל. וטוב שיפטור בטלית גדול או יצא מאחר.

שינה עם ציצית

כתב הרמ"א (סי' כ"א ס"ג) "וכ"ש לשכב בהן, דשרי. ויש שכתבו שנהגו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית, וכו', והכל שלא יהיו מצות בזויות עליו. אך נוהגים להקל לשכב בהם".

אולם בשער הכוונות (דרוש א' לתפלת ערבית) כתב, שצריך להזהר שלא להסיר מעליו את הטלית קטן לא ביום ולא בלילה, וישכב עמו בלילה, ויועיל לבטל כוחות החיצוניים, ואין זמן שצריך להסירו מעליו אלא בכניסתו לבית המרחץ, וראיה לדבר ממה שאמרו בגמרא מנחות (מג.), כשנכנס דוד המלך למרחץ וראה עצמו ערום, אמר אוי לי שאני ערום מן המצוות, עד שנסתכל במילה וכו'. ואם בהיותו ישן היה מסיר את הטלית קטן, א"כ למה לא היה מצטער בכל לילה שהיה נשאר בלי שום מצוה עד שירדם, אלא בודאי שאין זמן שיהיה פטור מן הטלית קטן אלא דוקא בבית המרחץ. ע"כ.

אכן המג"א (שם סק"ב) העיר על דברי האר"י, וז"ל "ודבריו דברי קבלה נקבל, אבל לדין יש תשובה, די"ל דבלילה עכ"פ היה לו מזוזה בפתחו, משא"כ במרחץ: וכן משמע בגמ' דאמרינן "ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות,

להשאר עם הבגד של היום בלילה בכדי לקיים המ"ע של ציצית, דבמצות ציצית יש חובת טלית לענין דהלובש כמה בגדים כל או"א חייב בציצית (עי' בב"ח סי' ח' סעי' י"א), וגם יש חובת גברא לענין דאינו חייב עד שילבש הבגד. והגדר של כסות יום בלילה הוא, דבלילה פקע החובת גברא אבל נשאר עליו החובת טלית כל עוד שהוא עליו.

ד במור וקציעה (שם) כתב להעיר על דחיית המג"א, א. דמאי פסקא שהיה דוד המלך שוכב דוקא בחדר שיש בו מזוזה, וכי כל החדרים והפתחים חייבים במזוזה, והאיכא טובא דפטירי,

כי קמסלק מעליו ליכא מאן דמברך, ותפילין נמי דוקא כשמסלקן סמוך לשקיעת החמה שמחויב לסלקן, אבל ציצית אע"ג דפטור בלילה ליכא איסור ואין חייב לסלקן. וכ"כ בשטמ"ק (ברכות ט:), ותרוה"ד (סי' קכ"א).

אולם הברכי יוסף (סי' י"ח) הביא בשם תשובת רבי ישעיה (התוס' רי"ד)שכתב, דכמו דמניח תפילין בלילה עובר בעשה, ה"נ אם יתעטף ציצית בלילה עובר בעשה , דכתיב "וראיתם אותו" ביום ולא בלילה.

והביא הברכ"י שהרמב"ם (פ"ג ה"ח) חולק עליו דמותר בלילה, וגם מותר לצאת בו בלילה בשבת. ולדינא, כתב הב"י וכיון דכל הני רבוותא מסכימים להתיר, הכי נקטינן, וכן נהגו העולם. וע"ש בדרישה (סי' כ"ט) דביאר הטעם דשאני תפילין דבעו גוף נקי, וחיישינן שמא ישן ויפיח בהם, ומש"ה יש איסור ללבושו בלילה, אבל טלית שיכול ליכנס בו לבית הכסא, מותר ללובשו בלילה, ולא נאמר "וראיתם אותו" לאיסורא אלא לחיובא.

גדר המצות ציצית של כסות יום בלילה לדעת הרא"ש

הנה מצינו מכמה מקומות דגם לדעת הרא"ש ור"ת דכסות יום חייב בציצית בלילה, אין בו דרגת מצוה כמו ביום ממש:

אן הבאנו לעיל דברי התוס' בנדה בשם ר"ת דליכא איסור ללבוש ציצית בלילה ולא דמי לתפילין, והק' הארצות החיים (י"ח סוסק"א) דר"ת בעצמו (הובא בתוס' במנחות (מ ע"ב) ס"ל דכסות יום חייב בלילה, ומהו הנידון אם מותר ללבושו, ותי' דצ"ל שמפני שאין מחויב ללבוש בלילה דוקא טלית של יום נגמר מצותו. ומבואר, דפשיטא ליה דענשנין בעידן ריתחא למי שלא לובש ציצית, לא נאמר על כסות יום בלילה.

בן התוס' במנחות (שם) הביא בשם ר"ת דגם בלילה מותר ללבוש כלאים בציצית הואיל ואישתרי ביום אישתרי בלילה. והקשו האחרונים דר"ת סתר משנתו לעיל (תוס' ד"ה משום) דכסות יום חייב בלילה, וא"כ פשיטא דאישתרי. והפמ"ג (משב"ז י"ח ב') תי' דאירי שיש לו טלית המיוחד לילה של ד' כנפות, ואפשר לקיים שניהם, וקמ"ל דאפ"ה אישתרי, ומבואר דבלילה, היכא שיש לו כסות לילה עדיף טפי כיון שאין זה זמן החיוב.

ג] בתוס' (שם) "אור"ת אע"ג דכסות יום חייב אפי' בלילה וכסות לילה פטור אפי' ביום מכל מקום מיקרי שפיר זמן גרמא שהיום גורם לחייב המלבוש". וע' במשכנות יעקב שמתקשה בהבנת הדברים, דהרי דהדין 'כסות יום' הוא רק אחד מדיני הבגד דבעינן אותו 'מין בגד' כמו ד' כנפות ורוב הגוף, והרי אין הזמן גורם כלל. ובע"כ צ"ל דאינו רק 'מין בגד' אלא דעיקר מצותו הוא ביום ומחמת זה נתחייב כל כסות העומד ללבישת יום.

דן הק' **השאנת אריה** (סי' ל') וז"ל "והנה יש לי להקשות לפי ר"ת דהא אמר'י בפ"ב דברכות (יד) דבמערבא ערבית הוו אמרי "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם אמת", כלומר והיו מדלגין פרשת ציצית, משום שאין מצות ציצית נוהג בלילה, ואי כסות יום חייב בציצית אפי' בלילה אע"ג דכסות לילה פטור מן הציצית, אין טעם לדילוג זה, כיון דמ"מ מצות ציצית נוהג בלילה, וכי מילתא פסיקתא הוא דלעולם אין אדם לובש כסות יום בלילה". ומוכח מזה דבודאי עיקר החיוב הוא ביום, ומשו"ה לא אמרינן 'ויאמר' בלילה.

הן כתב **הרא"ש בשו"ת** (כלל ב סי' י"ג) "הלן בטליתו בלילה, כשעומד בבוקר אם הוא חייב לסלקו מעליו ולהחזירו לברך עליו, או די לו למשמש בו ולברך. י"ל שאין צריך לסלקו מעליו, וכן מוכח במנחות (מג) וכו', אלמא לדידן דקי"ל לילה לאו זמן ציצית הוא יש לברך בבוקר אף אם לא יפשוט

כהרמב"ם אינו מתכוין לשם מצוה, ואם הלכה כהרא"ש הרי הוא מכוין לשם מצוה. אמנם הגר"ח"ק זצ"ל בספר דעת נוטה (תרי"ט) כתב דע"פ השעשה"צ (סי' תרס"ח סק"ד) אין צריך להתנות אם מכוין רק משום ספק.

ג והגר"מ שטרנבוך שליט"א (זבחי קודש יט:) [הובא בתשובות והנהגות (ח"א סי' י"ט)] כ"כ לבאר הא דפשיטא דאינו חייב ללבוש בלילה כיון דענינה הוא 'וראיתם אותו', אלא דלא פקע המצוה שהיה עליו ביום, וכתב דכמדומה מבואר כן בצפנת פענח. והוסיף עוד לבאר, דהטעם לדעת הרא"ש אין חיוב

האם עונש בעידן ריתחא הוא רק על ציצית או כל מצות עשה

איתא במנחות (מא.) דאע"ג דטלית חובת גברא הוא, ולא מתחייב בהמצוה כל עוד שלא לובש בבגד של ד' כנפות, אפ"ה איכא עונש בעידן ריתחא במי שאינו מכניס עצמו לחיוב ציצית, משום שעשה טצדקי לפטור נפשו מציצית. וכתבו התוס' דהא דנענש רק בעידן ריתחא משום דהעונש הוא רק משום דעשה טצדקי למיפטר מן המצוה, אבל עשה גמור [היינו שמחויב בו בכל אופן כמו לולב וכד'], אפילו ב"ד של מטה מכיו אותו]. אולם מצינו חידוש גדול בהריטב"א בר"ה (טז ע"ב) דהוא כלל בכל מצות עשה דלא ענשין על ביטולה אלא בעידן ריתחא. וז"ל "וכשאנו פושעין במצוה זו [של תקיעת שופר] אנו נענשין לא מפני מצוה זו דהא לא ענשי בית דין של מעלה אעשה אלא בעידן ריתחא".

ילפינן ממשמע"ה שתאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצוותיה

כתבו המרדכי (הל' ציצית תתקמ"ה) והסמ"ג (עשה כ"ז) דיש מצוה מן המובחר ללבוש ד' כנפות כדי לחייב בציצית כדאשכחן (סוטה דף יד.) במשה שהיה תאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצות שבה, אבל אין נענשין עליו בעידן ריתחא אלא בימיהם שהיו רגילים ללבוש טליתות בת ארבע כנפים, ומי שמחזר עלילות כדי להיפטר מן המצות נענש אבל אנחנו אין דרכנו בבגדי ארבע כנפים אפי' בעידן ריתחא לא מיענשי. אולם השל"ה (חולין נר מצוה י"ד) מדייק מדברי התוס' בפסחים (ק"ג:) דחלקו ע"ז, דאיתא שם "מי שאין לו ציצית בבגדו הם כמנודה לשמים", וכתבו התוס' דאיירי גם במי שאינו לובש בגד של ד' כנפות ואינו מכטל המצוה בידים, אפ"ה מנודה מן השמים, דיש לו לחזור ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן (סוטה דף יד.) במשה שהיה תאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצות שבה. ומדייק השל"ה דמשמע דמשום סברא זו "דיש לו לאדם להביא עצמו לידי מצוה" ראוי להעונש של בעידן ריתחא, ולא רק מצוה מן המובחר, דחזינו דמחמת זה הוי מנודה לשמים.

דעת הרמב"ם דהעונש נאמר רק על אדם חסיד

והנה הרמב"ם (ציצית פ"ג ה"א) העמיד הענין רק באדם חסיד, וז"ל "אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת

בציצית כדי שיקיים מצוה זו". משמע דאין תביעה על סתם אדם לעשות כן. וקשה, דהרי יש עונש בעידן ריתחא. ויש בזה ב' מהלכים: א] ההג"מ תי' ע"פ המרדכי דבזמן הרמב"ם לא היו רגילין ללבוש בגד של ד' כנפות ולא היו נענשין בעידן ריתחא, והוא רק מצוה מן המובחר, ומשום"ה כתבו הרמב"ם על אדם חסיד. ב] אולם הכס"מ לא משמע כן, דהרי ציין דברי הגמ' דענשין בעידן ריתחא, והדרא הקושיא דלמה נאמר זה דוקא לחסיד ולא לכל אדם. ויש להביא ראיה מזה לדברי המהרש"א (שם) בבאיור הענין של עונש בעידן ריתחא, "ר"ל בעידן ריתחא בעלמא היה לצדיקים להגין על דורן בתפלתן ובמצותן וע"כ יש להן להרבות במצות כדי לזכות דורן בכך וכו', וע"כ ראוי לצדיקים כמותם ליענש על כך". ומבואר דהוא טעם לצדיקים דוקא ולא סתם אדם.

פירוש 'בעידן ריתחא'

והנה כפשוטו הכוונה של 'בעידן ריתחא' היינו דמי שאינו מקיים מצות ציצית, כשיבא עידן ריתחא יענש עליו. אולם מבואר מדברי המהרש"א ד'עונש בעידן ריתחא' הפירוש הוא דהעונש הוא במה שלא הקפיד ללבוש הציצית בעידן ריתחא דוקא.

טעם הטור ורבנו יונה המיוחד למצות ציצית

כתבו הטור וש"ע (סי' כד א') "אע"פ שאין אדם חייב לקנות טלית בת ארבע כנפות כדי שיתחייב בציצית אלא דוקא אם רוצה להתכסות בטלית בת ד' כנפות חייב להטיל בה ציצית מ"מ טוב ונכון להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית שיהיה לו בגד קטן מצוייץ שילבש אותו כל היום כי עיקר מצותה על זכירת המצות ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך". משמע מדברי הטור שהטעם לזהר להכניס עצמו להמצוה, הוא טעם מיוחד למצות ציצית, ולא כמש"כ המרדכי דהוא סברא בכל המצות כמו משמע"ה. וכ"כ רבנו יונה בספר היראה [הובא בבאיור הגר"א שם] שכתב "ויהיה לו טלית קטן וילבשנו מתחת למדיו, כי עיקר מצות ציצית לזכרון ללבשו תמיד, כי לזכרון המצוה נתנה, ולמען לא יסור האדם אחרי שרירות לבו ואחרי מראה עיניו המחטיאים את הגוף וכו'".

החובה להדר אחר מצות ציצית

מצינו חידוש גדול באור זורע (סוף סימן ק"מ) [הובא בדעת"ל למהרש"ם כאן] דהא דמברכין 'להתעטף' דמשמע חיוב "אע"ג שאין חובה להתעטף אפי' למ"ד חובת גברא הוא כדאמר' פ' התכלת וכו' יש לומר א] דחייב לכסות מדרבנן, ב] א"נ הואיל שנהג בה חייב כדפרי' לעיל גבי תפלת ערבית".

ומצינו אחד מבעלי התוס' - רבינו אביגדור צרפתי מבעלי

התוספות פרשת שלה [מובא בקובץ שיטת קמאי בב"ב פא.] דאף דעצם חובת המצוה לא חל עד שילבש ד' כנפות, אבל יש חובה לחזור אחר הד' כנפות כדי לחייב עצמו, וז"ל "לפום ריהטא משמע דלא נצטוו לעשות ציצית אלא מי שיש לו ד' כנפות, אך לא נצטוו לחזור אחר ד' כנפות להיות לו מצות ציצית - אך [אינו כן אלא] כן נראה פסק דנצטוו אף לחזור אחר ד' כנפות ולעשות בהם ציצית. והביא כמה ראיות, ע"ש. [וע' במ"ב סי' י"ז סק"ה].

לבישת טלית קטן תחת בגדיו

כתב ר' חיים ויטאל זצ"ל בשער הכוונות (דרושי ציצית דרוש ו' דף ז' ע"ב) אודות מנהג רבו הקדוש האר"י זצ"ל באופן לבישת הט"ק וז"ל גם הטלית קטן היה לובשו למטה משאר מלבושיו על גבי חלוקו, שלא כאותם המתיהרים ללובשו על כל בגדיהם, וטעות גדול הוא בידם היפך האמת עכ"ל. ובדרושי תפלת השחר (דף י"ב רע"ג) גילה הטעם "הט"ק הוא כנגד פנימיות שלש תחתונות דיצירה, ולכן הוא נלבש על החלוק מתחת המלבושים".

אולם מאידך גיסא, כתב בשער הכוונות (סוף דרוש ו' דציצית דף ז') וז"ל "ודע כי האדם צריך להסתכל בציציות בכל שעה ובכל רגע כמו שאמר הכתוב וראיתם אותו, והוא תועלת גדול לנשמה שלא יזדמן חטא לידו אם יזהר בכך, וגם שישגי תועלת גדול". וכתב הקב הישר (פרק מ"ה) "קבלה היא בידי מאנשי מעשה שאף שהיו יושבים בטלים, היו ממשמשים בציצית והיו מסתכלים בהן, כי ההסתכלות בציצית הוא ענין גדול ותקומה אל השכינה בגלות".

אין ציצית אלא יוצא

והמג"א (ח סק"ג) הביא דברי האר"י"ל דטלית קטן דוקא תחת בגדיו ע"ש, וז"ל דצריך שיהיו הציצית מבחוץ ודלא כאותם שתוחבין אותן בהכנפות וזו היא מ"ש בגמ' (מנחות מא:): אין ציצית אלא יוצא". [וע"ש במ"ב אריכות גדול לחזק הענין]. והעירו המחצה"ש ופמ"ג, דרש"י שם פירש בענין אחרת, דהכוונה דצריך שיצא החוטין מן הכנף משהו, והוא ענין עשיית הציצית עצמן ולא ענין הלבישה. [ולכאורה לפי ביאור המג"א, יש ראיה מן הגמ' להאריז"ל, דהבגד היה תחת הבגדים ורק החוטין 'יוצאין' ממנה]. ולפי"ז הוא טעם בפנ"ע ולא משום וראיתן אותו, ויל"פ דהוא ענין להראות חותם המלך, ולא דוקא שהוא עצמו יראה אותם, וצ"ע]. ולמעשה נהגו הספרדים שלא להיצא גם החוטין, וכ"פ בשו"ת אור לציון [ח"ב פ"ב], וע' בשו"ת ציץ אליעזר [ח', ג'], ובשו"ת וישב הים (ח"א סי' ג') בכ"ז.

דאין לו קיום מצות ציצית כיון דפטור מציצית בלילה. עכ"ד. והנה המג"א כתב בדברי האריז"ל ד"אולי ע"פ סוד הוא", וא"כ היה מקום לומר דאף דלא מקיים המצוה, יש ענין לכסות עצמו עם הבגד של מצוה. אולם מדברי רעק"א מבואר דהענין הוא לקיים בה מצות ציצית. וכ"כ הא"ר בהדיא (סק"ד) דטעם האריז"ל הוא שלא יהיה בלא מצות ציצית אפילו רגע אחד. וכן מבואר מהלבושי שרד שביאר מה שסיים המג"א יועי' סי' י"ח ס"א, דכוונתו דלדעת הרמב"ם הדרא הקושיא למה לא אמר דהמע"ה כך בלילה, ובע"כ משום מזוזה. ומבואר דלא שייך דברי האריז"ל אלא לדעת הרא"ש.

ומשי ידיה ואנח תפילין, וכן אמרינן בכמה מקומות, וקשה אמאי לא הזכיר שלבש ציצית וברין הוא שיקדים ציצית לתפילין כמבואר בשו"ע (סי' כה), וזה ראיה לדברי האר"י שיש לשכב בלילה בציצית. אולם בספר מגדים חדשים (ברכות שם) דחה דבריו, ע"פ מש"כ הלבוש (סי' כ"ה) שכתב שלא הזכירו עטיפה באלו המאמרים, משום דפשיטא שכבר נתעטף, דהיאך יעמוד ערום ויקרא ק"ש ויתפלל, כלומר דבזמניהם היו כל בגדיהם עשויים בד' כנפות. ולפי"ז ליכא כלל ראיה מהתם לדברי האר"י. ה הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"א סי' מ"ז) נדחק ליישב באופן אחר וז"ל "דהא דדוד לא אמר כן בלילה, דבעת שהיה ישן היה פטור מן המצות, ועל אותה שעה אין להצטער. ובשעה שהיה שוכב וער היה לומד דידוע מדתו של דוד ע"ה שלא פסק פומיה מגירסא כדאיתא בשבת (ל:) ולא היה מצטער אלא בהיותו בבית המרחץ, דאז אסור להרהר בדברי תורה". ו וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' נ') לדחות דברי רע"א, ע"ש.

הבקר. ואף אם פשטו מעליו וחזר ולבשו בלילה אין בו משום בל תוסיף, מאחר שיש אומרים שכסות יום חייב בלילה. וכן על פי הסוד יש מצוה בלבישת טלית קטן גם בלילה". וכן הוא בבן איש חי (פרי בראשית אות ט') ובכף החיים (סי' כ"א סקט"ו).

האם מוכח מהאריז"ל כדעת הרא"ש

והנה רעק"א (שם) כתב דמדברי האר"י שהוכיח מדוד המלך שהיה שוכב עם ציצית בלילה, מוכח דס"ל כשיטת הרא"ש דכסות יום בלילה חייב. דאלו להרמב"ם דפטור, א"כ אפילו שהיה שוכב בלילה בטלית קטן, הא מ"מ הוא ערום מן המצות,

דקאמר אוי לי שאני ערום, וק"ל. ואין ספק שפשטו של דבר כמ"ש האר"י ז"ל הוא.

אולם המור וקציעה הקשה על עצם ראיית האר"י, דלכאוי אין ראיה מדוד המע"ה, משום שנראה שלא היה פושט את בגדיו אף כשישן שלא נכנס למטה בלילה, שהרי לא היה כי אם מתנמנם כסוס שתין נשמי, כדאיתא בברכות (ג:). וא"כ ודאי לא שכב על מטתו ערום, כי מיד היה עוסק בתורה, ולא היה פושט ולובש בכל שעה שנעור מן הס' נשמי. ופשיטא דמאן דקפיד שלא לשכב בציצית על מטתו מיירי בשוכב ערום דמשום ביזוי המצוה נגע בה, ובודאי ליכא מאן דסליק אדעתיה לפשוט הציצית מעליו והוא לבוש בגדים. ועי' בברכ"י (סי' ח' סק"ז) ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' ד') מש"כ בזה.

והנה השואל ומשיב בספרו מגן גבורים (סי' כא בשלטי הגבורים סק"ג) כתב דנראה קצת ראיה לדברי האר"י, מהא דאמרינן בברכות (יד:) זמנין סגיאינן הוי קאימנא קמי דרב והוי מקדים

כגון אכסדרא ודכוותה, ופתח העשוי ככיפה וכל הני שכיחי גבי בניני מלכים. ואף שבודאי קיים דוד המע"ה מצות מזוזה, מ"מ מנלן שלא שכב אלא בחדר החייב במזוזה. ב. די"ל דמרחץ ג"כ אינו דבר מוחלט שלא יהא בו מזוזה, דאפשר שלא אמרו בית המרחץ פטור אלא דווקא בפנימי ובאמצעי, אבל חיצון הואיל ויש שם שאלת שלום ותפלה ותפלין (כדאיתא לקמן סי' פ"ד), לא גרע מבית התבן ובית הבקר שהנשים מתקשטות דחייבין. ולפי"ז אף שישב במרחץ מ"מ לא היה בטל ממצות מזוזה בבית החיצון דמרחץ. ומה בכך אם המזוזה בחוץ או בפנים אטו למחזי לה קבעי הא לאו מצוה שבגופו היא, ולא קבטיל מנה ההיא שעתא נמי, אי"כ במאי נצטער. אלא ודאי כדעת האר"י ז"ל דמשום שלא ראה מצוה בגופו נצטער. ג. שאפילו לא היה לו מזוזה במרחץ וגם לא בבית, אמאי הצטער, וכי לא היה לו ס"ת בביתו לפחות, שהמלך מצווה עליה שתהא עליו תמיד, וכו', רק על העדר מצוה שבגופו נצטער במרחץ. וה"נ משמע ודאי לישנא

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

כי תצא – תשפ"ג

ושמעתי דבר נאה בזה בשם הגאון המפורסם בעולם מו"ה יצחק אלחנן זצ"ל מקאוונא דיל"ד מדוע לא שאל את רבי אליעזר שאלה שנתגרשה מהו ורק לרבי יהושע שאל שאלה זו. ותי' דהנה בפרשתינו כי מצא בה ערות דבר פליגי בה ב"ש וב"ה במשנה סוף גיטין, ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה שנאמר כי מצא בה ערות דבר וב"ה אומרים אפי' הקדיחה תבשילו או ערוה או דבר עיי"ש והנה רבי אליעזר דהוא מתלמידי דב"ש וס"ל כנ"ל ע"כ לא שאל לרבי אליעזר נתגרשה מהו דפשיטא לי' אליבי דלא משכחת גירושין אלא ע"י דבר ערוה ולא הי' לו שום ספק דכבוד אביו קודם. אבל לרבי יהושע שהוא מתלמידי דב"ה וס"ל אפי' הקדיחה תבשילו ואם נתגרשה שוב ל"ש לומר שהוא ואמו חייבים בכבודו לכן שאל דוקא לרב יהושע בשנתגרשה מהו והשיבו דבנתגרשה באמת שניהם שווין כמו שאמר הש"ס לעיל ל' ע"ב הטל להן מים בספל וכו' ודפח"ח ודו"ק. (רבי חיים אפרים באלאיטי - חמודי אפרים – גלנטה תרפ"ה - כאן)

מקור נכבד לחליצת מומר

ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחליצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחריו. [כי תצא כה, ט]

מספר רבי יעקב ליפשיץ זצ"ל: כאשר נתן רבי יצחק אלחנן ספטור את ספרו "באר יצחק" לדפוס בקניגסבערג, בשנת תרי"ח, באו אל בית מלונו לשחרוהו, הרבנים הגדולים אנשי השם אשר היו שם בעת ההיא, הגאון הגדול, צדיק יסוד"ע המפורסם ר' ישראל סלאנטער זצ"ל, והרב הגאון הגדול המפורסם ר' יעקב צבי מעקלענבורג זצ"ל אב"ד דשם, וישבו וישיחו בדברי תורה, והנה בתוך הבאים לשחרוהו, בא גם הרב הגביר הנכבד המפורסם ר' העניך אייזנשטאדט זצ"ל ממניסק, ויקרא ויאמר: רבותי! שאלה גדולה לי לשאול מכבוד תורתכם. באחת הערים אשר בסביבותינו יש אשה זקוקה ליבם אשר עזב את דת ישראל והוא כהן לוטהעראני באחת ערי אשכנז, וימאן לחלוץ ליבמתו האשה הזאת, אך בזאת יאות לפוטרה בחליצה, אם יוכיחו ויראו לו רבני ישראל מקור מהתלמוד בעצמו ולא מהוראת כל פוסק מהראשונים ואחרונים, כי גם מוסר חייב בחליצה, אך אז ישמע ויחלוץ, עוצו איפוא עצה, רבותינו, לחלוץ את העגונה הזקוקה ליבם אשר כזה. והמצאו מקור מהתלמוד לבד'. והנה בעוד החלו להוריד את עינים במצולות התלמוד.

ורבנו ענה ואמר, אכן יש לי מקור נאמן בתלמודנו, במה שאמרו גיטין (דף ע"ד ע"א) הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת, נתנה אין זקוקה ליבם, לא נתנה זקוקה ליבם, רשב"ג אומר נותנת לאחיו או לאביו או לאחד מן הקרובים, ונחזי אנו על איזה אופן כוונה הגמרא במה שאמרה או לאחד מן הקרובים, הא שפיר מה שאמרה נותנת לאחיו, כי הרי זקוקה להם, או לאביו יתכן באופן שיש יבם שהיא זקוקה לו, וע"כ אם ניתנת לאביו שהוא היורש הראשון נפטרת מהיבם, אבל לקרובי באיזה אופן יתכן שתהיה צריכה לתת, ממה

האם יש חובה לדאוג לתת פי שנים

כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה. [כי תצא כא, יז]

הרמב"ן כפירושו עה"ת בפרשת כי תצא כתב מצות עשה שינחלנו לבכור פי שנים ומבואר בדבריו שהאב מחוייב להודיע מי הוא הבכור ולא לומר שהוא פשוט ומשמע דס"ל שאין על האב מצוה לדאוג שיתנו לבכור פי שנים בנכסיו כמתנה ובתשובת הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל (מטה לוי סי' י"ב) מסיק שאין מצוה על האב לדאוג שיהיה לבנו הבכור פי שנים אבל היות והאחים הפשוטים עלולים לא לתת לבכור מה שמגיע לו מדין תורה וייכשלו באיסור גזל חובה עליו לעשות עצה שלא יכשלו בניו.

הלימוד מבן סורר

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם. [כי תצא כא, יח]

סיפר הגה"צ ר' מרדכי צוקרמן שראה בגטו קובנה 'ספר הדרוש לדבר אברהם' וזכר משם דבר אחד, והוא:

הגמרא בסנהדרין (עא ע"א) אומרת על בן סודר ומודה "לא היה ולא עתיד להיות" ואומד שם אמורא אחד: "אני ראיתי וישבתי על קברו". וכתב על זה הדבר אברהם: 'בן סורר ומורה' אי אפשר לראותו בחיי חיותו. הוא נראה כצדיק ושלם החפץ בטובת הכל...

אבל "ישבתי על קברו" - את קברו אפשר לראות... לאחד מיתתו רואים לפתע את התוצאות הנוראות של מעשיו השפלים, ולמפרע מתברר כי אותו 'צדיק' אינו אלא 'סורר ומורה'! כך הם 'המשכילים' - אמר הדבר אברהם - בחייהם לא ניכרים מעשיהם. דורשים הם ב'טובת הכלל' להוציא את ישראל מ'חושך' אל ה'אור'... דומה הוא כי מעשיהם כשרים וישרים. אבל אחד מיתתם - כאשר רואים את התוצאות העגומות של מעשיהם, לאיזו שפלות הם הובילו את כלל ישראל - או אז רואים מה שהם היו באמת - 'סודר ומורה'.

[יש לציין כי הקטע מספר הדרוש שמסר ר' מרדכי בשמו לא נמצא ב'חלק הדרוש' הנדפס. יתכן שחלק זה אבד, שכן מהעתק כתב-היד ששלח הדבר אברהם לבנו, אבדו כמה וכמה דפים (כמצויין שם בספר²).

למה שאלו דוקא את רבי אליעזר

כי יקח איש אשה ובעלה ויהיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו. [כי תצא כד, א]

איתא במס' קידושין ל"א ע"א שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם א"ל הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך בא לפני ר' יהושע א"ל כך אמר לו רבי נתגרשה מהו. ויש מקשים דאמאי לא שאל מיד את ר' אליעזר גם השאלה השניה ששאל את ר' יהושע נתגרשה מהו.

כי 'חלק הדרוש' אינו נפוץ, ויש להניח כי ר' מרדכי עצמו לא ידע על קיומו.

¹ וראה אמרה כגון זו, בחידושי רבי שלמה (היימן), ח"ב, תשס"א, ענף קעב (אות לג)
² ראה שם בנדפס במהדורה הישנה עמ' 17; 142:161:163:204. יש לציין

נפשו אם אין אחים הלא איננה זקוקה ליבוס כלל, ונתינה זו למה, אלא ע"כ מוכרחים אנו לומר כי כונת הגמרא על האי גונא, שאכן יש לה יבם שעזב דתו, שגנון זה אין לו דין יורש כמבואר בח"מ סי' רפ"ג, וע"כ נותנת לקרוביו, כדי להפטר מחליצת העוזב דת, הרי מזה אנו מוצאים דעת התלמוד מוכחת ובולטת, שחובת החליצה חלה גם על העוזב דת, שחפשייתה לצאת ממנה לרשות עצמה תלויה בחליצה שיחלוץ לה, הגאונים המסובים השתוממו על בינתו הישרה, אשר מהר כחץ תשועה לשלח אל המטרה, ויביעו לו הסכמתם כקול תודה, והובא זה בקצרה בספרו עין יצחק סי' נ"א ענף א', שמתרץ בזה קושיית הריטב"א מבלי הזכיר הספור כלל ורק יאמר ובימי ילדותי אמרתי לתרץ זה עפ"י שיטת הפוסקים כו' ע"ש. (תולדות יצחק)

[עין יצחק סי' נ"א ענף א. דכ' וכעין זה ראיתי בהריטב"א בקדושין (דף ס') גבי ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו ומת נתנה אין זקוקה ליבם לא נתנה זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנת לאחיו או לאביו או לאחד מן הקרובים. והקשה הריטב"א דכיון דקאמר נותנת לא' מהקרובים א"כ מיירי בדליכא אחיו היורש א"כ למה צריכה לקיים התנאי ע"ש בהריטב"א. ובימי ילדותי אמרתי לתרץ זה ע"פ שיטת הפוסקים באה"ע סי' קנ"ז דעוזב זוקק ליבוס. ומבואר בח"מ סי' רפ"ג דעוזב אין לו דין יורש. א"כ לפ"ז שפיר משכחת ביבם עוזב דזקוקה ליבם. ואפ"ה מקיימת התנאי במה דנותנת לא' מהקרובים דהם היורשים שלו ומתורץ קושיא זו.]

טעם החליצה

ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. [כי תצא כה, ט]

ושמעתי מפי הגאון הג' ר' צבי רבינוביץ זצ"ל בנו וממלא מקומו של רבן של ישראל הגאון האמתי מרן ר' יצחק אלחנן ז"ל הגאב"ד דקובנה. שבהיות הגר"צ רבינוביץ בפטרסבורג על אחת משיבות הועדה הרבנית הממשלה הצארית הצוררת את בני ישראל היתה קוראה לפרקים, ועדה רבנית מגדולי הדור לברר כמה ספקות בנוגע לדת משה וישראל ועל פי רוב היה על חברי הועדה להתגונן מהתנפלויות צוררי ישראל שהיו מחטטים בתלמוד למצוא עון ופשע כביכול נגד אומות העולם. בא אליו אחד מהמשכילים עורך ירחון יהודי בשפה הרוסית במטרה לקרב את המון בני ישראל אל ההתבוללות משאת נפשם והציע לפניו כאל יו"ר הועדה לבטל מצות חליצה הואיל ואין בה לפי דעתו הפעוטה טעם וריח והיא מבישה את ריחנו בעיני העמים ובפרט הרקיקה של היבמה. ובאותה שעה נתקיימה בפטרסבורג אסיפה רבתי מבחירי רופאי רוסיה לדון בעניני רפואה. הגר"צ ענה למשכיל שהוא כיו"ר הועדה הרבנית אינו יכול לעשות בזה מאומה ועליו לפנות אל יו"ר אסיפת רופאי רוסיה המשכיל שאל בתמהון וכי מה ענין חליצה לחכמת הרפואה הגר"צ ענה לו עד שאתה מציע לבטל את החליצה תשתדל לפני כל רופאי רוסיה האדירה לבטל את המות וממלא לא יהיה צורך בחליצה אבל זה אי אפשר הפסיקו עורך העתון גם זה אי אפשר המשיך הרב חוקי התורה הם נצחיים כמו חוקי שמים וארץ ומכיון שחכמת הרפואה אינה יכולה להסביר לנו מה הוא המות לאן הלכו בשעת מיתה חיי האדם שכלו ונשמתו. הרי עלינו לשמור מכל משמר את חוקי התורה הקשורים בנשמת האדם ובחיי הנצח שלו לאחר פטירתו עובר זה. ולא היה עוד מענה בפי העורך ויקם וילך לו. (הגר"ר זלמן סורוצקין זצ"ל בס' אזנים לתורה)

חירוב עשית מעקה

[כ"ב, ח'] "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו".

מספר הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א: מבואר שיש מצווה לעשות מעקה. בידי הוי עובדא, שפעם שכרתי דירה בקומה רביעית, והמשכיר בנה מעלי וחסם לי את סוכתי, וביקשתי ממנו מקום לסוכה, ולכן עשה לי יציקה מהמטבח, ואמרתי לו שהכל מצוין אבל אין גדר, ויש חובה גמורה של מעקה, ואמר לי תיזהר וכו', ולא הנחתי לו עד שעשה לי גדר של שישים ס"מ, וגם זה לא היה נוח לי שהרי אפילו לר"ח נאה אי"ז עשרה טפחים כ"ש שפה זה דאורייתא וצריך לחשוש לחז"א, ובסוף הוסיף לי עוד שורה של עשרים ס"מ שזהו שיעור עשרה טפחים לר"ח נאה.

והנה לילה אחד מתוך שינה בני נ"י שהיה בגיל 3 קם מתוך שינה ורץ למטבח [חשב שחדר הורים הוא שם] ונכנס למרפסת ונתקע בגדר זאת, וזה מה שהציל את חיי, ומזה יש ללמוד שבדברים הללו לא מזלזלים.

ושמעתי מגאון אחד שפעם אחת היה ילד שנפטר ל"ע ע"י שנפל לבור עירייה פתוח שלא היה מגודר במעקה כדבעי, וכשבא לנחם דיברו כולם נגד העירייה שלא נזהרת וכו', ולפתע הוא רואה שיש שם מדרגות לקומה שניה בתוך הבית שאין בהם מעקה, ואף אם תאמר שאין חובת מעקה בזה מ"מ ודאי שיש כאן את הדין של לא תשים דמים בביתך.

ואמר לי הנ"ל שלא מבין מדוע הם כ"כ מקטרים בעוד שהם לא בסדר באותו דבר ממש, והוסיף עוד דבר יותר חריף שמי יודע האם לא הקטרוג ע"ז שיש להם כזה מכשול בבית גרם לאסון הזה.

זהירות כלאי כרם

"לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם". [כי תצא כ"ב, ט]

הנה הפסוק מדבר בכלאי הכרם ואומרת התורה שיש איסור לזרוע תבואה יחד עם ענבים והיינו כלאי הכרם.

שנים רבות סברתי שכלאי הכרם הוא דבר שלא נוגע אלי כלל והוא בבחינת 'הלכתא למשיחא' כשיהיה לי שדה או כרם וכו'.

עד שנתקלתי בב' דברים שנגעו אלי ממש להלכה ולמעשה.

א'. שפעם למדתי בישיבה ברחוב שמואל הנביא והיה זה בבנין חד קומתי ישן, ובחצר גדלה גפן בודדת, וראיתי שמתחתיה צמחו פרא כמה קנים של שיבולת שועל ושעורים [כמו שמצוי בירושלים מהתקופה בה הערבים היו זורעים כן]-וכשראיתי זאת מיד נזכרתי שיש הלכה שאפילו אם רואה כלאים בכרם חבירו חייב לעוקרו [עין רמב"ם פ"ה מכלאים ה"ט], ואם לא עוקרו ושהה שיעור זמן שצריך לקדש הרי"ז נאסר בהנאה, ומדי עקרתי את השעורים ושיבולת השועל. ואדם שלא ידוע הלכות הללו עלול להיכשל בהם בקלות.

ב'. שנים רבות אני מכין יין בבית, וזה התחיל מחמת כמה חששות שהיו לי פעם על היינות בשנת תשמ"א, ומצאתי זן אחד שאהבתי והוא קרוי 'ענבי חבורן', ותמיד קניתי אותם והכנתי עמם יין.

והנה יום אחד ראיתי שהכשרות של הרב אפרתי שליט"א מפרסמת שיש חשש של כלאי הכרם באילנות אלו, משום שהערבים נוטעים ירקות [35%] מתחת לעצי הגפנים. עבורי זו היתה מכה מתחת לחומש שהי מהחומרות שלי נולד איסור חמור של כלאי הכרם האוסר בהנאה!! ושאלתי את הגאון ר' יוסף אפרתי שליט"א והשיב לי כיוון שמדובר על ענבים שכבר באו הנה, יש ברכי יוסף שכתב שבכה"ג אמרינן כל דפריש מרובא פריש. ושאלתי אם גם הוא היה מקדש על היין וענה שכן. אבל כל המורל שלי ירד לרצפה. וסברתי שאם אני אקנה בחנות שיש עליה הכשר של הרב אפרתי הרי אני מסודר ושאלתי את הרב טבאל זצ"ל מההכשר הנ"ל ואמר לי שהמשגיחים שלהם אינם מסוגלים להיכנס לשטחים שלהם. ולכן הם סומכים על הרוב וכנ"ל, ולכן החלטתי שיותר לא אקנה ענבים אלו.

זהירות מכלאים

לא תחרש בשור ובחמר יחדו. [כי תצא כב, י]

שמעתי מאמאמ"ר הגאון שליט"א שסיפר הרה"ג ר' שלמה רוזנברג זצ"ל שפ"א נסע יחד עם הגר"ד שמידל לבדוק איזה מקום אם ישבו קברים. והגיעו לשם יצאו מהרכב, וראו מרחוק איזה ערבי ומידר' דוד אמר לו לשתוק ולהתכופף וכך עשה ולא הבין מה קרה ורעד כולו מי יודע מה ראה ר' דוד שם.

רק אחרי זמן שהערבי הסביר לו ר' דוד שהערבי הלך עם שור וחמור יחד וחשש שאם יעשה רעש השור והחמור ילכו מחמתם ויעברו באיסור, לכן השתיק אותו.

כוח ברכה של הכרת הטוב

השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש ושכב בשלמתו וברך ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך. [כי תצא כד, יג]

ופרש"י "וברך - ואם אינו מברך, מכל מקום ולך תהיה צדקה". ושמעתי לעורך מהגאון רבי רפאל רובנשטיין שליט"א שהנה בפסוק מבואר שהמעלה הגדולה שהוא יברך אותך, ואם לא אז יהיה לך צדקה. מבואר שכוח הברכה של הלוח יותר גדול מהלך תהיה צדקה. וע"כ כיון שזה ברכה שמגיעה עם הכרת הטוב יש לה כוח עצום.

זרע שמשון

רבי שמשון הי"ד
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמדו בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמאי ועיניכם תראנה בנים
ובני בנים כשתלילו ויהיו סביב
לשולחנכם, הכמים יבנונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומונחי טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ, וכי"כ הנה"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין זצ"ל: הבטיח הגאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים והמטייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת.
עשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להנה"ק מקודיגלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכי"כ השם משמאל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למיימנים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמדו או יפרסם דבריו
אני אטיב עמכם להמליץ טוב בעדכם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איה מומור תהלים
ג"כ אשתחוה גם אני לפני שובע
קול בבית עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפלותי עמכם
לשוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוהה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא לחיות
כפוי טובה ח"ו, ובעולם האמת
אקוה כי לא יבישו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארגענשטערן זצ"ל
בהספרו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

צדקת הצדיק

רבי צדוק
ב"ר יעקב רבינוביץ זצ"ל
אמר קודם פטירתו
שמבטיח כמו הבטחת בעל
מלא העומר שמי שידפיס
דבריו יהיה לו למליץ יושר

שערי זבול

רבי זבולון
ב"ר אברהם משה המבורגר זצ"ל
הבטיח כמה פעמים שיעשה
טובה וימליץ טוב למי שיעשה
טובה לנשמתו, וכן חרות על
מצבתו

מלליצי יושר

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב?
פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, צדקת הצדיק, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב, און ר' יחזקאל אברמסקי, ר' זבולון המבורגר זצ"ל וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הרה"ק המקובל המלוב"ן ר' רפאל ב"ר אברהם ריס ז"ע

כי תצא וגו' ולקחת לך לאשה. וברש"י: במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר 'ושבית שבי', שהרי כבר נאמר 'לא תחיה כל נשמה'. עוד כתב רש"י: ולקחת לך לאשה, לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, שאם אינה מתירה ישאנה באיסור. יש מקשים דאם לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, א"כ מדוע יש חילוק בין מלחמת הרשות למלחמת חובה, דגם במלחמת חובה היה צריך להתיר כדי שלא ישאנה באיסור. ונראה דלא קשה מידי, דהנה הרמב"ם (מלכים פ"ה ה"ג) כתב, דאין אשת יפת תואר מותרת אלא בשעת השביה, ושעת השביה היינו לאחר המלחמה והריגת כל האויבים, וכמו שנראה מתוך הפסוק (דברים כ"ג) 'והכית את כל זכורה לפי חרב', ורק אח"כ כתיב 'רק הנשים והטף והבהמה תבזו לך'. והנה במלחמת שאר האומות שייך האי דינא דיש שעת שביה בנשים לאחר הריגת הזכרים, ולכן התירה התורה אשת יפת תואר, משום דלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, אמנם במלחמת ארץ ישראל ושבועה אומות אין שייך שעת שביה רק בממון ולא בנשים, כי הרי אדרבה מחוייבים להורגן, ולכן לא שייך התם כלל דין של יפת תואר. [דרך לאחר המלחמה שייך הטעם דלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, אבל בשעת המלחמה אין פנאי לישא אשה]. עוד יש לומר דגם מה שאסרה להם יפת תואר במלחמת חובה הוא 'כנגד יצה"ר', עפ"י מה שאמרו (ויק"ר י"ז): שלשה פרוזוגמאות שלח יהושע אצלם, הרוצה לפנות יפנה, הרוצה להשלים ישלים, לעשות מלחמה יעשה. והיינו שהיה להם הזדמנות להינצל, שקודם התחלת המלחמה עדיין לא היו הכנענים בכלל 'לא תחיה כל נשמה', ורק אותם שלא השלימו קודם התחלת המלחמה, עליהם נאמר 'לא תחיה', וכן מצינו (מגילה י"ד) שקיבלו את רחב הזונה ונשאה יהושע. ונראה דהטעם הוא, שהקב"ה רצה להורות לנו, דארץ ישראל אינה יכולה לסבול אנשים רעים וחטאים, ואין להם שום תקנה אלא לשוב

יום ד' ו' אלול
יומא דהילולא של בעל הזרע שמשון זי"ע

אם לא עכשיו אימתי?
עכשיו הזמן לזכות לברכת והבטחת בעל הזרע
שמשון זי"ע
"תשלומי חן וחסד ושלמא רבא מן שמיא,
ועיניכם תראינה בנים ובני כשתיילי זיתים
סביב לשולחנכם, חכמים ונבונים, ובתים
מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד, בני חיי
ומזוני טבי"!!

חדש, דכלי שרת שנטמא, אף שאחר כך נטהרו בטבילה, מ"מ בשעה שנטמא פקעה קדושתם, ולכן צריך לקדשם מחדש ולמשוח אותם בשמן המשחה.

אבל כל זה הוא בכלי שרת דאם נטמא פקעה קדושתם, [כיון דאין גופו קדושה, רק קדושתו לשם שירות דבר אחר], דכלי שרת הם מכשירים לבד. אבל בגוף קדושה, לא פקעה קדושתו אף שנטמא, שהרי קודש שנטמא, דינו בשריפה,

והאוכלו בלאו, וטמא האוכלו הוא בכרת (לרבנן בזבחים קו), ומוכח שלא נפקעה קדושתו. הרי דמה שהוא כלי לקדושה [כגון כלי שרת], נפקעה קדושתו ע"י טומאה, [אבל] מה שהוא גוף קדושה, לא פקעה קדושתו. וזה החילוק עצמו קיים בין תורה למצוה, כי "נר מצוה ותורה אור", [דהתורה הוא גוף האור והקדושה, ואילו המצוה הוא כמו כלי שרת, דמצוה נמשל לנר, דכמו] הנר הוא כלי לקבל האור, כך בעשיית מצוות ה' נעשה האדם כלי שרת לקבל אור התורה. ולכן כשעושה אח"כ עבירה ונטמא הכלי, נסתלקה הקדושה, [כמו כלי שרת שנטמא דפקעה קדושתו].

וכשתתחרט אח"כ על עוונותיו ומוחלין לו, מ"מ המצוות שעשה בתחילה נכבה אורן, כמו בכלי שרת שאחר הטבילה צריך למושחם בשמן המשחה. ולכן אמרו (ויק"ר פכ"ד ד') בבעל תשובה אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגד חבילות של מצוות, רגלים ממהרות לרוץ לרע, הוי רץ אחר מילה. והיינו כנ"ל, דע"י העבירה אף שמתחרט אח"כ, מ"מ נשאר האבר ערום בלא מצוות, וצריך לעשות בהם חבילות מצוות.

אבל בתלמיד חכם אמרינן תלמיד חכם אע"פ שסרח אין תורתו נמאסת, והיינו משום דאור התורה לא נכבה ע"י עבירה, [כמו בשר קודש שנטמא דעדין קדושתו עליו], ועל כן כשתתחרט

ועשה תשובה, נשאר תלמיד חכם כמקודם.

אך כל זה לגבי התורה שלמד קודם שחטא, אבל אם חטא קודם שלמד, הרי בשעה שלמד לא היה כלי כלל לקבל את התורה, ועל כן קיימא לן (שו"ע יו"ד ס' רמ"ו) תלמיד חכם שאין מעשיו מתוקנים ובא לבית המדרש מחזירין אותו למוטב ואחר כך מלמדין אותו תורה. (נאות הדשא ח"א עמוד קע"ב).

לע"נ הר"ק ר' צדוק ב"ר יעקב הכהן זצ"ל יא"צ ט' אלול

כי תצא למלחמה על אויבך. בזוהר חדש פרשה זו: ר' שמעון פתח 'זנח ישראל טוב אויב ירדפו', מאי 'זנח ישראל טוב', דא יצר טוב, דשלמה המלך קראו 'טוב', דכתיב 'טוב ילד מסכן וחסד'. 'אויב ירדפו' דא יצה"ר, דאיהו שונא האדם, דשלמה המלך קראו 'שונא', דהרבה שמות יש להיצה"ר, דכתיב 'אם רעב שונאך האכילהו לחם', ו'לחם' זו היא אורייתא קדישא וכו', דלית ליה קטרוגא (-צורר ושונא) ליצה"ר בר מילין דאורייתא, ועל דא כתיב 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך' על תרי יצירך, [דבין היצר טוב ובין היצה"ר צריכים לדברי תורה]. אמר לו ר' יהודה יצר טוב למה צריך לדברי תורה, אמר לו ר' שמעון: יצר טוב מתעטר בדברי תורה, ויצה"ר נכנע ע"י דברי תורה, ועל דא 'כי תצא למלחמה על אויבך', דא איהו יצה"ר, דאנן צריכין למיפק לקבליה במילין דאורייתא ולקטרגא ליה (-שאנו צריכים לצאת כנגדו עם דברי תורה, ולצורר אותו), ואז הוא נמסר בידו, כמה דאתמר 'ונתנו ה' אלהיך בידך'. והנה בפסוק לא נזכר שהנצחון הוא ע"י התורה, רק כתיב 'ונתנו ה' אלהיך בידך'. אך הענין לפי שאמרו (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר

קודם שיגמר עליהם הדין לרעה, אבל אח"כ לא תועיל תשובתם, ולכן אסרה עליהם התורה אשת יפת תואר במלחמת ארץ ישראל 'כנגד יצה"ר', והיינו להראות להם דבר זה לעשות תשובה קודם גזר דינם, שהרי הרשעים רוצים לעשות תשובה, אלא שהם דוחים זאת לאחר זמן מעצת היצה"ר, וזה 'לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר', לעשות תשובה מיד קודם הגזר דין. (זרע שמשון אות א').

לע"נ הר"ק ר' אהרן מנחם מענדל ב"ר שלמה יהושע דוד זצ"ל מרדמין, יא"צ ט' אלול

חודש אלול. בפרקי דרבי אליעזר (פמ"ו): בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה 'עלה אלי ההרה', והעבירו שופר בכל המחנה משה עולה להר שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר 'עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר', על כן התקינו חכמים שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה, ע"כ. ועם היות כי שערי תשובה לעולם המה פתוחים בכל עת ובכל זמן אשר יכין האדם לבבו לדרוש לאלקיו, אף אחר שזקנה ושיבה זרקה בו, ולא ידע בין טוב לרע, וכבר נח ושקט מהמון תאוותיו ותשוקותיו, עם כל זה ה' מחסד עליון לקבל השבים בכל עת, וכמו שאמרו (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א): 'תשב אנוש עד דכא', עד דכדוכה של נפש. הרי שאפילו סמוך למותו

שורואה חרב חדה מונחת על צוארו, ובקט זמן לקברות יובל וכו', עם כל זה מחסד ורחמי האל שתועיל תשובתו בהיותו מתחרט על מה שקדם לו מן הרע והמרי בקונו, ומקבל עליו בלבב שלם בלבתי ישוב עוד לכסלה.

אמנם לא בזאת יתהלל המתהלל, כי לא זהו דרך התשובה השלימה אשר חפץ בה השי"ת, כי אם בהיותו בכוחותיו וחושיו שלימים הם אותו, ואז ישבור לבו הזונה

לשוב לאלקיו בכל לבבו, וכמו שאמרו (ע"ז יט): אשרי מי שמתגבר על יצרו כשהוא איש. וכבר הזהירנו שלמה המלך (קהלת יב:א) באמרו 'וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה', כי זהו התשובה המעולה הנרצית אצל בוראנו. וכן דורש בזוהר (ח"ג פז): 'מפני שיבה תקום', שיראה לעמוד נגד היצה"ר בטרם תזרק בו שיבה, שאז כל חושיו שלימים ומתגבר לעשות רצון בוראו.

ולפ"ז מובן הפסוק 'בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם ועד עולם אתה אל, תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם', כי סיפר דוד המלך מחסדי אל כל היום, כי נודע היות התשובה אחת מהדברים שקדמו לעולם, ותשובה הוא מחסד עליון ב"ה, כי לפי מדת הדין 'חטאים תרדף רעה', ולכן אמר 'כי בטרם הרים יולדו', היינו בטרם הבריאה הורה לנו כי 'מעולם ועד עולם אתה אל', שהוא חסד, כמו שאמר 'חסד אל כל היום', ובמה יודע לנו חסדיך, במה שגדלו רחמיך 'ותשב אנוש עד דכא' והיינו עד דכדוכה של נפש. אבל אתה אלקינו המלמדנו להועיל 'ותאמר שובו בני אדם' היינו בבחורותך שיתואר 'בן אדם', כמו שאמרו 'בן עזאי', ו'בן זומא', שלסיבת שהיו צעירים לימים לא נקראו בשם עצמן כי אם על שם אביהם. וזה הכוונה 'שובו בני אדם' דייקא והיינו בימי הבחורות. (דרשות מהרא"ל דרוש ד' לעשי"ת).

לע"נ ה"ר שמעון זאב ב"ר צבי משה מילער אבד"ק אראד זצ"ל יא"צ ט' אלול

עבירה מכבה מצוה. הענין ד'אין עבירה מכבה תורה, אבל עבירה מכבה מצוה' (סוטה כא.), הנה במס' עבודה זרה (דף נב: וברש"י שם) מבואר דין

א אבל החז"א (מנחות סוף סימן ל') כתב דאין צריך משיחה מחדש, ברם ע"ש בתיקונים והגהות שבסוף מס' מנחות שכתב החז"א דמרש"י משמע דצריך משיחה.

תולדות הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע

הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע היה רגיל לשבת כל יום ולכתוב מספר שעות רצופות חידושי, בגלל עניינותו, כתב כתב קטן על כל ניר ישן וכזה שבא לידו, היה קונה הרבה ספרים, ולא היה ספר אשר לא הכיר אותו, היה גם שוכר 'כותבים' להעתיק בשבילו כתבי יד עתיקים יקרי המציאות, וכך הכילה ספרייתו כחמשת אלפים כרכים, והיה זהיר בכבוד הספרים, ומעודו לא קמט קצה של דף, אלא היה מכניס לסימן חתיכת נייר.

פעם אחת הביאו לפניו ספר קבלה ישן פירוש על הזוהר, וחשבו כי בהיותו משתוקק גדול אחרי ספרים ישנים, ישתעשע בודאי עם ספר ישן כזה, וכשראו שספר זה אינו מענין אותו, שאלוהו למה? ענה כי אצלו אין הבדל בין בעלי הקבלה הראשונים ובין האחרונים, כי תורת הקבלה ידעו רק שלשה הרב מלאדי בעל התניא, המגיד מקוניץ, והרה"ק רבי צבי מודיטשוב.

את הספרים כידוע היה קונה מכספי פריון הבן שהיה מקבל בתור מתנת כהונה המגיעה לו על פי דין תורה, שום מתנות אחרות לא רצה לקבל כל ימי חייו, ומעולם לא רצה ליהנות מאחרים, ולא רצה שישתתוהו בחנם. מעשה בשכנו החייט שנכנס אליו פעם לאחר פטירת אשתו הרבנית, ומצא אותו יושב ומתקן את בגדו, בקש ממנו החייט שיתן לידו את הבגד ויתקנו כיאות, כי זכיה גדולה הוא לו לשמש תלמיד חכם וצדיק כמוהו, אולם למרות כל הפצרותיו סרב לו, באמרו 'שכר בעד זה לא תחפץ לקבל, ובחנם לא אחפץ אני'. (מגדולי התורה והחסידות ח"ז).

ומה כאן לא רצה ליהנות מאחרים, כך למעלה אינו רוצה ליהנות מאחרים, לכך קיבל על עצמו קודם פטירתו להיות מליץ יושר למי שיפרסם דבריו, כדי שלא ליהנות מאחרים.

אם לא היה בזה היתר.

וצלה"ה דרש ג"כ הפסוק הזה על חודש אלול, ונתכוון מדעתו הרחבה לדברי הזוהר חדש. והיינו שמקודם צריך להרגיז ולנצח היצה"ר לעזוב הרע ולבחור בטוב, שהעיקר הוא מקודם עזיבת החטא, ועל זה נאמר 'ונתנו ה' אלהיך בידך' היינו ע"י קריאת שמע ותורה, שעל זה מורה 'ה' אלהיך' כנ"ל, ואח"כ לתקן העבר כתיב 'ובכתה את אביה ואת אמה' על מה שלא נצח עד עתה ליצה"ר ע"י העצה של 'ונתנו ה' אלהיך'. ודרש שמרמו 'אביה' על קוב"ה, 'ואמה' על אורייתא והמכוון על תורה שבעל פה, שהיה לו עצה מקודם כמו שאמרו 'משכחו לבית המדרש' מקום שמחדשין בו תורה שבעל פה, ולא נצח. ועל זה הם ימים אלו בחודש אלול שהם ימי רצון שעלה משה רבינו ע"ה להר לכפר הקלקול ולקבל הלווחות אחרונות שבהם היה גם התורה שבעל פה וכו', וע"י תורה שבעל פה יכול לתקן הרוב כעס וכו', ואז באלו הימים יכול לתקן את העבר, ועל זה נאמר 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים' עד יו"כ שמתכפר הכל וכו', וביו"כ הכהן גדול נכנס לקודש הקדשים ומזכיר ה' הקדוש ככתבו, והוא לעומת 'ונתנו ה' אלהיך'. ובשבת כל ישראל קרוין 'יראי שמי', ואז יוכל לשים אל לבו שמלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו. וגם שבת יעשה כולו תורה כמו דאיתא בתנא דבי אליהו רבה (פ"א). ושבת זמן תשובה, והשבתות שבחודש זה מסוגלים לתקן הכל.

לזכות מ.ב.ה.פ. להצלחה מרובה במעשי ידיו

וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה. וברש"י: לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, שאם אין מתירה סופה לישאנה באיסור. וכן אמרו (חולין קט:). אמרה ילתא לרבי נחמן, כל דאסר לן רחמנא, שרא לן כוותיה, אסר לן דמא, שרא לן כבדא, אסר לן אשת איש, שרא לן גרושה בחיי בעלה, אסר לן כותית, שרא לן יפה תואר. וצ"ב לאיזה תכלית התירה התורה כל האיסורים כנגדם, הא בני ישראל עם קדושים היו מקיימין מצות כאלו אף

אם לא היה בזה היתר. ויש לומר, דהנה ידוע דהיצה"ר מתגבר על האדם יותר על איסור מעל היתר, והתגברות היצר הוא בכל רגע ורגע, ואף אם יש לו היתר, מסייתו אל האיסור, וכמו שכתב (משלי ט') 'מים גנובים ימתקו, ולחם סתרים ינעם'. וברש"י שם: דאין טעם איסור דומה לטעם היתר, דיותר מתגרה היצה"ר מדבר איסור מדבר היתר, ע"כ. וזה הטעם דכל מה דאסר לו רחמנא, שרא לן כוותיה, דאם לא היה לאדם אפשרות בשום אופן להנות דבר זו בהיתר רק בדרך איסור, היה היצה"ר מתגבר מאז, ולא היה יכול לו. ולכן לזכות את ישראל שיהיה בכוחם לכבוש תאות היצר, ברא הקב"ה כנגד כל דבר איסור גם דבר היתר, דאם היצר יתגבר עליו בכל כחו שיטעום טעם האיסור, יהיה לו דרך ואופן זה לטעום טעם היתר. וזה ביאור הדבר שהתירה התורה יפת תואר, שלא יתגרה היצה"ר כנגדו בכל כחו, ולא יוכל לעמוד כנגדו, אבל כיון שהותר, אין היצה"ר מסייתו, לכך ומי פתי יטמא עצמו בעמים הטמאים, ולא יבוש להביא לביתו אשה זרה משביה.

ולפ"ז יובן האי מ"ד דסבירא ליה (סנהדרין עא). 'בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולא נכתב רק לדרוש ולקבל שכר'. דלפ"ז צריך לומר דגם יפת תואר לא היה ולא נברא, כיון שהתורה מעידה שאם נושאה סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, ולא נכתב אלא לדרוש ולקבל שכר. וטעם הדבר הוא, דכיון שהותרה, יש כח ביד כל אחד מישראל לעמוד כנגדו, ובפרט בני צדיקים אשר יצאו למלחמה ולא חזרו מפני עבירות שבידן, היה בידם הכח לגבור

שנאמר רגזו ואל תחטאו, ע"כ. ומשמע מזה שיש כח בהאדם מעצמו להרגיז יצר טוב על יצה"ר, שכן נברא באדם תרי חללי ליבא, לב חכם לימינו, ולב כסיל לשמאלו, והלב חכם נוטה תמיד לטוב לאהבת ויראת השי"ת, והיצה"ר להיפך. ויכול בעצמו להרגיז ולהחריד את היצה"ר במה שיזכיר אותו שמלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו, ומיד יגיע אליו היראה וההכנעה מפחד השי"ת, וימנע עיד"ז מלחטאו.

אך לפעמים לא יועיל זה, כמו שאמרו (נדרים לב:). דבשעת יצה"ר, לית דמזכר ליה ליצר טוב. על זה אמרו העצה יעסוק בתורה, וכמו שאמרו 'אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש', שהתורה תבלין ליצה"ר, כמו שאמרו 'בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין'. ועיקר התבלין הוא התורה שבעל פה, שבא לתקן הרוב כעס כמו שנאמר (קהלת א:יח) 'כי רוב חכמה רוב כעס', וזהו הפירוש 'משכחו לבית המדרש', ד'בית המדרש' נקרא מקום שדורשין ומחדשין בו חידושי תורה שהוא תורה שבעל פה, וזה תבלין ליצה"ר לתקן הלב כסיל לשמאלו, וכמו דאיתא בזוה"ק (ח"א רב). 'לית לך מיד דמתבר ליצה"ר אלא אורייתא'.

ומ"מ אמרו ג"כ 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום וכו' ואלמלא הקב"ה שוור לו אינו יכול לו', שהיצה"ר יכול לכנוס לפעמים אף בהעוסק בתורה, ועל זה אמרו חז"ל העצה 'אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע', דבקר"ש ע"י שיכניס בלבו שה' אחד שאתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם ואין שום כח מבלעד השי"ת, אז בזה בודאי יוכל לנצח היצה"ר.

ולכן זכר בזוהר חדש הנ"ל פסוק זה 'והיו הדברים האלה וגו' על לבבך' דכתיב בפרשה ראשונה דקרי"ש שהוא יחוד ואהבת ה', שלזה היצר טוב נוטה מעצמו לטוב היינו ליחוד ואהבת ה', דכל מצוות שבתורה קראם בזוה"ק עצות, ולמה הן עצות, רק הן עצות שעל ידם יקבע בלבו המאמר 'אנכי ה' אלהיך' שהוא כללא דכל אורייתא. וכאן דכתיב 'ונתנו ה' אלהיך בידך', היינו ע"י שיקיים 'והיו הדברים

האלה על לבבך', דהיינו שיוקבע בלבו היחוד ה' אחד שהוא קרי"ש, [וזה 'ונתנו ה'], וגם 'אלהיך', היינו שידע שהוא בעל הכוחות כולם, והוא מורה לאדם דרכו איך ללכת בדרכיו, והיינו בדברי תורה שהם דרכיו של הקב"ה וכו', וזה פירוש 'אלהיך' שהוא תורה, ועיד"ז ינצח ליצה"ר.

ולכן שאל ר' יהודה יצר טוב למה צריך לדברי תורה, שאם היה מביא הפסוק 'ולעבדו בכל לבבכם' שבפרשה שניה דקרי"ש, אף דשם גם כן נאמר 'בכל לבבכם' שהוא בשני יצריך, לא היה שואל למה צריך היצר טוב לדברי תורה, דשם מיירי בקיום המצוות, כמו שנאמר 'והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי', ולזה צריך הדברי תורה לידע הדרך ילכו בה, דמבלעדי התורה לא ידע הדרך הטוב במה לבחור. אך כיון שמביא הפסוק 'והיו הדברים האלה' שנאמר בפרשה ראשונה שבפרשה זו נאמר רק יחוד ואהבת ה', וכתב 'על לבבך', ודרש על שני יצריך, לכן שאל ר' יהודה דיצר טוב כיון שהוא נוטה לטוב, הלא הוא נוטה דרך כלל לאהבת ויחוד השי"ת וכו', א"כ למה צריך לדברי תורה. על זה תירץ, דיצר טוב מתעטר בו, דע"י הדברי תורה שנכנסין ונקבע בלב נעשה עטרה לראשו וכו', היינו שהוא קשור בהם בשורש, ויצה"ר אתכנע בה.

ואחר כך אמר בזוהר חדש: 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים', דא הוא ירחא דאלול, דביה סליק משה לטורא למיבעי רחמין קמי קוב"ה דישתביק לישראל על עגלא וכו'. ובספר עבודת ישראל להמגיד הקדוש מקאניץ

שבת כי תצא ט' אלול יומא דהילולא של הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע **אם לא עכשיו אימתי?**

עכשיו הזמן לזכות לברכתו והבטחתו! "אהיה מליץ יושר למי שידפיס דברי!!"

מעגלי צדק על פרשת ראה מסוגל לעשירות

ר' ישראל וואלף מאנדעל היה עשיר, ונהפך עליו הגלגל ונעשה יורד ונצרך לבריות, ואמר לו הרה"ק בעל מעגלי צדק מדעש: תהגה בספרי מעגלי צדק פרשת ראה, ותוושע ממצוקתך ויהיה לך הרחבה גדולה בלי מצרים. וכך היה, שאחר שלמד מעגלי צדק על פרשת ראה, נושע ויצא ממצר למרחב, והתברך בהשפעה מרחבה בכל עניו. (הקדמת מעגלי צדק).

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום, והקללה אם לא תשמעו. צריך להבין מה 'ראה', ולמה בברכה נאמר 'אשר', ובקללה 'אם'. ובפשוט נראה לי על פי דברי הרמב"ם (פ"ט תשובה ה"א) דכל הברכות של עוה"ז שנאמרו בתורה, הכונה שע"י הברכות יהיה לכם כל טוב ותוכל לעבוד השי"ת ולעסוק בתורה ובמצות מתוך הרחבה, כמו שנאמר מכילתא (בשלח י"ז) 'לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן', שלא היה להם שום יגיעה בעסק משא ומתן, שפרנסתם היה מוכן בכל עת, וזהו 'ראה', אף שאנכי נתן לפניכם היום' בעוה"ז, 'ברכה וקללה', מ"מ יש חילוק ביניהם, ואינם שווים, כי הברכה אינו לתשלום גמול, רק הברכה הוא בכדי שתשמעו, אבל הקללה הוא לתשלום פורעניות - 'אם לא תשמעו'.

ורש"י פירש: אשר תשמעו, על מנת שתשמעו. והענין נראה לי, דהנה בעונש נאמר (בראשית כא: יז) 'באשר הוא שם', ולא לעניש על מה שיחטא אחר כך לעתיד. אבל בשכר נאמר (איוב מא: ג) 'מי הקדימי ואשלם', כלום מלת את בנך עד שלא נתתי לך (ויק"ר כז:ב). ועל דרך זה פירשתי (פרשת וירא) הסתירה מה שנאמר בפרשה זו 'בנים אתם לה' אלקיכם', עם הפסוק (ויקרא כה: ז) 'כי לי בני ישראל עבדים', [דאם מקיים המצות שלא ע"מ לקבל פרס, דידוע שכבר קיבל שכרו 'כי מי הקדימי ואשלם', אז הוא בבחינת 'בן', משא"כ בעושה ע"מ לקבל פרס, הוי בבחינת 'עבד'].

והנה החילוק שבין לשון 'אם', ללשון 'על מנת', דקיימא לן (ח"מ סי' ר"ז סי"ד) ד'על מנת' כמעכשיו דמי, ו'אם' הוא לאחר זמן.

וזהו 'ראה', אף שאנכי נתן לפניכם ברכה וקללה, מ"מ יש חילוק ביניהם, דהברכה אתן לך מיד אף קודם שתעשה המצות שתקיים התנאי, רק 'אשר תשמעו', והיינו על מנת שתשמעו, ומעכשיו אקיים המעשה הברכה, [ד'על מנת' כמעכשיו דמי, ולכן מקבל השכר מיד], ואחר כך תשמעו. אבל הקללה הוא 'אם לא תשמעו וסרתם', הוא שאעניש, [ד'אם' הוא לאחר זמן], אבל קודם לכן אתן לכם כל טוב חיים ושלום. (מעגלי צדק).

טהורים ממילא, ולא מיחזי כמתקן. וכתב המג"א שם בשם התשב"ץ, דאין לו לברך על הטבילה, דאם יברך שוב מחזי כמתקן ע"ש. ותמה האבני מלואים (בשו"ת סי' י') וז"ל: דהיכא שרינן ליה לכתחלה להטביל בלא ברכה, הא תנן (פ"א תרומות) דשומע ואינו מדבר וכן ערום לא יתרוממו משום דאין יכולים לברך. ובשו"ת מיימוני (ה' אישות סי' י"ח) גבי ברכת חתנים דבעי עשרה, כתב דאם ליכא עשרה אינו מעכב, משום דבשום מקום לא מצינו ברכות מעכבות, דוכי יעלה על דעתך שאם אין עשרה במדינה לא תכנס אשה לפי שברכת חתנים בעשרה. ונראה דמה שכתב בשו"ת מיימוני דהיכא דלא אפשר אין הברכות מעכבות, היינו דוקא בנשואין, משום דאטו הברכות שהם מדרבנן יבטלו מצות פרו ורבו דאורייתא, אבל בטבילת כלים מודו דאינו רשאי לעשות מצות טבילה בלא ברכה ואסור להשתמש בכלים בלא טבילה, עכ"ל.

וכתב הגר"י ענגיל (לקח טוב כלל י"א) דזה תליא אם 'ברכת המצוה' הוא מצוה בפנ"ע, דמלבד מצות טבילת כלים והפרשת תרומה, תקנו חכמים מצוה נוספת והוא לברך על המצוה, דאז אם הוא אנוס ואי אפשר לו לברך על המצוה, לא חיסר כלום בגוף המצוה, ולכן אפשר לקיים המצוה בלי ברכה. או דלמא, חכמים תקנו דברכת המצוה הוא חלק מגוף המצוה של טבילת כלים והפרשת תרומה, דאז אפי' אם אנוס הוא, מ"מ הרי לא עשה המצוה בשלימותו, ולכן אין לו לעשות המצוה בלי ברכה.

וזה החילוק בין ברכת נישואין דזה חלק ממצות הנישואין, ולכן אין לו לקיים המצוה בלי הברכה. ובין ברכת טבילת כלים והפרשת תרומה, דהברכה הוא מצוה בפנ"ע, ואינו מעלה ומוריד כלום בגוף המצוה.

וז"ל: לענ"ד י"ל להיפוך, דאפי' לדעת הב"י דברכות נישואין מעכבות, ושאינן לו לישא היכא דאי אפשר לברך, עכ"ז היינו רק בברכות נישואין, דתיקנו ברכות מיוחדות לנישואין, ולכן הם חלק המצוה, והוי עשיית המצוה בלי ברכה איסור דרבנן. משא"כ בברכת טבילת כלים דהיא רק ברכת מצוה כעל כל המצות, ומחויבת רק מהחיוב הכללי שחייבו חכמים לברך על כל המצות, ועל כן איננו חלק המצוה הפרטית, רק חיוב ומצוה בפנ"ע היא, ולכן אם טובל בלי ברכה, אין הטבילה בעצמותה עבירה, רק ביטול והעדר

הברכה הוא העבירה. וא"כ בנידון דשו"ע הנ"ל דאנוס מלבדך, כיון דאם יברך תהיה הטבילה אסורה מפאת מיחזי כמתקן, א"כ אנוס רחמנא פטריה, ואין ביטול הברכה עבירה, והטבילה הרי היתר היא בעצמותה, ושיפיר מטביל בלא ברכה. והראיה שהביא מאלם וערום, יש לדחות דערום הרי יכול ללבוש

למעני אעשה, ואעשה למען שמי, ובדא יתער רחמי על שכניתי ועל בניו דבגלוחא. (תרגום: בזמן שישראל מקיימין מצות שילוח הקן, כל ממונה מלמד זכות על עופות שלו, והקב"ה מה עושה, אוסף כל חיילותיו ואומר: כל ממונה מלמד זכות על העופות שממונה עליהם, ואין בכך מי שילמד זכות על בני שהם ישראל, בני בכורי ישראל, ועל השכינה שהיא בגלות, שקן שלה שהיא ירושלים חרבה, ובניה בגלות תחת יד אומות העולם, ואין מי שיבקש רחמים וילמד זכות עליהם, ובאותו זמן הקב"ה צוץ ואומר 'למעני למעני אעשה', אעשה למען שמי, ובזה יתעורר רחמים על שכניתי ועל בניו שהם בגלות).

ולעמוד נגד יצה"ר, ומובן כונת דברי רש"י 'לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר', שכל מה שהתירה תורה יפת תואר הוא כדי שלא יתגרה בו היצה"ר יותר מדאי, וכיון שכן הוא וזה מותר אצלו, סוכ"ס יכול להתגבר ע"ז.

לע"נ הגר"ר יחיאל ב"ר צבי דוב שלעדינגר זצ"ל אביו של בעל לב העברי, יא"צ א' אלול

כי תהיין לאיש שתי נשים וגו'. אפשר לפרש על דרך אסמכתא דקאי על היצה"ר ויצר הטוב, והיינו הגוף והנשמה. ואמר הכתוב 'ויהי ביום הנחילו את בניו' אלו, 'לא יוכל לבכר את בן האהובה', דהיינו שיתן כל חלקו רק לנשמה, ולא לגוף, ויסלק עצמו מן הגוף לגמרי. ואמר הכתוב דאינו יכול לעשות כן, כי הבכור הוא היצה"ר והגוף, דאילו הנשמה באה אחר כך, לכן להבכור 'אותו יכיר לתת לו פי שנים', בין בעוה"ז, ובין בעוה"ב, והיינו לעבוד ה' דייקי ע"י עניי גוף בעוה"ז להעלות בשורש עליון, ע"י שאוכל ושותה כדי שיהיה חזק לעבודתו ית"ש, וזה 'פי שנים', [דע"י שנותן להגוף מה שנצרך לו לשם שמים, יש לו בין עוה"ז ובין עוה"ב]. כאשר קמתי משנתי, נפל דרש זה לפי.

כי יקרא קן צפור וגו'. ודרשו חז"ל (חולין קלט). 'פרט לזמון'. והקשה מורי נ"י, מאי שנא מצוה זו שאינו כי אם במקרה. והשבתי לו, מפני כי זו המצוה בשרשו מרומז הגאולה (תיקונים תיקון ו'), ומשיח בא רק בחיסוד הדעת, לכן גם מצוה זו הוא רק במקרה.

וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם. דברים אלו נוקבים עד התהום, כי כל דבר בגשמיות ורוחניות אשר בידנו להשיב לו, הזהירה התורה 'לא תוכל להתעלם', ואשר בכחך עשה, ומה גם 'ארץ ישראל', נחלת אבות אל בנים, כי אבדה הארץ, אם יודע מה גרם אבדת ארץ, ומה יגרום הגאולה, בודאי 'לא תוכל להתעלם', והרי כתיב 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה', והיינו בחסד - 'צדקה', ובאמת - 'משפט', ולא תוכל להתעלם לעשות ככל אשר ימצא ידו לעשות, ולה' הישועה.

לע"נ הרה"ק ר' צבי ב"ר אברהם זצ"ל, ה'צדיק נסתר מפרשבורג' יא"צ כ"ח אב

ברכת המצוה אם הוא חלק מגוף המצוה. שו"ע (או"ח סי' שכ"ג): כלים טמאים הראויים למלאות בהם מים, רשאי למלאות בהם מים בשבת והם

² לא ברור אם כוונתו לרבו הכתב סופר, או לרבו המהר"ם שיק.

³ איתא שם: בזמנא דישאל מקיימין האי פקודא, כל ממנא אולף זכו על עופין דיליה, וקוב"ה מה עבדי, כניש לכל חיילין דיליה, ויימא וזי כל ממנא דעופי דלחתא אולף זכו על עופין דיליה דממנא עלייה, ולית בכו מאן דאולף זכו על בני דאינן ישראל, בני בכורי ישראל, ועל שכנינתא דאיה בגלותא דקנא דילה דאיה ירושלים חרבה, ובניו בגלותא תחת יד אדונים קשין אומין דעלמא, ולית מאן דבעי עלייהו רחמי, ויולף זכו עלייהו, בההוא זמנא צווח קוב"ה ואמר 'למעני

תולדות הבן לאשרי ז"ע

מספר הרה"ח הרב אברהם שיחי' שהיה ר"מ בשיבת רבנו חיים ברלין בארה"ב, שבילדותו למד אצל רבינו בעל הבן לאשרי הצדיק מרעננה ז"ע, וכך הם דבריו: לאחר השואה בסיום מלחמת עולם השנייה, חזרנו לפולין ממקום המסתור ב'אוזבקיסטאן', והתגלגלנו ממקום למקום עד שהגענו לעיר 'וועצלר' בגרמניה, שם היה מחנה גדול והתגוררנו באותה דירה עם הצדיק מרעננה והרבנית ע"ה, הייתי אז ילד, וזכרתי שכל אישון לילה היה קם הצדיק לעבודת בוראו בשעה שתים, כשלאור הנר עמל בתורה בהתמדה רבה בחשק נפלא ובהתלהבות הוגה בספר שלפניו עד אור הבוקר.

מראה דמות הוד קודשו שוקד על תלמודו בשעה מוקדמת כזאת, נתנה לי כוח של אהבת תורה ויראת שמים לכל החיים. הוא היה אהוב ונערץ מאוד, פניו האירו תמיד באור עילאי, פיו לא פסק מגידא, כל כולו היה נתון בעולמה של תורה, תפילותיו היו לשם דבר באריכות רבה במשך שעות דביקות עצומה ונוראה כמראה כהן גדול לפני ולפנים כמלאך ה' משרת.

וכאשר עלה הצדיק מרעננה ז"ע לארץ ישראל, כל חפצו ורצונו היה להמשיך לעמול בתורה ולהתעלות בעבודת ה' בארץ הקודש, אך לא היה לו ממה להתפרנס, מספר הרה"ח הרב אברהם שיחי', הקשר הטוב והקרוב שהיה למשפחתנו עם הצדיק נמשך ביתר שאת וביתר עוז גם כשעלה לארץ, כשאנחנו נשארו במחנה ב'וועצלר' בגרמניה, בגלל המצב הקשה מנשוא מבחינה כלכלית ששרר אז בארץ.

אמי ע"ה נקטה יוזמה, היא עסקה בפיתום אוזים שהיה אז נפוץ בגרמניה, ובמשך שנים הייתה שולחת אל הצדיק מרעננה לארץ הקודש קופסאות מיוחדות בהם היתה אוספת שומן של האווזים לאחר שנשחטו, הצדיק היה מוכר את השומן לשלטונות ולכל מיני חברות תעשייה בארץ, ומתפרנס מזה השומן. באותה תקופה היה בארץ צורך בזה עבור שימון הרכבות ומכוניות התעשייה, מזה היה חי והתפרנס, כשלשמחתו הרבה יכול היה להמשיך בעבודת ה' לשבת ולעסוק בתורה הקדושה יומם ולילה.

פעמים רבות כאשר נכנסו למעון קדשו לקבלת ברכה, לאחר שהיה שומע את הבקשה, היה פותח את ספר החומש שהיה מונח לפניו, מהרהר זמן מה, ואומר דברים נסתרים ואת העתיד שהיה גלוי לפניו. קרה לפעמים שהיה פותח את הספר ומהרהר זמן רב, ורק אח"כ משיב, פעמים מספר פתח את החומש והשיב את הפונים אליו ריקם, כשהוא אומר להם שאין ביכולתו לעזור להם.

באחד הפעמים זה היה לקראת סוף חייו כשכבר נחלשה ראייתו ולא היה רואה בעיניו, ביקשו ממנו ברכה לגיורת חרדית לזרעא חייא וקיימא, ובשום אופן לא הסכים כלל לברך אותה, לאחר לחצים גדולים חוזרים ונשנים מצד מקורביו, הסכים לקבלה, ואז פתח את החומש באקראי והצביע על שורה מסויימת, כשהוא מראה לשואל עצמו את הפסוק שיצא, וכל זה כשהוא סגי נהור: "הוא אבי בני עמון עד היום", ולא הסכים לברכה. פעם אחת באה לפניו אשה וביקשה ברכה עבור בעלה החולה, פתח את החומש ויצא הפסוק "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב", האשה הודתה, ואמר לה שאין בידו להושיע.

ולברך ולתרום, ואלם יכול לתת לאחר לברך ולתרום, משא"כ כאן בשבת הרי אי אפשר לברך כלל, ומה שיכול להמתין עד למחר זה לא חשוב אפשר, כיון שהיום אי אפשר לו לברך.

לדפנות המ.ב.ע.ה.

שלח תשלח את האם. 'תשלח' ג' במסורה, הכא, ו'תשלח חרון', ו'תשלח רוחך יבראון'. ונראה הכוונה דעין בתקוני זהר (תיקון ו') דכונת מצות שילוח הקן הוא כדי ללמד זכות על בני ישראל שיגאלו. ושאל רבי אלעזר דא"כ מקודם שהלכו בגלות, מה היה הטעם של שילוח הקן. והשיבו רבי שמעון בר יוחאי אביו, דאז היה הכוונה על ניצוצות הקדושות שנפלו בשבירת הכלים. ולפי"ז יפורש המסורה כך: 'תשלח האם' כלומר מצות שילוח הקן, לפעמים הכוונה 'תשלח חרון', ש"ע" זה יכלה החרון אף מבני ישראל ויגאלו. ולפעמים היינו בזמן שישבו על אדמתם והבית המקדש היה קיים, אז הכוונה 'תשלח רוחך' והיינו ניצוצות הקדושות שנפלו בשבירת הכלים ונשאר עד עתה רוחין בלא גופין, 'יבראון' ויהיה להם עליה בגופות קדושים.

ובאופן אחר י"ל, דבא ליישב קושיית הגמרא (קידושין לט:): הרי שעלה להביא גוזלות לאביו ומצא אם על בנים, וקיים מצות שילוח, ונפל ומת, היכן אריכות ימיו של זה. וזה כוונת המסורה 'שלח תשלח את האם למען יאריכון ימך', ואם תשאל והרי חזין ד'תשלח חרון יאכלמו קכ"ש, שנפל ומת. ומשני כתירוצ' הגמרא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והכונה לאריכות ימים לעולם שכולו ארוך, וזהו שאמר 'תשלח רוחך' לתחיית המתים, 'יבראון', ואז יהיה אריכות ימיו של עושה מצוה זו.

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אמרו ר"ל (דב"ר פ"ו י"ג): רבנן אמרי, כך אמר משה להקב"ה: אם אתה רופאה יפה, ואם לאו אני רופאה. ותמה בכתב סופר (כאן) מה הכוונה. ולענ"ד הדברים פשוטים ואין שום תמיה, דהנה אמרו ר"ל 'אם אין דין למטה, יש דין למעלה', והנה בפרשת בהעלותך כתיב 'ותדבר מרים ואהרן במשה ג' והאיש משה ענו מאד', ופירש"י: שפ' וסבלן. והיינו שמשה רבינו לא נתפעל מזה, וחשב שבודאי הן הצודקים בטענתם נגדו, ועל כן לא חשב שצריך אפילו למחול להן. אך כשראה שנענשו, אז הבין שלא צדקו בדברם עליו, ועשו לו עולה. על כן טען להקב"ה אם אתה מרפאה מוטב, ואם

לאו אני אתבעם לדין על דברם נגד, ויהא דין למטה, ואז בהכרח יבטל הדין למעלה, ואח"כ אני אמחול להם ותתרפא, זהו שאמר 'אני רופאה'.

לזכות דבורה רחל בת חיה הינדא להצלחה בכל"ע

שילוח הקן כשאנו רוצה ליקח הבנים. בשר"ת חות יאיר (סי' ס"ז) כתב וז"ל: נשאלתי אם כי יקרא קן ציפור לפני איש בשדה, אם מחויב לשלח את האם, או רשאי לילך לדרכו, דלא אמרה רחמנא 'שלח תשלח' רק באם ירצה ליקח הבנים וכו'. והנה ממה שאמרו (חולין קלט:): 'כי יקרא', מה תלמוד לומר, לפי שנאמר 'שלח תשלח', יכול יחזור בהרים, תלמוד לומר 'כי יקרא', במאורע, ע"כ. וא"כ נהי דממעט שלא יחזור בהרים, מ"מ במאורע משמע דרמי עליה לזקק לה. ואי ס"ד דליכא עליה חיובא, מהיכא תיתי לן למימר שיחזור בהרים, שהרי אפילו במאורע יכול להניח ולילך לו, עכ"ל.

וכתב בחזון יחזקאל (חולין פ"י ה"ב) דאין זה ראייה, וז"ל: באמת נראה גם מגמרא זו שאין חיוב שילוח הקן אלא ברצותו לקחת את הבנים, והכי פרושה: יש שני מיני מצות שהם שונים זה מזה, מין אחד, שהמצוות הן חיוביות, כמו הנחת תפלין ונטילת לולב וכדומה שאינן תלויות ברצונו של אדם. ומין שני, מצוות שחיוב קיומן תלוי באדם, ובידו היות פטור ממנה, כמו מצות ציצית, שאם אינו לובש בגד של ד' כנפות אינו חייב בקיומה, או מצות שחיטה, שכל זמן שאינו צריך לבשר אינו מצווה עליה. המצוות ממין הראשון כמו תפלין ולולב, חייב לחזור אחריהן כדי לקיימן, והמצוות ממין השני אין שום חיוב עליו לחזור אחר בגד של ארבע כנפות ואחר בהמה כדי לשוחטה.

וזה הוא הדין שם בסוגיית הגמרא במצות שילוח הקן, אם היא שייכת אל הסוג הראשון משני סוגי המצוות האלה, או אל הסוג השני. והכי קאמר הגמ': 'לפי שנאמר שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך', יכול יחזור בהרים וגבעות, כלומר, דנימא דמצות שילוח הקן היא מצוה חיובית המוטלת על האדם, וכמו תפלין ולולב, וממילא חייב הוא לחזור אחר קן כדי לקיימה. והא דכתיב 'ואת הבנים תקח לך' היינו רק ללמדנו שברצותו לקחת את הבנים אינו רשאי לקחתם קודם שלוחה, אבל עיקר מצות שילוח, הוא מצוה חיובית ואינה תלויה כלל בלקיחת הבנים. ת"ל כי יקרא במאורע לפניך, דאינו חייב לחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן ויקיים מצות שילוח הקן, כי אין זה מצוה חיובית, אלא קיומה תלוי ברצונו של אדם כמו ציצית ושחיטה, והיינו רק ברצונו לקחת את

י' ראה ברכת הבית חלה פ"ג מ"ג אות ג', דיש לומר דגם בהפרשת תרומה מהווה הברכה חלק ממצות הפרשה, ע"ש.

אח"כ, והדבר נורא מאד, ובין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר, ולכך כל אחד ואחד צריך למחול להשני, אבל הדבר לא פשוט, ואין צורכים ומחוייבים להיזהר מאד לא לגנוב שעות ולא זמן, וה' הטוב יכפר בעדינו. (ש"ת חלק י"ד עמוד כ"ד).

הבנים. והא דקאמר 'במאורע לפניך', היינו רק שזה הוכחה שאין שלוח חקן מצוה חיובית שהוא צריך לחזור אחריה כדי לקיימה, אבל לא שחיוב קיומה תלוי בהזדמנות, דלא מצינו מצוה שחיוב קיומה תלוי באי אתרמיא לידו.

לזכות מ.ב.פ.ה. להצלתה בכ"ע

עבירות שבין אדם לחבירו. סיפור מיוחד יפה שמעתי מפי הגה"צ המפורסם מורינו הרב **רבי שמואל הומינר זצ"ל**, שחיבר הרבה ספרים על איסור לשון הרע, ועל מצות התורה ועוד, הוא היה צדיק בעל אמונה חזקה שלא יצא מפיו דבר שקר, שסיפר מעשה שקרה אצל זקנם שגרו בעיר הק' חברון, וכך סיפר לאבי אדמו"ר מרן הגאון האדיר רבי אברהם משה זצ"ל בעל חידושי רבי אברהם משה, ואני שמעתי איך שסיפר: בבית זקנם היתה כובסת שבאה בדרך כלל כל ששה שבועות, ולכולם היו הרבה בגדים לבנים, ובאותו יום שהכובסת באה לעשות הכביסה, היה בלגן בבית, היו כלים גדולים שבה שמים הבגדים, והיו מדליקים אותו בנפט וספירט, וכלים יותר קטנים שבהם היו מכניסים הכביסה אחרי הכיבוס, הכובסת היתה עובדת קשה, וזה היה הכל בחצר של הבית, והיו משלמים לה בשביל יום עבודה או שני ימים שהיתה הכובסת עובדת, ויהי היום הכובסת הקבועה שהיה להם, הפסיקה לבוא לעשות הכביסה, ולא באה הרבה זמן, פתאום ביום אחד הכובסת באה, ושאלה אם יש כביסה לעשות, והם השיבו בטח יש הרבה מאד כביסה, נתנו לה לעשות הכביסה, והיא עבדה ועבדה ולא דיברה באמצע העבודה, תמיד היתה מדברת ומדברת, אבל היום בלי דיבורים כבסה את כל הבגדים, וכשגמרה לעשות כל העבודה, אמרה היות שבאתי פתאום ולא ידעתם, לא הכנתם כסף בשבילי, ולכך הפעם לא תשלמו לי, והיא הלכה בלי תשלום. אבל אחרי זה עבד עוד זמן והיא לא באה עוד פעם לעשות כביסה, ומכיון שהם היו אנשים הגונים ורצו לשלם לה, הם הלכו לשכונה שהיתה גרה הכובסת לחפש אותה ולשלם לה מה שמגיע לה, וכשבאו לשכונה שאלו להשכנים איפה נמצאת הכובסת, אבל היה דבר פלא, השכנים השיבו שהכובסת כבר נפטרה לעולמה זה יותר משנה, זאת אומרת שאחרי שנפטרה, באה מעולם העליון לעשות להם הכביסה, ואז הדגישו שהפעם לא דיברה שום דבר בזמן שעשתה הכביסה וגם לא רצתה לקחת כסף. והגאון הצדיק רבי שמואל הומינר זצ"ל אמר שיתכן שביטלה שעות במשך השנים שעברה, ונתנו לה רשות מן השמים לבוא לשלם מה שהיתה חייבת, וזהו סיפור נפלא.

היה לה זכות מן השמים שנתנו לה רשות להחזיר להם מה שהיתה חייבת להם, אבל בלי זה לא היתה יכולה לבוא למקומה בגן עדן. מי שהכיר את הצדיק הגדול ר' שמואל הומינר זצ"ל, יודע שר' שמואל הומינר לא היה מוציא דבר שקר מפיו, ותמיד דיבר באמונה ובטחון בהש"ת, וא"כ המעשה שסיפר אמת ויציב, וגם למדים מזה שאנשים שעובדים שעות, צריכים מאד להשגיח ולחייב שלא לבטל באמצע העבודה, שאם לא ישגיחו, אז אחרי מאה ועשרים יצטרכו לתת דין וחשבון בשמים, ולא תמיד יכולים להשלים

חדש ויצא לאור

חדושי רבנו חיים הלוי

על הרמב"ם

עם מורשת הגר"ח

• כך ראשון •

חל מהדושי בתוספת מבואות, ציונים, עיונים, מותרות, מקורות וכילואים

מהדורה מושקעת ומורחבת
בעריכת מכון מורשת הגר"ח לאחר
הרבה שנים ביניקה עצומה

מפני זה מסתמך מאד, שכל
החלקים שבמהלך ההדפסה, יחולקו
לחלקים

מכון מורשת הגר"ח
moreishetgracha@gmail.com

הפצה ראשית:
עם הספר 'לעיון'

למחבר
הדפסה
השנייה

מאמר מספר צפנת פענח להרה"ק מופת הדור רבי אליהו גריידיץ זי"ע שכתב דמסוגל ללמוד מאמר זה להפוך מזלו לטובה.
זו"ל: במאמר זה, טוב לכיין אם מזלו קשה, שירחם ה' ויעמוד כוכבו למקום אור.

[המשך משבוע העבר]: אות ג': והנה יש ד' יסודות: אש, רוח, מים, עפר. ויסוד העפר שהוא הארץ נמצא למטה, ואילו אש, רוח, מים, נמצא בין השמים להארץ. ויש להסתפק אם נימא שאש רוח ומים הם מחוברים לרקיע, וגם הם מסבבים את הארץ בכח הגלגל החוזר. או שהם מחוברים בארץ, ונמצא דכל הגלגלים מסבבים גם אותם ג' היסודות כמו שמסבבים את הארץ. ויש להוכיח מהאי עובדא דרבה בר בר חנה שגם ג' היסודות קשורים לרקיע, וכולם מסבבים את הארץ (כמו שיבואר להלן). דהנה ידוע שהאוויר שנמצא למעלה מן הארץ, נקרא 'איתר', ואויר זה שייך להארץ, כמו לבוש ששייך לאדם. (ע' ספר הברית ח"א מאמר ז' פ"א). וגם יש לידע דיסוד המים שהוא נמצא למעלה מן האיתר, אינו מים גשמי, כי מים גשמי הטבעה ה' שיהיה תחת הארץ, באמרו 'יקו המים מתחת השמים ותראה היבשה', ולא נשאר למעלה רק רוחניות והיסוד של המים.

ויש ראיה גדולה שג' היסודות והם אש רוח מים, מחוברים לרקיע כמו הגלגלים שלמעלה מהם, וגם הם מסבבים הארץ, והוא מדאמר הכתוב 'יקו המים מתחת השמים', ולא אמר 'המים שעל הארץ', הרי ששייך המים לשמים, רק חלק הגשמי של המים נדחק למטה לתהום הארץ.

ובזה מובן הא דכתיב (קהלת א'): 'והארץ לעולם עומדת וגו' וזרח השמש וגו' הולך אל דרום וגו' סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח', דקשה דהתחיל ב'שמש' ומסיים ב'רוח' (ע' ברש"י שם). אך הכוונה לענ"ד, דלעומת שאמר 'והארץ לעולם עומדת', דאינה זע ממקומה, אמר שמסבב אותה השמש ע"י כח עליון, עד שבכל יום 'זרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם', היינו שבמקום קביעתה בגלגל, תמיד מאירה והולכת דרכה בשם"ה יום ורביעי. ואח"כ אמר שכן הוא גם ביסוד הרוח, שג"כ מסבב את הארץ ע"י כח המכריח את השמש לסבב, ונקט יסוד זה ולא יסוד האש והמים, [אע"ג שגם יסוד האש והמים מסבבים הארץ], יען שהרוח הוא האמצע [של הארבע יסודות] המייחד את שני הצדדים. ואמר בפסוק 'הולך אל דרום וסובב אל צפון', דקאי על השמש, עם 'סובב סובב הולך הרוח', ולא עשה פסוק מיוחד לרוח, יען שכח אחד יש שמסבב השמש וגם הרוח.

הרי מבואר מזה, שלא לבד הגלגלים כולם סובבים את הארץ, אלא גם ג' היסודות שלמעלה מן הארץ נתחברו עמהם, ומסבבים כולם את הארץ. [המשך בשבוע הבא].

כניסת שבת ב"ב 6:52

יציאת שבת ב"ב 7:50

פרשת כי תצא

גיליון 66

שנה ב'

תשפ"ג

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת כי תצא

במלחמת היצר העיקר לצאת לקרב

"כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלוקיך בידך" (כא,י)

האור החיים כתב שהכתוב רמז למלחמת האדם עם יצרו. ומדקדק שלא נאמר "כי תלחם באויבך", אלא **"כי תצא למלחמה על אויבך"**, כי מה שמוטל על האדם זה רק לצאת למלחמה - לא להילחם אלא רק לצאת לקרב, וברגע שהאדם יוצא למלחמה, **"ונתנו ה' אלוקיך בידך"** - הקב"ה כבר משלים ומסיים את שאר המלאכה, וזהו מה שאחז"ל (מנחות כט,ב) **הבא ליטרה מסייעין אותו מן השמים, עוזרים ותומכים בו, וכמו שאמר הקב"ה פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם.**

מדוע רק בשילוח הקן וכיבוד הורים נאמר 'אריכות ימים'

"שלח תשלח את האם וגו' והארכת ימים"

בכל התורה לא נאמר אריכות ימים כי אם בשני דברים, כיבוד אב ואם ושילוח הקן.

וביאר הגר"א (אורות הגר"א פ"ח) לפי שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מידות הפוכות, דהיינו מידת הרחמים ומידת האכזריות, כי כשאדם נוהג במידה אחת עדיין אינו מוכרח שהוא צדיק, כי יש לומר שכן טבעו, אבל כשיש לו שני מידות הפוכות, אז מוכח שהוא צדיק. לכן נתן הקב"ה לישראל מצוה של רחמנות שהוא כיבוד אב ואם, ושוב נתן להם מצוה של אכזריות דהיינו שילוח הקן שהוא אכזריות גדולה שנוטל הבנים ומשלח האם, ולפעמים כשמשלח האם הולכת מחמת צער וטובעת במים, א"כ בודאי אכזריות היא, לכן כתיב בשני המצוות אלו אריכות ימים, לפי שבשני המידות האלו נשלם האדם בתכלית הטוב [וזהו שנאמר באברהם אבינו "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה" היינו שעי" מצות העקידה שהיתה אכזריות על בנו, נשלם וניכר שהוא צדיק גמור].

אם הקפידה התורה על צער בע"ח ק"ו שצריך להיזהר מלצער בנ"א

"לא תחרוש בשור וחמור יחדיו"

מבאר האבן עזרא שהקב"ה חמל על כל מעשיו, כי אין כח השור כח החמור, ולכן הקפידה התורה לעשות עמהם דבר שאין כוחם שוה. וכך כתב החינוך (תק"נ): מטעמי מצוה זו, ענין צער בעלי חיים שהוא אסור מן התורה, וידוע שיש למיני הבהמות ולעופות דאגה גדולה לשכון עם שאינם מינם וכ"ש לעשות עמהם מלאכה. והוסיף ללמוד מכך: וכל חכם לב יקח מזה מוסר שלא למנות שני אנשים לעולם בדבר מכל הדברים, שהיו רחוקים מטבעם ומשונוים בהנהגתם כמו צדיק ורשע והנקלה והנכבד, שאם הקפידה התורה על הצער שיש בזה לבעלי חיים שאינם בני שכל כ"ש בבני אדם אשר להם נפש משכלת לדעת יצורם עכ"ל.

ניצחון במלחמה רק בזכות לומדי תורה

"כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויבך לפניך" (כג,טו)

בימי "מלחמת סיני" בא יהודי לפני מרן הגרי"ז לשאול כיצד יש להתייחס לניסי המלחמה, שהכופרים תולים זאת בכוחם ובזכותם, אמר הגרי"ז: כאשר השיא הסבא בעל ה"בית הלוי" את אחד מבניו, זחה עליו דעתו מהנדוניא הגדולה שקיבל. אמר לו אביו: דע לך, שלא

הלימוד מפרשת בן סורר ומורה לעבודת האלול

הראשונים הקשו בהא דבן סורר ומורה נידון על שם סופו, מ"ש מהא דישמעאל שהקב"ה שמע תפילתו "באשר הוא שם", ולכן פקח את עיניה וראתה את הבאר מים אע"פ שעתידי להמית בניו בצמא בזמן חורבן בית ראשון, דעכשיו צדיק היה?

רבי אייזיק שר זצ"ל תירץ שבמשפטי ה' מצינו שתי מידות, האחת מידת הדין ואחת מידת הרחמים. ישמעאל נידון במידת הדין וזו מחייבת לדונו באשר הוא שם, כדי לדונו בעולם הנצחי חייב.

ואילו מידת הרחמים מחייבת שאת הבן סורר ידונו כעת על שם סופו, כדי שיימות זכאי עכשיו ויזכה לחיי נצח ואל ימות חייו לאחר זמן ואז ישללו ממנו חיי הנצח בעולם הבא.

ונראה ללמוד מזה במידה טובה מרובה, דכל איש ישראל שמשתוקק להתייצב על דרך טוב, שהקב"ה ידונו בר"ה ע"ש סופו שיזכה לחיים.

עוד אמר, שצריך להתבונן בפרשה זו שלא נהיה אנחנו בבחינת בן סורר מ"ש גונב משל אביו לקנות בשר ויין, היינו שנוטלים את השפע שניתן לנו מאבינו שבשמים לצורך עבודת ה', ומשתמשים בהם להנאות העולם הזה (שכתב ע"ז האבן עזרא בפרשה זו שזו השקפה אפיקורסות), היפך תכלית החיים שהם חיי העוה"ב.

וכאשר נשתמש בענייני העוה"ז רק ככלים לקיום מצוות השי"ת, נוכל לבקש "זכרנו לחיים ... למען אלוקים חיים".

בזכותך קיבלת נדוניה שכזו, אלא בזכותי. השיב הבן: יש לי הוכחה שאין הדבר כך. אילו היה זה בגללך ועבורך, ודאי היו ניתנים סכום עצום הרבה יותר. ענה בעל ה"בית הלוי": אמת, מן הראוי היה שיתנו בגללי סכום גדול יותר, אלא כיון שידך באמצע - קילקלת והפחיתו מן הסכום..... וכן בעניינינו - המשיך הגרי"ז - ההצלה והניסים אינם בגלל ה'חתן', ובזכות אלו הלוחמים בפועל, אלא בזכות ה"מחותנים", הלא המה בני התורה המגנינים על הדור בתורתם. ואילו לא היתה גם ידם של פורקי העול בדבר, ודאי היינו זוכים לניסים גדולים יותר, ולא היו נופלים חללים כלל, כלל, אלא שכיין שידם באמצע, לא זוכה עם ישראל לכל מה שראוי לו מצד זכות לומדי התורה.

'והכהו' גדרש ישר והפוך לרמוז שמה שמכה ה"ו עלול לחזור אליו

"כי יהיה ריב בין אנשים וגו' והיה אם בן הכות הרשע והכהו" (כה,ב) מחנך נכנס פעם אל ה"פני מנחם" מגור זצ"ל לדבר עמו בנושאים חינוכיים. בין הדברים סיפר לפניו אודות ילד מסוים בכיתתו, שיש לו מום בולט בפניו וחבריו בכיתה צוחקים ממנו, ומכים אותו, וכמה שניסה לשוחח איתם שיפסיקו לצערו, אין זה עוזר מאומה.

נענה הרבי זצ"ל ואמר לו שיש להחזיר בתלמידים שכמו שכתב הבעל הטורים (שמות ל, יב) על המילה 'ונתנו' שהיא נקראת משני הצדדים, דהיינו שהכסף שתתן ישוב אליך בחזרה, כך גם כשהאדם מכה את רעהו כתוב 'והכהו' שג"כ נקרא הלוח ושוב, שהמכה תחזור למכה.... [י"א על הפסוק 'ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו' (בראשית כז, לא) שהמילים 'ויבא לאביו' נקראים גם הפוך, שבכיבוד אב מה שמביא לאביו חוזר אליו].

בל תאחר בצדקה

"כי תדור נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו, כי דרוש ידרשנו ה' אלקיך מעמך והיה בך חטא" (כ"ג, כ"ב)

בל תאחר א. בנודר צדקה לבהכ"ס ב. בחושב ליתן לאחר זמן ג. בקופת צדקה בביתו

ד. כשמתארה אצלו עני ה. אם עובר כל יום או כל רגע ו. כשעוסק בדבר מצוה

תנאי שאינו מקדיש המעות לצדקה בנתינה לקופה עד שיבוא ליד עני (פסקים ותשובות יור"ד סימן רנ"ז ס"ס י"א).

המארה עני בסעודת שבת יזדרז לאכול שלא יעבור בבל תאחר

המארה עני לסעודת שבת או חג כתב ה"שער הציון" (בסימן תרל"ט ס"ק ס"ז) והמ"ב ריש סימן רע"א שחייב למחר ולסעוד מיד בבואו מביהכ"נ ולא להמתין באמירת "שלום עליכם" וזמירות, שמכיון שעניים קיימי בפניו הרי הוא עובר בבל תאחר לאלתר.

אולם ה"דבר אברהם" (ח"ב סימן ב' בהגה"ה) כתב ללמד זכות שאין בזה איסור ב"ת, משום שהמארה עני בביתו הרי"ז כקובע זמן לנתינת הצדקה כשיתחיל לסעוד, וכל עוד שלא הגיע זמן זה אינו מחוייב עדיין בנתינת הצדקה ואינו עובר בבל תאחר.

אם כשלא נותן לעני ועבר על בל תאחר ממשיך לעבור כל יום

בר"ה (ו:) אמר רבא הנודר להביא קרבן, כיון שעברו עליו ג' רגלים, בכל יום ויום עובר בבל תאחר.

בשו"ת "בצל החכמה" (ח"ד סימן ע') הסתפק לענין צדקה אם לא נתן מיד ועבר בבל תאחר, האם עובר בכל יום ויום כמו בקרבן.

עוד כתב להסתפק האם כונת רבא שעובר בכל יום ויום הוא דוקא ואינו עובר אלא בסוף היום, ונפק"מ לדין לענין צדקה לצד שיש עדיין איסור אחר שלא נתן צדקה כשעמד עני לפניו, אם עובר מעתה בכל רגע ורגע, או שמא אינו חייב ליתן מיד אלא עד סוף היום שאז עובר בבל תאחר!

וכתב להוכיח מלשון הריטב"א (ד"ה "אמר") שכתב "וכן הדין בצדקה כל היכי דקיימי עניים אפילו לאלתר, כל שעה עובר עליו".

מבואר בדבריו שגם בצדקה עובר בכל יום ויום, וכן מוכח שבכל יום ויום לאו דוקא שהרי הריטב"א כתב "כל שעה".

וכן נקט החזו"א (בכורות סימן י"ז ס"ק ב') שכל דבר שמחוייב בו בבל תאחר עובר עליו בתמידות.

אולם בשו"ת "אבני נזר" (או"ח סימן תק"ו ס"ק י') נקט שהלשון **"בכל יום ויום" הוא בדוקא, וטעמא משום שכל יום נחשב לזמן אחד.**

מעלת זריזין מקדימין ובל תאחר במצות צדקה

בספר "צדקה לחיים" (ס"ג, ס"ד) כתב שבמצות צדקה יש מעלה מיוחדת ליתן בזריזות, דהנותן במהרה נחשב לו כאילו נתן כפלים והם שתי צדקות.

ולזה רמז ישעיהו הנביא באומרו "הולך צדקות ודובר מישירים" (ל"ג ט"ו), היינו על דרך "ותלך העלמה" שהלכה בזריזות, ועי"ז לצדקות יחשב תרתי משמע. לכן אמר שלמה המלך ע"ה "רודף צדקה וחסד, ימצא חיים צדקה וכבוד" (משלי כ"א, כ"א), דבזכות הזריזות שרודף יוסיפו לו שנות חיים כשם שנתוסף בצדקתו שימצא עוד צדקה דמאחת נעשו שתי צדקות.

בשו"ע יור"ד (סימן רמ"ז סעיף א') נאמר שמאוד יש להזהר במצות צדקה כי אפשר שיבוא לידי שפיכות דמים שימות העני המבקש אם לא יתן לו מיד, כעובדא דנחום איש גמזו בתעניתא כא. שאמר לעני שביקש שיפרנסו המתן לי עד שאפרק מן החמור.

מבאר ה"בן יהוידע" שהתביעה עליו היתה שאותו עני היה ניכר עליו שאחזו בולמוס, ולכן היה צריך מיד לקפוץ מהחמור ולקרוע את השק ולהוציא המאכל, ולא להתעכב בהתרת הקשרים.

אם יש לאו 'בל תאחר' בנודר צדקה לבית כנסת

יל"ע אם הנודר צדקה לביהכ"נ עובר ב"בל תאחר", או שבל תאחר זה רק בנודר צדקה לעניים?

בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תרח"צ) נשאל בבן חו"ל שנדר ליתן צדקה לעניי ירושלים וכן במי שנדר ליתן צדקה לצרכי ביהכ"נ (כגון שמן למאור), האם עובר בזה בבל תאחר.

הרדב"ז כתב לחלק שאין דין בל תאחר בנודר לביהכ"נ כיון שאינה מ"ע דאורייתא ולכן מותר לו לעכבו, אבל מעות עניים חייב לשלחם מיד כדי שלא יעבור בבל תאחר.

אולם מהרמב"ם בסה"מ (ל"ת, קנ"ז) לאו דבל תאחר (שכתב ז"ל "וכן כל מה שדומה לקרבן כגון שידור לבדק הבית או לצדקה או לביכ"נ והדומה לו"), מוכח מדבריו שגם הנודר לביהכ"נ עובר בב"ת ודלא כרדב"ז. **וכן כתב המאירי (ר"ה ו. ד"ה "צדקה")** שעובר בזה בבל תאחר.

הרמ"א ביור"ד (סימן רנ"ז סעיף ג') כתב שהנודר צדקה בביהכ"נ ליתן לגבאי או שאר צדקה שיש לו ליתן לגבאי, אינו עובר עליה בבל תאחר אע"ג שעניים מצויין אצ"כ תבעו הגבאי, ואז עובר עליה מיד אם קיימי עניים והגבאי היה מחלק להם מיד.

עצה להנצל מלעבור על 'בל תאחר'

העצה שלא יעבור בב"ת היא שבשעה שנודר יחשוב שרוצה ליתן כשיזדמן לו.

דהנה בר"ה דף ו. על דברי רבא שצדקה מחייב עלה לאלתר, "מ"ט דהא קיימי עניים", **כתב הריטב"א** (ח"א) "בצדקה דשכיח בכל דוכתא והם צריכים לו בכל שעה רמא רחמנא חיובא עליה לאלתר מכיון דקבלה עלויה, שאם אתה קובע לו זמן מרובה הרי עניים רעבים וסתמא שכך היה דעת הנודר ליתנו לאלתר.

אבל קרבנות שרוב הנודרים לא שכיח להו מקדש וכהנים והוא מממון גבוה ואפשר להמתין, לא חילק הכתוב בין אנשי ירושלים לשאר מקומות" עכ"ל.

מבואר בדברי הריטב"א שמצרפין את מחשבת הנודר לדיבורו ועפ"ז מתחייב, ואילו היתה מחשבת הנודרים לצדקה לעניים לתתו רק לאחר זמן, היינו מחייבים אותו ליתן הצדקה רק בזמן שחשב.

וכ"כ בספר "מעשה הצדקה" (עמ' נ"ב) שאם חשב בשעה שנדר שרוצה ליתן כשיזדמן לו, מועילה מחשבתו.

חידוש נוסף כתב ה"דרך אמונה" (מתנ"ע פ"ח ס"ק י"ד) ע"פ יסוד זה, שיכול להפריש מעות לצדקה שיהיו מונחים אצלו ליתנם מעט מעט כמו שיראה לו, דכיון שמפריש ע"ד כן הוי כהתנה ואין עובר אפילו שמצויים עניים (וע"ע בשו"ע יור"ד סימן רנ"ז ס"ס ג').

כשעני מגיע לבקש ממנו לא מהני תנאי משום לאו 'לא תאמץ'

בספר "שערי צדק" (פ"ב ס"ק כ"ה) העיר שפשוט שהתנאי פוטרו רק מלתת לעניים המצויים במקומו שלא באו לפניו, אבל אם עני בא לפניו ומבקש ממנו צדקה ויש ברשותו מעות, בזה ודאי מסתבר שחייב לתת לו. ואע"ג שאין כאן משום בל תאחר שהרי התנה שיוכל לתת למי שירצה, מ"מ מצד איסור "דלא תאמץ" ו"לא תקפוץ" חייב לתת לו, שהרי יש בידו מעות צדקה, ובזה לא מועיל שום תנאי לעבור על מה שנצטוונו.

מי שיש לו קופת צדקה שאינה שייכת לשום מוסד אלא שהוא מניח בה צדקה מזמן לזמן ומחלק ממנה צדקה לפי הצורך, גם ראוי שיעשה

בסיעתא דשמיא עד עתה יצא לאור 'קובץ משולחן גבוה' ו' חלקים על התורה וג' חלקים על המועדים. להשגת הקבצים, להערות והארות, ולרשימת התפוצה של הגיליון

ניתן להשיג בטלפון 05-48419094 או במייל mg036198046@gmail.com

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

נכתב לעורר לב המעיין ולא לפסוק הלכה למעשה

אח ואחות והאח נולד לפניו והאחות הגיעה לגיל המצוות לפניו מי חייב בכבוד מי?

דבר העורך

נמצאים אנו בחודש אלול, שבבחינת מעלתו הוא ראש חודשים לכל חודשי השנה. וכמו שכתב רבינו יונה ב"ספר היראה": משנכנס אלול עד מוצאי יום הכיפורים, יהא חרד וירא מאימת הדין.

ובזוהר חדש (דף מו, עמ' ד) הביא לזה מקור מפסוק שבפרשתנו:

"ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים - דא היא ירחא דאלול וכו', ע"כ.

והאר"י הקדוש ביאר בזה (כמובא ביסוד ושורש העבודה שער המים פ"א):

"ובכתה את אביה" - זה הקדוש ברוך הוא,

"ואת אמה" - זו כנסת ישראל, יבכה האדם ויתחנן לפני ה',

"ירח ימים" - הוא חודש אלול, שהמה ימי רחמים ורצון, ע"כ.

וכתב החיי אדם, שמעלת חודש זה שהוא מוכן לכך שתקובל תשובתו יותר משאר ימות השנה, לפי שהימים ימי רצון מעת שנבחרנו לעם, שכשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות וכו', עלה בראש חודש אלול ונשתהה שם עד יום הכיפורים שהוא גמר הכפרה, לכך בכל שנה מתעורר עוד רחמים למעלה והם ימי רצון.

שאלה:

אח ואחות, האח הבכור יהיה בר מצוה ב"ג אלול, ואחותו הקטנה ממנו כמעט בשנה, הגיעה לגיל המצוות בב' אלול, נמצא שהאחות נעשית "גדולה" לפני אחיה שנולד לפניו, ויש לברר מי חייב בכבוד מי, האם האחות חייבת לכבד את אחיה כמו שדרשו חז"ל "כבד את אביך ואת אמך" ואת - לרבות את האח הגדול והרי הוא נולד לפניו ואם כן הוא הגדול. או דלמא שהאח צריך לכבד את אחותו, כיון שהיא נעשתה גדולה לפניו [מחמת חיובה במצוות] ואם כן היא נחשבת האחות הגדולה?

תשובה:

א. כתב האגור (בחדושי) וז"ל: נערים שניים אחד נולד יום לפני חברו, והנולד אחריו יגיע לחיוב מצות שהוא י"ג שנים ויום אחד קודם שיגיע הראשון הנולד לפניו כמו חדש ימים: פתורנו - אחד נולד בכ"ט באדר הראשון בשנה מעוברת והשני נולד באדר שני א' בו ושנה י"ג אינה מעוברת וא"כ אותו שנולד בכ"ט באדר הראשון, צריך להמתין עד כ"ט ימים לחודש אדר בשנת י"ג, ואותו שנולד אחריו בראשון באדר השני יהיה בן מצוה באחד בשנת י"ג כי כבר השלים י"ג שנים כי חדשים אתה מונה לשנים. ואי אתה מונה ימים לשנים וא"כ השלים שנותיו י"ג באחד באדר וזה שאמרת חדשים אתה מונה וכו' הוא בפ"ק דנדה ובפ"ק דמגילה, עכ"ל.

ב. והבית יוסף (סי' נה) הביא דבריו להלכה, אך הוכיח זאת ע"פ מה דאיתא בערכין (לא, ב) אמר רבי אבא בר ממל מכר שני בתי ערי חומה אחד בחמשה עשר באדר הראשון ואחד באדר השני זה שמכר לו באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה זה שמכר לו בחמשה עשר של אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים שחין נורא מקמא דידך משום דאמר ליה את נחית לעיבורא. ואר"א בר ממל נולדו לו שני טלאים אחד בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד באדר השני זה שנולד באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה זה שנולד לו בחמשה עשר באדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים אכיל ירוקא מקמא דידך משום דאמר ליה את נחית לעיבורא אנא לא נחיתנא לעיבורא וכו'. ע"כ. הנה מגמרא זו מוכח להדיא שהנולד בשנה מעוברת ושנה לאחר מכן היא פשוטה, השני קודם לראשון וכן פסק בשו"ע (סי' נה, וז"ל: אם נער אחד נולד בכ"ט לאדר ראשון משנה מעוברת ונער אחד נולד באדר שני באחד בו, ושנת י"ג אינה מעוברת, אותו שנולד בכ"ט לאדר הראשון צריך להמתין עד כ"ט לאדר בשנת י"ג להיות בן י"ג שנה ואותו שנולד אחריו באדר השני יהיה בן י"ג שנה כיון שהגיע אחד באדר של שנת י"ג, עכ"ל.

ג. הנה במשנה יבמות (כז, א) איתא מצוה בגדול לייבם ובגמ' ילפינן זאת מדכתיב "והיה הבכור" מיכן שמצוה בגדול לייבם. ופירש רש"י (ד"ה מכאן שמצוה בגדול) הכי דריש ולקחת לו לאשה ויבמה והיה הבכור המייבם יהיה הבכור, ע"כ. מובאר שגדול האחים הוא המייבם. ובזה יש להסתפק כששני אחים נולדו באדר של שנה מעוברת ובשנת י"ג השני נעשה בר מצוה לפני אחיו הגדול, מי צריך לייבם. ובפשטות משמע שהנולד ראשון צריך לייבם, כיון שהוא הבכור וילפינן ביבום שהאח הגדול מייבם מדכתיב "הבכור" וכע"ז משמע מרש"י הנ"ל, אך מאידך גיסא י"ל שהשני מייבם כיון שהוא הנעשה הגדול הראשון וכשנעשה גדול הוא מצווה ביבום, דאחיו הראשון עדיין לא מצווה ביבום כדמציינו בקרא "עד יגדל שלה". עוד יש להסתפק על מה דאיתא בכתובות (קג, א) "כבד את אביך ואת אמך" וכו' וי"ו יתירה לרבות את אחיך הגדול, ע"כ. מובאר שצריך לכבד האח הגדול, ובזה שוב יש להסתפק מי מכבד את מי, האם הנולד השני צריך לכבד את אחיו הראשון שנולד לפניו, או שהראשון יכבד הצעיר כיון שהצעיר נעשה גדול לפניו.

ד. והנה המהר"י חאגיז בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' קעד) דן בזה והכריע שגזירת מלך היא, שרבי יעבוד צעיר, ומי שנעשה מחויב במצוות הראשון הוא הגדול לעניין יבום וכן לענין כיבוד האח, דהיינו שהקודם יכבד את המאוחר, עכת"ד. ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ט) תמה עליו דא"כ לשנה האחרת שתהיה שנת העיבור שוב יתהפך הדבר ושוב הנולד ראשון יהיה נחשב הראשון דהרי קי"ל שהנולד באדר הראשון ובר מצותו בשנה מעוברת, יהיה מחויב במצוות כבר מאדר הראשון [אך המג"א פליג ע"ז וס"ל שהנולד באדר ראשון, בר מצותו באדר השני]. וא"כ יתהפך הדבר משנה לשנה ונתת דברך לשעורין, וע"כ ס"ל שהנולד ראשון הוא הראשון לייבם וכן לענין כיבוד האח הגדול, דאין לנו להוסיף על חידוש זה. וכ"כ בשו"ת בגין ציון (ח"א תשובות קנ-קנא) שהנולד ראשון הוא הבכור לענין יבום וחליצה. ע"כ. ולכא"ו על טענתם שיתהפך הדבר משנה לשנה, אפשר ליישב שיתכן שהלק"ט ס"ל כהמג"א (הנ"ל) שתמיד הנולד באדר הראשון הוא נעשה גדול באדר השני וע"כ לא יתהפך הדבר כיון שתמיד הנולד בכ"ט אדר הוא יהיה בן י"ד וכן ט"ו שנים לאחר אחיו הצעיר.

ה. עוד שמעתי מחכמי בית המדרש שליט"א שרצו לומר בדברי הלק"ט שדבריו אמורים רק באותה

שאלה:

מדוע קוראים לשטר גרושין “גט”?

תשובה:

יש שכתבו כיון שגט בגימטריא י”ב

כנגד י”ב שורות שצריך שיהיה בגט

(ע”פ התוס’ בגיטין ב, א ד”ה המביא גט). אך

עדיין צ”ב למה לא נקרא “חד” או

“זה” שהוא גם בגימטריא י”ב. ומובא

בשם הגר”א (דברי אליהו) כיון שאין

בכל התנ”ך שאותיות ג-ט סמוכים

זה לזה ולכן בחרו דוקא במילה “גט”

שמראה על פירוד. (וכ”כ המהר”ט אלגזי

בקהלת יעקב לשון חכמים אות קסג).

והקשה הגר”ח קנייבסקי זצ”ל (טעמא

דקרא פרשת כי תצא) והרי מצינו בתנ”ך

עוד צירופי אותיות שאינם מופיעים

בתנ”ך והם:

ג”ק, ז”ט, ז”צ, ז”ס, ס”צ,

אם כן מדוע בחרו דוקא במילה

“גט”?

ותירץ ש”גט” הם האותיות

הראשונות מכל האותיות שאינן

סמוכות. ובספר מתוק האור הביא

עוד ביאור בזה, שכאשר שנים

מתחתנים הרי הם “ביחד”, המילה

ביחד, מורכבת מ-ב’ וד’, ח’ וי’ האות

המפרידה בין ב’ וד’ היא ג’ והאות

המפרידה בין ח’ וי’ היא ט’ נמצא

שכשרוצים לפרק את ה”ביחד”,

נותנים גט.

מעשה:

בילדותו של החזון איש זצ”ל אירע

פעם כשאמו הכינה ארוחת צהרים

ולא אכל, ושאלה אותו “מדוע אתה

לא אוכל?” והשיב לה, שהוא מחכה

לאחיו הגדול [רבי מאיר] שיבוא, “כי

צריך אני לכבדו כמו שכתוב “ואת”-

לרבות האח הגדול”. (שמעתי מהגר”מ

שציגל שליט”א ששמע זאת מאמו, שכן סיפרה

לה אמו של החזון א”א).

תקופה שהשני נעשה גדול והראשון עדיין לא גדול, כיון שהשני מחויב ביבום וכן הוא גדול ולכן הוא נקרא אחיו הגדול שצריך לכבדו, אבל לאחר שנשלמו הימים דהיינו ב-כ”ט אדר שוב יחזור הראשון להיות הגדול, עכ”ד. אולם עכ”פ השבות יעקב והבנין ציון לא הבינו כך בדברי הלק”ט מזה שהקשו שיתהפך הדבר משנה לשנה.

ו. עוד יש לדון לשיטת הלק”ט כשנעשה הנער בן עשר שנים והיא שנה מעוברת וראובן נעשה בן עשר קודם אחיו שנולד אחיו, האם מדין חינוך צריך ראובן לכבד את שמעון הצעיר, דנהי שבעת ראובן יותר גדול משמעון, אפ”ה כיון שכשיגיע שנת י”ג, השני נעשה גדול לפניו, ואז יהיה מחויב לכבדו, א”כ כבר מעתה יש לחנך את הנולד ראשון שיכבד את הנולד שני, וצ”ע דהוי דבר שלא בא לעולם.

ז. הנה לענין שאר האחים הצעירים מראובן ושמעון, גם בזה יתכן לומר שלדעת הלק”ט הם צריכים לכבד את האח שנעשה בר מצוה הראשון, והאח הנולד ראשון דינו כשאר האחים ועי’ בשו”ת הלק”ט (ח”ב סי קנב) שכתב שהאחים צריכים לכבד בדווקא את גדול האחים שהוא נכנס במקום האב שהוא האב לכולם. עוד יש לדון דהנה כשנעשו בני י”ח שנה ואביהם צריך להשיאם לאשה ובשנה זו היא שנה מעוברת, ולכאורה האב צריך קודם להשיא את הבן הנולד הראשון, כיון שנעשה בן י”ח קודם האח הצעיר וא”כ נשתנה הדבר משנה לשנה וצ”ע ואולי י”ל דהשנה ה-י”ג היא הקובעת לכל השנים כמו שמצינו לענין גירות (כתובות יא, א) שכיון שהגדיל שוב אינו יכול למחות (ובכלל י”ל שס”ל כהמג”א הנ”ל וא”כ אף פעם לא יתהפך הדבר).

ח. הנה לענין פדיון הבן, זה ודאי שהנולד ראשון הוא נפדה דבעינן פטר רחם והנולד ראשון הוא הבכור. וכן לענין ירושה שהבכור נוטל פי שניים, זה ודאי שהנולד ראשון הוא הבכור שנוטל פי שניים, על אף שנעשה בר מצוה לאחר אחיו הצעיר, דהפסוק תלאו “בבכור”. וכן ה”ה לענין תענית בכורות שהנולד הראשון הוא המתענה, דהנה במשנ”ב כתב (סי תע סק”ב) בשם המג”א והגר”א שגדול הבית לא הצריכוהו להתענות אע”פ שגם בהם היתה המכה. ע”כ. וביאר הלבוש (ס”א) שכיון שעיקר תענית בכורות הוא רק מנהג ולא נהגו להחמיר בזה אלא במה שכתוב בתורה במפורש דהיינו בבכור. ע”כ. ועפ”ז מבואר שרק הבכור מתענה. ונמצא שכל חידושו של הלק”ט זה רק לענין יבום או חליצה, וכן לענין כיבוד האח הגדול.

ט. עכ”פ מהמהר”י חאגיז מבואר שמי שמחוייב במצוות הראשון, הוא הגדול, וזה שנולד ראשון צריך לכבד את אחיו שנולד אחריו, ומעתה נבוא לדון במקרה דידן שהאחות נולדה לאחר האח, אך נעשתה גדולה לפניו, מי חייב בכבוד מי. והנה שנינו לעיל שצריך לכבד את האח הגדול אך לא נתבאר האם יש חיוב לכבד את אחותו הגדולה. והנה בשו”ת שבות יעקב (ח”א סי עז) כתב שלא מצינו זאת בש”ס ולא בשום פוסק ראשון ואחרון, ורק צריך לכבד את האח הגדול (ולא השלישי את השני) כיון שכבוד וגדולת אביו ואמו יורש בנם הגדול והוכיח זאת מהגמ’ כתובות (ק, ב), מה שאין כן בבת שלא שייך כל זה. והוסיף שמטעם זה יפה פסק הלק”ט (סי קנב) שאינו מחוייב לכבד רק אחיו הגדול שהוא הראשון ולא השני, אף שגדול ממנו בשנים, כיון שאינו יורש גדולת אביו, עכ”ד. ומאידך החיד”א (בברכי”ס רמ”ס ק”י) כתב בשם האריז”ל שצריך לכבד גם את אחותו הגדולה וכן כל אח צריך לכבד את אחיו שגדול ממנו ולא דווקא את האח הראשון.

י. ולפי”ז נמצאנו למידים שלמהר”י חאגיז שכתב שבמקרה של ב’ אחים והשני נעשה מחויב במצוות לפני אחיו שנולד הראשון, האח שנולד ראשון צריך לכבד את אחיו שנולד השני, ועפ”ז נראה שהוא הדין ככה”ג שהאחות נעשתה גדולה ומחוייבת במצוות לפני אחיה שנולד לפניו, האח צריך לכבד את אחותו. וצ”ע שמהר”י חאגיז לא הזכיר זאת, דהוי שכיח טפי מהמקרה של ב’ אחים. ואולי בגלל שזה לא נפק”מ לענין יבום וחליצה.

יא. אכן לאחר ששטחתי את הדברים קמיה מו”ח הגר”מ ביר שליט”א, אמר לי שיתכן שגם למהר”י חאגיז האחות צריכה לכבד את אחיה, דדבריו אמורים בב’ אחים שהשני נעשה בן 13, עדיין הראשון אינו בן 13 וצריך לכבד לפי מספר השנים, משא”כ באח ואחות שהאחות בת 12, נהי שהיא כבר גדולה ומחוייבת במצוות, אכתי היא בת 12 והאח בן 12+ ונמצא שבמספר השנים האח יותר גדול מאחותו. עכ”ד. אך יש להעיר שהמהר”י חאגיז כתב להדיא וז”ל: “ומי שנעשה מחוייב במצוות הראשון, הוא הגדול” וכו’. משמע שתלה זאת במחוייב במצוות ולא במספר השנים וע”כ הבת היא הגיעה לחיוב במצוות קודם אחיה וא”כ האח צריך לכבדה. אך אפשר לדחות ולומר שהמהר”י חאגיז לא נתכוין בדבריו שהקובע הוא המחוייב במצוות, אלא אולי ס”ל שמספר השנים הוא הקובע, רק הזכיר זאת בתור סימן, דהיינו כמו שרגילים לומר “ראובן ושמעון”, כאן הזכיר זאת בנוסח אחר, המחוייב במצוות, והנולד קודם.

יב. אך למעשה המהר”י חאגיז הוא יחידאה בחידושו וכמו שתמהו עליו השבות יעקב והבנין ציון כמבואר לעיל. וכן הגר”ד לנדו שליט”א (גליון מנחת דבר - אחרי קדושים) כתב שדברי המהר”י חאגיז זה חידוש גדול, שלכאורה הדין הוא שהנולד קודם הוא הגדול לענין זה, דהא אינו תלוי בימי החודש אלא בנולד קודם. ומיהו לענין קימה מפני שיבה וכן לענין מצוה בגדול לייבם משכחת ליה נפק”מ בזה, דזה תלוי במנץ השנים דחל עליו שם שיבה קודם. והנולד ב’ אדר ב’ וקדם לו אחר שנולד כ’ אדר א’, הנולד קודם חייב לעמוד לפני הקטן ממנו (אם שנת הגיעם לשיבה יש בה רק אדר אחד) בעת שהגיע הקטן לשיבה ב’ אדר. ע”כ.

וכן יש להוסיף שהשבות יעקב למד בדברי המהר”י חאגיז שאין חיוב בלכבד את אחותו הגדולה. (כמבואר לעיל). וכן יש לצרף את דברי מו”ח שליט”א שיתכן שדבריו אמורים רק לענין מספר השנים ולא לענין גדלות. על כן נראה שהאח אינו חייב לכבד את אחותו שנולדה אחריו, רק יש להסתפק לשיטת המהר”י חאגיז, האם היא מחוייבת לכבדו, אך זה ודאי שבהגיעה לגיל שיבה לפני אחיה, הוא צריך לקום בפניה

(כמו שכתב הגר”ל שליט”א).

מסקנת הדברים:

אח שנולד לפני אחותו, ואחותו נעשתה בת מצוה לפניו, האח אינו חייב לכבדה. אלא האחות צריכה לכבדו

(לשיטת המהר”י חאגיז צ”ע האם היא מחוייבת בכבודו).

שיחות הרב פינקוס – אלול

החיוב להאמין שאלול זה דבר עצום

אחד הדברים שצריך להאמין הוא, שחודש אלול הינו דבר עצום ונורא, ומספרים על מרן הגר"י סלנטר זצ"ל שמראש חודש אלול היה שרוי בפחד איום ונורא. והנה לנו קשה להבין זאת, אדם תוהה לעצמו: "ממה הפחד הגדול? הן אני חי כבר עשרים, ארבעים ואף חמישים שנה - ועדיין אני חי, מה הסיכוי שבדיוק עתה אמות, ולשם כך נדרשת מאיתנו אמונה בנושא העצום הזה של אלול. אדם שמורגל לחיים של חסד ורחמים, קשה לו מאוד לחיות בפחד ויראה מה' יתברך. הוא אינו מסוגל לתפוס שכעת בראש השנה עומד הוא למשפט שבו נקבע כל עתידו לטוב ולמוטב, ובאפשרותו כעת על ידי מעשיו לשנות דברים, לו, למשפחה הסובבת אותו, ואף לכל עם ישראל! ואף על פי כן חובה עלינו להאמין בכך! לדעת שהקב"ה אמת ותורתו אמת, וגם העובדה שימים אלו הנם בבחינת "ימים נוראים", זוהי אמת של תורה.

-אלול- זמן קנין הידידות והקשר עם ה' יתברך

האפשרות לזכות בדין הוא על ידי הימצאות בתוך החביקה של הריבונות של עולם, ימים אלו הם הזמן המתאים לקנות שייכות עם הבורא יתברך. וההינצלות מהדין מתוך החביקה של הקב"ה על ידי בנין השייכות והקשר עמו, היא עיקר עבודת הימים הללו, היסוד הוא הידידות והקשר עם הקב"ה שהוא "אלוקים חיים". זוהי הסוגיא של חודש אלול - "אני לדודי ודודי לי", לקנות את השייכות ל"אלוקים חיים" ואת השייכות ל"תורת חיים", וכלשון הזהב של מרן החזו"א במכתבו ללומדי תורה: "והעיקר לדעת לפני מי אתה עמל" כי לא מדובר על "מכונה", כי אם על "תורת חיים"! זוהי בעצם עניינה של עבודת אלול - להאמין ולקנות יראת שמיים, ואם אדם מראה לבוראו שאיכפת לו ממנו, כאן טמונה הצלתו. אדם שאיכפת לו ומפחד ונשען על אותה שייכות שישנה בימים אלו, ונמצא בתוך החביקה של הקב"ה אין לו מה לפחד. החלק הראשון והחשוב ביותר בעבודת אלול הוא, כביכול, שלא להעליב את הקב"ה! רבותי, היום כבר לא מרבים לדבר על עניין של ביטול תורה, אולם צריכים לדעת שישנם שני סוגים של ביטול תורה. סוג אחד הוא ההקפדה הנוראה על כל רגע מהחיים שיהיה מנוצל ללימוד, לפי זה בחור שאוכל פרוסת לחם נוספת מעבר לנצרך לו, מונח במעשהו גם עוון ביטול תורה על אותן שתי הדקות שבזבז על כך! אולם ישנו סוג נוסף של ביטול תורה: בטלה הנובעת מאי אכפתיות. זהו, כביכול, עלבון כלפי התורה הקדושה! קשה לי להוציא מהפה את הדוגמאות למעשה, אולם נתאר לעצנו בחור ישיבה שנכנס לחדרו בפנימיה, סוגר את הדלת, נשכב על מיטתו ומתחיל בקריאת ספר מתח. זהו ביטול תורה מסוג אחר לגמרי. הוא מתנהג כאילו התורה פשוט אינה קיימת! התנהגות זו מהווה פגיעה ב"תורת חיים" וממילא גם ב"אלוקים חיים".

"ש - די באלקותי לכל בריה"

ידועים דברי רש"י על הפסוק "אני הוא אל ש - די" - "אני הוא שיש די באלקותי לכל בריה". אין צורך בכלום מלבד ה' יתברך ותורתו, ובעצם זוהי עיקר הבעיה של דורנו. חיים אנו בעולם שבו תחושת האדם היא ש"אי אפשר ללמוד רק תורה צריכים קצת להרחיב אופקים". וזה מה שהמשכילים טענו, שאמנם צריכים תורה ועוד פעם תורה, אולם לא די בכך, צריכים דבר נוסף בחיים: לדעת מה קורה בעולם הרחב - השכלה, פוליטיקה, חדשות, פטפוטי סרק, משחקים וכדומה. מה שהחריב את העולם לא היו אותן דקות ספורות שבהן בחורי ישיבות היו מציצים בספרים חיצוניים רח"ל, אלא העילבון! הפגיעה במציאות הקב"ה כאחד ואין בלתו. כאילו חס וחלילה לא די באלקות! מי שאינו מסתפק בתורת ה', בחביקה של הקב"ה, מביא על העולם חורבן נורא ואיום! וכך גם בעולמו הפרטי של האדם, על כל יהודי לחיות עם ה' יתברך ולחוש ש-די לו באלקותו, הוא אינו נזקק לשום דבר נוסף. זוהי אפשרות ההצלה שלנו בימים נוראים: "אני לדודי ודודי לי" - אני חי אך ורק בתוך התורה של הקב"ה, עולם של ידידות, שייכות וחביבות עם הקב"ה, ולא מעניין אותי מכל מה שנעשה בעולם.

החיוב להודות לה' על השנה שעברה (ר' אביגדור מילר)

השאלה הנשאלת כעת היא: מה עושים באלול? כמובן שתגידו שיש להתכונן ליום הדין על ידי תשובה, אנשים רבים מתעסקים בלימוד הספרים המלמדים אותנו את דרכי התשובה, יחשבו כיצד להוסיף ולהתחזק בקיום המצוות, וירבו בצדקה יותר ממה שהם נותנים בכל השנה. הם יתנהגו ביתר דרך ארץ ומידות טובות. אני בטוח שעם הקודש מודע ליום הדין וכולם מתכוונים לנצל את חודש אלול כדי להתכונן כראוי. אולם יש דבר אחד שאותו אנו נוטים לשכוח: לפני כל דבר אחר, לפני שניגש לאותו היום שבו נתחנן לפני הקב"ה: "כתבנו בספר חיים", הדבר הראשון הוא: מה עם להודות לה' על מה שהוא נתן לך עד עכשיו? אנחנו עומדים תמיד עם יד מושטת: "תן לי עוד". ומה עם להגיד תודה על מה שהוא כבר נתן לך? האם הודאה לה' היא דבר כל כך קטן? למעשה, זהו הדבר הגדול ביותר! הגענו לעולם הזה למטרה אחת, והיא התכלית אותה מלמד אותנו דוד המלך: "טוב" - היודעים אתם מהו הדבר הטוב בעולם הזה? לא רק שזה דבר טוב, אלא זהו הדבר הטוב ביותר! "להודות לה'" - זה מה שטוב בעולם הזה. וזה כל כך טוב וכל כך חשוב עד שזה מצופה מכל יושבי תבל! אפ' האסקימואי שבאלסקה או הכושי שבקונגו, אינם יכולים להתעלם מחובה זו. "שכן חובת כל היצורים לפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו להודות לה'". השומעים אתם? לא כתוב "כל היהודים" אלא "כל היצורים". כולם! האסקימואי הזקן צריך לקרוא לאשתו ולילדיו מדי פעם אל תוך האיגלו ולומר להם כך, "אנחנו נמצאים כאן כולנו יחד, בואו נבלה שעה או שתיים בהודיה לה'".

מי שנכנס לשנה החדשה מבלי שהקדיש זמן להודות לה' על השנה שעברה, הרי הוא נכשל בחובתו הגדולה ביותר, לא רק כיהודי אלא כבן אדם. עלינו להתחיל במשימה זו המצופה מהאסקימואי - ולעשות לפחות כמוהו, זו אינה מידת חסידות, אלא החובה מספר אחת מוטלת עלינו.

אז כאשר אנחנו מתחילים לחשוב מהי משמעותו של חודש אלול עבורנו, חובתנו הראשונה היא להביט אחורה על השנה החולפת ולהודות לה' יתברך על כל השנה שעברה שהוא כתב וחתם אותנו לשנה של חיים. תאר לעצמך שבמוצאי יום הכפורים בשנה שעברה אתה יוצא מבית הכנסת, וכאשר אתה שב לביתך את מוצא על השולחן מברק שנשלח אליך מן השמים שמודיע לך שזכית בדין, ונגזרה עליך שנת חיים חדשה. חשוב כמה מאושר היית! היית משתגע מרוב שמחה, וכעת בחודש אלול אתה מגלה למפרע שאכן היה מברק כזה, ולכן הדבר הראשון שעלינו לעשות הוא לשמוח למפרע, "איגלאי מילתא למפרע", וזוהי נקודה חשובה מאוד.

מפרקים את השנה לגורמים

ניקח לדוגמא יהודי בן חמישים, הוא חושב לעצמו "אה! ברוך ה' זכיתי לשנת החמישים בחיי!", אמנם כאשר נתבונן, שנה היא לא רק שנה - היא כוללת חלקים רבים מאוד. חשוב על החודשים שעברו בזה אחר זה, ובכל חודש יש כל כך הרבה ימים, ברוך ה' חיית את היום הראשון של כסליו ואת היום השני ואת היום השלישי, חיית ימים על גבי ימים! והקב"ה אומר לך: "נתתי לך יותר מחיים בלבד, סיפקתי לך גם את כל צרכיך, אכלת ארוחות בכל יום ישנת במיטה בכל לילה, רוב לילותיך היו נעימים, אתה לובש בגדים ונעליים בכל יום, הגוף שלך תיפקד ללא תקלות והוא הצליח לנקות עצמו מכל פסולת".

אי אפשר להתכונן לראש השנה מבלי להסתכל אחורה על השנה שחלפה, הכליות שלך עבדו, הלב לבד שלך עבד, הלב שלך פעם בכל יום, דמך זרם כמו שצריך.

אם תאמרו את הדברים הללו לאנשים שבחוף, הם יצחקו עליכם כי הם לא למדו על ענין זה. הם למדו שלראש השנה צריך להתכונן עם שמירת הלשון, עם מעשים טובים, צריך להוסיף בלימוד התורה, כל זה נכון, אבל הם מעולם לא למדו את ההקדמה להכל, הדבר הראשון הוא לומר, "תודה לך על ה' על השנה שחלפה!" זו תשובה! ולכן אנחנו לא נשכח וזו תהיה הקבלה הראשונה שלנו בעודנו נכנסים אל חודש אלול - להקדיש זמן למחשבה והודיה, ועוד לפני שתהיה לנו החוצפה לבקש שנה נוספת, נתחיל במהלך חודש אלול להביע לפני ה' יתברך את הערכתנו כלפי מי שעשה עבורנו.

לסיכום: נקדיש 5 דקות בכל יום מחודש אלול במחשבה על כל החסדים שעשה עמנו הקב"ה בשנה החולפת.

-תשובה- פתיחת דף חדש כאילו בו ביום נולד

תשובה אין משמעותה רק שאין לו חטאים - אלא כמו שכתב ר' יונה "ואין בידו לא זכות ולא חובה" - פתיחת דף חדש, ללא חובות וללא זכויות! תשובה היא "כאילו בו ביום נולד", כמו בתולה (מזלו של חודש אלול) - הקשר הראשון עם בעלה! כל מה שהיה בעבר הן לטוב והן למוטב כאילו לא היה, הכל מתחיל מחדש, וזוהי עבודת חודש אלול.

הנביא ישעיה מתלונן על כך ואומר: "ותהי יראתם אותי, מצות אנשים מלומדה", הנביא מתלונן על "יראתם אותי מצות אנשים מלומדה" - על יראת שמים, אפי' יראת שמים, גם היא יכולה להיות "מלומדה" - להיעשות מתוך הרגל, בלי מחשבה! התפיסה שלנו בקב"ה, בסידור ובחומש, היא תפיסה של ילד בן חמש. זהו "רחוקים" ממש, שעובדים את הקב"ה ממרחק של שלושים שנה - מאז שהכירו אותו לראשונה, אמנם רק מי שהתחדש עכשיו - הוא הוא "הקרוב"! וזוהי עבודת האלול, לעקור את ה"מלומדה". להיות בבחינת "בתולה", בבחינת "בעלי תשובה שנתקדשו אלי מחדש". לעורר את החיבה בעבודת ה' כמו חיבה של חתן לכלתו, לגשת לעבודת ה' כאילו זו הפעם הראשונה שנגשים לסידור, להתפעל מכל הלכה, מכל הרגשה רוחנית, כי ההתחדשות היא היא כח התשובה, זהו אדם חדש לגמרי וזוהי עבודת האלול.

הכניסה לבית הכנסת כאילו זו הפעם הראשונה שאנו נכנסים לבית הכנסת - לחשוב ולהתבונן, מהו הבית הזה? מי גר כאן? הקב"ה! והנה אנחנו נכנסים כאן בפעם הראשונה "להפגש" עמו. כולנו אומרי וידי - "אשמנו, בגדנו, גולנו" ... אבל לחשוב! "אשמנו" - אני אשם! אדם רגיל תמיד להאשים אחרים... "בגדנו" - אני בגדתי! האם חשבנו פעם על עצמינו כ"בוגדים"? "גולנו" - אני גזלן! למה איננו מזדעזעים כשאנו מתוודים? כי התרגלנו! להתבונן ולחשוב על המילים כפשוטן, להתחדש ולהרגיש כמו בעלי תשובה - זוהי תשובה! והיא העבודה המיוחדת לחודש אלול.

-אלול- לצעוק הציול!

באחד מבתי החולים היתה מחלקה שנועדה עבור חולים במחלות קשות במיוחד. באחד הלילות העמידו רופא חדש לתורנות במחלקה. והנה הרופא החדש עמד נבוך, כיצד יטפל לבדו בכל חולי המחלקה? והממונים השיבו לו שאין ברירה, יש מחסור ברופאים, "אם תתעורר בעיה תתקשר מיד להזעיק תגבורת". רק התחילה התורנות שלו והצרות התחילו לצוף, הרופא הצעיר מצא את עצמו מתרוצץ מחולה לחולה ומטפל בהם כמיטב יכולתו.

לפנות בוקר אירע האסון ומת חולה אחד במחלקה טרם הצליח להגיע אליו כדי להעניק לו את הטיפול שהיה זקוק לו נואשות. תבעו את הרופא למשפט באשמת רשלנות רפואית. בבית המשפט נעמד הרופא וטען בלהט כלפי השופט: "עבדתי במסירות נפש ממש, רצתי ממיטה למיטה ולא נחתי כל הלילה, האם ניתן להאשים אותי שלא הספקתי להגיע לאותו חולה שמת לבסוף? זה לא היה בכח אנוש". ענה לו השופט: "הרי אמרו לך שאם לא תסתדר תזעיק תגבורת, מי ביקש ממך לנסות להסתדר לבד? אתה אשם בגרימת מוות ברשלנות היות ולא הזעקת את התגבורת שהיה עליך להעיק.

וכך בדיוק יאמר הקב"ה לכל אחד ואחד מאתנו: "לא הסתדרת לבדך בעבודת ה'? מי ביקש ממך להתמודד לבד! הרי לימדו אותך שיש בורא עולם. היה עליך "להזעיק" אותו ולומר לו: אני לא מסתדר תעזור לי! אילו היית נוהג כך, כביכול הייתי בא אליך, מייעץ לך ומדריך אותך כיצד להסתדר!" אמת, מוטל עלינו להכין לעצמינו תכנית לעבודתנו הרוחנית, אך מי שסומך על התוכניות שלו וחושב שבכוחות עצמו יוכל לעבוד

את ה' יתברך כראוי, אינו אלא טועה! אין לנו את הכח לקיים את אותה תורה ואת אותן מצוות שקיימו דורות של גדולים וטובים מאיתנו, והרי גם הם לא יכלו לבד - דוד המלך רעד ממשפט ה', ואם כן כיצד נתמודד אנחנו עם אלול ועם משפטו של הקב"ה? התשובה היא שבאמת לא נוכל להסתדר בכוחות עצמנו, ואכן זהו דבר מפחיד ביותר! כאשר הפחד נורא ואין מה לעשות בדרך הטבע, מה בכל זאת עושים? צועקים גם "הצילו!" עכשיו באלול עלינו לצעוק בכל כוחותינו אל הקב"ה: "הצילו! הצילו!" והרי כאשר הקב"ה יבוא להצילנו שוב לא יהיה שום דבר קשה. הקב"ה כוחו להפוך כל אחד למתמיד עצום, להחדיר יראת שמים ללב כל אחד מאיתנו, אצל הקב"ה אין מגבלות, זוהי העצה היחידה להתמודד עם עבודת האלול, עם התורה והמצוות ועם עבודת ה' כולה.

יצירת קשר מתמיד עם הקב"ה

כולם יודעים את הדרך והאמצעים של ימים אלו, עצם ימי חודש אלול, תקיעת שופר, אמירת סליחות, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, סוכות, הושענא רבה ושמחת תורה, אבל השאלה העיקרית היא מהי המטרה של ימים אלו? אנו עלולים ח"ו לצאת ריקים מהימים הנוראים! התשובה היא שהמטרה של ימים אלו היא "לתפוס קשר עם הקב"ה ולחסות בצילו ואז ניתן להשיג כל דבר, וזהו חידוש גדול במהלך עבודת אלול, שאולי משיגים שנה טובה ואולי משיגים את כל משאלות לבנו, אבל מעל ומעבר משיגים דבר גדול עוד יותר: משיגים קשר עם הקב"ה - נעשים דבקים כביכול בהקב"ה, על ידי התפילה בכוונה, עבודת האלול וימי התשובה מכניסים את הקב"ה לתוך החיים שלנו - מתקרבים ומרגישים שייכות עם ה' יתברך, וזה יותר חשוב מעצם החיים עצמם.

אנו עוברים מערכת של ימים נוראים, מהי המטרה? לגלות את ה' יתברך - "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוהים", המטרה היא לגלות את העוצמה של הכח הנקרא תפילה ולהכניס את הבורא לתוך החיים שלנו. כמובן יש הרבה דרכים, אך כל הדרכים מובילים לאותו מקום, החרטה, הפחד, השמחה, עצם ימי האלול והסליחות, מטרתן ליצור קשר ושייכות מוחשית עם בורא כל העולמים. "אני לדודי ודודי לי!" כביכול לתפוס חברותא עם ה' יתברך, שהקב"ה יהפוך לחלק מחיינו.

אלול - עבודת חיצונית

חודש אלול הוא חודש של הכנה, בחודש זה אנו עובדים רק על החיצוניות. ועל הבנין של המעשים, ורק בחודש תשרי אנו מתחילים לעשות את השינויים הפנימיים. כי חודש אלול הוא חודש של עבודה, ואכן יש לעבוד על החיצוניות, אבל חודש תשרי הוא חודש של סייעתא דשמיא, וכן רק אז אנו יכולים לעבוד על הפנימיות של המעשים.

ימי האלול הם ימים של עבודה, אלו הם הימים שבהם משה רבנו עמל ועבד קשה לפני שקבל את הכל במתנה. כדי לקבל את המתנות בחודש תשרי, צריך לעבוד לעמול - אם לא פותחים את הפה לא מקבלים מתנות! ועבודה היא עבודה של שלימות! בחודש אלול לא יתכן לשבת ולדבר לשון הרע, לא יתכן לקרוא עיתון - דברים אלו אינם שייכים לחודש אלול! למעשה בעבודת האלול אנו עושים מעשים של למעלה מדרגתנו, כי אם נעשה בחודש זה מעשים רק כפי דרגתנו לא יהיה לנו אלול! ואז בחודש תשרי נותנים לנו כלים ויש לנו סייעתא דשמיא, ועלינו להאמין שבחודש ה' יש לנו את הכח לעשות דברים שחשבנו שלא נוכל לעשותם.

להרבות כבוד שמים

"ועשיתם עולה" דרשו חז"ל עשו עצמיכם כעולה, העבודה היא לשכוח מעצמינו ולהקריב את עצמינו למען הקב"ה ולהתפלל על ריבוי כבוד שמים. ימים אלו קובעים את עתידו של כל אחד ואחד, את העתיד של המשפחה, את העתיד של התורה, של כלל ישראל, צריכים להתחזק בתורה ובתפילה, לא לתת לדברים אחרים להפריע, צריכים להיות "נאמנים". המטרה היא לא להסתפק בסדרים הרגילים דהיינו לא מספיק מה שנמצאים בעולם ורואים גילוי כבוד ה' בעולם אלא ככל שעושים יותר מצוות כך נדבקים יותר לה' ומקבלים יותר ויותר שפע, וזוהי עבודתנו לגלות יותר ויותר את כבוד ה' בעולם, ונשאף לקבל על עצמינו כמה שיותר עול מלכות שמים וכך נקבל מה' יותר ויותר בלי גבול. דאגתנו ושאיפתנו לעוד גילוי של מלכותו יתברך, היא גופא תגורם לכך שהקב"ה ישפיע עלינו בלי סדרים ובלי גבול, וינהיג בנו במידת הרחמים. וכתבו בספרים הקדושים שכל יום שחסר ב"אלול" שלו חסר גם כן ביום הכפורים שלו, דהיינו ככל שה"אלול" יהיה חזק כך יום הכפורים יהיה חזק, ואם יתרשל ח"ו בעבודה באלול, אם כן יהיה חסר הרבה ביום הכפורים שלו.

-הכנה ליום הדין- לאהוב את עם ישראל

עלינו להבין שבדיוק כפי שיום הדין הגדול והנורא לאחר מותו של האדם תלוי בקשר שלו לעם ישראל, כך גם כן בראש השנה, ומי שמעוניין למצוא חן בעיני ה' בראש השנה, תקוותו היחידה היא לעמוד בפניו יחד עם כלל ישראל, החביבים עליו מכל דבר אחר, והאדם לא יצליח לעשות זאת לבד. אלו דברים חשובים ביותר! אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להישפט כיחידים כולנו מקווים לזכות לשנה נוספת, ועל כן עלינו לדעת שלא נוכל לזכות לכך בזכות עצמנו, זקוקים אנו לזכויותיהם של עם ישראל כולו. אומר לכם כעת דרך עבודה ששמעתי מאחד מגדולי ישראל לפני שנים רבות. הוא אמר כך: בחר לך אדם אחד, אל תספר לו על כך, אבל תתחיל לאהוב אותו מרחוק. תסתכל על הפנים שלו - "אה, אני אוהב את הפנים היהודיות הללו". אתה לא צריך להיות חבר שלו. אינך צריך אפי' להתחבר אליו. פשוט תתאמן על לאהוב אותו. לאט, לאט ליבך מתמלא באהבה ליהודי אחר. וזה מדבק - לאחר זמן מה אהבה זו תתפשט גם לאחרים. אתם תגלו שאתם מסוגלים לאהוב יהודים, ולאט לאט אהבה זו תכלול עוד ועוד יהודים. ברגע שתתרגלו לכך יהיה קל להמשיך הלאה את האהבה, זה משהו שאפשר לתרגל כל הזמן, ברחוב, גם עם אנשים שאינך מכיר כלל. כולנו יודעים ש"ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה - אבל כל נשלה את עצמינו, העניין אינו פשוט כלל וכלל. ואם לא תרגיל את עצמך בזה, לעולם לא תקיים את המצוה הזו, אתה יכול לומר את המילים אתה יכול לדבר על זה אבל אם לא תעשה את זה בפועל ולא תתרגל בזה לעולם לא תגיע ל"ואהבת לרעך כמוך".

עכשיו תתחיל לחפש נקודות טובות אחרות: יש לו ילדים והוא משלם עבורם שכר לימוד, הוא שולח את בנו לתלמוד תורה ואת בנותיו לבית יעקב, הוא מגדל משפחה של ילדים שומרי תורה ומצוות.

"כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך לא תבשל גדי בחלב אמו" - כן, כל יהודי הנמנע מלערב בין בשר לחלב הוא אדם קדוש, אנשים ונשים כולם קדושים. כל מי שנמנע מלאכול מאכלות אסורות ואוכל רק מזון כשר הוא אדם קדוש. עליכם לחשוב, "כולם קדושים"! וזו אינה גזומא כלל וכלל! זו האמת. וככל שתתרגלו לחשוב מחשבות אלו, כך תתחברו יותר ליסוד השני בחשיבותו של היקום (היסוד הראשון הוא שה' הוא אחד - ה' הוא הכל), הלא הוא עם ישראל, וכך אתם מכינים עצמיכם יותר ויותר ליום הדין.

אז הנה לנו שתי הצעות למעשה כיצד להתאחד עם עם ישראל. לתרגל אהבה לאחינו היהודים, וכן לחשוב טוב אודותם, וזאת כדי להגביר את חיבתנו כלפיהם ואחדותנו עמם.

לברך כמה שיותר יהודים

ונוסיף כעת עוד נקודה מעשית, לא רק שנתרגל לאהוב יהודים אלא נעשה לנו הרגל לברך אותם. אחת העצות אותן העניק לנו הבורא יתברך, עצה שעל ידה נוכל להזדהות עם כלל ישראל, הוא מה שאמר לאברהם אבינו, "ואברכה מברכך", ובלעם אמר "מברכך ברוך". לדוגמא - אתה עובר על יד ישיבה, תוכל לומר כך: "יהי רצון שהקב"ה יתן חיים ארוכים לכל הבחורים הלומדים כאן, שכולם יהיו שמחים ובריאים ויצליחו בתלמודם". בעודך הולך ברחוב, תסתכל על אחת המזוזות ונצל את ההזדמנות ותברך את יושבי הבית: "אה! ברכות יחולו על הבית הזה!" תהיה ספציפי ותאמר את המילים: "רבנו של עולם, אנא ממך, שמור על בריאותם של כל בני הבית הזה. עזור להם לדור בשלום זה עם זה ולחיות חיים מאושרים ובטוחים, ועזור שפרנסתם תהיה מצויה להם, אנא ה', שלא יארע שום תקלה בבית זה". הבית הבא - עוד מזוזה, יהי רצון שכל ילדיהם יצליחו בשיבוט וימצאו שידוך טוב, ושההורים יזכו לרוות נחת מילדיהם". שכל יושבי הבית יחיו בבריאות ובאשר למשך שנים רבות. שכולם יחיו חיים נוחים, ושיהיה להם הנאה וסיפוק מילדיהם. שבבית זה יהיה רק שמחות". למען האמת, תוכלו לברך את אחיכם בית ישראל גם אם אינם עוברים ליד ישיבה או בית. יכול אדם לשבת בביתו ולומר כך, "שהקב"ה יברך את גאון ראש ישיבה פלונית, את הרבנית שלו, את בניו, ואת בנותיו, חתניו וכלותיו. את כל אברכי הכולל ובני הישיבה, שהקב"ה יברך את כולם באריכות ימים, פרנסה, ברכה, נחת מהילדים והצלחה בלמוד התורה".

עליכם לדעת שלפני הכל זה עסק משתלם ביותר זו עיסקה טובה כי ה' הבטיח לאברהם, "ואברכה מברכך" - בכל מה שתברכו אותם, ה' יברך אתכם. אולם יש כאן ברכה גדולה מזו, כי ברגע שאדם הופך ל"מברך", הוא כבר לא אותו אדם. הוא הופך לאישיות אחרת לגמרי. הוא מתחבר בגישה של חיבה לא רק לעם ישראל, אלא לגדולי ישראל, לתלמידי חכמים וללומדי תורה - שהם ליבה של האומה. אלא הם שיעורי הבית שלכם, ואל תברכו רק באופן כללי, אלא ציינו שמות ותפרטו. ואם תעשו זאת עליכם לדעת שאתם צועדים במסלול של שלימות, וכאשר תעמדו לפני הקב"ה ביום הדין, הוא יסתכל עליכם בצורה אחרת לגמרי, אני מבטיחכם נאמנה - זה יעשה הבדל אדיר. לסיכום: נקדיש דקה אחת ביום במשך כל חודש אלול בכך שנאהב את אחינו היהודים, נתבונן בגדלותם ונברך אותם (ר' אביגדור מילר).

-לנצל כל רגע באלול-

פעם אחת ראה האדמו"ר מסאטמר אנשים שיצאו לפני סוף התפילה, והתחיל לבכות ואמר: "אי אי אי, שנה שעברה עמדו כאן אנשים, שאם היו יודעים מה יעלה בגורלם, הם היו נשאים עוד כמה דקות עד סוף התפילה ומתחננים על חייהם, וזה המבט על ימים אלו (ר' מיילך בידרמן). ארבעים ימי תשובה מר"ח אלול ועד ימי הכיפורים הם ימי התחדשות לאדם מישראל, ולכן הזמן הזה מוכשר ומסוגל להתחדש כבריה חדשה, ולהתעלות מעל הטבעיות ותכונת הנפש הרעה שבקרבנו. תפקיד השעה הוא להתחדש לחיים רוחניים וזו עיקר בקשתנו "לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי", לא תיקונים וטלאים על הישן אנו מבקשים, אלא התחדשות גמורה, אשר יחדש עלינו ה' יתברך לטובה. וזוהי יתעורר האדם לייקר ולהוקיר כל רגע ורגע מימי אלול, שברגע אחד הרי הוא קונה כל עולמו.

-פחד מיום הדין-

כפי מה שאנחנו מרגישים עד כמה זקוקים אנו להנהגותיו יתברך, באותה מידה מפעיל אותן ה' יתברך עלינו, לכן באותה מידה שפחד הדין שלנו יגדל ונרגיש כי אין בנו מעשים, זקוקים אנו לחסד חיים מה' יתברך, כן יחננו הקב"ה. ונדמה לנו שהפחד והאימה מהדין, הם תופעות לוואי בלתי נעימות בראש השנה, ולכן, אנו משתדלים להסיח דעתנו מהם. עלינו לדעת שההיפך הוא הנכון, הפחד הוא מעיקרי התשובה, וכאשר אין מפחדים מהדין גדלה הסכנה להתחייב במשפט, ואילו חרדת הדין היא מגן ומעוז לזכות בדין. (שפתי חיים).

-העת רצון שבחודש אלול-

במשך כל השנה קיימים הרבה מחיצות מבדילות והרשות ליכנס ניתנת אך ורק לראויים, מה שאין כן בחודש אלול נפתחים בבת אחת כל השערים שערי הרחמים והרצון, וכמו כרוז שקורא בחיל: כל הרוצה ליכנס יכנס. אולם התנאי ליכנס תלוי בב' דברים, א' הרצון והכיסופין להיכנס, ב' מעשה הכניסה שיכנס בפועל ולא ימתין בחוץ עד שיבואו להכניסו. וכשבא ונכנס מיד מקבלים את פניו בכבוד מלכים ובהדרת כבוד, כמו בן המלך החוזר לשולחן אביו המלך וכל בקשותיו ממלאים, "ומי פתי ויפסיד במו ידיו מתנה גדולה כזו הניתנת לו ולא ינצל כחוגן וכראוי לבקשת רחמים ותחנונים על נפשו ונפש ביתו להתעלות רוחנית בתורה ובתפילה, כי בימים אלו הדרך לבוא אל המלך סלול ונקי בלא שום מכשול ואפשר לזכות לאור בהיר עד אין סוף" (הגר"ח ברים).

מהשבוע זמן
הדלקת נרות
שבת מתחיל
להקדים
בכל שבוע

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת כי תצא

ירושלים: 6:36 מוקדם: 6:26

בני ברק: 6:52 מוקדם: 6:42

מודיעין עילית: 6:45 מוקדם: 6:35

חיפה: 6:45 מוקדם: 6:35

טבריה: 6:42 מוקדם: 6:32

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

העלון לרפואת האישה היולדת שושנה בת פועה וביתה התינוקת ברכה לרפוא"ש בתושח"י

המופת שסיפר מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א בקבר הרמ"א, על האדמה שנפתחה ובלעה חתן וכלה שזילזלו בכניסת השבת, ויהיו הדברים לרפואתו השלימה.

אידיאולוגים, כאשר החתן, אותו בן בליעל, השתמש לטובתו בגדולי מלכות המדינה של אותו זמן.

הרמ"א לא נרתע והלך ואמר בפני בני הזוג כי שום דבר לא יועיל להם ואסור להם לעשות את הפירצה החמורה הזו. אך הם עמדו בעוז ובחוצפה ואמרו: "אתה אומר כך, ואנו אומרים לא כך!"... היה צורך להביע את אמיתות דעתו של הרמ"א, ולפעמים כשרוצים להביע אמיתות, יש מצב של "פצתה האדמה את פיה". זו הייתה תופעה של מרידה בממלכת התורה ובגדול הדור אדונינו הרמ"א.

"משהמרו את פי הגדול - נבלעו באדמה"

יצא אליהם הרמ"א ואמר להם: גזרתי וכך חייב להיות!, ומשהמרו את פי גדול הדור, אירע דבר פלא וכל רואיו השתוממו: שניהם נבלעו באדמה, לנוכח עינים המשתאות של הציבור! סיפור מבהיל ומחריד. כך מסופר בפנקס הקהילה בקראקוב. גדולי המלכות נזדעזעו ופחדו מקפידת הרמ"א וביקשו את סליחתו, והפירצה נעצרה.

אנו מוצאים בתורה מעשה עם בליעה באדמה, בשעה שקורח ועדתו ערערו ומרדו בכוח ההנהגה המיוחדת של משה ואהרן והם טענו בחוצפה, "מדוע התנשאו על קהל ה'" על כך אמר שמה רבינו: "אם כמות כל אדם ימותון אלה ופקודת כל אדם יפקד עליהם. לא ד' שלחני. ואם בריאה יברא ד' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם, וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ד'!"

אם בריאה יברא ד' - הדבר הזה יוכיח האמיתות של גדולי ישראל! מפעם לפעם מתעורר בשמיים צורך כזה, בכל מגי שלבים, בכל מגי רמות. כאשר ישנה מרידה בגדולי ישראל, כשמביעים מן מחשבה פסולה וחמורה: 'מי אומר שגדולי ישראל הם המעצבים והם יודעים מה לעשות על פי השם?..... אז יש צורך להביע את אמיתות העניין. וכשהצורך הוא גדול, מאמתים זאת על ידי 'פצתה האדמה את פיה'. מבהיל! מעשה זה יש בו לקח דורות, ועל כל אחד ללמוד מכך.

מרן ראש הישיבה רשכבה"ג רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל בחודש אלול תשפ"ב עורר כמה פעמים על ניצול ימי ששי ושבת, נביא מדבריו שנאמרו לבני הישיבה בתחילת השיעור לבני שיעור א' לסדר כי תבוא תשפ"ב

אבל זה שלא כהוגן, כי אין היתר לביטול תורה, ואין זמן פנוי שאדם פטור מתורה, כמו שכתוב (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, ובגמרא מנחות דף צ"ט מובא שרבי ישמעאל אמר, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה, שאז יכול לעשות דברים אחרים, כי כל היום וכל הלילה חייבים לעסוק בתורה, ואמנם יש גם זמנים שצריכים לנוח, מפני שזה הצורך, וזה גם כן

אוויר קר צולף בפנים, עת אנו יוצאים מבית הכנסת של הרמ"א לחצר בית הכנסת. בחצר הקטנה, דלת פח ישנה מפרידה וחוצצת בין בית העלמין העתיק, בו טמונים הרמ"א, הב"ת, המגלה עמוקות ועוד מגדולי עולם. פוסעים בדומיה בינות למצבות האבן העתיקות, חלקן נוטות ליפול, בית העלמין אינו גדול, אך טמונים כאן גדולי וגאוני הדורות. בכל ציון וציון, לאחר דברי החיזוק של מרן הגרב"מ אזרחי שליט"א, העתירו כולם בתפילות נרגשות לישועת הכלל והפרט. ביציאה מבית העלמין דרך חצר בית מדרשו של הרמ"א, חלפנו שוב על פני הכיכר המגודרת שבאמצע הרחוב. במהלך הנסיעה הממושכת לוורשה, מספר מרן שליט"א את סיפורה של הגדר המגודרת.

איסור עריכת חתונות ביום שיש

"מעשה מבהיל ומחריד אירע עם אדוננו הרמ"א, עמוד העולם, שהאיר בפסקו ובתורתו את העולם כולו. הסיפור מופיע כולו בפנקס הקהילה בקראקוב וגרם לזעזוע עמוק ברחבי העולם בדור, אולם למעשה זה יש השלכות ומסר נוקב לכל הדורות. בכיכר השוממה והמגודרת מחות לבית מדרשו של הרמ"א, אירע מעשה נורא של בליעה באדמה, המזכיר בחרדה את ראשית ההיסטוריה של העם יהודי, בעת שקורח ועדתו מרדו בכוח הנהגתם של מה רבינו ואהרן הכהן.

באותה עת, בדורו של הרמ"א, היה נהוג לערוך חתונות ביום שיש. אולם כתוצאה מכך אירעה תופעה חמורה שהיו כאלו המאחרים את כלי הזמר לתוך שבת, רח"ל. בעקבות כך הוציא אדוננו הרמ"א גזירה לפי אסור על פי דעת תורתנו הקדושה, ועל פי דעת הרוב, לערוך חתונות ביום שיש.

מרידה בממלכת התורה

חרף הגזירה, היו בני זוג שהודיעו כי בדעתם להינשא ביום שיש ובחוצפתם הרבה אף הודיעו על כך לרמ"א! והנה התקרבה השבת. ובאותו דור שהרמ"א היה מנהיג ישראל וגדול הדור, עלולה הייתה להיגרם בשל כך פירצה עצומה בחומות השבת. ואותו זוג העז לפרוץ גדר בריש גלי ומתוך מניעים

כידוע המציאות היא שהרגל נעשה טבע, ואם מתרגלים קשה לשנות את הטבע, ויש הרגל שיום ששי ושבת זה זמן שאין בו התמדה, כי אין שיעורים ואין מסגרת קבועה כמו כל השבוע, וההרגל נעשה טבע שזה זמן שאין התמדה בתורה, יום שיש ושבת, ליל שבת ומוצאי שבת, ובחורף לילות שבת הם ארוכים, וההרגל נעשה טבע שאין התמדה בזמנים אלו.

נקרא צורך עסק התורה, אבל אין זמן של פטור מתורה. אמנם אם מתרגלים אזי ההרגל נעשה טבע, וזה נעשה לו כהיתר, כמו שאמרו בגמרא (קידושין מ, א) כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, ולא מרגישים כלל שזה חטא.

אבל עכשיו הרי זה חודש אלול, שהוא ראשי תיבות אני לדודי ודודי לי, וזה זמן של סייעתא דשמיא וימי רחמים עד יום כיפור, שיש סייעתא דשמיא להתחזק ברוחניות. ולכן באמת בישיבה עושים חיזוקים באלול ומוסיפים זמן ללימוד המוסר, שכל השנה סדר מוסר הוא חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים גם רבע שעה לפני מנחה. וסדר המוסר אינו מידת חסידות אלא דבר הכרחי נגד היצר הרע, כי היצר הרע חזק מאד, וצריך סייעתא דשמיא וזכויות מיוחדות להתגבר כנגדו, כמו שאמרו בגמרא (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וכתבו המסילות ישרים (פרק ב') והגאון (קול אליהו סוכה) שרק אם אדם עושה כל מה שבכוחו לעשות אז יש סייעתא דשמיא, אבל אם אינו עושה כל מה שבכוחו אין סייעתא דשמיא. ואלול זה חודש הרחמים שיש בו סייעתא דשמיא מיוחדת להצלחה ברוחניות, לכן חשוב מאד לעשות כל מה שבכוחו ולהתחזק עכשיו באלול, שמזה יהיה חיזוק גם על כל השנה, ולהתחיל מהחיזוק של סדר המוסר, וגם שישי ושבת, שיהיה זמן של התמדה בתורה.

ומה ללמוד ביום שישי ושבת? כל אחד יחליט לפי מה שמעניין אותו, איזה חלק שיותר מעניין אותו, איזה פרק או איזה גמרא, עם חברותא או בלי חברותא, כל אחד לפי טבעו מה שיותר מרתק אותו לתורה, וככל שהאדם יותר מרתק לתורה זה דבקות ברוחניות ובהקב"ה, כמו שאמרו בזוהר קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא. והבא ליטהר מסייעין אותו! חשוב מאד להתחיל עם החיזוק הזה, כבר עכשיו, ביום שישי ושבת הקרובים, כל אחד לפי הצורה שמושכת אותו, להחליט מה ללמוד, לימוד שיותר מעניין ומרתק, ואפשר להספיק הרבה, אפילו גמרא עם רש"י, ללמוד פעם אחת ועוד פעם לחזור, ועכשיו שלומדים קידושין אפשר ללמוד עוד מתחילת המסכת או בסופה, ולגמור את המסכת, כל אחד לפי מה שמעניין אותו, לימוד שמעניין ומושך, ועם סייעתא דשמיא בעזרת השם.

ובשיחה בחודש אלול תש"פ אמר רבינו זצוק"ל:

יש שני ימים בשבוע, ערב שבת ושבת, שהם ימים שאינם מנוצלים כראוי למעשים טובים, ואצל חלק מהציבור מורגש כמו פריקת עול, כיון שאין בהם סדרים קבועים כמו כל השבוע, ואם היו מנוצלים את הזמן הרי בששי ושבת אפשר ללמוד הרבה ולעסוק בתורה כל אחד לפי דרגתו, אם בלימוד גמרא או משניות או חומש עם רש"י, וכן להגיד פרקי תהלים זה גם כן דבר גדול מאד, וכל אחד לפי דרגתו יכול לנצל את הזמן לתורה, אבל הציבור מזלזל בזה, ואמנם לא כל הציבור כך, אבל יש חלק מהציבור שמזלזלים בזה.

ואדרבה מי שנוהר לנצל את הזמן בימים אלו, אין לשער גודל שכרו על זה, כמו שאמרו בירושלמי סוף ברכות "תני רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם,

מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות להשם", והיינו שבזמן כזה שהוא בבחינת הפרו תורתך, שלא כל הציבור עושים את מה שצריך לעשות, זהו העת לעשות להשם,

ומי שמתחזק אז לעשות את מה שצריך - מרוויח הרבה בזה, ונוטל שכר כנגד כולם, מפני שהטבע הוא טבע של בטלה, והוא מתגבר נגד הטבע, והשכר על זה עצום! לכן אין לשער גודל הרווח במה שמתחזקים בשבת ובערב שבת.

ובשבוע פר' וישלח אמר רבינו זצוק"ל:

ההנהגה הראויה ליום ששי ושבת והנה יש דבר הצריך חיזוק, שני ימים בשבוע שמתבזבזים, ערב שבת ושבת, שאין בהם את סדרי הלימוד הקבועים של כל השבוע, והזמן מתבזבז, למשל בערב שבת יש עיתונים גדולים מאד, עם חומר קריאה לשבת, אבל זה יצר הרע, שהיצר הרע מחפש לבטל תורה, ובפרט בשבת וערב שבת, שיש קדושת השבת, היצר הרע משתלט על זה.

והעצה היא שלא לקרוא עיתונים בשבת, שבת הוא יום של קדושה, וצריכים לעסוק בו בדברים של קדושה, וכל אחד לפי מדרגתו ילמד גמרא או משניות או חומש עם רש"י, או יגיד תהלים, ויעשה שאר מעשים טובים, אך שלא יקרא את העיתון, ואף שלפעמים יש דברי תורה בעיתון, אבל נגררים מזה הלאה, וגם זה לא כדאי, אלא בינתיים לדחות את זה לאחר השבת, ואחר כך אפשר להשתמט מזה. אמנם יש כאלו שצריכים את זה.

ההנהגה הראויה ליום ששי ושבת היא לנצל את הזמן לתורה, או כל אחד לפי מדרגתו להגיד תהלים ושאר מצוות כיוצא בזה. וראיתי פעם יהודי ששר בשבת לפני התפילה "אנא עבדא דקודשא בריך הוא", ככה במשך זמן ממושך, וחזר על זה שוב ושוב, אנא אנא עבדא דקודשא בריך הוא, והוא היה יהודי בעל מדרגה, שברוסיה הוצרך לעבוד בכפייה בשבת, וכדי להימנע מכך קצץ והוריד שתי אצבעות מידו, שלא יוכל לעבוד בשבת, בשביל שמירת השבת! וזהו אנא עבדא דקודשא בריך הוא, שהוא באמת עבד, שקצץ מידו שתי אצבעות כדי שיוכל לשמור שבת, כזו מדרגה של שמירת השבת.

וכאמור שישי ושבת הם שני ימים בשבוע שצריכים לנצלם, וכבר סיפרתי שהיו ילדים שהיה להם רבי שהצליח להשפיע עליהם שילמדו במשך שני הימים שמונה עשרה שעות, ילדים בגיל צעיר, מסתמא בני עשר או אחת עשרה, למדו שמונה עשרה שעות בשישי ושבת, בלי מאמץ גדול, הם אכלו וישנו, עם סעודת שבת והכל, ושמונה עשרה שעות למדו! כך צריכים לנצל את השישי ושבת שלא יהיה בטלה, ואפשר לנצל, כל אחד לפי האפשרויות שלו לנצל את הזמן, ולסדר הכל בצורה מסודרת שהזמן לא יתבזבז אלא ינוצל כראוי, ובזה מקדשים את השבת.

וזכות שמירת השבת גדולה מאד, שבת נותנת הרבה זכויות, שמירת השבת, ובפרט תורה בשבת, ידוע מהמקובלים (מובא בבן איש חי שמות שנה ב') שלימוד התורה בשבת נחשב פי אלף מאשר ביום חול, והשכר על זה הוא כפול אלף, הרי לנו כמה שזה כדאי!

(מתוך מערכת 'דברי החיזוק')

חיפשת כבר שנתיים איך ללמוד דיני הסוכה בצורה מסודרת?
כמה שנים אתה מסתפק מה הדין של סוכתך?
כל שנה מחדש מתעוררות לך שאלות חדשות ואין לך מענה!
כעת יש לך את ההזדמנות לממש את מה שרצית

בעקבות הביקוש הגדול לבירור כשרות מחיצות הסוכות בזמנינו
יפתח בעז"ה בחודש אלול מסלול לימוד לאברכים רציניים

ללימוד הלכות מחיצות הסוכה

מקיף ויסודי, הלכה למעשה

מדברי המשנ"ב והחזו"א, ועד הוראות פוסקי זמנינו,

עם מגוון שאלות מעשיות מנסיון בבדיקת מאות סוכות

כולל דיני שתים כהלכתן, עריבן, לבוד, צוה"פ, מעמיד בדהמק"ט, דופן עקומה, תרי הילכתות, לבוד להחמיר,
מוזייקה, שיעור ז' טפחים בקרן זוית, חלוקת סכך פסול בצוה"פ, סורגים מעל הסכך, ועוד...

השיעורים יימסרו ע"י

הרה"ג **משה אנגלרד שליט"א**

לימוד עיוני + פרקטיקה הלכתית

הלימוד ערוך לפי סדר השו"ע והמשנ"ב סימן תר"ל

עם תוספת הדינים האקטואליים והשאלות שהתחדשו בדורינו

שימת דגש מיוחד שכל משתתף יבין כיצד לחשב את ההלכות למעשה

השיעורים יימסרו מידי שבוע, החל מי' אלול, פר' כי תבא, בשעות הערב

בירושלים - בימי ראשון - באזור צומת בר אילן, ובישיבת מיר

במודיעין עילית - בימי שני - ברחוב הסבא מסלבודקה

בבני ברק - בימי רביעי - בביהמ"ד "צעירים"

[כמו"כ מתגבשות קבוצות נוספות, בערים: אופקים, נתיבות, עמנואל, אלעד]

השיעורים יימסרו בליווי מצגת של שירטוטים של עשרות סוכות מצויות

וכן עם דפי סיכום של השאלות והשיטות, עם מבחן לסיום, ותעודת הכשרה

להרשמה חייג עכשיו:

05484-83320 / 055-678-3323

המסיימים את המסלול בהצלחה, יצטרפו למשיבים ב"קו הסוכות"

בסיעתא דשמיא

יצא לאור במהדורה מחודשת ומתוקנת

ספר הליכות והנהגות

מבעל ה"ברכת אברהם"
הגאון רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל
מראשי ישיבת קול תורה

המחבר, במשא ומתן הלכתי
עם בעל ה'ברכת אברהם' זצוק"ל

מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א
בעיון במהדורה החדשה ונתינת הסכמה

• למבקשים, ולתלמידיו שומעי לקחו – ברוח הדברים שנשמעו מפי קדשו •

נקודות מכירה

מודיעין עילית: משפ' ארלנגר נתיבות המשפט 95, 08-9298764 • ירושלים: בית הגאון זצ"ל, רח' ישעיהו 19 בתי אורנשטיין
02-5384432 • ארלנגר, רח' ר' לוי יצחק מברדיטשוב 5, 02-5002312 • בני ברק: משפ' מרגלית רח' ראב"ד 31 055-6776754 •
• לברורים נוספים 053-3135196 •

ישמרה ראב מבקשי ה' יומא טבא לרבנן

ביקשת ללמוד הלכות תקיעת שופר בצורה יסודית ומקיפה?
לבוא לראש השנה מוכן אחר העמקה והבנה
ביסודות תקיעת שופר?

חדשי!

הופיע ויצא לאור הספר 'יודעי תרועה'
הספר שחיכית לו!

'יודעי תרועה'

אוצר בלום המכיל את כל פרטי
ההלכות לאסוקי שמעתתא אליבא
דהלכתא תוך שימת דגש על טעמי
המצווה דיניה ופרטיה
מתאים גם ללימוד רציף ושינון
הלכה וגם לחפצים ללון בעומקה
של הלכה

ניתן להשיג את הספר
בחנויות המובחרות

ניתן להשיג גם אצל המחבר הרב יהונתן רוזן
☎ 050-4191715 📍 הרב משורר ישעיהו 2 פ"ת

הפצה ראשית:

יפה נוף
ספרים

מִכְנוֹת הַתּוֹרָה וְלומְדֵיהָ יִנְצֵל הָעוֹלָם

'ראש השנה' בהשג ידך!

גמרא ופירושה מסכת ראש השנה

להגיע ליום הדין
עם הבנה בהירה
במסכת ראש השנה
הכלי הנפלא לנחול את
המסכת בקנין עולם!

ביאור נפלא וחדשני לקנות בקלות ידיעה הבנה ושליטה מלאה
במסכת ראש השנה. מותאם ומונגש לכל אשר חשקה נפשו
להשכיל ולידע את המסכת.

מבצע בין הזמנים

המבצע רק עד ט' אלול!

סט ירושלמי 'ובלכתך בדרך' רנה

(26 חוברות) גודל פנינים 26 ס"מ

מחיר מבצע!

רק **299** ₪

+ 20 ₪ משלוח לבית.

להזמנות:

במוקד ההזמנות:
02-804-3333

בנדירים פלוס
קופת שטייגען בהיכלי תורה

וכך היה אומר...

אחת, אחת ושתיים

רבבות בני התורה מסיימים בימים אלו
את מסכת ראש השנה ובכוחות מחודשים

מתחילים מסכת יומא

ביום שני - י"א אלול

מתכוננים לימי הדין בלימוד עבודת יום הכיפורים
בתכנית של 'עמוד וחזור'

נבחנים בסוף החודש
וזוכים לידיעת התורה

מסכמים
בסוף השבוע

חוזרים על העמוד
של אתמול

לומדים
עמוד ביום

ללמוד
לחזור
לקנות

מפעל
עמוד
וחזרה

אורייתא

— לענין ר' נחמן בן ר' משה ז"ל —

**להצטרפות לנבחני אורייתא בתוכנית ההגרות
חפשו 'אורייתא' בכל מוקדי נדרים פלוס**

לקבלת לוח 'עמוד וחזרה' עד הבית ללא עלות,
חייגו: 073-3131-111 או במייל: support@doraysa.org

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 139 | פר' כי תצא תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מרנן ורבנן גדולי ישראל נפגשו במקום שהותם בימי בין הזמנים

מרנן ורבנן גדולי ישראל בכנס הכנה לפתיחת הזמן בישיבת אחינו בפתח תקוה

מרנן ורבנן גדולי ישראל בכנס
הכנה לפתיחת הזמן בישיבת אחינו
בפתח תקוה

בין היתר הביאו את הספר תורה העתיק שנכתב בכתב
יד קדשו של אחד מהראשונים - בעל המגדל עוז
תלמיד הרשב"א, וכן ספר תורה עתיק שכתב הרמ"ק
ר' אפרים ז"ע הסופר של הבעש"ט הקדוש, וכן
המגלה הקדושה סחליו של הגר"א מוילנא, ועוד.

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן
שליט"א במעונו של מרן עמוד
ההוראה הגד"י זילברשטיין שליט"א

מעמד הנחת אבן הפינה לבניין ביהמ"ד
המרכזי 'בית אהרן' פרדס כץ

בעייני הישועה | בלינסון | שערי צדק | פודיה | זין | לניאדו | סודוקה | ברמל | רמב"ם | הדסה | דזשילר | תל השומר

בזכות יחולקו עוד קבצים לרווחת החולים ומלויהם השוהים בשבת בבתי החולים
להמשך החלוקה ולשותפות צלצל עוד היום והשתתף: 053-3145900

ועידת בני הישיבות למאות בחורים בני עליה בנאות דשא
ובצילם של מרדנן ורבנן גדולי התורה שליט"א צילום: יהודה נחמני

מעייני הישועה | בלינסון | שערי צדק | פוריה | זין | לניאדו | סדוקה | ברמל | רמב"ם | הדסה | רוטשילד | תל השומר

בזכותך יחולקו עוד קבצים לרווחת החולים ומלוויהם השוהים בשבת בבתי החולים
להמשך החלוקה ולשוותפנות צלצל עוד היום והשתתף : 053-3145900

**מעמד מאות סיומי מסכתות בשכונת נווה יעקב בירושלים ע"י בחורי השכונה
שנערך ע"י 'איגוד הלומדים' בהשתתפות ראשי ישיבות וגדולי ישראל ורבני השכונה שליט"א**

רבני אחיסמך הגר"א ברזידא והגר"י לנדא וראשי ישיבת עטרת שלמה אחיסמך הרב אברהם קוק והגרש"ב סורוצקין עם הגאון רבי אברהם יצחק הכהן דובין שליט"א רב קהילות בני התורה רחובות בכינוס עם מרן הגר"א שליט"א ראשי ישיבת מאור התלמוד ברחובות

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בשיעור כללי מיוחד בישיבה הגדולה דחסידי צאנז עם פתיחת הזמן

סעיני הישועה | בלינסון | שערי צדק | פוריה זין | לניאדו | סורוקה | ברמל | רמב"ם | הדסה | דזשילר | תל השומר

**בזכות יחולקו עוד קבצים לרווחת החולים ומלויהם השוהים בשבת בבתי החולים
להמשך החלוקה ולשותפות צלצל עוד היום והשתתף : 053-3145900**

במלאות ל"ח שנים לפטירתו של מרנא בעל הקהילות יעקב זצוק"ל

הגרי"ש קניבסקי שליט"א מסר שיעור מיוחד לרגל היארצייט של זקינו מרן בעל הקה"י זיע"א

במנהג אביו מרן רבינו שר התורה רבי חיים קניבסקי זיע"א, מסר בנו חביבו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, שיעור מיוחד, לעילוי נשמותו של זקינו מרן בעל הקהילות יעקב זיע"א, השיעור התקיים מיד לאחר תפילת ותיקין, המתקיימת באופן קבע בבית מרן בעל הדרך אמונה זיע"א, מאז פטירתו, בראשות בנו הגרי"ש שליט"א ובהשתתפות תלמידיו של מרן זיע"א.

השיעור עסק בנושא: היתר כתיבת וקריאת פרשת הקטורת שנכתב ע"ג קלף כשור.

מיד לאחר השיעור עלה הגרי"ש שליט"א, לציון זקינו מרן זיע"א, בכדי לומר את סדר התפילה ונשא תפילה לישועת הכלל והפרט.

מעייני הישועה | בלינסון | שערי צדק | פוריה | זין | לניאדו | סודוקה | ברמל | רמב"ם | הדסה | דושילר | תל השומר

בזכותך יחולקו עוד קבצים לדרווחת החולים ומלויהם השוהים בשבת בבתי החולים
להמשך החלוקה ולשותפות צלצל עוד היום והשתתף : 053-3145900

שיעור פתיחת זמן אלול ישיבת מיר ברכפלד - מאת ראש ישיבת מיר הגאון הגדול רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א

הגאב"ד הגר"ש דוונברג והגר"ש קרליץ
בהתייעצות עם מרן גאון ישראל

הגאון רבי בן ציון קוק עלה למעונו של מרן גאון ישראל להתברך
לקראת שמחת נישואי בנו, לאחר מכן דנו בנידונים הלכתיים

שמחת הברית לבן הד"ר אי"ש דוטנברג מקודבו של מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

מעייני הישועה | בלינסון | שערי צדק | פוריה | זין | לניאדו | סדוקה | ברמל | רמב"ם | הדסה | דושילר | תל השומר

בזכותך יחולקו עוד קבצים לדרווחת החולים ומלויהם השוהים בשבת בבתי החולים
להמשך החלוקה ולשותפות צלצל עוד היום והשתתף : 053-3145900

ברוך מציב גבול אלמנה: 82 שנה אחרי עקידת תלמידי ישיבת טעלז הי"ד,

ראש ישיבת עטרת שלמה הגרש"ב סודוצקין שליט"א גאל את בניין ישיבת טעלז בליטא לקראת הקמת ישיבה במקום

שר התירות וראש העיר במעמד השבת בניין הישיבה

בני הישיבה בדיקוד עם ספר התורה בכניסתם לבית מדרש

בצינו של ראש הישיבה הגר"ל בלזק זצוק"ל

ראש הישיבה הגרש"ב בדבריו הפתיחה בכניסה לישיבה

סדר לימוד בהיכל הישיבה

דגל הכניסה לבית מדרש

ברחובות טעלז

במעמד קביעת המזוזה

תלמידי הישיבה על דקע בניין הישיבה יחד עם ראש הישיבה

צינו של הגר"ה טעלזער זצוק"ל בבית הקברות בקובנא

במעמד כתיבת האותיות

גיד מציב גבול אלמנה

עליו אדמת קודש הוא, אנו עומדים כאן בפעם הראשונה שהתורה שבה למקום הקדוש הזה, המקום המוקדש הזה בו למדו תורה כל גדולי עולם וזכתה לצאת מפה תורה לכל כלל ישראל, על זה מצינו בחז"ל האבן הזאת דומה להר סיני והיושב עליה דומה ללוחות הברית".

"כשנסגרה הישיבה בכה ובקש הגאון ר' אליהו מאיר בלזק זצוק"ל שתשוב לבאן התורה שוב, עד היום שועלים הולכו בו, ואנחנו זוכים עכשיו לקיים את ההשבה, אני חושב שזה הקיום המוחשי ביותר ששייך בעולם - של נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך".

"בד' אמות אלו ישבו ולמדו גדולי ישראל, בכל מקום בו אנו דורכים כאן, עמדו קדושי עליון ולמדו ועסקו בתורה בדביקות בקב"ה, וגם כאן קידשו הם את קדושת ה' ויתברר שגהדנו עקדה"ט, אין מילים לתאר יותר את ההרגשה".

עם כניסת התלמידים לישיבה וספר תורה בידיהם בירכו התלמידים את הברכה 'ברוך מציב גבול אלמנה', ובשירה נרגשת 'אשרינו מה טוב הלקינו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו' קבע ראש הישיבה שליט"א מזוזות בכל פתחי בניין הישיבה.

במהלך ימי המסע, התקיימו בכל הימים סדרי לימוד בהיכל הישיבה המחודש, כשראש הישיבה שליט"א מוסר מידו יום שיעור יומי, בשבת קודש מסר ראש הישיבה שליט"א שיעור כללי בהיכל הישיבה, כפי שהיו מוסרים ראשי ישיבת טלז לדורותיה ביום השבת.

המסע נחתם בתפילה על הכלל והפרט בצינו של ראש הישיבה הגר"ל בלזק זצוק"ל, בצינו של הגר"ה טעלזער זצוק"ל בבית הקברות בקובנא, ובקבר האחים' בו נקברו ראשי ותלמידי הישיבה הי"ד.

רושם ותהודה עצומה נרשם למסע במדינת ליטא בפרט, ובמדינות אירופה בכלל, במהלך ימי המסע הגיעו לבניין הישיבה שר התירות ושר התירות ושר התירות של מדינת ליטא, משלחת חברי פרלמנט, ראש עיריית טעלז וחברי המועצה, וכן ראשי המוזיאון הלאומי בליטא ועוד ועוד, לדגל המאורע ההיסטורי הגיעו גם ראשי המוזיאון הלאומי בוילנה להציג בפני התלמידים את המחברות וכתבי היד של כל ראשי ישיבת טעלז זצוק"ל שהלקם לא הודפסו מעולם.

בהנהלת ישיבת עטרת שלמה מצינים ומביעים הכרת טובה מרובה לעסקן הרה"ח ר' שמעון לויגר הי"ו יום השבת בניין הישיבה ומפיק מסע הקודש 'להשיב עטרה', על ההפקה והניהול המוצלח ועל זכותו והתמסרותו העצומה להשבת בניין הישיבה הקד.

ברוך מציב גבול אלמנה: 82 שנה אחרי עקידת תלמידי ישיבת טעלז הי"ד, ראש ישיבת עטרת שלמה הגרש"ב סודוצקין שליט"א גאל את בניין ישיבת טעלז בליטא לקראת הקמת ישיבה במקום

במעמד מרגש ומרטיט הושב בנין ישיבת טעלז בליטא לירי ראש ישיבת עטרת שלמה הגרש"ב סודוצקין שליט"א נכדם של ראשי ישיבת טעלז זצוק"ל, לאחר שמונים ושתיים שנה בהם עמד הבניין על תילו בשממונו.

ישיבת טעלז המפורסמת הייתה הישיבה החשובה ביותר בליטא במאה הקודמת לאחר סגירת ישיבת וואלוין, הישיבה נוסדה לפני למעלה ממאה ושישים שנה על ידי הגאון רבי אליעזר גורדון זצוק"ל המכונה בחיבה ר' לייזער טעלזער ואחריו כיהן כראש הישיבה חתנו הגר"ל בלזק זצוק"ל, ולאחר מכן בנו הגר"א בלזק הי"ד שנעקד עקדה"ש יחד עם בני הישיבה בכ' תמוז תש"א.

בישיבה המפורסמת כיהנו עוד הגר"ש שקופ זצוק"ל בעל השערי יושר והגר"ח רבינוביץ זצוק"ל המכונה ר' חיים טעלזער, בישיבה למדו רוב גדולי ליטא ברור שלפני השואה, ביניהם הגר"א וסרמן הי"ד, הגר"ג טרופ זצוק"ל, הגר"ש כהנמן זצוק"ל, הגר"י אברמסקי זצוק"ל, הגר"מ פוגרמנסקי זצוק"ל, הגר"א פינקל זצוק"ל ועוד ועוד מגדולי ליטא, הישיבה בטעלז העמידה את יסודות דרך הלימוד הישיבתית, ובססה את צורת הישיבה, עד היום הזה.

בשנות המלחמה הנוראה נכחדה הישיבה עקדה"ש בעיר טעלז בכ' תמוז תש"א, ופליטי הישיבה שניצלו הקימו את הישיבה מחדש בארה"ב, ביניהם היו הגר"מ בלזק זצוק"ל, הגר"מ קטץ זצוק"ל, ואחריהם הגר"ב סודוצקין זצוק"ל, הגר"מ גופט זצוק"ל והגר"א אוזבנדר זצוק"ל.

כאמור, שמונים ושתיים שנה אחרי, הישיבה מדינת ליטא את בניין הישיבה שנוצר על תולד לירי נכדם של מייסדי וראשי הישיבה הגרש"ב סודוצקין שליט"א ראש ישיבת 'עטרת שלמה', הנחשבת לממשיכת ישיבת טעלז, במהלך הודש אב הגיע הגרש"ב סודוצקין שליט"א לגאול את בניין הישיבה בטעלז יחד עם נכדי ראשי ישיבת טעלז זצוק"ל, לקראת הקמת מקום תורה במקום, בבחינת 'ישיבה על קברם'.

במסע מיוחד 'להשיב עטרה' הגיע ראש הישיבה שליט"א עם עשרות מנכדי ראשי ישיבת טעלז לדורותיה לגאול את בניין הישיבה, התלמידים שהו בבניין הישיבה כשבועיים ימים וקיימו סדרי ישיבה בהיכל הישיבה המיתולוגי.

במעמד הכניסה לישיבה אמר ראש הישיבה שליט"א ברמעות: "של נעליך מעל דגליך כי המקום אשר אתה עומד

ועידת בני הישיבות למאות בחורים בני עליה בנאות דשא ובצילם של מדרן ורבנן גדולי התורה שליט"א צילום: יהודה נחמני

זעקת חירום

מרבתינו מאורי הדור שליט"א למען הצלת ילדי קרן ההסעות

באר חפרוה שרים מרנן הגרי"ש אלישיב והגראי"ל שטיינמן זצוק"ל הקימו את 'קרן ההסעות לילדי החינוך העצמאי' וכבר כשבע עשרה שנה שהם פועלים גדולות ונצורות להצלת ילדי ישראל ממאות ישובים בפריפריה לחינוך של תורה וירא"ש ולכל ילכו לרעות בשדות זרים. והגדילו לעשות בעצה ותושיה בפעולותיהם הנשגבות להביאם לאחר הביה"ס ליישיבות הק', וללוותם ביישיבות הק', וחלילה שתשתכח תורה ויהדות מילדים אלו ובפרותיהם. ולכן חוב קדוש לכל אחד ואחד ליטול חלק במצוה גדולה וחשובה זו אשר היא פיקוח נפש רוחני ולאמץ לכה"פ ילד אחד בשנה (שהוא 100x12 ש"ח) ולהיות ממציילי נפשות מישראל. וכל המשתתפים בהוצאות החזקת ילד אחד יזכו במדה כנגד מדה לראות נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם ולמילוי משאלות לבם לטובה ויברכו בכתובה וחתימה טובה.

דוב	בשם בן ציון רבינוביץ	ברוך מרדכי	ישראל ברה"צ	מאיר צבי	ברוך דב	הק' צבי	משה הלל	דן	נחום דוב
לנדו	בלאאמו"ר זצוקללה"ה	אזרחי	מוהרמ"י זצוקללה"ה	ברגמן	פוברסקי	אלימלך	הירש	סגל	ברייאר
	מביאלא								

משה יהודה	יצחק	יהודה	דוד	אהרן	צבי	יצחק	אריה לייב	אביעזר	ברוך	אברהם יצחק	שרגא	יעקב	בנימין
שלינגר	זילברשטיין	עדס	כהן	פלדמן	דרבקין	הקר	לוי	פילץ	ויסבקר	קוק	שטיינמן	הלל	פינקל

כפי שראיתי מקרוב את הזכויות העצומות שיש לקרן ההסעות שבזכותם אלפי ילדים ומשפחתם מתקרבים לאבינו שבשמים והולכים בדרך התורה, אני מברך את כל התומכים והמסייעים שייזכו לרוב נחת ולראות ברכה במעשי ידיהם, וירוו נחת מכל יוצאי חלציהם וכשם שדואגים שאחרים ילמדו ויתחילו את השנה החדשה יתברכו גם הם שכל יוצ"ח יצליחו בלימודם.

בברכה והערכה רבה
שמעון גלאי

22-66-50-1700

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק הפועלים סניף 655 מס' ח-1: 339991 קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ד 95-659-804 התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46 כמו"כ ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "נדרים פלוס" ברחבי הארץ